

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Simona ANDRUŠKAITĖ-KRASAUSKIENĖ

**VEIKLOS EKONOMINIO EFEKTYVUMO VERTINIMAS
RADVILIŠKIO RAJONO ŪKININKŲ ŪKIUOSE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Simona ANDRUŠKAITĖ-KRASAUSKIENĖ

**VEIKLOS EKONOMINIO EFEKTYVUMO VERTINIMAS
RADVILIŠKIO RAJONO ŪKININKŲ ŪKIUOSE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Aš, teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas

.....
(parašas)

Magistro darbo autorius Simona Andruškaitė-Krasauskienė

.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas doc. dr. Daiva Beržinskienė

.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas

.....
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Simona Adruškaitė-Krasauskienė

Veiklos ekonominio efektyvumo vertinimas Radviliškio rajono ūkininkų ūkiuose.

Magistro darbas

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominis efektyvumas. Pirmojoje darbo dalyje aptariami lietuvių ir užsienio autorių nagrinėjami teoriniai ekonominio efektyvumo sampratos aspektai. Antrojoje darbo dalyje atliekama ūkių finansinių rodiklių analizė, įvertinama ūkių finansinė būklė. Atliekama trijų ūkių rodiklių lyginamoji analizė, bei palyginimas su šakos rodikliais. Trečiojoje darbo dalyje, jau apskaičiuotų santykinų rodiklių pagrindu, skaičiuojamas integruotas veiklos ekonominio efektyvumo indeksas, kuris leidžia įvertinti kiekvieno ūkio efektyvumo lygį, lyginant tarpusavyje bei su šakos rodikliais. Taip pat įvertinami efektyvumo indekso ir efektyvumą įtakančių išorinės aplinkos veiksnių ryšiai. Siekiant įvertinti ūkių veiklos perspektyvas, atliekamas bankroto tikimybės prognozavimas. Atlikto tyrimo rezultatų pagrindu parengiama žemės ūkio subjektų ekonominio veiklos efektyvumo vertinimo schema.

SUMMARY

Simona Adruskaite-Krasauskiene

Operating economic effectiveness evaluation of Radviliskis district family farms.

Master's work

Master's work examined the three farms Radviliskis economic efficiency. The first part discusses the Lithuanian and foreign authors examined the theoretical aspects of the concept of economic efficiency. The second part of the farm financial analysis of the indicators, assess the financial position of households. It also carried out in three farms in benchmarking analysis and comparison with industry indicators. The third part is already calculated based on ratios calculated on the cost-effectiveness of integrated performance index, which allow each farm to assess the degree of efficiency when compared with each other and with industry indicators. It also assessed the efficiency index and efficiency of external environmental factors affecting communication. In order to assess the prospects for farm activity carried out by the bankruptcy prediction. The survey results prepared on the basis of agricultural economic entities operating effectiveness of the scheme.

TURINYS

IVADAS	7
1. Ūkinės veiklos efektyvumo vertinimo teoriniai aspektai	11
1.1 Veiklos efektyvumo samprata, įvertinimas bei jį lemiantys veiksniai	11
1.2 Veiklos efektyvumą apibūdinantys finansiniai rodikliai	16
1.2.1 Dinamikos ir struktūrinė finansinių ataskaitų analizė	17
1.2.2 Santykinų finansinių rodiklių analizė	19
1.2.3 Veiklos tęstinumo (bankroto tikimybės) analizė	25
1.3 Tyrimo metodikos pagrindimas	29
2. Radviliškio rajono ūkininkų ūkių finansinė analizė	36
2.1 Trumpa žemės ūkio verslo šakos apžvalga	36
2.2. Trumpa pirmojo ūkio veiklos apžvalga	39
2.3. Trumpa antrojo ūkio veiklos apžvalga	41
2.4. Trumpa trečiojo ūkio veiklos apžvalga	43
2. 5. Balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitų rodiklių dinamikos ir struktūros analizė	44
2.5.1. Balansų ir pelno nuostolio ataskaitų rodiklių dinamikos analizė	44
2.5.2. Balansų ir pelno nuostolio ataskaitų struktūrinė analizė	52
2.5.3 Radviliškio rajono ūkininkų ūkių santykinų rodiklių analizė	54
2.5.3.1 Pelningumo rodiklių analizė	54
2.5.3.2 Mokumo (likvidumo) rodiklių analizė	62
2.5.3.3 Turto panaudojimo efektyvumo (apyvartumo) rodiklių analizė	71
3. Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir veiklos tęstinumo analizė	79
3.1. Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo rodiklio analizė ..	79
3.2. Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos tęstinumo analizė	88
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	93
LITERATŪRA	98
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ŽODYNAS	102
PRIEDAI	106

LENTELĖS

1 lentelė Žemės ūkio valdų skaičius	37
2 lentelė Žemės ūkio valdų skaičiaus dinamika (proc.)	37
3 lentelė Vidutinio javų derlingumo pokytis (proc.)	38
4 lentelė Augalininkystės šakos produkcijos vidutinės supirkimo kainų dinamika (proc.)	39
5 lentelė Pirmojo ūkio turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2010 m.	71
6 lentelė Antrojo ūkio turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2010 m.	73
7 lentelė Trečiojo ūkio turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2010 m.	75
8 lentelė Šiaulių apskrities respondentinių ūkių turto panaudojimo efektyvumo rodikliai	77
9 lentelė Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2009 m.	77
10 lentelė Veiklos ekonominio efektyvumo indekso dinamika 2005-2010 m., (proc.)	81
11 lentelė Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir augalininkystės produkcijos gamybos apimties (pasiūlos) ryšys	82
12 lentelė Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir augalininkystės produkcijos supirkimo apimties (paklausos) ryšys	83
13 lentelė Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir augalininkystės produkcijos vidutinių supirkimo kainų ryšys	85
14 lentelė Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir gamybos išteklių vidutinių kainų ryšys ...	86

PAVEIKSLAI

1 pav. Įmonės veiklos efektyvumo veiksnių, rodiklių bei galutinių rezultatų schema.....	12
2 pav. Išorinė verslo subjekto aplinka	14
3 pav. Ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo etapai	33
4 pav. Integruoto veiklos ekonominio efektyvumo indekso vertinimo etapai	34
5 pav. Vidutinis javų derlingumas (t /ha) žemės ūkio ūkiuose 2005-2010m.	38
6 pav. Pirmojo ūkio grynasis pelnas 2005-2010 m	40
7 pav. Antrojo ūkio gryniais pelnas 2005-2010 m.	42
8 pav. Trečiojo ūkio grynasis pelnas 2005-2010 m.	44
9 pav. Ūkių aktyvų vertės dinaminiai pokyčiai 2005 – 2010 m.	46
10 pav. Ūkių trumpalaikių išpareigojimų vertės dinamika 2005 – 2010 m.	48
11 pav. Ūkių ilgalaikių išpareigojimų vertės dinamika 2005 – 2010 m.	49
12 pav. Pirmojo ūkio 2005 – 2010 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika	50
13 pav. Antrojo ūkio 2005 – 2010 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika	50
14 pav. Trečiojo ūkio 2005 – 2010 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika	51
15 pav. Ūkių bendrojo pardavimų pelningumo rodiklis	55
16 pav. Šakos bendrojo pardavimų pelningumo rodiklis	56
17 pav. Ūkių grynojo pardavimų pelningumo rodiklis	57
18 pav. Šakos grynojo pardavimų pelningumo rodiklis	57
19 pav. Ūkių veiklos pelningumo rodiklis	58
20 pav. Šakos veiklos pelningumo rodiklis	59
21 pav. Ūkių turto pelningumo rodiklis	60
22 pav. Šakos turto pelningumo rodiklis	60
23 pav. Ūkių nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis	61
24 pav. Šakos nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis	62
25 pav. Ūkių bendrojo likvidumo rodiklis	63
26 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių bendrojo likvidumo rodiklis	64
27 pav. Ūkių kritinio likvidumo rodiklis	65
28 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių kritinio likvidumo rodiklis	65
29 pav. Ūkių bendrasis skolos rodiklis	66
30 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių bendrasis skolos rodiklis	67
31 pav. Ūkių ilgalaikio išsiskolinimo rodiklis	67
32 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių ilgalaikio išsiskolinimo rodiklis	68
33 pav. Ūkių trumpalaikio išsiskolinimo rodiklis	69
34 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių trumpalaikio išsiskolinimo rodiklis	70
35 pav. Ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indeksas 2005-2010 m.	79
36 pav. Žemės ūkio šakos veiklos ekonominio efektyvumo indeksas 2005-2009 m.	80
37 pav. Ūkių bankroto tikimybės įvertinimas pagal I. E. Altman modelį (Z koeficientai)	89
38 pav. Šakos bankroto tikimybės įvertinimas pagal I. E. Altman modelį (Z koeficientai)	90
39 pav. Bankroto tikimybės įvertinimo pagal Springate modelį rodikliai 2005- 2010 m.	90
40 pav. Bankroto tikimybės įvertinimo pagal Springate modelį rodikliai 2005- 2010 m.	91

ĮVADAS

Istoriškai žemės ūkio verslas vienas reikšmingiausių Lietuvoje - šalis nuo senų laikų garsėja kaip agrarinė valstybė. Sparčiai vystantis šalies ekonomikai, bendrosios žemės ūkio politikos įgyvendinimas lėmė žemės ūkio reikšmingumo didėjimą. Šiuolaikinio žemės ūkio produkcija sudaro didelę dalį Lietuvos eksporto, bei bendrojo vidaus produkto. Teikiama parama pagal BPD ir KPP priemonės turėjo didelę reikšmę ūkių struktūros pokyčiams, smulkesniems, mažiau pajėgiems ūkiams atsisakius žemės ūkio produktų gamybos, kiti ūkiai didino dirbamos žemės plotus bei gamybos mastus. Didėjant Lietuvos žemės ūkio konkurencingumui, vis didesnę reikšmę įgavo ūkių techninių ir finansinių pajėgumų didinimas. Kaip kiekviena pelno siekianti įmonė, taip ir kiekvienas žemės ūkio veiklą vykdančias subjektas, norėdamas išlikti konkurencingas rinkoje, turi skirti didelį dėmesį savo finansinei būklei stebėti, analizuoti ir vertinti tiek retrospektyviniu tiek perspektyviniu požiūriu. Įvairių ūkio rodiklių kompleksinė analizė gali padėti atrasti silpnąsias ūkio veiklos sritis, taip pat numatyti veiklos tobulinimo galimybes. Tik tinkamai priimti, iš anksto gerai apgalvoti sprendimai gali užtikrinti ūkių konkurencinį pranašumą.

Pasak I. Kriščiukaitienės (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas), žemės ūkis funkcionuoja ir įgyvendina tikslus, jeigu nuolat plėtojasi ir auga. Šiuo laikotarpiu išorinės veiklos sąlygos darosi vis sudėtingesnės, nes globalizuota rinka pasiūlo vis daugiau panašių produktų. Taigi, esmine žemės ūkio egzistavimo sąlyga tampa efektyvūs jo prisitaikymo prie kintamų veiklos sąlygų, formuojančių išorinę aplinką, procesai. Pasak A. Tamošaitienės ir kt. (2011), žemės ūkio verslas, plečiantis rinkoms ir didėjant konkurencijai, yra susijęs su įvairių rūšių rizika. Nė vienas ūkininkas nėra tikras, kad jo gamybinė veikla bus tęstina ir turės paklausą. Todėl prekinio ūkio vadovui labai svarbu įvertinti savo veiklos riziką, jos ribas, kad išvengtų bankroto.

Temos aktualumas. Svarbiausias Lietuvos žemės ūkio subjektų tikslas – gerinti produkcijos kokybę, didinti konkurencingumą ir išsilaikyti rinkoje. Nepriklausomai nuo ūkio dydžio ar veiklos srities visi ūkiai stengiasi dirbti pelningai. Šiam tikslui pasiekti ūkiai taiko įvairias priemones, tačiau ne visos jos pakankamai efektyvios. Todėl, siekiant priimti tinkamus ūkio finansų ir gamybos proceso valdymo sprendimus, būtina objektyviai įvertinti ūkių veiklą. Įmonės (ūkio) veiklos vertinimas yra sudėtingas iš daugelio etapų sudarytas procesas. Teoriniame lygmenyje egzistuoja daugybė įmonių ekonominiam veiklos efektyvumui vertinti skirtų modelių, atskirų rodiklių ar jų sistemų. Nė viena įmonės (ūkio) veiklos analizė neapsieina be finansinių koeficientų, kurių dėka sprendžiama apie įmonės (ūkio) pelningumą, mokumą (likvidumą) ir turto panaudojimo efektyvumą, panaudojimo. Praktikoje žemės ūkio subjektų veiklos efektyvumas vertinamas tik dviem atvejais – kreipiantis į kredito įstaigą dėl kredito suteikimo ir kreipiantis dėl ES paramos. Abiem atvejais dažnai ūkių įvertinimas būna netikslus. Kreditoriai ūkius vertina pagal verslo

įmonių vertinimui parengtą sistemą, kurioje neįvertinama žemės ūkio verslo specifika, todėl vertinimas dažnai neparodo tikrosios ūkio būklės. Kreipiantis dėl ES investicinės paramos, Nacionalinė mokėjimų agentūra prie žemės ūkio ministerijos vertina ūkių ekonominį gyvybingumą. Tam naudojami tik trys rodikliai (pelningumo, paskolų padengimo ir skolos), kurie leidžia pakankamai paviršutiniškai įvertinti ūkių būklę. Dėl nepakankamai tikslaus būklės ir perspektyvų įvertinimo daug ūkių susiduria su sunkumais įgyvendinant investicinius projektus. Dėl nuolat augančio ūkių modernizavimo populiarumo, iškyla ūkiams pritaikyto veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo modelio poreikis.

Žemės ūkio verslo sėkmei didelę įtaką daro daugelis vidinės aplinkos (vadovų kompetencija, gamybos technologijos, gamybos priemonės ir kt.) bei išorinės (šalies ekonominė situacija, politinė padėtis, pokyčiai mokesčių sistemoje, gamybos priemonių bei produkcijos supirkimo kainų pokyčiai ir kt.) aplinkos veiksnių. Todėl nepakanka vien žinoti finansinių rodiklių kiekybinį pokytį, o svarbu įvertinti aplinkos veiksnių ir ūkio veiklos efektyvumo ryšius. Tai leistų ūkiui kiekvienu konkrečiu atveju nustatyti gamybinio potencialo pagrindinius veiksnius ir jų racionalų derinį, kuris užtikrintų vykdomos žemės ūkio veiklos efektyvumą.

Ūkių gamybinio ir finansinio potencialo panaudojimo efektyvumo problemų nagrinėjimo svarba teoriniu ir praktiniu aspektais suponuoja šio tyrimo aktualumą bei problematiką. Remiantis analizės duomenų baze galima vertinti kitų ūkių veiklos ekonominį efektyvumą bei perspektyvumą. Taip pat, atliekant tęstinius tyrimus, galima tikrinti modelio patikimumą bei statistinį reikšmingumą taip sudarant žemės ūkio subjektų veiklos ekonominio efektyvumo tyrimo metodiką.

Tyrimo problema. Žemės ūkio ūkiuose veiklos visapusiškas vertinimas vis dar nėra populiarus, kadangi tam būtinos atitinkamos žinios, laiko sąnaudos bei papildomos išlaidos. Dažniausiai atliekama tik paviršutiniška finansinių atskaitų analizė ir tik tada kai to pareikalauja kreditoriai ar ES paramą skiriančios institucijos. Daugelis ūkių neįvertina ūkio finansinių rodiklių analizės reikšmės, o tai sąlygoja pakankamai retą jos panaudojimą praktikoje. Nepakankamas dėmesys verslo rizikai gali lemti ūkio būklės blogėjimą, laiku nenumačius tam tikrų problemų, gali iškilti grėsmė veiklos tęstinumui. Išsami ūkio būklės analizė padeda kuo anksčiau identifikuoti problemines sritis ūkio viduje, atkreipti dėmesį į galimas grėsmes, taip pat atliekama išorinės aplinkos veiksnių analizė padeda apsaugoti nuo galimų išorinių grėsmių.

Mokslinio tyrimo objektas – Trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių vykdomos veiklos ekonominis efektyvumas.

Darbo tikslas – įvertinti trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominį efektyvumą ir veiklos perspektyvas.

Darbo uždaviniai:

1. Naudojantis moksline literatūra, apibrėžti ūkinės veiklos ekonominio efektyvumo sąvoką ir efektyvumui įtaką darančius veiksnius teoriniu aspektu;
2. Išanalizuoti ir įvertinti trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių 2005-2010 metų veiklos ekonominį efektyvumą;
3. Išanalizuoti ir įvertinti trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos tęstinumo perspektyvas;
4. Išanalizuoti ir įvertinti trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir išorinės aplinkos veiksnių ryšius;

Tyrimo hipotezė. Kompleksinė finansinių rodiklių analizė bei integruotų rodiklių ir išorinės aplinkos veiksnių ryšių ištyrimas ir sisteminis jų vertinimas pagal suformuotą veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo proceso schemą leidžia išskirti esminius ūkių veiklos efektyvumą lemiančius veiksnius, kurių išsami analizė suteikia galimybę didinti ūkių veiklos efektyvumą ir numatyti ūkių veiklos tęstinumo perspektyvas.

Tiriamąjį darbo struktūra. Tiriamąjį Darbą sudaro pagrindinės trys dalys – konceptualioji dalis, analitinė-tiriamoji ir konstruktyvioji dalis.

Pirmoje darbo dalyje aptariami lietuvių ir užsienio autorių nagrinėjami teoriniai ekonominio efektyvumo sampratos aspektai bei aptariami ekonominį efektyvumą įtakojančios išorinės ir vidinės verslo aplinkos veiksniai. Taip pat apibendrinami ekonominį veiklos efektyvumą analizuojantys metodai, aptariami finansiniai koeficientai ir jų reikšmės bei galimi veiklos tęstinumo vertinimo modeliai.

Antroje, analitinėje tiriamojoje, darbo dalyje atliekama trijų Radviliškio rajono ūkių finansinių rodiklių analizė. Pirmiausia atliekama finansinių (balanso ir pelno (nuostolio) atskaitų) vertikalią (struktūros) ir horizontalią dinamikos analizę. Jos dėka įvertinama ūkių finansinė būklė, išskiriamos ūkių finansų galimos probleminės sritys. Toliau skaičiuojami pagrindiniai veiklos ekonominį efektyvumą apibūdinantys (pelningumo, mokumo ir turto panaudojimo arba apyvartumo) santykiniai rodikliai, jų dinamika. Atliekama trijų ūkių rodiklių lyginamoji analizė, bei palyginimas su šakos rodikliais.

Trečioje, konstruktyviojoje, darbo dalyje, jau apskaičiuotų santykinų rodiklių pagrindu, skaičiuojamas veiklos ekonominio efektyvumo indeksas, kuris leidžia įvertinti kiekvieno ūkio efektyvumo lygį, lyginant tarpusavyje bei su šakos rodikliais. Taip pat atliekama efektyvumo indekso ir efektyvumą įtakančių išorinės aplinkos veiksnių koreliacinė analizė, įvertinami ryšiai tarp jų. Siekiant įvertinti ūkių veiklos perspektyvas, atliekamas bankroto tikimybės prognozavimas, remiantis Altman ir Springate modeliais. Atlikto tyrimo rezultatų pagrindu parengiama žemės ūkio subjektų ekonominio veiklos efektyvumo vertinimo schema.

Tyrimo metodai. Lietuvos ūkiams, siekiantiems konkuruoti globalioje rinkoje, būtina taikyti šiuolaikinius gamybos procesų efektyvumo vertinimo analitinius metodus, modifikuojant juos pagal Lietuvos ūkių veiklos specifiką ir sąlygas. Darbe taikoma mokslinės literatūros sisteminė analizė, lyginamoji ir loginė analizė, duomenų grupavimas, detalizavimas bei klasifikavimas, horizontalioji, vertikalioji, santykinų rodiklių (koeficientų), koreliacinė analizė. Tyrimas atliekamas atvejų analizės būdu. Tyrimo rezultatai vaizduojami naudojant grafinį duomenų vaizdavimo būdą.

1. ŪKINĖS VEIKLOS EFEKTYVUMO VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

Šioje darbo dalyje, remiantis moksline literatūra, apibrėžiama veiklos efektyvumo sąvoka. Skirtingi autoriai (D. Šlekienė, I. Klimavičienė, K. Lukaševičius, B. Martinkus, R. Piktys, CH. Pass, B. Lowes, L. Davies ir kiti) apibrėžia efektyvumo sąvoką, tačiau gana skirtingai. Tam tikras efektyvumo sąvokos suvokimas ir interpretavimas leidžia tiksliau nustatyti būsimo tyrimo kryptis, apsispręsti dėl tyrimo metodų ir tam tikrų rodiklių naudojimo.

1.1. Veiklos efektyvumo samprata, įvertinimas bei jį lemiantys veiksniai

Efektyvumo sąvoka plačiai taikoma ekonomikos teorijoje, tačiau, priklausomai nuo konkrečios tyrimų srities, gali būti interpretuojama įvairiai. Ekonomikos teorijoje susiduriama su keliomis tarpusavyje susijusiomis, tačiau turinčiomis ir esminių skirtumų „efektyvumo“ sąvokos reikšmėmis. Dažniausiai efektyvumas suprantamas kaip gamybos išteklių panaudojimo lygis, garantuojantis didžiausią produkcijos apimtį. Pasak, Šlekienės ir Klimavičienės (1999), efektyvumas – tai sudėtinga ekonominė kategorija, todėl pastaruoju metu jai skiriamas vis didesnis dėmesys. Bendriausia prasme ekonomikoje „efektyvumas“ suprantamas kaip santykis tarp pagaminto produkto ir/ar paslaugų apimtys ir jiems panaudotų išteklių [54]. Anot, Lukoševičiaus ir kt. autorių (2005), turi būti išskiriamos dvi sąvokos: efektas ir efektyvumas. Efektas ekonominiu požiūriu – ūkio subjekto veiklos poveikių rezultatas, kuris dažniausiai išreiškiamas vertine išraiška – litais. Efektyvumas yra gamybos išteklių panaudojimo lygis, garantuojantis maksimalų rezultatą [36]. Įvertinus veiklos efektyvumą, ūkininkų ūkiai gali lengviau priimti sprendimus, susijusius su tinkamu išteklių panaudojimu siekiant maksimalios naudos.

Neoklasikinėje ekonomikos teorijoje ekonomikos efektyvumo aiškinimas grindžiamas Pareto optimumo samprata. Kitaip tariant, Pareto efektyvumas pasiekiamas, kai ekonominiai ištekliai yra paskirstyti tokiu būdu, kad jų perskirstymas, siekiant kažkam duoti daugiau, neišvengiamai pablogina kito individo padėtį. Gamybos, arba technologinis, efektyvumas taip pat gali būti siejamas su Pareto optimumu: efektyvumas gamyboje pasiekiamas tada, kai, naudojant visus turimus išteklius ir pažangiausią technologiją, gaminama tiek, kad, siekiant pagaminti daugiau, neišvengiamai tenka atsisakyti tam tikro kitos gėrybės kiekio [45].

Tačiau mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių veiklos efektyvumo sąvokų apibrėžimų ir interpretacijų, nes nevienodas požiūris į vykstančių ekonominių procesų prigimtį bei tarpusavio ryšį formuoja skirtingą požiūrį į rodiklius, kuriais norima pabrėžti vieną ar kitą įmonės ar visos šakos veiklos ypatybę (1 priedas).

Išanalizavus Lietuvos ir užsienio autorių apibrėžimus, galima teigti, kad veiklos efektyvumas reiškia rezultatą, kuris priklauso nuo veikloje naudojamų ir tam rezultatui gauti patiriamų išteklių sąnaudų. Tokia efektyvumo samprata leidžia daryti prielaidą, kad efektyviau veikia toks verslas, kuriame pasiekiamas geresnis veiklos rezultatas, patiriant mažiau sąnaudų.

Pasak, D. Šlekienės ir I. Klimavičienės (1999), įmonės ūkinės veiklos efektyvumas tarsi dinaminė būseną, kuri priklauso nuo daugelio įvairių nuolat besikeičiančių veiksnių, slypinčių tiek įmonės viduje, tiek išorėje (1 paveikslas).

Įmonės ūkinės veiklos efektyvumo ir intensyvinimo veiksniai

Mokslas ir technikos pažanga bei techninis gamybos aprūpinimas
Šalies ūkio struktūros ir darbo bei gamybos organizavimo lygis įmonėje
Ūkinis mechanizmas ir valdymo organizavimas įmonėje
Socialinės sąlygos ir darbo jėgos panaudojimas įmonėje
Gamtinės sąlygos ir išteklių panaudojimas įmonėje
Tarptautinės verslo sąlygos ir jų panaudojimas įmonėje

Išteklių naudojimo efektyvumo ir dinamikos rodikliai

Gamybiniai ištekliai (darbo objektai ir priemonės)	Darbo našumas arba imlumas	Išteklių poreikis (savikaina) Išteklių panaudojimas
	Medžiagų imlumas arba medžiagų grąža	
	Pagrindiniai apyvartumo rodikliai	Pagrindiniai apyvartiniai aktyvai

Galutiniai veiklos efektyvumo ir intensyvumo rezultatai

Veiklos rezultatų apimtis (produkcijos kiekis)
Veiklos efektyvumas (našumas, pelningumas)
Finansinė įmonės būklė

1 pav. Įmonės veiklos efektyvumo intensyvumo veiksnių, rodiklių bei galutinių rezultatų schema

Šaltinis: Šlekienė, D., Klimavičienė, I. (1999)

Kiekviena įmonė ar ūkininko ūkis, norėdami išlikti konkurencingi rinkoje ir gauti pelno, naudoja įvairius išteklius (materialinius, finansinius, žmogiškuosius). Pelno siekimas skatina juos investuoti ir prisiimti verslo riziką. Žemės ūkio subjekto, kaip ir įmonės sėkmingumas taip pat vertinamas pagal jo sugebėjimą gauti pelną. Pagal A. Andrijauskienę (2004), veiklos sėkmei svarbūs šie veiksniai: ištekliai, gamyba, vartojimas. Pagrindinis įmonių veiklos užsakovas yra vartotojas. Siekdamas tenkinti vartotojų poreikius, įmonės apsirūpina gamybiniais ištekliais ir plėtoja ekonominę veiklą [3]. Pagrindinis ūkių sukuriamas produkto vartotojas – gamybos įmonės, kurioms labai svarbi pagaminamo produkto kokybė, todėl ūkiai taip pat siekia patenkinti savo produkcijos vartotojų poreikius, gerinti produkcijos kokybę.

Veiklos ekonominiai rezultatai (pelnas, rentabilumas) pasiekiami, optimaliai organizuojant darbo objektų (žaliavų, medžiagų), darbo priemonių (pastatų, statinių) ir darbo subjektų (darbininkų, tarnautojų) sąveiką [57]. Kuo optimaliau šie ištekliai naudojami, tuo greičiau,

kokybiškiau ir su mažesnėmis sąnaudomis pagaminama produkcija. K. Lukaševičius, B., Martinkus, R. Piktis (2005) išskiria verslo įmonių efektyvumą apibūdinančius tipus:

- technologinis (techninis);
- ekonominis;
- alokacinis (pasiskirstymo);
- ekologinis.

Technologinis efektyvumas – gamyba laikoma technologiškai efektyvi, jeigu pagal tą pačią gamybos technologiją toks pats produkcijos kiekis pagaminamas mažesnėmis sąnaudomis (sunaudojama mažiau materialinių finansinių ir darbo, energetinių išteklių arba turint tuos pačius išteklius didinama gaminamos produkcijos apimtis). Ekonominis efektyvumas – tai geresnių rezultatų pasiekimas mažesnėmis sąnaudomis. Alokacinis arba paskirstymo efektyvumas – tai tinkamiausio prekių derinio gaminimas mažiausiais kaštais arba optimaliai paskirsčius ekonominius išteklius. Šis efektyvumas taip pat reiškia, kad naudojamas geriausias turimų išteklių derinys. Ekologinis efektyvumas – tai optimalus visų technologinių procesų suderinimas, panaudojant naujausius technologinius įrengimus, ekologiškai švarias technologijas [36]. Kiekvienas išvardintas efektyvumo rodiklis turi lemiamos įtakos siekiant bendro įmonės veiklos efektyvumo. Kadangi žemės ūkio ūkiai savo vykdoma gamybine veikla yra labai artimi gamybos įmonėms, visi šie efektyvumo tipai gali būti pritaikomi ir jiems.

Norėdamos sėkmingai konkuruoti rinkoje, įmonės privalo nuolat ieškoti rezervų veiklai gerinti, naujiems produktams ir paslaugoms kurti, naujai technikai ir technologijoms taikyti, valdymo metodams tobulinti [38]. Žemės ūkio subjektai taip pat patiria didelę konkurenciją, siekiant konkurencinio pranašumo, modernizuojami ūkiai - investuojama į technikos atnaujinimą, naujų technologijų diegimą.

Ekonominė veikos efektyvumo analizė ir įvertinimas, užima svarbią vietą priimant tolimesnę ūkių veiklą įtakojančius sprendimus. Veiklos efektyvumas vertinamas apskaičiuojant ir įvertinant atskirus ūkių finansinius rodiklius. Pagal V. Gronską (2006), išskiriamos pagrindinės įmonių (taip pat ir ūkių) veiklos ekonominį efektyvumą apibūdinančios rodiklių grupės:

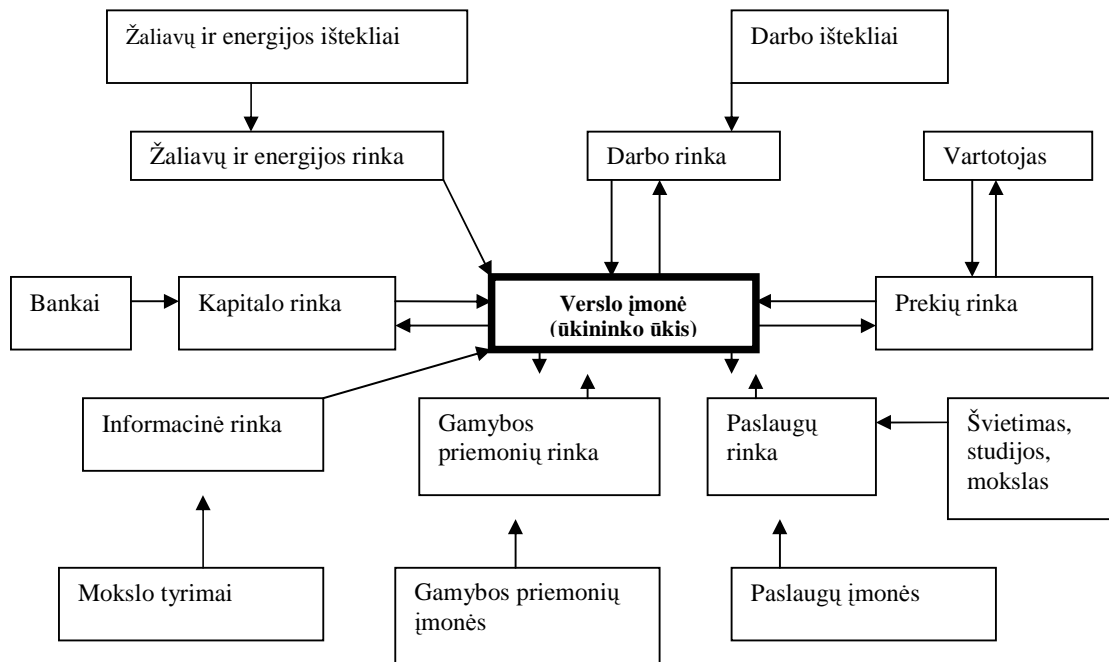
1. viso turto efektyvumo (apyvartumo) rodikliai.
2. ilgalaikio turto efektyvumo (apyvartumo) rodikliai
3. trumpalaikio turto efektyvumo (apyvartumo) rodikliai.
4. išlaidų lygio rodikliai.

Sprendimai dėl išteklių paskirstymo ir gamybos organizavimo dažniausiai būna priimami organizacijos viduje, bet juos priimant svarbu atsižvelgti į daugelį veiksnių. (2 paveikslas)

Į įmonę (ūkį) šiais laikais nebegalime žvelgti, kaip į visiškai atskirą verslo vienetą. Jis yra valstybės ūkio dalis, nes jo veikla priklauso nuo kitų įstaigų, įmonių, organizacijų ar institucijų.

Šiuolaikiniai ūkininkų ūkiai, kaip ir verslo įmonės, dalyvauja kapitalo, darbo, prekių bei paslaugų, gamybos priemonių ir informacinėje rinkoje.[3]

2 paveiksle matyti, kad ūkininko ūkis, kaip ir verslo įmonė, norėdamas vystyti savo veiklą susiduria su daugeliu kitų institucijų ir organizacijų. Ūkiai turi bendradarbiauti su žaliavų tiekėjais, kapitalo bei darbo rinka, taip pat palaikyti ryšius su kitais informaciniais, gamybiniais partneriais ar paslaugų tiekėjais. Remiantis pateikta schema, galime teigti, kad verslo aplinka yra gana sudėtinga ir įvairialypė.

2 pav. Išorinė verslo subjekto aplinka

Šaltinis: Andrijauskienė, A. (2004).

Literatūroje skirtingi autoriai pabrėžia verslo aplinkos analizės svarbą. Pasak R. C Appleby (1994), visos įmonės, tiek valstybinės, tiek privačios, didelės ar mažos, turi rūpestingai išnagrinėti savo aplinkos elementus. R. Venskus (2008) teigia, kad bet kuri organizacija yra nuolat veikiamą ir iš išorinės aplinkos, ir iš vidaus. Nori ar nenori organizacija reaguoja į tuos veiksnius ir keičiasi. Svarbu, kad tuo pačiu metu vieni veiksniai gali veikti teigiamai, o kiti neigiamai, t.y. skatinti ar slopinti organizacijos veiklą [2].

Šis autorius skiria tokius pagrindinius veiksnius, darančius įtaką organizacijų ir jų darbuotojų veiklai:

- gyvenimo kokybės pokyčiai;
- sparti technologijos raida;
- finansiniai ir ekonominiai sukrėtimai;
- didėjanti energijos, išteklių kaina;

- plintantis nedarbas;
- didėjantis atotrūkis tarp klestinčių ir skurstančių organizacijų;
- nepasitenkinimo valdančiaisiais pojūtis;
- negalėjimo daryti įtakos įvykiams jausmas;
- didėjanti prievarta visuomenėje;
- didėjantis mobilumas;
- talentų, profesionalų išvykimas į užsienį ir t.t. [57].

Nors visi minėti veiksniai veikia vienu metu, A. Andrijauskienė (2004) pabrėžia, kad skiriama vidinė ir išorinė verslo aplinka. Vidinę verslo aplinką formuoja organizacijos vadovai, ji priklauso nuo asmeninių savybių, gebėjimų [3]. Kadangi ši aplinka visiškai priklauso nuo paties verslo subjekto, jos šiame darbe detaliau nenagrinėsime ir sutelksime dėmesį į išorinės aplinkos veiksnius, bei jų įtaką.

Išorinę verslo aplinką galima apibrėžti kaip įvykius, aplinkybes ir veiksnius, esančius už verslo veiklos ribų, tačiau darančius jai poveikį. Skirtingi autoriai skiria šiek tiek skirtingus išorinės aplinkos arba makroaplinkos elementus (2 priedas).

Kaip matyti antrojo priedo lentelėje, autoriai skirtingai klasifikuoja įmonę veikiančius aplinkos elementus. Nepaisant tam tikrų skirtumų esminiai kriterijai išlieka tie patys. Visi autoriai skiria ekonominius, politinius, teisinius, technologinius veiksnius arba aplinkas. Taip pat svarbiais laikomi socialiniai ar kultūriniai veiksniai. Juos aptarsime detaliau.

Ekonominė aplinka – tai ekonominiai reiškiniai, veikiantys verslo subjektą. Ši aplinka apima bendrus ekonomikos rodiklius, tokius kaip pajamų augimo, nedarbo, infliacijos lygis, valiutų kursas, įmokų ir išmokų balanso deficitas [23]. Ją sąlygoja valstybės vykdoma mokesčių ir pinigų, kapitalo judėjimo, investicinės aplinkos, paskolų teikimo ir palūkanų normos politika, taip pat paklausos, pasiūlos, konkurencijos, kainodaros ir kiti ekonominiai veiksniai.

Politinė aplinka – tai politinių jėgų ir vyriausybės veiklos pokyčių ar sustiprėjusios finansinės kontrolės poveikis verslo subjektui [23]. Kai kuriuose literatūros šaltiniuose ji pateikiama kartu su teisine aplinka, taigi ir šiame darbe jas aptarsime kartu. Pagal Z.Gineitienę, D. Korsakaite, M. Kučinskiene, J. Tamulevičių (2003) politinę ir teisinę verslo aplinką sudaro: politinė sistema, teisės aktai, nuosavybės teisė, valstybinio reguliavimo laipsnis, valstybės ir visuomenės įstaigos ir organizacijos [19].

Technologinė aplinka – technologinių veiksnių poveikis verslo įmonei. Technologijų pokyčiai turi įtakos naujų prekių atsiradimui bei seniau vartotų išnykimui ir naujų procesų kūrimui. [23]. Techniniams veiksniams priskiriamos mokslo technikos pažangos priemonės. Tai gamybos priemonių, techninių procesų, gaminamos produkcijos ar atliekamų paslaugų, darbo organizavimo tobulinimas bei naujų gaminių įsisavinimas remiantis naujausiais technikos pasiekimais [36].

Socialinė aplinka – socialinių veiksnių poveikis verslo subjektui. Prie jų priskiriami demografiniai bei kultūriniai ir gyvenimo būdą lemiantys veiksniai [23]. Ši aplinka apima tokios veiksnius kaip visuomenės vertybių pokyčiai, tradicijos, papročiai bei jų paisantys žmonės. Socialiniams ir kultūriniais veiksniais būdingas pastovumas [19].

A. Makštutis (1999), šią klasifikaciją dar papildė rinkų plėtojimo, aplinkos pokyčių, užsienio konkurentų įtakos veiklos procesais, bet jų konkrečiau nekomentuoja. Atsižvelgiant į anksčiau minėtą ūkio kaip rinkos dalyvio schemą, negalime ignoruoti ir šių procesų svarbos. Kiekvienas ūkis, kaip ir verslo įmonė savo veikloje privalo atsižvelgti tiek į konkurentus, tiek prekių ar kapitalo rinkas ir įvertinti įvairių aplinkų pokyčius [42].

Apibendrinant galime teigti, kad ūkininko ūkio veiklos efektyvumo sąvoka gali būti interpretuojama įvairiai, tačiau bendriausia prasme ekonominis efektyvumas apibrėžia didesnio pelno arba mažesnių sąnaudų pasiekimą. Veiklos sėkmingumui svarbios tiek išorinė, tiek vidinė aplinka. Kadangi vidinė ūkio aplinka didžia dalimi priklauso nuo paties ūkininko priimamų sprendimų, didesnis dėmesys skiriamas išorinės aplinkos veiksniais.

1.2. Veiklos efektyvumą apibūdinantys finansiniai rodikliai

Dažniausiai įmonių veikla vertinama pagal tai, kaip ir koku būdu jos pasiekia pagrindinį tikslą - pelną ir jo augimą. Pelningai dirbanti įmonė turi geras galimybes išsilaikyti konkurencinėje kovoje ar bent jau išvengti bankroto. Tie patys faktoriai veikia ir žemės ūkyje. Nuolat gaudamas pelną ūkis gali konkuruoti rinkoje, plėtoti savo veiklą, daugiau investuoti į gamybinę veiklą ir ateityje dar labiau padidinti pelną. Taip pat labai svarbu turėti informacijos apie ūkio veiklą. Turint išsamią informaciją, galima priimti optimalius ir racionalius sprendimus.

Kaip teigia J. Lazauskas (2005), ekonominėje analizėje pagrindinis vaidmuo tenka abstrakcijai ir loginiam mąstymui, ekonominiam-matematiniam modeliavimui ir lyginimui. Tam plačiai naudojami įvairūs veiklos finansiniai rodikliai. Pagrindinis veiklos vertinimo kriterijus yra ekonomiško principas, kurį atspindi bendrovės veiklos rodiklių analizė.

Įmonės veiklą apibūdinančių rodiklių įvairovė labai plati. Skirtingi autoriai rekomenduoja naudoti skirtingus rodiklius, taip pat įvairūs rodikliai skirtingai atspindi tam tikrų sričių įmonių veiklos rezultatus. Priklausomai nuo to, kam tyrime bus skiriamas didžiausias dėmesys, yra parenkami analizei naudojami rodikliai. Žemės ūkio subjektų ekonominiam vertinimui pritaikyti konkrečių rodiklių nėra, todėl ūkių vertinimui naudojami įmonių veiklą apibūdinantys rodikliai. Apžvelgus mokslinę literatūrą, galima teigti, kad finansų analizėje veiklos efektyvumo įvertinimui ypač svarbios dinamikos (horizontalioji) ir struktūrinė (vertikali) bei santykinų rodiklių analizės.

1.2.1. Dinamikos ir struktūrinė finansinių ataskaitų analizė

Įmonėse nuolat kinta turtas ir įsipareigojimai bei jų struktūra. Bendrą supratimą apie šiuos pasikeitimus ir jų kitimo tendencijas galima gauti analizuojant įmonių balanso ir pelno (nuostolio) ataskaitos duomenis. Kaip teigia R. Urniežius (2004), siekiant efektyviai valdyti įmonę, vadovams būtina orientuotis ne tik atskirose veiklos srityse, bet ir jos visumoje. Tam reikia ne tik išmanyti, bet ir žinoti visą subjekto veiklą apimančią informaciją. Tokią informaciją, išreikštą pinigais, duoda finansinė atskaitomybė. Būtent finansinės atskaitomybės duomenys leidžia nagrinėti subjekto veiklą bei jo finansinę būklę įvairiais aspektais.[59] Finansinės atskaitomybės nagrinėjimo metodų įvairovė didelė, tačiau paprastai atskaitomybės duomenų nagrinėjimui naudojami vertikalios ir horizontalios analizės būdai

Struktūrinė (vertikali) finansinių ataskaitų analizė, padeda įvertinti įmonės finansų struktūrą bei jos pokyčius įmonėje. Atliekant vertikalią analizę galima įvertinti įmonės turto struktūrą, įsitikinti, ar jai pakanka turimo turto, kad jį būtų galima pateigti kaip užstatą kreditui gauti [24]. Pasak, V. Bagdžiūnienės (2005), vertikalioji, arba struktūrinė, analizė rodo analizuojamo objekto struktūrą. Ji atliekama kiekvieną rodiklį lyginant su bendruoju baziniu rodikliu, o gautas dydis – lyginamasis svoris – išreiškiamas procentais. Bendras bazinis rodiklis gali būti, pavyzdžiui, įmonės darbuotojų skaičius, pardavimo pajamų suma. Atliekant keletą metų rodiklių analizę, galima nustatyti rodiklių kitimo priežastis [4]. Ši analizė leidžia įvertinti turto ir finansavimo šaltinio struktūrą įmonėje. Naudojant šį analizės metodą ir stebint rodiklių dinamiką, galima įvertinti kaip kinta turto ir finansavimo šaltinių struktūros. [11] Šis pokytis leidžia preliminariai numatyti, kokia kryptimi ūkinis subjektas dirba.

Struktūrinė analizė atliekama kiekvieną finansinės ataskaitos rodiklį lyginant su bendruoju baziniu tos ataskaitos rodikliu, o gautas dydis išreiškiamas procentas. Bendras bazinis rodiklis gali būti įmonės balanso aktyvų, pasyvų, pelno, kaštų, pardavimų suma ir pan. Atliekant keletą metų finansinių rodiklių finansinę analizę, galima nustatyti rodiklių pakitimų priežastis. [56] Vertikaliąją analizę galima vadinti rodiklių lyginamųjų svorių skaičiavimu.

Rodiklių lyginamieji svoriai skaičiuojami ne tik ekonomikoje, bet ir chemijoje, medicinoje, technikoje ir kitose srityse. Žinoti tam tikro proceso, reiškinio, operacijos, medžiagos ir pan. struktūrą yra labai svarbu. Tokia informacija yra labai vertinga priimant sprendimus visose veiklos valdymo lygiuose, visose planavimo, projektavimo, prognozavimo, naujų gaminių kūrimo ir kituose etapuose. [37] Gerai atlikta vertikalioji analizė parodo ne tik tam tikrų rodiklių vietą bendroje jų sistemoje, bet ir apibūdina įmonės ūkinę ir finansinę būklę.

Struktūrinės analizės esmė ta, kad atskiri ataskaitų straipsniai išreiškiami procentais nuo jų svarbiausiojo rodiklio. Pelno (nuostolių) ataskaitos analizėje visi jos straipsniai lyginami su

pajamomis – pirmuoju pelno (nuostolių) ataskaitos rodikliu, o balanso analizėje – su bendra balansine suma, t. y. visu turtu ir visa nuosavybe, o šie rodikliai vertikalioje analizėje yra prilyginti 100 procentų. Gauti procentiniai santykiai pelno (nuostolių) ataskaitoje parodo, kokią dalį pajamų sudaro kiti ataskaitos straipsniai. Vertikali balanso analizė leidžia pažiūrėti, kokia turto ir nuosavybės struktūra. Vertikali analizė ypač naudinga lyginant kelių metų finansinių ataskaitų struktūros pokyčius. [70] Analizuojant kelių metų finansinių ataskaitų struktūros pokyčius, galima daryti išvadas apie priežastis, dėl kurių įvyko šie pokyčiai. Įmonės turto ir nuosavybės struktūra dažnai turi įtakos jos veiklos rezultatams.

Dinamikos (horizontalioji) finansinių ataskaitų analizė padeda įvertinti kokiais absoliučiais ir procentiniais dydžiais keičiasi įmonės finansiniai duomenys per analizuojamą laikotarpį [11]. Pasak J. Mackevičiaus ir D. Poškaitės (1998), horizontali analizė - tai dviejų ar daugiau metų finansinių ataskaitų metų duomenų palyginimas. Ši analizė padeda nustatyti atitinkamų rodiklių dinamiką [37].

Dinamikos analizė atliekama finansinių ataskaitų dydžius lyginant su praėjusio laikotarpio ar užduočių duomenimis, o nukrypimas išreiškiamas absoliučiais arba santykiniais dydžiais. Ši analizė parodo finansinių rodiklių dinamiką, tačiau neišryškina priežasčių, dėl kurių įvyko rodiklių pakitimai. Ji dažnai taikoma analizuojant įmonės balanso, pelno(nuostolio) ataskaitų duomenis[4].. Horizontaliosios analizės atmaina yra Trendo analizė: analizuojant kelių metų finansinių ataskaitų duomenys, bei apskaičiuojami rodiklių pasikeitimai per keletą laikotarpių ir tokiu būdu atskleidžiamos ūkio subjektų finansinių rezultatų kitimo tendencijos, dėsningumai.

Pasak, L. Juozaitienės (2007) horizontali analizė atliekama lyginant finansinių ir praėjusių metų duomenis, apskaičiuojant absoliučius jų pasikeitimus. Analizę atliekantis asmuo pasirenka skaičiavimų apimtį ir tikslumą. Ši analizė padeda įvertinti turto vertės ir įsipareigojimų kitimų tempus (dinamiką) ir prognozuoti galimas šių pasikeitimų tendencijas. Kai aukštas infliacijos lygis, horizontaliosios analizės reikšmė sumažėja, kai šalyje ekonominė situacijai sąlyginai stabili, tai tada gaunama informacija apie įmonės turto ir įsipareigojimų absoliučių dydžių pasikeitimus yra objektyvi.

Apibendrinant, galima teigti, kad vertikalioji analizė atliekama siekiant nustatyti finansinių ataskaitų straipsnių struktūrą ir reiškia atskirų konkretaus laikotarpio finansinės atskaitomybės absoliučių bei santykinų rodiklių nagrinėjimą, o horizontalioji analizė atliekama siekiant identifikuoti finansinės būklės kitimo tendencijas ir suprantama kaip rodiklių dinamika. Tiek horizontalioji, tiek ir vertikalioji rodiklių analizė yra svarbi, siekiant įvertinti įmonės veiklos rezultatus.

1.2.2 Santykinių finansinių rodiklių analizė

Mokslinėje-metodinėje literatūroje aprašoma labai daug skirtingų ekonominių ir finansinių rodiklių. Kiekvienas jų yra tinkamas tam tikriems organizacijų tipams (akcinėms bendrovėms, bankams, investiciniams fondams, draudimo bendrovėms ir t.t.), tam tikriems ekonomikos sektoriams.

Vieni iš dažniausiai naudojamų – santykiniai rodikliai. Santykinė analizė literatūroje ir praktikoje dar vadinama finansinių koeficientų analize. Pasak J. Lazausko (2005), šie koeficientai išreiškia finansinių ataskaitų bei kitos informacijos duomenų tarpusavio ryšius.

Santykiniai rodikliai skiriasi panaudojimo tikslais ir svarba. Kai kurie rodikliai pateikia kritinės svarbos informaciją einamajai, trumpalaikiai įmonės veiklai užtikrinti. Šie rodikliai dažniausiai nagrinėjami tuomet, kai įmonės vadovybė neturi ilgalaikių ją dominančių perspektyvų. Tačiau paprastai nagrinėjama ilgo laikotarpio planai. Šiuo atveju apskaičiuojami ir analizuojami įmonės rodikliai, galintys priimti perspektyvinius sprendimus, numatyti įmonės veiklos strategiją ir panašiai. Kadangi finansinės būklės rodiklių yra daug, tai kai kurie autoriai juos klasifikuoja į grupes. Tačiau nėra bendros rodiklių klasifikavimo grupės sistemos [4].

Prieš pasirenkant santykinius rodiklius įmonei vertinti, reikia nustatyti analizės tikslus ir norimas įmonės vystymosi perspektyvas. Bet kokios veiklos, tame tarpe ir analizės atlikimo, pagrindas yra konkrečių tikslų nustatymas. [15] Taigi būtina nustatyti, ar siekiama atlikti kompleksinę įmonės veiklos analizę, ar įvertinti jos pelningumą, o gal sugebėjimą padengti savo finansinius įsipareigojimus ir panašiai..

Finansinis santykinis rodiklis yra dviejų ar daugiau absoliutinių rodiklių santykis. Santykinis rodiklis, gautas palyginus du ar daugiau absoliutinių rodiklių, yra daug pranašesnis už absoliutinį, jis objektyviau ir įvairiau įvertina tiriamąjį objektą [39].

Finansinių santykinių rodiklių naudojimas leidžia palyginti skirtingų dydžių įmonių veiklą. Finansiniai santykiniai rodikliai ypač reikšmingi, kai lyginami su:

- tos pačios įmonės praėjusio laikotarpio rodikliais;
- numatytais tam tikrais parametriniais rodikliais;
- tos pačios ūkio šakos kitų įmonių rodikliais;
- pagrindinių konkurentų rinkoje rodikliais;
- agreguotais šalies ekonomikos rodikliais [40].

Kadangi iš finansinės atskaitomybės galima apskaičiuoti gana daug santykinių rodiklių, todėl tikslinga juos sisteminti, sujungti į tam tikras grupes. Rodiklių sujungimas į vienas grupes palengvina analitikų ir auditorių darbą, o informacijos vartotojams lengviau atsirinkti, kokie rodikliai tinkamesni valdymo sprendimams priimti. Anot J. Lazausko (2005),

užsienio autoriai finansinius koeficientus įvairiai klasifikuoja į grupines sistemas, tačiau likvidumo (mokumo) ir pelningumo grupės yra visų pripažįstamos. (3 priedas)

Iš 3 priedo lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad lietuvių ir užsienio autorių išskiriami finansiniai rodikliai skiriasi nežymiai. Vieni autoriai jų išskiria mažiau, kiti daugiau, tačiau rodiklių sistemų turinys beveik vienodas.

Daugelis Lietuvos ir užsienio autorių, finansų rodiklius suskirsto į keturias pagrindines grupes: likvidumo, aktyvumo, pelningumo ir įsiskolinimo. Plačiau aptariamos bus trys iš jų – likvidumo, aktyvumo ir pelningumo rodikliai. Pelningumo koeficientai yra laikomi svarbiausiais, nes jie parodo koks pelnas sugrįžta labiausiai rizikuojantiems (įmonės savininkams) už jų įdėtus pinigus (nuosavo kapitalo pelningumas) ir dėl ko galimi šio sugrįžimo pakitimai. Pelningumo koeficientai paprastai palyginami su ankstesnių metų duomenimis, šakos vidutiniais rodikliais, su kitų, alternatyvių investavimo būdų pelningumo bei sąmatomis.

Pelningumo rodiklius dažniausiai stebi ir nagrinėja įmonės akcininkai (tiek esami tiek ir potencialūs), taip pat makleriai ir investiciniai bankai. Subjektams, kurie prekiauja akcijomis, taip pat svarbūs akcijos kainos ir pelno santykis, rodantis jos prekybinę vertę [51].

Pagrindiniai pelningumo rodikliai:

- Bendrasis pelningumas rodo, kokia dalis bendrojo pelno tenka vienai daliai pajamų. Pagal jį galima spręsti, ar yra pakankamas parduodamų prekių ir paslaugų kainų ir jų gamybos išlaidų skirtumas.

- Veiklos pelningumas rodo, kaip įmonė dirbo, nepriklausomai nuo finansinio sveto, mokesčių ir nusidėvėjimo apskaitos. Žemės ūkyje nepriklausomai nuo gautų tiesioginių išmokų (subsidių gamybai). Rodiklis, mažesnis nei 5 proc., laikomas nepatenkinamu.

- Grynasis pelningumas rodo įmonės veiklos efektyvumą, kitaip tariant, galima sužinoti, kiek vienas pardavimų litas vidutiniškai uždirba grynojo pelno t.y. nuosavų finansinių išteklių. Didesnė rodiklio reikšmė rodo aukštesnį įmonės pelningumą, taip pat didesnę gaunamų finansinių išteklių apimtį.

- Turto pelningumo rodiklis parodo, kaip įmonės vadovai sugeba panaudoti turtą ir gauti pelną, atsižvelgdami į tai, ar nuosavybė yra kreditorių ar nuosava. Tam tikra prasme jis rodo išteklių naudojimo efektyvumą.

- Kapitalo pelningumo rodiklis įvertina kaip efektyviai pelnui gauti naudojamas kapitalas, kurį savininkai investavo į įmonę. Jis rodo kaip greitai atsiperka investuotas kapitalas. Taip pat leidžia įvertinti vadovavimo kokybę. [48].

Įmonės veiklos sėkmė apibūdinama jos pelningumu, kuris priklauso nuo darbuotojų skaičiaus, naudojamo kapitalo dydžio, produkcijos pardavimo apimčių ir kt. Vienos įmonės pelningumą derėtų lyginti su analogiškų įmonių pelningumo rodikliais.

Nagrinėjant **mokumo** rodiklius susiduriama su likvidumo sąvoka. Įmonės sugebėjimą atsiskaityti už ilgalaikius įsipareigojimus pagal numatytus terminus parodo ilgalaikio mokumo rodikliai. Įsipareigojimai apima visas skolas, kurias įmonė privalės apmokėti: ilgalaikius ir trumpalaikius įsipareigojimus bankams, tiekėjams ir kitiems partneriams bei būsimus mokesčius. [10]. Įmonės įsiskolinimas vadinamas ilgalaikiu ir mokėtinas pagal sutartis vėliau nei po vienerių metų

Kaip teigia daugelis užsienio finansų analizės tyrėjų, likvidumo lygis parodo, kokią įmonės turto dalį sudaro grynais apyvartinis kapitalas t.y. įmonės sugebėjimą padengti trumpalaikius įsipareigojimus – ar nagrinėjama įmonė turi pakankamai finansinių išteklių trumpalaikiams įsipareigojimams vykdyti.

Įmonės likvidumas labiausiai domina kreditorius, kadangi jis parodo įmonės gebėjimą laiku vykdyti savo įsipareigojimus. Žinoma daugybė pavyzdžių kaip įmonės bankrutuodavo dėl problemų susijusių su įmonės likvidumu, nepaisant to, kad įmonės kiti finansiniai rodikliai buvo geri.

Daugelis autorių kaip pagrindinius likvidumo rodiklius įvardija einamąjį ir kritinį likvidumą. Einamojo likvidumo koeficientas rodo, kiek kartų trumpalaikis turtas didesnis už trumpalaikius įsipareigojimus (kaip trumpalaikis turtas dengia trumpalaikius įsipareigojimus). Siekiant išlaikyti pusiausvyrą, laiku sumokėti trumpalaikius įsiskolinimus, būtina, kad trumpalaikis turtas viršytų įsipareigojimus 2 kartus. Mažesnė už 1 reikšmė rodo, kad įmonė gali neįvykdyti trumpalaikių įsipareigojimų. Saugi riba yra daugiau kaip 1,5. Žema šio rodiklio reikšmė rodo, kad įmonei sunku vykdyti trumpalaikius įsipareigojimus, o einamosios reikmėms tenkinti gali pritrūkti finansinių išteklių. [32]. Yra ypač bloga situacija, kaip anksčiau minėtoji, kai rodiklio reikšmė mažesnė už vieneta, tuomet trumpuoju laikotarpiu įmonė praranda finansinę pusiausvyrą.

Įmonės kritinio likvidumo koeficientas yra griežtesnis likvidumo įvertinimas. Šis rodiklis dar vadinamas skubaus padengimo koeficientu, parodo įmonės sugebėjimą greitai (skubiai) realizuojamu trumpalaikiu turtu padengti trumpalaikius įsipareigojimus, tam iš trumpalaikio turto yra atimamos atsargos kaip mažai likvidus turtas. Kritinio likvidumo koeficientas lygus 1 laikomas labai geru ir rodo, kad įmonė gali greitai įvykdyti einamuosius įsipareigojimus. Šis rodiklis neturėtų būti mažesnis nei 0,5. Jei einamojo likvidumo koeficientas yra aukštas. O kritinis žemas, vadinasi, įmonė turi dideles atsargas, kurios atitraukia apyvartines lėšas ir jos yra užšaldytos. Jeigu trumpalaikio turto sudėtyje yra daugiau gautinų sumų, beviltiško debitorinio įsiskolinimo, tai net ir didelis bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas nerodo įmonės realios mokumo būklės [48].

Mokumo rodikliai plačiau nei likvidumo rodikliai leidžia spręsti apie įmonės trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo galimybes. Skirtumas tarp mokumo ir likvidumo rodiklių yra tas, kad likvidumo rodikliai vertina tik trumpalaikius įsipareigojimus ir trumpalaikį turtą. Mokumas - įmonės sugebėjimas gražinti skolas, suėjus jų mokėjimo terminui. Nemokia laikoma įmonė, kuri nesugeba

sumokėti kreditoriams, teikiantiems prekes ir paslaugas skolon. [38] Įmonės mokumui apibūdinti daugelio autorių siūloma skaičiuoti skirtingus įsiskolinimo rodiklius, tačiau kaip pagrindiniai išskiriami - bendrojo įsiskolinimo, ilgalaikio įsiskolinimo ir trumpalaikio įsiskolinimo rodikliai.

Bendrojo įsiskolinimo koeficientas, dar vadinamas ir skolos koeficientu, parodo kiek viename turto litui tenka skolų. Kuo rodiklio reikšmė žemesnė, tuo skolos labiau padengtos turto, tad bankai ir kiti kreditoriai vertina žemą šio rodiklio reikšmę. Šis rodiklis taip pat naudojamas kaip kapitalo struktūros ir finansinio svorto grupės rodiklis. Pagal statistikos departamento siūlomą vertinimo metodiką, rodiklio reikšmė aplink žemiau 0,3 laikoma labai gera, mažesnė negu 0,5 gera, mažesnė negu 0,7 patenkinama ir didesnė negu 0,7 bloga. [38] Tačiau priklausomai nuo ūkio šakos reikšmė gali būti interpretuojama skirtingai.

Ilgalaikio įsiskolinimo koeficientas parodo kiek įmonės turto finansuojama ilgalaikėmis skolomis. Manoma, kad analizuojant įmonės trumpalaikį mokumą, būtina panagrinėti ir šio koeficiento kitimą. Kadangi iš ilgalaikių įsipareigojimų finansuojamas įmonės turtas didėja, tai mažėja trumpalaikių skolų negražinimo rizika. Todėl statistikos departamento rodiklių vertinimo metodikoje šis koeficientas vertinamas kaip trumpalaikio mokumo stebėjimo dydis : labai gerai vertinamas kada jis lygus arba mažesnis negu 30 procentų, gerai vertinamas kada ne didesnis kaip 50 procentų.

Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas priskiriamas prie trumpalaikio mokumo rodiklių. Jis rodo kokia įmonės turto dalis finansuojama trumpalaikėmis skolomis. Statistikos departamento duomenimis, šis rodiklis vertinamas labai gerai kada yra mažesnis negu 5 procentai, gerai – mažesnis negu 30 procentų ir patenkinamai kada mažesnis negu 60 procentų.

Lietuvos Nacionalinės vertybinių popierių biržos rodiklių skaičiavimo metodikoje išskirta atskira turto panaudojimo efektyvumo rodiklių grupė, kuriai priskiriama turto apyvartumo, ilgalaikio turto, atsargų, grynojo apyvartinio kapitalo ir gautinių sumų apyvartumo rodikliai. Tačiau įmonių veiklos efektyvumas priklauso ne tik nuo turto apyvartumo, bet ir nuo sąnaudų. Todėl, pasak J. Mackevičiaus (2005), įmonių veiklos efektyvumą geriausiai apibūdina sąnaudų lygio ir turto (trumpalaikio ir ilgalaikio) apyvartumo rodikliai.[52]

Apyvartinio kapitalo rodiklis geriausiai apibūdina įmonės finansinę būklę, nes nuo jo priklauso kiti finansiniai rodikliai. Nuo apyvartinio kapitalo priklauso įmonės galimybės plėsti veiklą, vykdyti savo įsipareigojimus, būti konkurencinga. Jeigu apyvartinis kapitalas metai iš metų didėja, tai įmonės finansinė padėtis pastovi. [52] Neigiama grynojo apyvartinio kapitalo reikšmė rodo, kad įmonė negali vykdyti savo trumpalaikių įsipareigojimų. Didelė šio rodiklio reikšmė rodo aukštą įmonės likvidumo lygį.

Manevringumo koeficientas yra laikomas kapitalo naudojimo efektyvumo matu. Šis koeficientas parodo kokią nuosavo kapitalo dalį sudaro trumpalaikis turtas. Rodiklio reikšmė žemiau 0,3 laikoma nepatenkinama, virš 0,5 gera.[52]

Apyvartinio kapitalo apyvartumas (kartais) parodo kiek apyvartinis kapitalas padaro apyvartų per ataskaitinį laikotarpį. Jei šio rodiklio reikšmė labai maža arba pastebima mažėjimo tendencija, tai gali reikšti, kad trūksta apyvartinių lėšų. [52] Galioja pripažinta nuostata (pagal statistikos departamento metodiką): kuo didesnis apyvartinio kapitalo apyvartumas, tuo geriau.

Ne mažai informacijos apie įmonės būklę teikia ir dar vienas rodiklis – apyvartinio kapitalo ir turto santykis. Šio rodiklio privalumas tas, kad leidžia palyginti įvairaus dydžio įmones. Didesnė šio rodiklio reikšmė rodo aukštesnę įmonės trumpalaikio mokumo (likvidumo) lygį, o dinamika – didėjančią arba mažėjančią tikimybę, kad įmonė bankrutuos.

Sąnaudų lygio rodiklių analizės pagrindinis šaltinis yra pelno (nuostolių) ataskaita. Joje parodytos įvairių rūšių sąnaudos, kurias galima lyginti su pardavimo pajamomis. Labai svarbus sąnaudų lygio rodiklis yra veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui. Veiklos sąnaudos – tai patirtos per ataskaitinį laikotarpį išlaidos, susijusios su įprastine įmonės veikla, vykdoma neatsižvelgiant į padavimo apimtį, išskyrus finansinę, investicinę ir kitą veiklą. Dėl ūkinių operacijų įvairumo veiklos sąnaudų rodiklį sunku lyginti su kitų įmonių tuo pačiu rodikliu. Svarbu nuolat stebėti šio rodiklio pokyčius įmonėje per ilgesnį laiką. Kalbant apie veiklos sąnaudų vienam pardavimo litui rodiklio reikšmę, priimta mažesnę rodiklio reikšmę laikyti geresne. Manoma, kad jis neturėtų būti didesnis 50 proc.. [52] Šio rodiklio mažėjimo tendencija gali rodyti gerai parengtą išlaidų mažinimo politiką įmonės padaliniuose.

Turto apyvartumas daro didelę įtaką įmonės finansinei būklei. Šie rodikliai gali būti skaičiuojami kartais ir dienomis. Apyvartumas kartais parodo kiek kartų per metus ar kitą analizuojamą laikotarpį turtas perėjo visus apytakos etapus. Tuo tarpu turto apyvartumas dienomis parodo, kiek dienų turtas išbūna atitinkamame lėšų apytakos etape. [52] Iš finansinės atskaitomybės galima apskaičiuoti apie 20 įvairių apyvartumo rodiklių. Tačiau rekomenduojama skaičiuoti ir vertinti tokius pagrindinius apyvartumo rodiklius:

- Viso turto (ilgalaikio, trumpalaikio) apyvartumą;
- Nuosavo kapitalo apyvartumą;
- Atsargų apyvartumą;
- Debitorinio įsiskolinimo(gautinių sumų) apyvartumą.

Viso turto apyvartumas dažniausiai skaičiuojamas kartais ir kiek rečiau dienomis ar mėnesiais. Šis koeficientas parodo, kaip efektyviai įmonė panaudoja turimą turtą pardavimo procesui užtikrinti, t.y. kiek vienas turto litas sukuria pardavimo pajamų. Labai skiriasi gamybos ir prekybos įmonių viso turto apyvartumo koeficientai. Statistikos departamento finansinės būklės

vertinimo rodiklių metodikoje priklausomai nuo įmonės veiklos tipo (gamybos ir prekybos įmonių) šis rodiklis interpretuojamas skirtingai. Gamybos įmonių apyvartumo koeficientas vertinamas labai gerai, jeigu yra didesnis negu 2, patenkinama gamybos įmonių šio rodiklio reikšmė laikoma 1. (Ilgalaikio turto apyvartumo gamybos įmonėms labai geras 1,5 ir patenkinamas-1).[52]

Prie turto apyvartumo rodiklių priskirtinas ir nuosavo kapitalo apyvartumo koeficientas. Šis rodiklis rodo, kiek nuosavas kapitalas per ataskaitinį laikotarpį padaro apyvartų. Maža šio koeficiento reikšmė signalizuoja apie kapitalo panaudojimo problemas įmonėje.

Trumpalaikio turto apyvartumas parodo šio turto panaudojimo efektyvumą uždirbant pajamas iš pardavimo t.y., kiek pajamų tenka kiekvienam trumpalaikio turto litui. Pagal rodiklio reikšmę galima spręsti apie trumpalaikio turto cirkuliavimo intensyvumą. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo efektyviau naudojamas trumpalaikis turtas.

Ypač svarbu skaičiuoti įvertinti svarbiausio trumpalaikio turto elemento – atsargų – apyvartumą. Kadangi atsargos balanse parodomos išsigijimo (pasigaminimo) savikaina arba grynąja galimo realizavimo verte, tai skaičiuojant atsargų apyvartumą, vietoj pardavimo pajamų galima vartoti pardavimo savikainos rodiklį. Šis rodiklis parodo kiek kartų per metus buvo atnaujinamos atsargos, arba kiek buvo padaryta apyvartų. Dar informatyvesnis yra atsargų apyvartumo dienomis rodiklis. Toks koeficientas parodo, per kiek dienų yra atnaujinamos atsargos siekiant parduoti numatytą produkcijos kiekį, taip pat parodo ir mažiausias atsargas, kurių reikia veiklai vykdyti. Analizuojant atsargų apyvartumą dienomis svarbu nustatyti jo kitimo priežastis. Mažas apyvartumo dienomis rodiklis dažniausiai būna tada, kai parduodama produkcija turi didelę paklausą, kai gerai organizuotas pardavimo procesas. Teigiamai vertinamas didelis atsargų apyvartumas t.y. kai atsargos iš daiktinės formos greičiau virsta pinigine forma. Tačiau didelį atsargų apyvartumą lemia ne tik parduotų atsargų vertė, bet ir vidutinis atsargų dydis. Jeigu atsargų apyvartumo dydis yra mažas, būtina peržiūrėti atsargų asortimentą ir nustatyti ar jų sudėtyje nėra pasenusių, užsigulėjusių, išimtų iš apyvartos atsargų.

Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais ir dienomis parodo įmonės mokėjimų politiką vartotojų atžvilgiu. Šis rodiklis parodo kiek kartų per metus įmonė surenka savo lėšas atsiskaitymų procese, paskaičiuotas dienomis rodiklis rodo vidutiniškai per kokį laikotarpį įmonei atsiskaito jos skolininkai. Statistikos departamento metodikoje labai geras rodiklis yra mažesnis negu 30 dienų, geras mažiau negu 45 dienos ir patenkinamas iki 60 dienų. Debitorinio įsiskolinimo apyvartumas kartais turėtų būti kuo didesnis. Jei rodiklis dienomis yra didesnis lyginant su praėjusiu laikotarpiu, arba viršija tos pašios srities įmonių analogiško rodiklio reikšmę, reiškia, kad įmonė pernelyg priklauso nuo pavėluotai atsiskaitančių pirkėjų, atsiranda pavojus kaupti įsiskolinimus, arba net pačiai įmonei pristigti apyvartinių lėšų.

Finansiniai santykiniai rodikliai turi didelę reikšmę vertinant įmonių finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus, prognozuojant bankroto tikimybę ir veiklos perspektyvas. Ypač finansiniai santykiniai rodikliai reikšmingi atliekant lyginamąją analizę.

1.2.3 Veiklos tęstinumo (bankroto tikimybės) analizė

Žemės ūkio subjektų veikla visada buvo ir yra susijusi su įvairių rūšių rizika. Rizika išauga plečiantis rinkoms, didėjant konkurencijai ypač ekonomikos nuosmukio laikotarpiu. Kaip teigia J. Mackevičius ir A. Rakštelienė (2005), rizika - tai neapibrėžtumai, kurie kyla iš pokyčių, kuriuos sunku numatyti, arba iš įvykių, kurių galimybės negalima tiksliai apskaičiuoti. Rizika kaip pat apibūdinama ir kaip neapibrėžtumai, kylantys iš anksčiau priimtų investicinių ir kitų valdymo sprendimų. Objektvūs padėties vertinimas, gebėjimas numatyti riziką, teisingų sprendimų priėmimas tinkamu laiku, finansų, investicijų, technikos ir technologijos, darbo organizavimo, naujų prekių ir paslaugų kūrimo bei kitose srityse yra svarbios ūkininkų ūkių veiklos stabilumo ir tęstinumo prielaidos. [41]

Ūkio, kaip ir įmonės, veiklos perspektyvos ir tęstinumas rūpi ne tik pačiam ūkininkui, bet ir su ja ūkiu susijusiems subjektams: bankams, pirkėjams, tiekėjams ir kitiems verslo dalyviams. Svarbu, kad kiekvienas ūkis turėtų savo veiklos stabilumo ir tęstinumo vertinimo modelį. Jis padėtų ne tik iš anksto nustatyti bankroto tikimybę, kitus įmonei gresiančius pavojus ir įvairių rūšių riziką, bet ir imtis strateginių veiksmų ūkio veiklai gerinti.

A.Kovaliov teigia, kad sistemingai atliekama veiklos analizė yra universalus būdas išvengti bankroto. Todėl labai svarbu kad vadovai daugiau dėmesio skirtų veiklos analizei, o analitikai ieškotų tinkamiausių analizės metodikų.[38] Remiantis konkrečiais bankroto prognozavimo modeliais, galima sumažinti ar net pašalinti bankroto grėsmę, priimti veiksmingus strateginius sprendimus.

Ūkių bankroto prognozavimas – sudėtingas procesas, nors egzistuoja daug finansinės analizės kryptių, negali būti taikoma kuri nors viena analizės metodika. J. Mackevičius siūlo tokias įmonių bankroto prognozavimo metodikas:

- Požymių, rodančių bankroto tikimybę tyrimas;
- Finansinių ataskaitų straipsnių pokyčių poveikio įmonės finansiniam stabilumui vertinimas;
- Finansinių santykinų rodiklių sistemos taikymas.

Daugelį šių metodikų galima pritaikyti ir ūkininkų ūkių veiklos tęstinumui vertinti. Požymių, rodančių bankroto tikimybę tyrimo pagrindinis tikslas – kaip galima išsamiau ir anksčiau ištirti tuos požymius, pagal kuriuos galima būtų nuspėti įmonės bankroto tikimybę. Tačiau tokių visuotinai pripažintų ir vienareikšmiškai rodančių bankroto tikimybę veiksnių nėra - daugelis

autorių išskiria vis kitus požymius, todėl šie požymiai vertinami tik kaip simptominiai ar atkreipiantys analitikų dėmesį, renkantis tolesnes analizės procedūras. J Argenti savo modelyje siūlo tokius veiksnius, kaip direktorių valdybos pasyvumas, direktoriaus autokratiškumas, išlaidų mažinimo apskaitos sistemos nebuvimas ir t.t. vertinti balais, ir apskaičiavus bendrą balų skaičių vertinti apie įmonės veiklos tęstinumo galimybes. J Argenti modelis skirtas įmonės vidaus aplinkai vertinti, praktiškai jį taikyti labai sunku dėl objektyvumo stokos. Egzistuoja ir daugiau panašių modelių, tačiau daugelis autorių siūlo atkreipti dėmesį į įmonės vadovų elgesį, įmonės organizacinę struktūrą, valdymo sistemą, neįprastas ar sudėtingas didelės vertės ūkines operacijas, įmonės vidaus kontrolės sistemą.[38] Ieškant bankroto požymių tikslinga panagrinėti ir kai kuriuos buhalterinės apskaitos registru, padalinių vidaus ataskaitas.

Finansinių ataskaitų (balanso ir pelno (nuostolio)) straipsnių pokyčių tyrimas – vienas iš paprasčiausių ir pigiausių bankroto prognozavimo metodų. Dideli svarbiausių straipsnių pokyčiai įtakoja įmonės finansinį stabilumą. Ši metodika identifikuoja įmonės veiklos trūkumus, bet nenustato veiksnių, lemiančių įmonių bankrotą. Atliekant šią analizę būtina turėti ir papildomos informacijos apie įmonės veiklą, pavyzdžiui, sumažėjęs ilgalaikis turtas kelia grėsmę įmonės finansiniam stabilumui tuo atveju, jeigu jis parduodamas siekiant sumažinti finansinių išteklių stygių, o padidėjęs sukelia neigiamų įmonės veiklos pokyčių jei įsigyjamas tik tam, kad investuoti lėšas. Be konteksto šie finansinės ataskaitos straipsnių pokyčiai nebūtų tokie informatyvūs. Todėl detalesnei įmonių bankroto diagnostikai būtina apskaičiuoti įmonių būklę apibūdinančius santykinius rodiklius.

Apskaičiuojant santykinį rodiklių dydžius ir juos susisteminant galima įvertinti įmonių veiklos stabilumą, bei skaičiuojant šiuos rodiklius periodiškai galima nustatyti kokia linkme įmonė dirba. Pasak V. Kovaliov (1994), kiekviena įmonė bankrutuoja savaip, nes jos veiklai turi įtakos skirtingos priežastys, veiksniai ir aplinkybės. Tačiau yra vienas universalus būdas išvengti bankroto- tai sistemingai atliekama įmonių veiklos analizė.

Daugelis pagrindinių bankroto analizės metodų paremti, santykinį rodiklių skaičiavimu ir jų sisteminimu. W. Hickman siūlė skaičiuoti likvidumo ir pardavimo pelningumo rodiklius. Remiantis šių santykinį rodiklių reikšmėmis W. Hickman bandė nustatyti bankroto tikimybę. Skirtingai nei W. Hickman, A. Winakor ir R. Smith 1921- 1931 m., išanalizavę 183 įmones, bankroto tikimybę siūlė vertinti tik pagal vieno santykinio dydžio reikšmę. Šie autoriai siūlė apskaičiuoti grynojo apyvartinio kapitalo struktūrinį dydį visame turte ir remiantis šiuo dydžiu spręsti ar įmonė turi finansinių sunkumų. Autoriai laikėsi nuomonės, kad kuo grynojo apyvartinio kapitalo dydis visame turte yra didesnis, tuo įmonė turi daugiau galimybių išsilaikyti rinkoje.

E. I. Altman, kaip ir kiti anksčiau minėti autoriai, siūlė vertinti įmonių bankroto tikimybę remiantis keliais santykiniais dydžiais. Šis vertinimas buvo paremtas einamojo likvidumo ir skolos

koeficiento rodikliais. Tačiau E. I. Altman vertindamas šiuo metodu įmonės bankroto tikimybę, nusprendė, kad šis metodas nėra visiškai patikimas, nes nėra įvertinami labai svarbūs rodikliai kaip pelningumas, turto apyvartumas, turto naudojimo efektyvumas, bei kiti mažiau svarbūs rodikliai [41].

W. Hickman siūlo įvertinti įmonės trumpalaikį likvidumą su grynuoju pelningumu, o A. Winakor ir R. Smith siūlė vertinti bankroto tikimybę pagal apyvartinio kapitalo struktūrinį dydį. Neatlikus išsamių skaičiavimų ir tyrimų, žinoma, kad tiek W. Hickman, tiek A. Winakor ir R. Smith siūlomi santykiniai dydžiai yra svarbūs [41].

Atsižvelgiant į šią prielaidą, žemės ūkio produktų gamybą vykdančių ūkių bankroto tikimybei įvertinti, nuspręsta pasirinkti tokius modelius, kurie būtų pripažinti savo patikimumu ir apimtų kuo daugiau kintamųjų. E. I. Altman Z bankroto įvertinimo modelis atitiko šio darbo kriterijus. Z modelis universalioji formulė, kuri diagnozuoti įmonės finansinę padėtį, bei leidžia įvertinti įmonės bankroto tikimybę kelerių metų laikotarpyje. [61].

Vienas iš šių modelių buvo orientuotas į įmonių kurių akcijos nekotiruojamos vertybinių popierių biržoje, bankroto tikimybės įvertinimą. Šių įmonių bankroto tikimybei įvertinti I. E. Altman siūlė taikyti šią formulę:

$$Z = 0,717 \cdot X_1 + 0,847 \cdot X_2 + 3,107 \cdot X_3 + 0,420 \cdot X_4 + 0,995 \cdot X_5$$

$$\text{kur: } X_1 = \frac{\text{apyvartinis kapitalas}}{\text{turtas}};$$

$$X_2 = \frac{\text{pardavimų pajamos}}{\text{turtas}};$$

$$X_3 = \frac{\text{pelnas iki apmokestinimo}}{\text{turtas}};$$

$$X_4 = \frac{\text{nuosavas kapitalas}}{\text{įsipareigojimai}};$$

$$X_5 = \frac{\text{nepaskirstytas pelnas}}{\text{turtas}}.$$

Bankroto tikimybė laikoma labai didele, jei Z reikšmė nesiekia 1,23. Jei Z reikšmė svyruoja tarp 1,23 ir 2,90, bankrotas tikėtinas, o jei ji yra didesnė negu 2,90 – bankroto tikimybė laikoma labai maža [41].

Kitas I. E. Altman modelis yra orientuotas į paslaugų ir individualių įmonių bankroto tikimybės įvertinimą. Autorius siūlė įvertinimą atlikti taikant šią formulę:

$$Z = 6,56 \cdot X_1 + 3,26 \cdot X_2 + 6,72 \cdot X_3 + 1,05 \cdot X_4$$

$$\text{kur: } X_1 = \frac{\text{apyvartinis kapitalas}}{\text{turtas}};$$

$$X_2 = \frac{\text{nepaskirstytas pelnas}}{\text{turtas}};$$

$$X_3 = \frac{\text{pelnas iki apmokestinimo}}{\text{turtas}};$$

$$X_4 = \frac{\text{nuosavas kapitalas}}{\text{įsipareigojimai}};$$

Šiame modelyje Z reikšmės interpretuojamos panašiai kaip ir pirmajame – jei Z yra mažiau nei 1,10, bankroto tikimybė labai didelė. Jei ji svyruoja tarp 1,10 ir 2,59, bankrotas yra įmanomas, o jei yra daugiau nei 2,60 – bankroto tikimybė labai maža [41].

Tačiau bankrotą tyrinėjo ir daugiau mokslininkų. L.V. Springate buvo SPRINGATE bankroto tikimybės modelio kūrėjas ir įgyvendintojas. Šis prognozavimo įrankis labai panašus į Altman modelį, tačiau kai kurie Springate modelio vertinimo koeficientai skiriasi nuo garsiojo Altman bankroto tikimybės prognozavimo modelio. Springate modelis buvo sukurtas 1978 m., t.y. dešimt metų vėliau nei Altmano. Z-eta koeficientas apskaičiuojamas tokiu būdu [44]:

$$Z = 1,03*Y_1 + 3,07* Y_2 + 0,66*Y_3 + 0,4* Y_4$$

Kur: Y₁ – darbinis kapitalas/ turtas;

Y₂ – pelnas prieš mokesčius ir dividendus/ turtas;

Y₃ – pelnas prieš mokesčius/trumpalaikiai įsipareigojimai;

Y₄ – pardavimai/ turtas.

Jei Z-eta koeficiento reikšmė mažesnė už 0,862, tai pagal L.V. Springate modelį analizuojamai įmonei gresia bankrotas.

Springate modelio tikslumą bandė patikrinti ne vienas mokslininkas. Pats L.V. Springate ištyręs 40 kompanijų pasiekė 92,5 proc. tikslumą. Kiti mokslininkai naudojęsi pastaruoju modeliu gavo 88 proc. tikslumą, tačiau jų tyrimo objektas buvo vidutiniškai apie 2,5 mln. USD turto turinčios įmonės [38]. Mokslininkas Sands Springate modelį taikė analizuodamas daugiau nei 60 mln. USD turto turinčias įmones. Rezultatai buvo labai geri – pasiektas 83,3 proc. tikslumas [44].

FULMER bankroto tikimybės modelis labai populiarus prognozuojant mažesnę turtą turinčių įmonių bankroto tikimybę. Kuriant Fulmerio modelį išanalizuotos įmonės, kurių vidutinis turtas siekė apie 0,5 mln. USD [41].

Fulmerio modelyje H koeficientas nurodo bankroto tikimybę ir yra apskaičiuojamas :

$$H = 5,528*V_1 + 0,212*V_2 + 0,073*V_3 + 1,270*V_4 - 0,120*V_5 + 2,335*V_6 + 0,575*V_7 + 1,083*V_8 + 0,894*V_9 - 6,075.$$

Kur: V₁ – nepaskirstytasis pelnas/ turtas

V₂ – pardavimai/ turtas

V₃ – pelnas prieš mokesčius/ nuosavas kapitalas

V4 – pinigų srautai/ įsipareigojimai

V5 – įsipareigojimai/ turtas

V6 – trumpalaikiai įsipareigojimai/ turtas

V7 – materialus turtas/

V8 – darbinis kapitalas/ įsipareigojimai

V9 – pelnas prieš mokesčius ir dividendus/ dividendai

H koeficientas rodo didelę bankroto tikimybę, kai jo absoliutinė reikšmė artėja prie 0. Kai $H < 0$, tai analizuojama įmonė pagal Fulmer modelį gali bet kuriuo metu paskelbti bankrotą.

Apibendrinant visus minėtus įmonės veiklos rizikos ir bankroto tikimybės prognozavimo modelius, reikėtų pabrėžti, kad šie modeliai buvo sukurti prieš keletą dešimtmečių ir jų pritaikomumas konkrečiam verslo subjektui gali būti tik sąlyginis. Tačiau, praėjus pakankamai ilgam laiko tarpui nuo šių modelių sukūrimo, naujų pasaulinio lygio modelių iki šių dienų tai ir nebuvo sukurta. Todėl galima teigti, kad pateiktų modelių kompleksinis panaudojimas leidžia pakankamai tiksliai įvertinti įmonių veiklos tęstinumo prielaidas.

1.3. Tyrimo metodikos pagrindimas

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad vieningos nuomonės, tuo labiau metodikos, kaip reikėtų vertinti įmonės veiklos efektyvumą, nėra. Remiantis Šlekienės ir Klimavičienės (1999), A. Jakučio, V. Petraškevičiaus, A. Stepanovo (2000), K. Lukaševičiaus (2005), S. Puškoriaus (2004), Hardwick ir (1990), Rastenienės (2002), CH. Pass, B. Lowes, L. Davies, B. R. Jewell (2000) nuomone, įmonės veiklos efektyvumą apibūdina tiek finansinių rodiklių analizė, tiek veiklos rizikos įvertinimas, tiek įmonės veiklos rodiklių lyginimas su statistiniais pramonės šakos rodikliais.

Metodai. Apibendrinant išanalizuotą literatūrą bei atsižvelgiant į iškeltą mokslinio darbo tikslą, įmonių veiklos efektyvumo vertinimui naudojami duomenų analizės, sintezės, lyginimo ir apibendrinimo metodai.

Duomenų analizės metodo esmė – empirinių tyrimo duomenų nagrinėjimas įvairių samprotavimų ir matematinių statistinių metodų pagrindu, remiantis antrine informacija, kada atskleidžiami tyrimo kintamųjų ryšiai. Darbe empirinių duomenų analizė atliekama specifinių (finansinių rodiklių analizės), matematinių statistinių (dinamikos eilučių) metodų pagrindu. Tyrimui naudojami antriniai (finansinių ataskaitų ir statistiniai) duomenys.

Sintezė - jungimas, derinimas. Ji priešinga analizei, su kuria yra susijusi. Analizės procese reiškinys suskaidomas į sudėtinius elementus, o sintezės procese šie elementai sujungiami į visumą. Sintezė remdamasi analizės duomenimis, užbaigia įrodymą, pateikia uždavinio sprendimą. Darbe, naudojant sintezės metodą, atsakoma į tyrimo uždavinius – formuluojamos išvados.

Lyginimo metodas suprantamas kaip mąstymo operacija, mintinis kelių objektų gretinimas ir vertinimas. Lyginimas glaudžiai siejamas su analizės ir sintezės metodų panaudojimu. Lyginant objektas suskaidomas į dalis (rodiklius), išskiriami jų ypatumai. O jų gretinimas reiškia objektų susiejimą (vidutinės rodiklių reikšmės). Palaipsniui gilėjančios analizės ir sintezės kaita leidžia lyginimu atskleisti objektų skirtingumo ar tapatumo santykius. Darbe lyginimo metodas naudojamas siekiant įvertinti atskirų ūkių veiklos efektyvumą. Palyginimui naudojami atskirų ūkių finansiniai veiklos rodikliai, jų vidutinės reikšmės bei žemės ūkio gamybos sektoriaus (augalininkystės bei Šiaulių apskrities ūkių) finansinių rodiklių reikšmės.

Apibendrinimo metodas nusako bendruosius teiginius, dėsningumus ir principus. Šis metodas ypač svarbus kada nagrinėjamu klausimu apibendrinama literatūra, gauti empiriniai tyrimo duomenys, kada pabaigoje daromos galutinės išvados bei formuluojami pagrindiniai darbo teiginiai.

Atvejų analizė - tai toks tyrimo būdas, kuriame pasirenkamas vieno subjekto (arba kelių, sudarančių vieną grupę) stebėjimas. Jo pagrindas - gilus atskirų fenomeno atvejų tyrimas natūralioje aplinkoje. Giliam atvejo tyrimui būdinga tai, kad surenkama gana daug duomenų, išreikštų žodžiais, vaizdais ir skaičiais. Vieno atvejo tyrimo duomenims analizuoti naudojamos specialios kelių pakopų procedūros: išskiriamos temos - pasikartojantys charakteringi bruožai, šios grupuojamos į kategorijas, iš kategorijų sudaromi modeliai, kurie aiškinami siekiant atsakyti į tyrimo klausimus. [26]

Šio mokslinio tiriamojo darbo pagrindą sudaro antrinės informacijos šaltinių analizė. Remiantis žemės ūkio produktų gamybą vykdančių Radviliškio rajono ūkių antriniais balanso, pelno-nuostolio ataskaitų duomenimis, apskaičiuojami absoliutūs ir santykiniai ūkių veiklos finansiniai rodikliai. Siekiant įvertinti ir palyginti esamą ekonominę situaciją Lietuvos bei Šiaulių apskrities žemės ūkio gamybos sektoriuje vykdoma antrinės, Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto pateikiamos ūkių apskaitos duomenų tinklo statistinės informacijos (Lietuvos augalininkystės ūkių bei Šiaulių apskrities žemės ūkio gamybos ūkių) analizė. Tyrimas atliekamas atvejų analizės būdu.

Tyrimo imtis. Sudarant tyrimo metodiką vienas svarbiausių uždavinių – apsispręsti dėl tyrimo imties. Konkretaus tyrimo imtis labai priklauso nuo to, koks tyrimo modelis bus naudojamas. Daugeliu atvejų siekiant daryti pagrįstas išvadas apie visą tyrimo generalinę aibę, svarbus yra tyrimo reprezentatyvumas, tačiau, pasak B. Bitino, L. Rupšienės ir kt., galimos įvairios tyrimo išvadų generalizavimo formos. Atvejo tyrimuose tyrėjui visiškai nerūpi ar tyrimo išvadas galima pritaikyti visai generalinei aibei, ar pasiekiamas užsibrėžtas patikimumo lygmuo bei kokio dydžio rezultatų paklaida. Atvejo tyrime tyrėjas pasirenka vieną arba kelis generalinės aibės vienetus ir siekia juos visapusiškai suprasti. Tokio tyrimo rezultatai gali būti naudingi ir kitiems tyrėjams, bet pats tyrėjas nekelia sau tikslo, tirdamas vieną atvejį tyrimo rezultatus taikyti kitiems

generalinės aibės subjektams. Šio tyrimo imtis – analizuojami Radviliškio rajono ūkiai buvo atrinkti naudojant intensyviųjų atvejų atrankos būdą, kada siekiama ištirti tuos atvejus, kurie yra informatyvūs, bet nepriskiriami ekstremaliesiems, atvejai, kurie daugiau ar mažiau nutolę nuo vidurkio. Imties atrankai pagrįsti buvo nustatyti tam tikri kriterijai:

1. Ūkiai pagal ES ekonominį dydį, išreiškiamą europiniais dydžio vienetais (EDV) turi būti didesni negu 14 EDV (stambus ūkis);
2. Ūkiai, kurių pagrindinė ūkio veikla – intensyvioji augalininkystė (neekologinių javų ir aliejinių augalų auginimas);
3. Ūkiai turi būti gavę ES paramą ūkiui modernizuoti;

Du pagrindiniai ūkių atrankos kriterijai atspindi Lietuvos ūkių apskaitos duomenų tinklo naudojamus respondentinių ūkių atrankos kriterijus (paremtus ES metodika) – ūkio ekonominį dydį, apibūdinantį ūkio gamybos potencialą ir ūkio tipą, apibūdinantį jo specializaciją.

Ūkio ekonominis dydis nustatomas kiekvienos produkcijos rūšies standartinį gamybinį pelną (SGP) dauginant iš atitinkamo pasėlio ploto, gautos vertės sumuojamos. Ši suma rodo bendrąjį SGP arba ūkio ekonominį dydį, šis dydis išreiškiamas europiniais dydžio vienetais (EDV). Kiekvienoje ES valstybėje yra nustatyta ekonominio dydžio riba, žemiau kurios ūkiai nelaikomi prekiniais. Ši riba priklauso nuo bendro šalies ekonominio išsivystymo lygio. Lietuvoje ši riba yra nustatyta žemiau negu 2 EDV. Lietuvos Respublikos mokesčių sistemoje ūkiai suskirstyti į keturias grupes: iki 2 EDV, nuo 2 iki 4 EDV, nuo 4 iki 14 EDV ir daugiau nei 14 EDV. Didesni negu 14 EDV ūkiai yra laikomi stambiais, jiems atsiranda prievolė mokėti pajamų (pelno) mokestį. Nors tokio dydžio ūkiai savo skaičiumi ir nesudaro didžiausios dalies Radviliškio rajone, tačiau būtent stambieji ūkiai yra artimiausi gamybos įmonėms, jie yra sukaukę didelį kapitalą, valdo didelius žemės ūkio naudmenų plotus, investuoja į gamybos technologijas, intensyviai naudojami kreditais, jų verslas susijęs su didele rizika, todėl tokiems ūkiams yra aktualus ūkio veiklos ekonominis efektyvumo vertinimas.

Ūkininkavimo tipas – kitas labai svarbus ūkį apibūdinantis rodiklis. ES ūkių tipologija apima 17 pagrindinių ūkininkavimo tipų. Ūkininkavimo tipas nustatomas pagal santykinę kiekvienos ūkyje gaminamos produkcijos SGP dalį bendrajame ūkio SGP. Lietuvoje ūkininkavimo tipai skaičiuojami nuo 1998 metų, vadovaujantis ES reglamentais. Lietuvoje, remiantis ūkių apskaitos duomenų tinklo duomenimis, 2009 metais vyravo javų, rapsų (31 proc.), kitos augalininkystės (14,6 proc.), pienininkystės (15,6 proc.) ir mišrūs augalininkystės-žolėdžių gyvulių (17,4 proc.) ūkių tipai. Taigi, nors augalininkystės ūkiai susiduria su didžiausia verslo rizika (dėl gamtinių sąlygų, dėl produkcijos supirkimo bei trąšų ir pesticidų kainų nestabilumo) galima teigti, kad populiariausia žemės ūkio gamybos šaka Lietuvoje – augalininkystė. Radviliškio rajone dėl susiklosčiusių palankių sąlygų (derlingos dirbamos žemės, gilių žemdirbystės tradicijų, palankios

geografinės padėties ir t.t.) taip pat vyrauja augalininkystės (javų ir rapsų) ūkiai. Dėl didelės rizikos augalininkystės ūkiams ypatingai svarbu priimti teisingus ūkio valdymo sprendimus, tam būtina nuolat analizuoti ūkio veiklos rezultatus, jų dinamiką, nustatyti veiksnius, kurie lemia ūkio veiklos sėkmę.

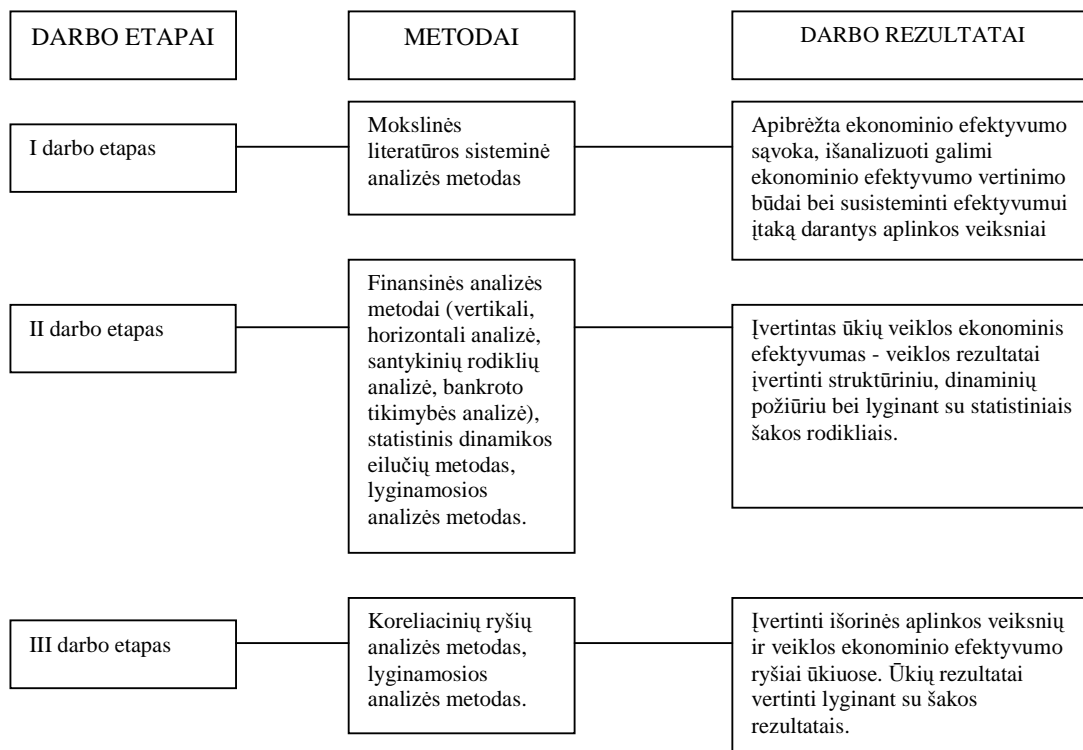
Trečiasis ūkių atrankos kriterijus – gauta ES parama ūkiams modernizuoti. Šių dienų žemės ūkis jau neįsivaizduojamas be modernizavimo. Be investicijų į naujas technologijas ar tiesiog senos technikos atnaujinimo, ūkių plėtra būtų labai sudėtinga – plečiant gamybą, ūkiams nebepakanka turimos technikos, būtina didinti gamybinius pajėgumus. Labai svarbūs šiuolaikiniame intensyviosios žemdirbystės ūkyje ir gamybos kaštų mažinimo bei aplinkosaugos klausimai - sena susidėvėjusi technika reikalauja didelių remonto taip pat energetinių išteklių sąnaudų, nuolat griežtinami agrarinės aplinkosaugos reikalavimai, o už tai taikomos sankcijos (mažinamos išmokos gamybai). Šioms problemoms ūkiuose išspręsti būtinas ūkio įrengimų atnaujinimas, tačiau vien nuosavomis ar skolintomis lėšomis įvykdyti dideles investicijas labai sudėtinga, todėl ūkiai aktyviai naudojami ES skiriama parama. Vien 2009 metais, pagal Nacionalinės mokėjimų agentūros pateiktus duomenis, buvo patvirtinta parama 3538 paraiškoms pagal programą „Žemės ūkio valdų modernizavimas“ (išmokėta parmos 448,612 mln. litų). Ūkiams, kurie aktyviai investuoja į technologijas, naudojasi ES parama, labai svarbu įsivertinti ūkio veiklos efektyvumą, jo finansines galimybes, numatyti ūkio perspektyvas.

Tyrimo etapai. Trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimas atliekamas atvejų analizės būdu, trimis etapais (3 paveikslas).

Pirmajame darbo etape, siekiant apibrėžti veiklos ekonominio efektyvumo sąvoką bei susisteminti jo vertinimo būdus, atliekam mokslinės literatūros analizė. Taip pat apibendrinami literatūroje išskiriami išorinės ir vidinės aplinkos veiksniai, darantys įtaką veiklos ekonominiam efektyvumui.

Antrajame etape atliekama ūkių finansinė analizė. Pirmiausia, remiantis ūkių balanso ir pelno-nuostolio ataskaitų duomenimis, atliekama finansinių sąskaitų struktūros ir dinamikos lyginamoji analizė. Gauti rezultatai vertinami kiekvieno analizuojamo atvejo atskirai, lyginami tarpusavyje. Toliau finansiniai santykiniai rodikliai skaičiuojami trims analizuojamiems ūkiams bei Šiaulių apskrities ūkiams ir Lietuvos augalininkystės šakos ūkiams. Remiantis Statistikos departamento nustatytais kritinėmis rodiklių reikšmėmis, siekiama įvertinti kiek efektyviai dirbo minėti ūkiai, kokios buvo jų veiklos stipriosios ir silpnosios pusės. Taip pat atliekama jų dinamikos analizė kiekvienam tiriamajam atvejui, lyginamoji analizė trijų atskirų ūkių tarpusavyje bei su šakos rodikliais. Veiklos efektyvumas tiriamas trimis kryptimis – pelningumo, mokumo ir apyvartumo (arba turto panaudojimo efektyvumo). Skaičiuojami santykiniai rodikliai: pelningumo (Bendrasis pardavimų pelningumas, grynasis pardavimų pelningumas, turto pelningumas, nuosavo kapitalo

pelningumas, likvidumo ir mokumo (bendrasis likvidumas, kritinis likvidumas, bendrasis mokumas, bendrasis skolos rodiklis, ilgalaikio išskolinimo koeficientas, trumpalaikio išskolinimo koeficientas), apyvartumo (apyvartinio kapitalo ir turto santykis, apyvartinio kapitalo manevringumo koeficientas, veiklos sąnaudos 1 pardavimo litui, viso turto apyvartumas, ilgalaikio turto apyvartumas, trumpalaikio turto apyvartumas, atsargų apyvartumas, pirkėjų išskolinimo apyvartumas, veiklos ciklas).

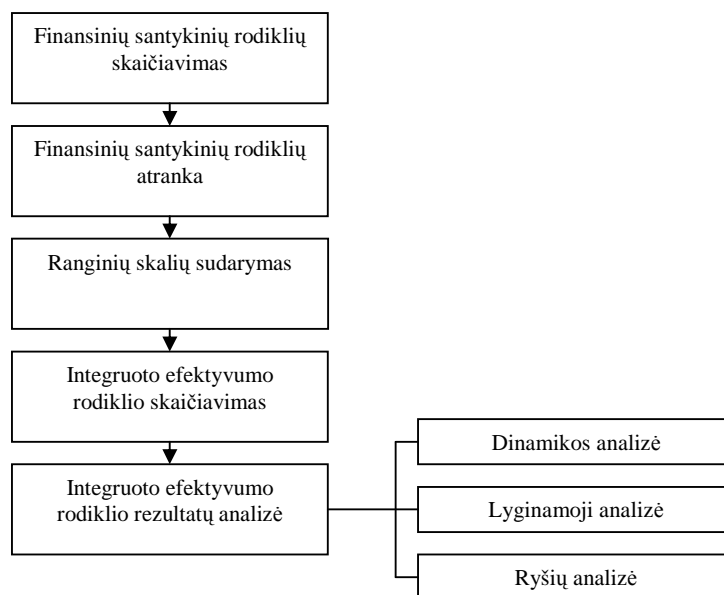

3 pav. Ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo etapai

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Iš gautų santykinų finansinių rodiklių skaičiuojamas integruotas kiekvieno ūkio, Šiaulių apskrities bei Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių efektyvumo indeksas. 4 paveiksle vaizduojami integruoto ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indekso analizės etapai.

Pirmajame šios analizės etape atliekama tradicinė finansinė analizė – apskaičiuojami pagrindiniai finansiniai santykiniai rodikliai. [4 priedas] Šiame darbe apskaičiuoti pagrindiniai veiklos efektyvumą atspindintys rodikliai (pelningumo, mokumo ir apyvartumo). Toliau vykdoma jų atranka, integruotam veiklos ekonominio efektyvumo rodikliui skaičiuoti. Darbe rodiklių atranka buvo atliekama remiantis Statistikos departamento įmonių vertinimo metodika – siekiant kuo objektyviau įvertinti ūkių būklę, tolesniems skaičiavimams atrinkti tie rodikliai, kurių kritinių reikšmių intervalai buvo nurodyti Statistikos departamento įmonių vertinimo metodikoje.

4 pav. Integruoto veiklos ekonominio efektyvumo indekso vertinimo etapai
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Skaičiuojant vidutinius dydžius, ištiriamos visumos bendriausios ypatybės ir tipiškiausi bruožai. Vidutiniai dydžiai naudojami masiškiems, kokybiškai vienodiems reiškiniams tirti. Nesilaikant šio reikalavimo, vidutiniai dydžiai gali neteisingai nusakyti analizuojamo reiškinio dydį, gauti neteisingus duomenis, todėl trečiajame analizės etape pagal statistikos departamento siūlomas kritines reikšmes įvertintiems santykiniams rodikliams, priskiriami rangai – sudaromos ranginės skalės. [2 priedas]

Perkodavus duomenis, gaunamas visų analizei naudojamų rodiklių reikšmių intervalas nuo 0 iki 3. Toks rodiklių reikšmių vienetų suvienodinimas, suteikia galimybę apskaičiuoti jų vidutinį dydį. Ketvirtajame etape skaičiuojamus šių ranginių skalių paprastasis aritmetinis vidurkis kiekvienam ūkiui ir Šiaulių apskrities bei Lietuvos augalininkystės respondentiniams ūkiams. Skaičiavimai atliekami kompiuterine statistikos programa SPSS.11. Gaunamas rezultatas – integruotas ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indeksas, kuris atspindi bendrą ūkių ekonominio efektyvumo būklę.

Penktajame etape analizuojama šio rodiklio dinamika, atliekama lyginamoji analizė - rezultatai lyginami trijų ūkių tarpusavyje bei su šakos rodikliais. Minėta analizė atliekama siekiant įvertinti kaip efektyviai, lyginant su šakos rezultatais, veiklą vykdė trys analizuojami ūkiai. Taip pat atliekama apskaičiuoto efektyvumo indekso ir efektyvumą įtakančių išorinės aplinkos veiksnių koreliacinių ryšių analizė. Siekiama įvertinti kokie išorinės aplinkos faktoriai labiausiai daro įtaką analizuojamų ūkių veiklos efektyvumui.

Siekiant įvertinti veiklos tęstinumo galimybes, analizuojamiems ūkiams skaičiuojami bankroto tikimybės koeficientai (Altman ir Springate bankroto tikimybės modeliai) jų pokyčiai nustatomi dinamikos eilučių ir metodu, ūkių rezultatai lyginami tarpusavyje bei su šakos rezultatais.

Trečiuoju darbo etapu siekiama įvertinti ryšius tarp ekonominio veiklos efektyvumo indekso bei išorinės aplinkos veiksnių. Analizei naudojami Statistikos departamento (augalininkystės produkcijos gamybos apimtys, produkcijos supirkimo apimtys, vidutinės produkcijos supirkimo kainos, vidutinis žemės ūkyje dirbančiųjų darbo užmokestis, bei vidutinės gamybos išteklių kainos) statistiniai duomenys, atspindintys augalininkystės ūkių išorinės aplinkos veiksnius. Ryšių vertinimas atliekamas koreliacinės analizės metodu, gauti rezultatai lyginami tarp ūkių bei su šakos rodikliais. Koreliacijos ryšių reikšmingumui įvertinti skaičiuojamas statistinio reikšmingumo lygio koeficientas.

Atliktos Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir veiklos tęstinumo analizės rezultatų pagrindu sudaroma kompleksinio ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo schema (6 priedas).

2. RADVILIŠKIO RAJONO ŪKININKŲ ŪKIŲ FINANSINĖ ANALIZĖ

2.1 Trumpa žemės ūkio verslo šakos apžvalga

Žemės ūkis – sparčiai besivystanti Lietuvos ūkio šaka. Kaip makroekonomikos apžvalgoje pažymi „DnB Nord“ banko vyriausiasis analitikas R. Rudzakis, nuo žemės ūkio rezultatų Lietuvoje priklauso didžiausios šalies pramonės šakos – maisto pramonės – gamybos ir eksporto plėtra. Pasak finansų analitiko, vertinant žemės ūkio ilgalaikę perspektyvą augimą galima prognozuoti vien dėl to, kad didėja Kinijos bei Indijos gyventojų skaičius, taigi auga maisto paklausa. Todėl galima teigti, kad maisto sektorius tikrai yra perspektyvus. Optimistiškai žemės ir maisto ūkio sektoriaus perspektyvas vertina ir Lietuvos bankų asociacijos prezidentas Stasys Kropas. Pasako jo, Lietuvos banko duomenimis, apie 70 proc. žemės ūkio įmonių finansinė būklė gera, 30 proc. – vidutinė. Ūkio šakų, kurioms dabar ypatingai sektūsi, nėra, tačiau beveik 80 proc. agrarinių įmonių padėtis gana rami, o prie bankroto artėjančių įmonių mažiausiai, palyginti su kitais ūkio sektoriais.

Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto direktorė R. Melnikienė nurodo kelias priežastis, lėmusias, kad žemės ūkis per pastarąjį laikotarpį sugebėjo pasiekti tam tikrų esminių kokybinių pokyčių. Pirmą, keletą metų pasaulyje vis didėjo žemės ūkio produkcijos paklausa, todėl augo supirkimo kainos. Antroji priežastis – po įstojimo į ES Lietuvos žemės ūkis gauna paramą (tiesiogines ir kompensacines išmokas, paramą investicijoms). Investicijos žemės ūkiui modernizuoti, pasak instituto vadovės, lėmė labai spartų darbo našumo žemės ūkyje kilimą ir užimtumo mažėjimą.

Europos Sąjungoje prekinę žemės ūkio produkciją gaminančių ūkininkų ūkių struktūra nustatoma atliekant ūkių apskaitos duomenų tinklo tyrimus. Šie tyrimai atliekami ir Lietuvoje. Pagal ekonominį dydį ES ūkiai skirstomi į 10 grupių. Pirmajai priskiriami ūkiai, kurių ekonominis dydis neviršija 2 EDV (1 EDV – 1 200 EUR), dešimtajai – viršijantys 200 EDV. Lietuvoje 2009 metais 57 proc. ūkių buvo 2–4 EDV dydžio, 17 proc. – 4–6 EDV dydžio, o daugiau kaip 100 EDV – vos 0,5 proc. ūkių. Tai rodo, kad mūsų šalies žemės ūkio sektoriuje vyrauja smulkūs ūkiai, ir šiuo požiūriu smarkiai atsiliekama nuo ES vidurkio.

Pagal Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto mokslininkų skaičiavimus, konkurencingu augalininkystės ūkiu Lietuvoje galima laikyti ne mažesnę kaip 50 ha ūkį, išskyrus daržininkystės ūkius ir sodus. Tačiau skirtingai negu kitose ES šalyse, Lietuvoje didesnių kaip 50 ha ūkių yra mažiau kaip 3 proc., nors savo dydžiu jie užima apie 42 proc. žemės ūkio naudmenų. Kitose šalyse vidutinių ūkių labai daug, o Lietuvoje dominuoja smulkūs ir stambūs ūkiai.

Lietuvos Respublikoje ir Šiaulių apskrityje veikiančių ūkininkų ūkių skaičius vaizduojamas 1 lentelėje.

Žemės ūkio valdų skaičius

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Lietuvos Respublika	321739	334330	343184	340275	343829	344506
Šiaulių apskritis	38884	40149	39945	40454	28792	28588

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis LR žemės ūkio ir kaimo verslo registro duomenimis

Nors Lietuvoje ir pastebimos naujų ūkių kūrimosi tendencijos (populiari ES remiama programa „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“ (1631 paraiška per 2007-2009 m.), tačiau pakankamai daug naujų žemės ūkio valdų registruojama pagal „Ankstyvojo pasitraukimo iš prekinės žemės ūkio gamybos“ programą (1603 paraiškos per 2007-2009 m.), todėl faktiškai tik keičiasi ūkių savininkai, o valdų skaičius šių programų dėka beveik nesikeičia. Taip pat skirtingos tendencijos pastebimos ir atskiruose šalies regionuose. Kaip matyti, lyginant 2010 metus su baziniu 2005 metų laikotarpiu žemės ūkio valdų skaičius Lietuvoje padidėjo 22,767 tūkst., o Šiaulių apskrityje sumažėjo net 10,296 tūkst..

Lietuvos žemės ūkio subjektai apskaitomi LR Žemės ūkio ir kaimo verslo registre. Remiantis pastarojo duomenimis, Lietuvos žemės ūkio valdų skaičius Respublikoje ir Šiaulių apskrityje kito labai nevienodai. (2lentelė)

Žemės ūkio valdų skaičiaus dinamika (proc.)

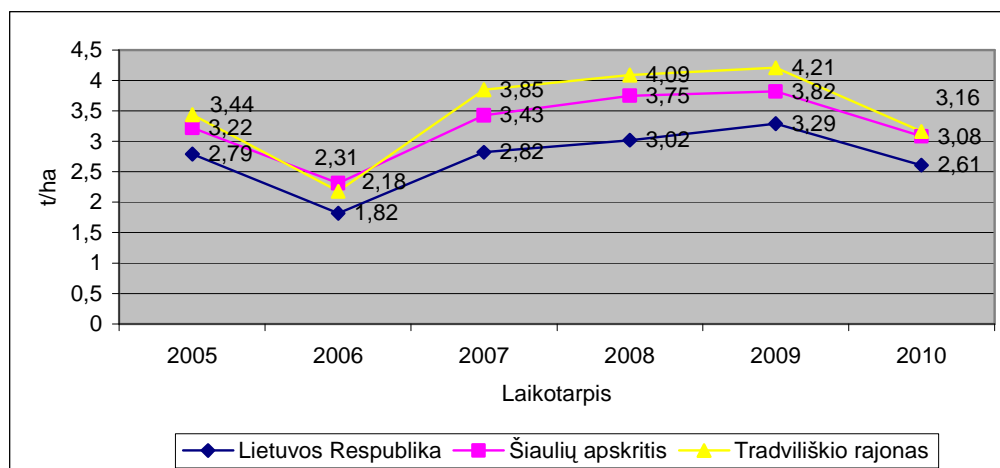
	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Lietuvos Respublika	3,91	2,65	-0,85	1,04	0,20
Šiaulių apskritis	3,25	-0,51	1,27	-28,83	-0,71

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Vienas iš svarbiausių žemės ūkio šakos rodiklių – javų derlingumas. Javų derlingumas stipriai įtakoja tiek ūkių pajamas, tiek tam tikra prasme rodo ūkio gamybinės veiklos efektyvumą. Todėl kiekvienas ūkininkas, tobulindamas gamybos technologijas, gerindamas dirvožemio savybes, siekia kiek įmanoma pagerinti savo darbo našumą – padidinti auginamų kultūrų derlingumą. Derlingumo sumažėjimas - vienas iš reikšmingiausių žemės ūkio produkcijos gamybos verslo rizikos veiksnių, kadangi didelę derliaus praradimo riziką dažnai lemia susiklostę nepalankios gamtinės sąlygos. Tačiau taip pat ir nuo paties ūkininko priimamų ūkio valdymo sprendimų ir pasirinkamų gamybos technologijų priklauso auginamų kultūrų derlingumo svyravimai.

5 paveiksle atskleidžiama, kaip pasiskirstė vidutinis javų derlingumas 2005-2010 metais šalyje, Šiaulių apskrityje bei Radviliškio rajone. Galima pastebėti, kad žemiausias vidutinio derlingumo rodiklis visą analizuojamą laikotarpį stebimas Lietuvos ūkiuose, aukštesnis Šiaulių apskrityje, o aukščiausias – Radviliškio rajone. Tai rodo, kad Radviliškio rajono ir Šiaulių apskrities ūkių situacija yra geresnė negu Respublikos vidurkis. Didesnį už vidutinį augalų derlingumą lemia palankios ūkininkavimui gamtinės sąlygos (vyrauja lygumos, derlingi dirvožemiai), gilios prekinio

ūkininkavimo tradicijos (ūkininkaujama šeimomis, daugelis ūkių įkurti tėvų ar senelių žemėje, iš kurių perimama ūkininkavimo patirtis).

5 pav. Vidutinis javų derlingumas (t/ha) žemės ūkio ūkiuose 2005-2010m.
Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis

3 lentelėje vaizduojami derlingumo pokyčiai analizuojamą 2005-2010 metų laikotarpį.

3 lentelė

Vidutinio javų derlingumo pokytis (proc.)

	2006	2007	2008	2009	2010
Javų derlingumas (Lietuva)	-34,77	54,95	7,09	8,94	-20,67
Javų derlingumas, (Šiaulių apskritis)	-28,26	48,48	9,33	1,87	-19,37
Javų derlingumas, (Radviliškio r.)	-36,63	76,61	6,23	2,93	-24,94

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Iš lentelėje pateikiamų duomenų matyti, kad tik 2006 ir 2007 metais vidutinis javų derlingumas mažėjo tiek Respublikoje, tiek apskrityje bei rajone. Abiem laikotarpiais didžiausias derlingumo sumažėjimas užfiksuotas Radviliškio rajone. Tokį derlingumo sumažėjimą 2006 metais lėmė nepalankios meteorologinės sąlygos (dėl nepalankių žiemojimo sąlygų sunyko apie nuo 50 iki 90 proc. žieminių javų pasėlių, 2006 metų vasarą užklupusi stichinė sausra stipriai sumažino javų derlių). 2010 metų javų derliaus mažėjimas taip pat susijęs su meteorologinėmis sąlygomis (šalta žiema, stora sniego danga ir pavasariniai potvyniai). Labiausiai vidutiniai derlingumai didėjo 2007 metais – Lietuvos žemdirbystės instituto duomenimis, dėl pakankamos sniego dangos gerai peržiemojo žieminiai javai taip pat ankstyvas pavasaris leido paankstinti sėjos laiką, kas lėmė javų derlingumų augimą.

Žemės ūkio produktų rinkoje produkcijos supirkimo kainos labai priklauso nuo pasiūlos ir paklausos kitimo tendencijų. Taip pat labai didelę įtaką grūdų supirkimo kainoms daro Pasaulinės rinkos. 7 priede vaizduojamos augalininkystės produkcijos supirkimo kainų tendencijos 2005-2010 metais. Paveiksle matyti, kad visų populiariausių javų produkcijos kainos kito beveik tolygiai. Labiausiai išsiskyrė rapsų supirkimo kainos kreivė. Visą analizuojamą laikotarpį išliko rapsų

supirkimo kaina išliko aukščiausia, lyginant su kitos augalininkystės produkcijos supirkimo kainomis. Taip pat 2008 metais, kada visų kitų javų produkcijos supirkimo kainos mažėjo, tik rapsų kainos išlaikė augimo tendencijas (4 lentelė).

4 lentelė

Augalininkystės šakos produkcijos vidutinės supirkimo kainų dinamika (proc.)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	per laikotarpį
Kviečiai	36,09	45,17	-13,47	-29,16	37,37	66,36
Rugiai	29,66	41,22	-14,31	-45,49	57,66	34,83
Miežiai	16,04	72,63	-18,68	-38,80	40,69	40,25
Avižos	28,02	72,05	-12,72	-54,26	50,49	32,33
Kukurūzai	16,78	46,41	-31,30	-22,20	54,84	41,50
Kvietrugiai	28,29	61,93	-17,91	-38,86	75,09	82,56
Rapsai	35,20	12,66	33,30	-34,12	31,46	33,76

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Kadangi 2006 metais labai žymiai sumažėjo javų derlingumas, sumažėjo javų pasiūla rinkoje, todėl 2007 metais susidarė augalininkystės produkcijos trūkumas, kas lėmė ryškų produkcijos supirkimo kainų šuolį. Pastebima, kad per analizuojamą laikotarpį visų populiariausių javų produkcijos kainos paaugo. Labiausiai išaugo kvietrugių (82,56 proc.) ir kviečių (66,36 proc.) kaina.

Taigi, kaip jau buvo minėta, žemės ūkis – svarbi Lietuvos ekonomikai ūkio šaka. Šiuolaikinis žemės ūkis šalyje sukuria santykinai didelę (palyginti su ES vidurkiu) bendrojo vidaus produkto dalį – beveik 8 procentus. Taip pat žemės ūkio produkcija sudaro didelę dalį Lietuvos eksporto - 2009 metais viso eksporto struktūroje net 20 proc. užėmė žemės ūkio produktai.

Lietuvos žemės ūkis, lyginant su kitomis ūkio šakomis, mažiausiai nukentėjo ir nuo pasauli apėmusio ekonominio nuosmukio – taip tvirtina Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Kada Bendrasis vidaus produktas Lietuvoje 2009 metais, palyginti su 2008 metais, sumažėjo 15 proc., tais pačiais metais BVP augimas užfiksuotas tik dviejuose ūkio sektoriuose – žemės ūkyje ir žuvininkystėje. Kaip kasmetinėje ekonomikos apžvalgoje pažymėjo banko „DnB NORD“ vyriausiasis analitikas R. Rudzkis, žemės ūkis yra vienintelis ūkio sektorius, kurį ekonominė krizė palietė mažiausiai.

2.2. Trumpa pirmojo ūkio veiklos apžvalga

Pirmasis ūkis savo veiklą pradėjo 1990 metais pagal Valstiečių ūkio įstatymą. Ūkininkas kūrėsi turėdamas 31 ha žemės ūkio naudmenų. Įgijęs ūkininkavimo patirties, ūkininkas pradėjo plėsti gamybos apimtį – papildomai išsinuomota ir įsigyta žemės, investuota į ūkio gamybos technologijų modernizavimą. Nuo 2004 metų ūkininkas valdo 524,66 ha žemės ūkio naudmenų, tame tarpe nuosavos žemės plotas išplėstas iki 60,18 ha. Šio ūkininko pagrindinė ūkio veikla –

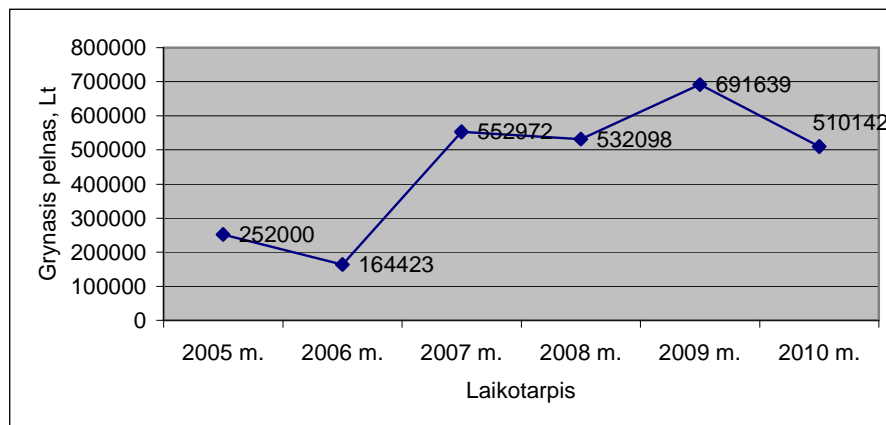
augalininkystės produkcijos (javų ir rapsų) gamyba. Ūkyje didžiąją dalį deklaruojamų pasėlių (virš 2/3) sudaro rapsai, mažesniąją dalį - miežiai ir kviečiai. Visi pasėliai remiami Europos Sąjungos.

Per 2004-2010 metų laikotarpį ūkis įgyvendino tris ūkio modernizavimo investicinius projektus. Pirmasis projektas parengtas 2004 metais pagal BPD priemonę „Žemės ūkio valdų modernizavimas“, už skolintas ir gautas ES paramos ir lėšas įsigyta naujos modernios žemės ūkio technikos, įrengtos modernios grūdų saugyklos, sukurta naujų darbo vietų. Pirmasis projektas orientuotas į grūdų gamybos apimčių didinimą. Įvykdžius projektą, ūkyje įdiegta nauja žemės dirbimo technologija – beariminė žemdirbystė, kas leido pagerinti žemės įdirbimo kokybę, padidinti javų derlingumą. Įrengtos modernios grūdų saugyklos leido pagerinti produkcijos kokybę, pasiekti geresni ūkio veiklos rezultatai – išaugo ūkio pelnas. Saugyklose laikant grūdus išvengta nuoskaitų už grūdų valymą bei džiovinimą, taip pat susidarė galimybės grūdus išlaikyti po derliaus nuėmimo ilgesnį laiką. Todėl atsirado didesnės galimybės derėtis dėl supirkimo kainų, kas padidino ūkininko konkurencinį pranašumą.

Antrasis ir trečiasis projektai parengti 2009 metais, nusidėvėjus turimai žemės ūkio technikai, jų tikslas – atnaujinti susidėvėjusias gamybos priemones, taip sumažinant gamybos sąnaudas. Projektai įvykdyti 2009-2010 metais, naudojant skolintas lėšas. Pagal antrąjį projektą 2009 metais investuota 300 tūkst. litų, gauta 150 tūkst. paramos suma. Trečiasis projektas baigtas vykdyti 2010 metais, investuota 700 tūkst. litų, gauta 300 tūkst. litų parama.

Nors ūkyje daug investuojama, nuolat tobulinamos gamybos technologijos, pirmasis ūkininkas ūkio veiklą vykdo labiau nuosaikiai, minimizuodamas riziką – daugiau investuojama nuosavų lėšų, skolintos lėšos naudojamos tik didelėms ilgalaikėms investicijoms, gerai įvertinus investicijų atsipirkimą, parengus projektą.

Ūkininko ūkyje taikoma tradicinė, verslinė intensyvioji žemdirbystės sistema, bei įvairios sėjomainos sistemos, naudojamosi profesionaliomis konsultacijomis teikiančių įmonių paslaugomis, kas leidžia sumažinti derliaus praradimo riziką.

6 pav. Pirmojo ūkio grynasis pelnas 2005-2010 m

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Kaip matyti 6 paveiksle, ūkis visą analizuojamą laikotarpį dirbo pelningai. Nors ir pastebimi tam tikri pelno svyravimai. Pagrindines pajamas ūkis uždirba iš grūdinių ir aliejinių kultūrų auginimo, taip pat ūkyje auginami cukriniai runkeliai, nors pastarieji sudaro nedidelę dalį ūkio apyvartos. Tai pat ūkyje veisiami, auginami bei treniruojami žirgai, tačiau ši veikla daugiau pramoginė, iš jos pajamų nėra gaunama. Ūkyje planuojama plėsti veiklos sritį – auginti įvairesnes žemės ūkio kultūras (avižas, grikius, daržoves), tam reikalingos didelės investicijos, todėl ūkiui aktualus veiklos ekonominis vertinimas.

Ūkyje dirba ūkininko šeimos nariai, taip pat vidutiniškai 15 samdomų darbuotojų. Ypatingas dėmesys skiriamas darbuotojams - daug investuojama į darbuotojų ugdymą (organizuojami įvairūs mokymai, instruktavimai) bei darbų saugą (samdoma darbų saugą ūkyje prižiūrinti įmonė).

2.3. Trumpa antrojo ūkio veiklos apžvalga

Antrasis Ūkis įkurtas 2005 metų sausio pirmą dieną. Jo pagrindinė veikla – intensyvi verslinė žemdirbystė. Pasirinkta veiklos kryptis pagal ekonominės veiklos klasifikatorių – grūdinių (išskyrus ryžius), ankštinių ir aliejinių sėklų auginimas. Ūkyje auginamos tik grūdinės (kviečiai, miežiai) ir aliejinės kultūros (rapsai). Didžiąją ūkininko ūkio pagaminamos produkcijos dalį sudaro salykiniai miežiai.

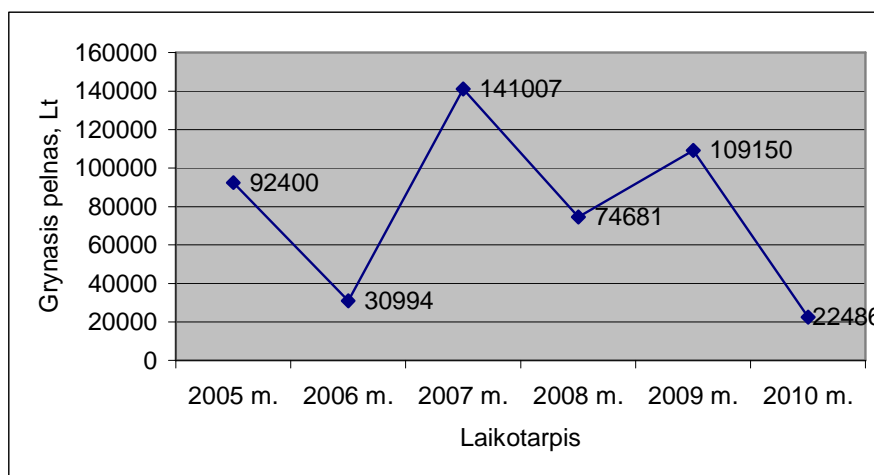
Ūkininkas įsikūrė pasinaudodamas ES parama ūkių įsikūrimui. 2006 metais pagal programą „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“ gauta 86,32 tūkst. litų paramos suma investicijoms į žemės ūkio techniką. Taip pat ūkis 2006 metais dar kartą pretendavo į investicinę paramą pagal priemonę „Investicijos į žemės ūkio valdas“. Gauta 322,36 tūkst. litų paramos suma. Šios paramos dėka ūkininkas apsirūpino modernia žemės ūkio technika. Efektyviai naudojant įsigytą žemės ūkio techniką, ūkyje buvo pasiekiamas didesnis augalų derlingumas. Tai leido plėsti gamybos apimtį, todėl nuo įsikūrimo ūkio veiklos apimtys nuolat augo. Kas leido padidinti pajamas iš žemės ūkio veiklos, pagerinti savo gyvenimo, darbo ir gamybos sąlygas.

Ūkio įkūrimo metu ūkininkas valdė 20 ha žemės ūkio naudmenų plotą. Šiuo metu ūkininkas valdo 152,96 ha žemės ūkio naudmenų, iš jų 28,23 ha nuosavos ir 124,73 ha nuomojamos žemės. Žemė nuomojama iš privačių asmenų ilgalaikių sutarčių pagrindu. 2010 m. ūkininkas deklaravo 106,94 ha pasėlių, iš jų 104,34 ha ES remiami pasėliai. Deklaruota 42,26 ha žieminių kviečių, 62,08 ha salyklinių miežių ir 2,6 ha pūdymo.

Ūkyje taikoma ariminė intensyvosios žemdirbystės sistema, todėl didžiąją dalį ūkio sąnaudų sudaro mineralinės trąšos, įvairūs pesticidai, degalai. Darbo užmokesčio sąnaudų ūkyje nepatiriama, kadangi ūkyje dirba tik ūkininko šeimos nariai (5 asmenys).

Antrasis ūkininkas linkęs labiau rizikuoti organizuodamas ūkio veiklą – daugiau investuojama už skolintas lėšas, gamybos priemonės (sėkla, trąšos, pesticidai) finansuojamos

skolintu kapitalu, sudaromos išankstinės grūdų supirkimo sutartys, dažnai naudojami barteriniai mainai (už skolas įsipareigojama atsiskaityti pagaminta produkcija). Dėl šių priežasčių (išankstinių sutarčių) ūkis dažnai susiduria su problemomis – 2010 metais išaugus produkcijos supirkimo kainoms, ūkiui teko už 2009 metais įsigytas trąšas ir pesticidus atsiskaityti užauginta produkcija. Tačiau sutartyse buvo užfiksuotos žymiai mažesnės kainos, todėl ūkio pajamos ir pelnas žymiai sumažėjo (8 paveikslas). Taip pat sumokamos didelės palūkanos, atidedant skolų tiekėjams apmokėjimą ilgam laikotarpiui.

7 pav. Antrojo ūkio grynasis pelnas 2005-2010 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Kaip matyti 7 paveiksle, antrojo ūkio grynasis pelnas per analizuojama laikotarpį labai svyravo, nors veikla ir buvo pelninga. Ūkis labai priklausomas nuo produkcijos supirkimo kainų svyravimų. Visos ūkio pajamos gaunamos tik iš grūdinių ir aliejinių kultūrų auginimo – veikla pakankamai mažai diferencijuota, todėl patiriama didelė derliaus praradimo rizika. 2007 metais ūkyje auginta daug žieminių rapsų, todėl pelnas žymiai išaugo dėl pakilusių produkcijos supirkimo kainų. Tačiau 2006 metais dėl nepalankių meteorologinių sąlygų prarasta didelė derliaus dalis. Nepaisant to, kad 2006 metais ūkiui skirta valstybės parama nukentėjusiems nuo meteorologinių sąlygų, ūkio pelnas lyginant su 2005 metais, sumažėjo net 66,5 proc. Tai pat ūkis neturi nuosavų grūdų saugyklų, todėl dideli nuostoliai patiriami dėl produkcijos kokybės reikalavimų neatitikimo – ūkininkas produkciją veža pardavėjui tiesiai iš lauko, neišdžiovintą ir neišvalytą, taikomos nuoskaitos už valymą ir džiovinimą.

Ūkyje planuojama plėsti gamybos apimtį (didinti dirbamos žemės plotus), investuoti į produkcijos kokybės gerinimą (įsigyti grūdų džiovavimo ir valymo įrenginius), diegti naujas gamybos technologijas.

2.4. Trumpa trečiojo ūkio veiklos apžvalga

Trečiasis ūkis veiklą pradėjo 1998 metais, ūkis buvo paveldėtas iš tėvų, iki tol ūkininkas jokios patirties žemės ūkyje neturėjo. Ūkio veiklos pradžioje buvo dirbama 87 ha žemės ūkio naudmenų. Didžiąją dalį šio ploto sudarė daugiametės pievos. Per analizuojamą laikotarpį ūkininkas didino dirbamos žemės plotus ir 2010 metais jau buvo dirbama 359 ha žemės ūkio naudmenų.

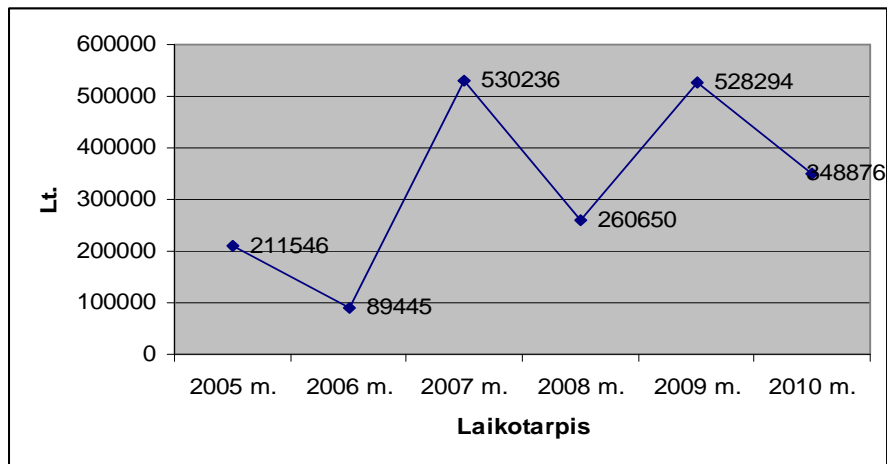
Šio ūkio pagrindinė veikla – intensyvioji augalininkystės produkcijos (javų ir rapsų) gamyba. Ūkyje auginami žieminiai ir vasariniai rapsai, žieminiai kviečiai, vasariniai miežiai, žieminiai kvietrugiai. Šie grūdai sudaro didžiąją dalį ūkio pagaminamos produkcijos. Taip pat ūkyje auginami cukriniai runkeliai, asmeninėms reikmėms auginama daržovių – morkų, kopūstų, bulvių. Ūkyje laikomos dvi melžiamos karvės, tačiau visas pienas suvartojamas asmeninėms reikmėms.

Ūkyje dirba 4 samdomi darbuotojai ir 3 ūkininko šeimos nariai, todėl darbo užmokesčio sąnaudos nėra didelės.

Ūkininkas per 2004-2010 metų laikotarpį parengė du ūkio modernizavimo projektus ir pretendavo gauti ES paramai. 2004 metais pradėtas vykdyti pagal BPD priemonę „Investicijos į žemės ūkio valdas“ finansuojamas projektas, kurio vertė 1,26 mln. litų, įsigyta dirbamos žemės bei naujos žemės ūkio technikos, pagal šį projektą 2007 gauta 900 tūkst. litų, o 2008 metais - 302 tūkst. litų. Šio projekto tikslas buvo išplėsti ūkio gamybos apimtį, įdiegti naujas žemės dirbimo technologijas, sumažinti senos susidėvėjusios technikos remonto, degalų sąnaudas. Planuota projektą įvykdyti per 2005 metus, tačiau projektas baigtas vykdyti 2007 metais. Vykdydamas projektą susiduria su sunkumais dėl projekto kreditavimo, vėliau negu buvo planuota gauta pirmojo projekto etapo paramos suma, taip pat gautos mažesnės negu buvo planuota veiklos pajamos. Įvykdžius projektą, išplėstos ūkio gamybos apimtys (įsigyta nuosavos žemės), įsigyta naujos modernios žemės ūkio technikos (sumažintos remonto, degalų sąnaudos).

Antras projektas ūkyje parengtas 2009 metų pabaigoje, planuojama gauti 500 tūkst. litų ES paramos. Planuojama statyti nuosavą grūdų saugyklą, joje įrengti grūdų valymo-džiovinimo įrenginius. Šio projekto tikslas – pagerinti gaminamos produkcijos kokybę, didinti ūkio konkurencingumą rinkoje. Ūkininko turimos grūdų saugyklos senos, susidėvėję, jose nėra valymo bei džiovinimo įrenginių, todėl ūkininkas susiduria su problemomis dėl produkcijos kokybės reikalavimų neatitikimo.

8 paveiksle matyti kaip kito trečiojo ūkio grynasis pelnas. Pastebime, kad kaip ir antrajame ūkyje ūkio pelnas svyravo smarkiai. Labiausiai pelnas buvo sumažėjęs 2006 metais, o didžiausias buvo 2007 ir 2010 metais.

8 pav. Trečiojo ūkio grynasis pelnas 2005-2010 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės

Kaip ir antrasis ūkis, pastarasis laikosi agresyvios investavimo strategijos – daug investicijų finansuojama skolintomis lėšomis, pasirašomos išankstinės produkcijos pardavimo sutartys su pirkėjais. Tai labai didina ūkio veiklos riziką ir mažina konkurencingumą. Ūkio veiklos efektyvumas labai priklauso nuo išorinių aplinkos veiksnių – nuo produkcijos supirkimo bei gamybos veiksnių kainų, daugiau stabilumo šiam ūkiui teikia tik didesnė gaminamos produkcijos diferenciacija.

2. 5. Balanso ir pelno-nuostolio ataskaitų finansinių rodiklių dinamikos ir struktūros analizė

Analizuoti pirminius įmonių finansinės atskaitomybės dokumentus (balanso ir pelno nuostolių ataskaitas) galima naudojant horizontaliąją ir vertikaliają analizes. Šis finansinės analizės metodas naudojamas trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių 2005 – 2010 metų balansų ir pelno nuostolio ataskaitų išsamiai atvejų analizei. Gauti rezultatai leidžia ne tik nustatyti kiekvieno ūkio finansinių ataskaitų elementų struktūrą ir dinaminčius pokyčius, bet taip pat šiuos rezultatus palyginti tarpusavyje.

2.5.1. Balansų ir pelno nuostolio ataskaitų rodiklių dinamikos analizė

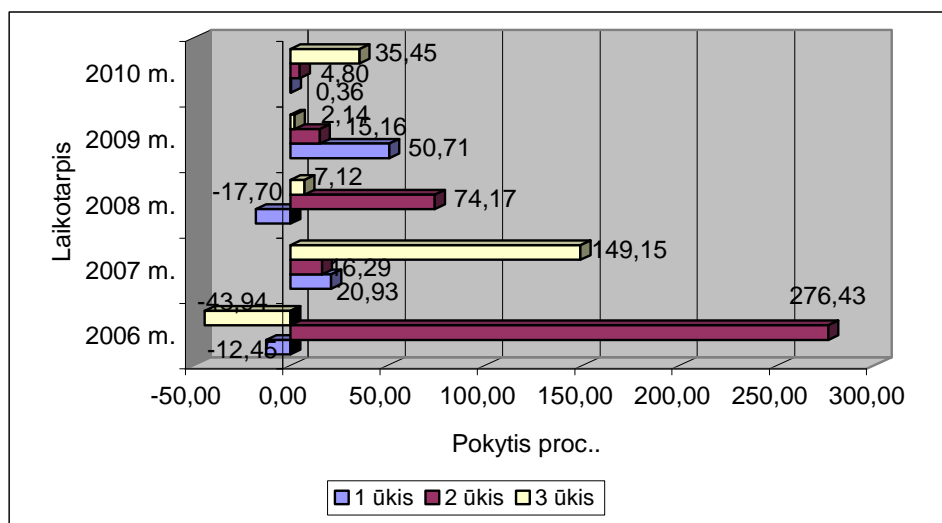
Pirmojo ūkio 2005 – 2010 metų horizontalioji aktyvų analizė leidžia teigti, kad turto vertė per analizuojamą laikotarpį kito netolygiai. 2006 m. turto vertė sumažėjo 12,45 proc., 2007 m. jau stebimas 20,93 proc. padidėjimas, o 2008 m. vėl sumažėjo 17,70 proc, ir 2009 metais išaugus net 50,71 proc. 2010 metais augimas toliau lėtėjo iki 0,36 proc.. Kadangi analizuojamais metais dažniau pastebimas turto vertės augimas, tai žvelgiant į bendrą analizuojamo laikotarpio turto vertės pokytį, galime pastebėti net 31,79 proc. augimą. Šiam rezultatui daugiausia įtakos turėjo ilgalaikio turto vertės didėjimas, kuris per analizuojamą laikotarpį išaugo 38,38 proc.. Tuo tarpu trumpalaikis turtas

šiuo laikotarpiu išaugo tik 1,00 proc., tačiau tai nesukliudė palaikyti teigiamą aktyvų vertės augimo tempą. Taip pat analizuojant detaliau pirmojo ūkio aktyvų dinaminius pokyčius, pastebima, kad ilgalaikio turto padidėjimą (padidėjo per analizuojamą laikotarpį lėmė teigiami veiksniai – investicijos į žemę ir mašinas bei įrengimus - į gamybinio potencialo didinimą. Ilgalaikio turto sumažėjimą 2008 m. labiausiai paveikė materialaus turto sumažėjimas (sumažėjo 11,72 proc.), ilgalaikis materialus turtas mažėjo dėl amortizacinių atskaitymų.

Antrojo ūkio 2005 – 2010 metų horizontalioji aktyvų analizė rodo, kad 2005-2010 metais visa turto vertė išaugo net 820,14 proc. 2006 m. turto vertė padidėjo 276,43 proc., 2007 m. Augo dar 16,29 proc., 2008 m. paaugo dar 74,17 proc., o 2009-2010 metais augimas sulėtėjo iki 15,16 ir 4,80 proc. Tokį aktyvų vertės augimą labiausiai lėmė ilgalaikio turto pokyčiai. Spartų ilgalaikio turto augimą 2005 – 2006 metais lėmė materialaus turto – mašinų ir įrengimų įsigijimas. (2006 m. Ilgalaikio turto vertė augo 752,78 proc. Mašinų ir įrengimų – 2131,07proc., Nors 2007 m. Ilgalaikio turto vertė ir sumažėjo 19,41 proc, bendrą viso turto vertės augimą palaikė trumpalaikio turto vertės augimas 165,69 proc. (labai stipriai šiais metais išaugo pirkėjų skolos ūkiui – net 1543,07 proc.) Nuo 2008 m. pastebimas trumpalaikio turto augimo tempų mažėjimas (mažėjo 14,7 proc.). Nors pirkėjų išskolinimas toliau augo 196,78 proc., tačiau mažėjo atsargų vertė. Tuo tarpu 2008 metais ilgalaikio turto vertė vėl išaugo 144,62 proc., kuri lėmė viso turto vertės augimą (augo 74,17 proc.)

Trečiojo ūkio 2005 – 2010 metų horizontalioji aktyvų analizė leidžia pastebėti labai ženklus aktyvų vertės svyravimus per visą analizuojamą laikotarpį. Per 2005-2008 m. Laikotarpį viso ūkio turto vertė išaugo 49,63 proc., tiek ilgalaikio tiek trumpalaikio turto vertės per analizuojamą laikotarpį kito panašiais tempais (ilgalaikis turtas išaugo 34,07 proc., o trumpalaikis turtas paaugo 52,13 proc.) Tik 2006 metais viso turto vertė mažėjo 43,94 proc., tai daugiausia lėmė ilgalaikio materialaus turto vertės sumažėjimas 65,25 proc. (daugiausiai mažėjo mašinų ir įrengimų vertė – net 87,52 proc., ir kito materialaus turto vertė – 89,52 proc.), tik žemės vertė augo net 171,05 proc. 2007 m. Jau ilgalaikio turto vertė stipriai augo (241,10 proc.) – buvo įsigyta naujų įrengimų (921,31proc. augimas), tai lėmė žymų viso turto vertės augimą 149,15 proc. 2008 m. turto augimo tempas sulėtėjo, liko tik 7,12 proc. augimas, kadangi naujai įsigytiems įrengimams pradėtas skaičiuoti nusidėvėjimas, dar labiau mažino ilgalaikio turto vertę, nors ir išliko ilgalaikio turto augimas 10,42 proc., jis jau nebebuvo toks žymus. Trumpalaikio turto vertė 2008 m., netgi sumažėjo 15,57 proc. Iš gautų rezultatų galima daryti išvadą, kad trečiasis ūkis 2005-2008 m. nusprendė investuoti į ilgalaikį turtą (atnaujino įrengimus, nuolat didino dirbamos žemės plotus.). Tuo tarpu trumpalaikis turtas analizuojamu laikotarpiu augo vidutiniškai 14,96 proc. per metus.

Visų trijų analizuojamų ūkių 2005 – 2010 metų aktyvų vertės dinaminiai pokyčiai pateikiami 9 paveiksle.

9 pav. Ūkių aktyvų vertės dinaminiai pokyčiai 2005 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Aktyvų vertės dinaminį pokyčių analizė leidžia daryti išvadas, kad ne visų trijų analizuojamų ūkių turto vertė 2005 – 2010 m. turėjo augimo tendenciją. 2005 – 2006 m. augo tik antrojo ūkio turto vertė, 2006 – 2007 m. labiausiai augo trečiojo ūkio aktyvų vertė. O pirmasis ūkis per visą analizuojamą laikotarpį turėjo daugiau mažėjančios turto vertės tendenciją, tik 2006-2007 m. šio ūkio aktyvai išaugo 20,9 proc. ir 2009 metais augo net 50,71 proc.. Tik antras ir trečias ūkiai daugiausiai turto vertę didino investuodami į ilgalaikį turtą. Ypač tai pastebima 2006 metais antrajame ūkyje ir 2007 metais trečiajame ūkyje. Pirmojo ūkio aktyvų augimą labiausiai lėmė trumpalaikio turto pokyčiai. Pirmajame ūkyje daugiausiai buvo didinamos atsargos, taip pat išaugo pirkėjų įsiskolinimas bei neparduotos žemės ūkio produkcijos likutis, tačiau 2009 metais ir pirmasis ūkis investavo į ilgalaikį turtą, taip smarkiai padidindamas savo aktyvų vertę. Pinigų vertė visuose trijuose ūkiuose kasmet svyravo, pastebėtas pinigų likučių augimas visuose trijuose ūkiuose 2007 metais, kada mažėjo gautinų sumų dydis, galima teigti, kad buvo greičiau atsiskaitoma už parduotą produkciją.

2009 metais atsiradus ūkininkų pajamų mokesčiui, buvo keičiama ilgalaikio turto priskyrimo ūkinei veiklai ir amortizacinių atskaitymų skaičiavimo metodikos, todėl visuose analizuojamuose ūkiuose 2009 metų ilgalaikio turto vertės kitimo tendencijos labiau susiję su skaičiavimo metodikos pokyčiais ir nėra tikslūs.

Atliekant pirmojo ūkio 2005 – 2010 metų pasyvų horizontalią analizę, pastebima, kad pasyvų vertės pokyčius įmonėje lėmė tiek kapitalo, tiek išsipareigojimų vertės pokyčiai. Per analizuojamą laikotarpį nuosavas kapitalas sumažėjo 15,51 proc., o išsipareigojimai išaugo 170,43 proc. Didžiausi teigiami pasyvų pokyčiai įvyko 2007 ir 2009 m., nes tuo laikotarpiu pastebimas tiek nuosavo kapitalo (11,50 ir 14,28 proc.) augimas, tiek išsipareigojimų augimas (46,62 ir 108,33

proc.), kurio augimo tempas 2010 metais vėl smuko. Tuo tarpu 2006 m. ir 2008 m. pasyvų vertė mažėjo, atitinkamai 12,45 ir 17,70 proc..

Įsipareigojimai analizuojamu laikotarpiu pirmajame ūkyje sumažėjo tik 2008 ir 2010 metais. Ilgalaikiai įsiskolinimai 2007 ir 2009 metais išaugo atitinkamai 29,54 ir 21,06 proc., priklausomai nuo investavimo į ilgalaikį turtą (didėjo ilgalaikio turto vertė ir ilgalaikiai įsipareigojimai), 2008 m. šie įsipareigojimai jau mažėjo 39,45 proc., bei 2010 m. išaugo net iki 334,03 proc.. Tokį didžiulį augimo šuolį 2010 metais galėjo lemti skolų tiekėjams žymus sumažėjimas 59,38 proc.. Kadangi 2009 metais ūkyje atnaujinti įrengimai, buvo smarkiai padidėjęs įsiskolinimas tiekėjams 280,13 proc., šie rezultatai rodo, kad ilgalaikėmis paskolomis 2010 metais buvo padengta didelė dalis skolų tiekėjams.

Tuo tarpu trumpalaikiai įsipareigojimai 2005 – 2007 ir 2009 m. sparčiai augo (2006 m. augo 50,05 proc., 2007 m. didėjo dar 51,32 proc., ir 2009 m. 122,38 proc.), tačiau 2008 metais jau 11,42 proc. sumažėjo. Svarbu, kad įsipareigojimų didėjimas 2005-2007 m. susijęs daugiau su trumpalaikių skolų padidėjimu. Stiprią įtaką šiam augimui galėjo turėti įsiskolinimų tiekėjams augimas minėtais laikotarpiais.

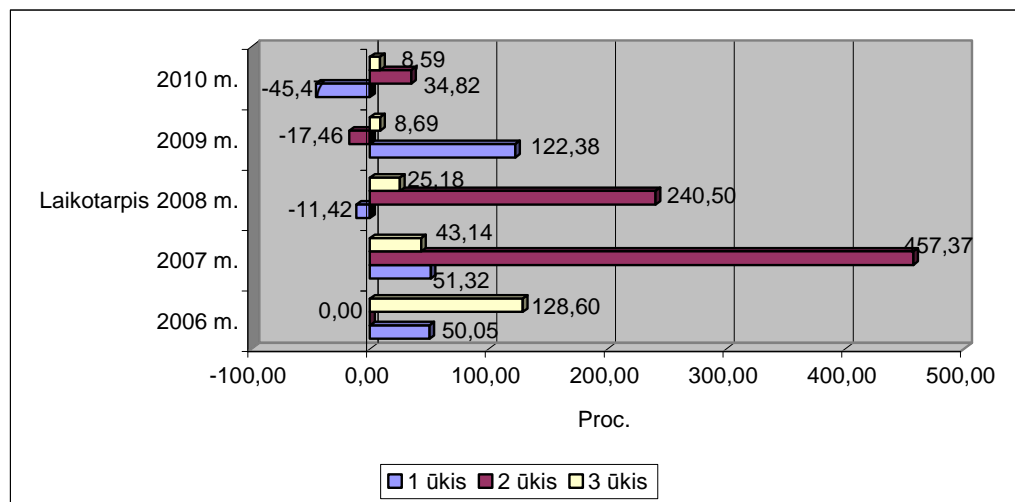
Antrojo ūkio pasyvų vertės pokyčiai per analizuojamą laikotarpį buvo labai ryškūs. Nuosavo kapitalo vertė per laikotarpį išaugo net 162,85 proc., tuo tarpu įsiskolinimų vertė taip pat stipriai didėjo. 2006 m. kapitalas sumažėjo 0,68 proc., tačiau 2007 m. ir 2008 metais nuosavo kapitalo vertė augo atitinkamai 70,43 ir 36,53 proc., tačiau 2009-2010 m. šis augimas vėl sulėtėjo. Šiuos pokyčius lėmė tos pačios priežastys kaip ir aktyvų vertės augimą - ilgalaikės investicijos į įrengimus.

Įsipareigojimai antrajame ūkyje kito daugiausia didėjimo tendencija. 2005 – 2007 metų laikotarpiu pastarieji augo vidutiniškai 21,36 proc., o 2008 metais dar išaugo 255,40 proc. ir tik 2009 metais pradėjo mažėti. 2005 – 2007 metų įsipareigojimų augimą lėmė augę trumpalaikiai įsiskolinimai (daugiausiai skolos tiekėjams 296,33 proc.). Akcentuotina, kad 2005 – 2007 metų laikotarpiu pastebimas ilgalaikių skolų mažėjimas 54,83 proc.. Tačiau 2008 m. ilgalaikės skolos ženkliai išaugo net 287,53 proc. lyginant su 2007 metais. Tai lėmė naujų ilgalaikių paskolų investicijoms atsiradimas per šiuos metus. Tais pačiais metais trumpalaikiai įsipareigojimai išaugo dar 240,50 proc. Daugiausiai tai lėmė skolų tiekėjams augimas 385,99 proc.

Analizuojant trečiojo ūkio pasyvų dinamiškus pokyčius, pastebima, kad nuosavas kapitalas 2006 metais sumažėjo 49,54 proc., tačiau jau 2007 ir 2008 metais vėliau augo, (2007 m. augo 105,30 proc., 2008 m. - 2,37 proc., atitinkamai 2009-2010 m. 45,22 ir 20,90 proc..). Įsipareigojimų balanso elementų pokyčiai rodo panašias tendencijas kaip ir antrajame ūkyje, tik šiuo atveju įsipareigojimų augimo tempai ne tokie stiprūs. Tik 2005-2006 ir 2009 metais analizuojamame ūkyje įsipareigojimų suma mažėjo, tačiau jau 2007 metais pastebimas visų įsipareigojimų ženklus augimas 105,30 proc., 2008 m. įsipareigojimų suma vis dar auga tik jau žymiai mažiau – 2,37 proc.,

o 2010 metais – 29,44 proc. Didelį išsipareigojimų augimą 2007 metais daugiausia lemia ilgalaikių skolų augimas net 477,88 proc. Trumpalaikiai išsipareigojimai 2006 m. augo pakankamai daug (augo 128,60 proc.) 2007 ir 2008 metais pastebimas tolesnis trumpalaikių išsipareigojimų didėjimas, tačiau jau mažesniais tempais (2007 m. augo 43,14 proc., 2008 m. augo 25,18 proc.). Teigiamai galima vertinti tai, kad ilgalaikiai išsipareigojimai jau 2008 metais ėmė mažėti (13,64 proc.), taip pat tai, kad trumpalaikių išsipareigojimų augimo tempai lėtėja.

Ūkių 2005 – 2010 metų trumpalaikių išsipareigojimų dinaminiai pokyčiai pateikiami 10 paveiksle.

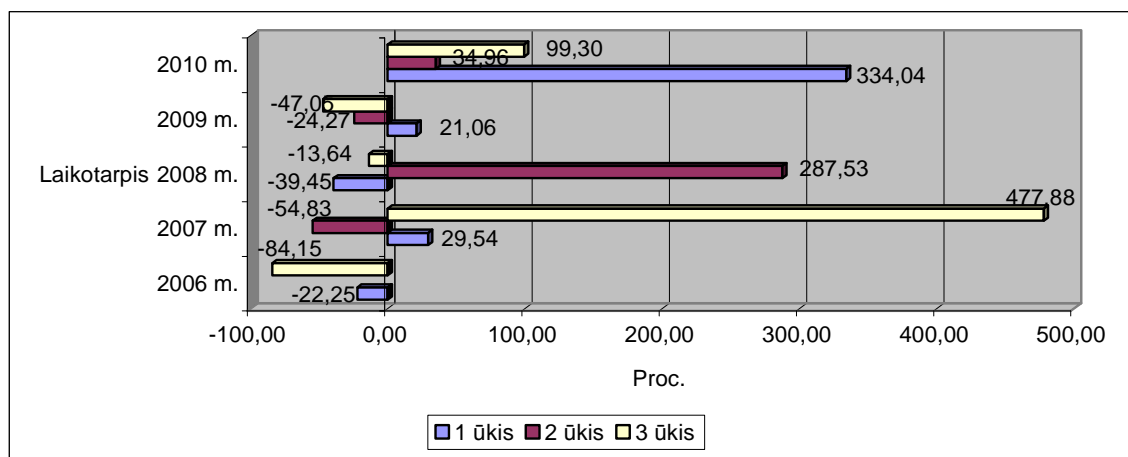

10 pav. Ūkių trumpalaikių išsipareigojimų vertės dinamika 2005 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. balansine atskaitomybe

10 paveiksle matyti, kad trumpalaikių išsipareigojimų vertė per analizuojamą laikotarpį visuose ūkiuose 2005 – 2010 m. kito netolygiai. Pastebima, kad labiausiai išsipareigojimai išaugo antrame ūkyje. Visuose analizuojamuose ūkiuose 2007-2008 metais pastebima mažėjančių augimo tempų trumpalaikių išsiskolinimų tendencija. Tačiau 2009 metais pirmasis ūkis smarkiai padidino savo trumpalaikius išsipareigojimus. Pastebima, kad visi trys ūkiai reikšmingai bandė mažinti trumpalaikių išsiskolinimų vertės augimą.

Ilgalaikių išsipareigojimų vertės dinamika 2005 – 2010 metais (11 paveikslas) rodo, kad pirmasis ūkis buvo vienintelis, kuriam iki 2009 metų pavyko labiausiai sumažinti savo ilgalaikius išsipareigojimus. Per laikotarpį iki 2009 metų pirmojo ūkio ilgalaikių skolų sumažėjo 39,02 proc., tačiau 2010 metais jie išaugo net 334,94 proc.. 2007 metų rodiklius lyginant su 2006 metų rezultatais, pastebima, kad visi trys ūkiai skirtingai tvarkėsi su savo ilgalaikiais išsipareigojimais (pirmojo ūkio padidėjo 29,5 proc., antrasis sumažino 54,8 proc., o antrasis padidino ilgalaikių išsipareigojimų apimtį net 477,9 proc.. 2008 m. rezultatus lyginant su praėjusiais metais, pastebimas priešingas rezultatas – antrojo ūkio išsipareigojimai ženkliai auga, o kitų dviejų ūkių – mažėja. 2009

- 2010 metais savo rezultatais išsiskyrė pirmas ūkis, kuris jau pradėjo didinti savo išpareigojimų lygį.

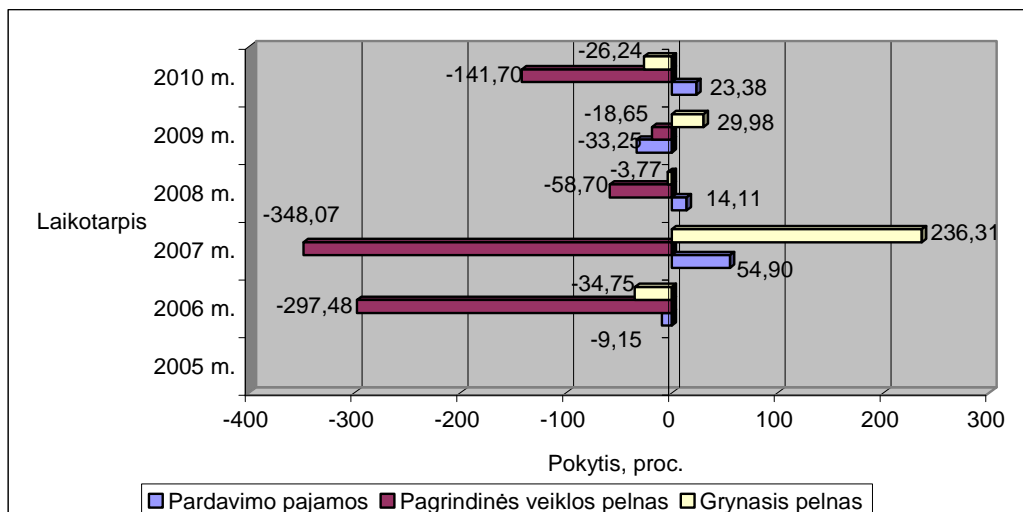

11 pav. Ūkių ilgalaikių išpareigojimų vertės dinamika 2005 – 2010 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2008 m. balansine atskaitomybe

Ilgalaikių ir trumpalaikių išpareigojimų analizė rodo ūkių strategiją, kokiais šaltiniais (ilgalaikiais ar trumpalaikiais) ūkiai finansuoja investicijas. Iš nagrinėjamų trijų ūkių išsiskiria pirmasis ūkis, kuris sugeba labai nedidindamas savo išpareigojimų finansuoti veiklą daugiau trumpalaikiais finansavimo šaltiniais, tačiau net pastarajam susidūrus su skolinimosi sunkumais 2009-2010 metais tenka didinti savo ilgalaikius išpareigojimus. Šis ūkis per analizuojamus metus daugiausiai mažino ilgalaikių išpareigojimų vertę ir tai kompensavo netgi stipriai nedidindamas trumpalaikių išpareigojimų apimties. Ši ūkio strategija didino ūkio ilgalaikio turto efektyvumą. Kiti du analizuojami ūkiai nesumažino nei trumpalaikių nei ilgalaikių išpareigojimų apimties. Šiuose ūkiuose investicijos buvo atliekamos naudojant daugiausiai skolintą kapitalą.

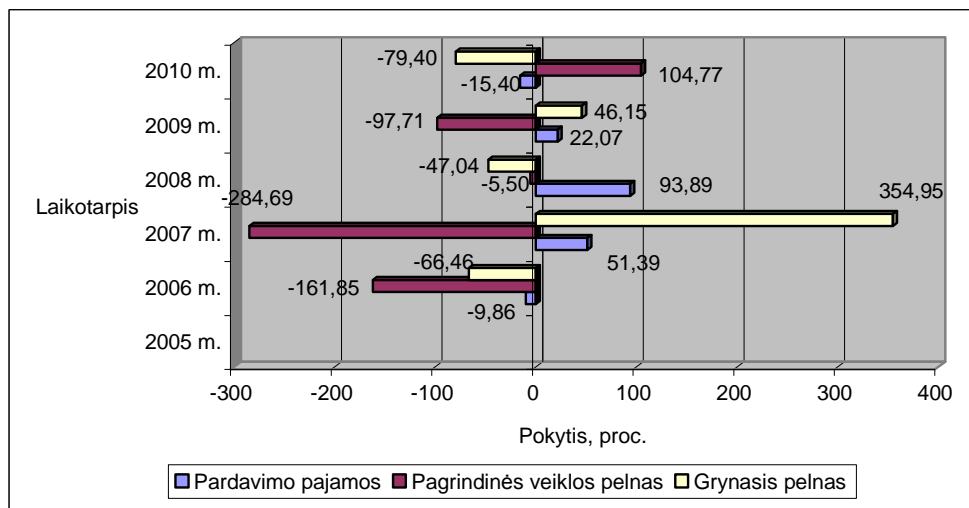
Atlikus pelno nuostolio ataskaitų horizontaliąją analizę pirmame ūkyje matomas ženklus apyvartos didėjimas 2006 – 2007 metais (54,89 proc.) bei žymus apyvartos sumažėjimas 2009 metais (33,25 proc.). Kiekvienus metus lyginant su praėjusiais metais, pastebimas pajamų svyravimas - mažėjimas 2006 m., ir 2009m., bei apyvartos didėjimas 2007m., 2008m., 2010 m. Apyvarta ūkyje dar neatspindi ūkio darbo efektyvumo, kadangi ją lemia arba derliaus kiekio arba produkcijos supirkimo kainų pokyčiai, todėl net labai nesėkmingais metais gali kilti kainos ir pardavimo pajamos išaugti. Tuo tarpu gamybinio pelno pokyčiai per analizuojamą laikotarpį svyravo labiau. 2005 – 2010 metų laikotarpiu gamybinis pelnas augo tik 2007 metais, o visą likusį laikotarpį pelnas mažėjo. Veiklos pelnas per visą analizuojamą laikotarpį kasmet tik mažėjo (sumažėjo 168,61 proc.). Tačiau grynas pelnas išaugo net 102,44 proc. per visą 2005-2010 m. laikotarpį. Tai lėmė nuo 2007 metų atsiradę ir nuo 2008 metų nuolat augusios subsidijos. Sėkmingiausi metai analizuojamam ūkiui buvo 2007 m., kadangi tai metais buvo pastebėtas žymus

produkcijos supirkimo kainų augimas. 12 paveiksle vaizduojama pirmojo ūkio 2005 – 2010 metų apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika.

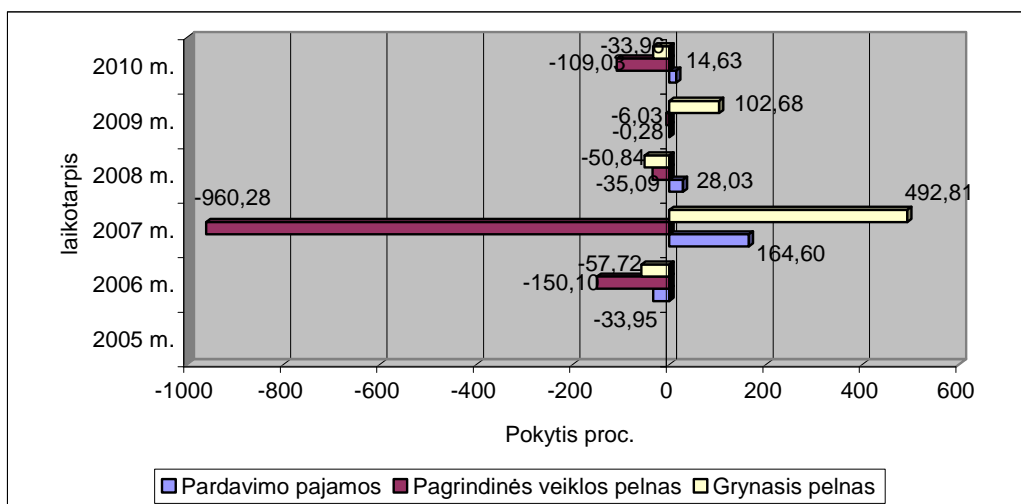
12 pav. Pirmojo ūkio 2005 – 2010 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika
Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis pirmojo ūkio 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Antrojo ūkio pardavimai per 2005 – 2010 metų laikotarpį išaugo 173,22 proc. Tačiau per analizuojamą laikotarpį ūkio pajamos kito netolygiai – 2006 ir 2010 metais pajamos mažėjo atitinkamai po 9,86 ir 15,40 proc., o 2007, 2008 ir 2009 metais pajamos augo. Apyvartos rodiklių dinamika rodo, kad 2008 metai antrajam ūkiui buvo sėkmingiausi, o 2006 metais pastebimas ženklus apyvartos sumažėjimas. Nors pagrindinės veiklos pelnas dėl išaugusių pastovių sąnaudų, 2005-2009 m. laikotarpį mažėjo, gamybinis pelnas analizuojamu laikotarpiu labiausiai augo 2007 metais (414,88 proc.). Tais pačiais metais grynojo pelno prieaugis buvo 354,95 proc. Kaip ir pirmojo ūkio atveju, pastebima ta pati grynojo pelno kitimo tendencija – 2006, 2008 ir 2010 metais grynas pelnas mažėjo, o 2007 ir 2009 metais augo.

13 pav. Antrojo ūkio 2005 – 2010 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika
Sudaryta autorės, remiantis antrojo ūkio 2005 – 2010 m. balansine atskaitomybe

Matyti, kad trečiojo ūkio, kaip ir pirmojo ūkio atveju, pardavimų rezultatas kito analogiškai per analizuojamą laikotarpį (2006 metais pastebimas sumažėjimas, o 2007 ir 2008 m. padidėjimas bei sumažėjimas 2009 m. ir vėl augimas 2010 m.), tik pokyčių tempai skiriasi – 2006 metų pardavimo pajamų mažėjimas ir 2007 metų pajamų augimas trečiajame ūkyje buvo didžiausias, lyginant su kitais dviem ūkiais. Tačiau trečiajame ūkyje taip pat stipriai išaugo ir pastovios sąnaudos, o kartu ir labiausiai sumažėjo veiklos pelnas. 14 paveiksle pateikiami trečiojo ūkio 2005 – 2008 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinaminiai pokyčiai. Pastebima, kad grynas pelnas taip pat analizuojamame ūkyje augo labiausiai 2007 metais, kaip ir kituose ūkiuose. Taigi, šie metai buvo sėkmingiausi ir trečiajam ūkiui.

14 pav. Trečiojo ūkio 2005 – 2010 m. apyvartos, veiklos pelno ir grynojo pelno dinamika
Sudaryta autorės, remiantis trečiojo ūkio 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Apibendrinant pateiktus 12, 13 ir 14 paveiksluose patiktus duomenis, galima teigti, kad visuose trijuose ūkiuose 2005 – 2006 m. pastebima apyvartos ir pelno mažėjimo tendencija. 2007 metų rezultatus lyginant su 2006 metų rezultatais, pastebimas apyvartos ir pelno ženklaus augimas. Akcentuotina, kad tuo metu pajamų augimo tempą galėjo sukelti 2007 metais pakilę produkcijos supirkimo kainos ir geras tų metų derlius. Tačiau tais pačiais metais smarkiai išaugo ir pagrindinių gamybos veiksnių, bei žemės nuomos kainos, kas padidino ūkių sąnaudas, todėl mažėjo veiklos pelnas. Tačiau šiuos nuostolius ūkininkams kompensavo Europos Sąjungos skiriamos išmokos, todėl grynas pelnas išaugo. Grynojo pelno augimas visuose ūkiuose tuo pačiu 2006 – 2007 m. laikotarpiu augo gerokai didesniu tempu nei apyvartos rodiklis, dėl išaugusių dotacijų. 2008 m. šie rodikliai gerokai suprastėjo dėl smukusių produkcijos supirkimo kainų ir išaugusių atsargų kainų (per ataskaitinius metus grynojo pelno vertė sumažėjo visuose ūkiuose).

2.5.2. Balansų ir pelno nuostolių ataskaitų struktūrinė analizė

Atliekant vertikalią ūkių 2005 – 2010 metų balansų ir pelno nuostolių analizę, dinaminio požiūriu galima analizuoti balanso ir pelno nuostolių ataskaitų elementų struktūrą. Ilgalaikio turto ir trumpalaikio turto santykinės dalies pokyčių tendencijas visoje turto struktūroje leidžia pastebėti aktyvų analizė. Analizuojant pasyvus, galima pastebėti, kokią santykinę dalį pasyvuose sudaro nuosavos lėšos, ilgalaikiai ir trumpalaikiai įsiskolinimai. Pelno nuostolių ataskaitos duomenų vertikali analizė leidžia pastebėti, kokią pajamų dalį sudaro bendrasis, grynas pelnas ir kiti pelno nuostolių ataskaitos elementai.

2005 – 2010 metų laikotarpiu pirmojo ūkio ilgalaikis turtas visame turte sudarė nuo 42,63 proc. iki 53,11 proc. ir vidutiniškai per metus siekė 48,76 proc. viso turto. Analogiškai trumpalaikis turtas 2005 – 2010 metų laikotarpiu buvo nuo 35,68 proc. iki 54,74 proc. ir metinis vidurkis siekė 43,54 proc. viso turto. Pasyvų požiūriu nuosavas kapitalas vidutiniškai per metus ūkyje sudarė 55,85 proc. ir per visą laikotarpį pakito šiek tiek daugiau nei 25 proc. punktais. Šis rodiklis apibūdina įmonės kapitalo pakankamumo rodiklį, kuris per analizuojamą laikotarpį prastėjo, t.y. 2005 m. sudarė 69,93 proc., o 2010 m. jau 44,83 proc.. Dotacijos ir subsidijos pasyvuose sudarė vidutiniškai 5,31 proc. (išaugo nuo 7,62 proc. 2005 metais iki 9,11 proc. 2010 metais). Likusi pasyvų dalis struktūriniu požiūriu pasiskirstė taip: ilgalaikiai įsipareigojimai kasmet vidutiniškai sudarė 8,48 proc., trumpalaikiai įsipareigojimai vidutiniškai – 30,36 proc. pasyvų. Tačiau dinaminio požiūriu, santykinė ilgalaikių įsipareigojimų dalis pasyvų struktūroje 2005 – 2010 m. kito – nuo 7,78 proc. 2005 metais iki 18,93 proc. 2010 metais. Trumpalaikiai įsipareigojimai didėjo per analizuojamą laikotarpį nuo 14,66 proc. 2005 metais iki 27,13 proc. 2010 metais. Tai reiškia, kad 2010 m. tiek ilgalaikiai įsiskolinimai tiek trumpalaikiai įsipareigojimai augo.

Panašias išvadas galima padaryti analizuojant antrojo ūkio finansinius duomenis. Ilgalaikis turtas visame turte 2005 – 2010 m. vidutiniškai sudarė 68,95 proc. ir per 2005 – 2010 m. kito stipriai (padidėjimas net 42,53 proc. punkto - nuo 36,07 proc. 2005 m., iki 82,00 proc. 2010 m.). Priešingai kito trumpalaikis turtas, jis vidutiniškai kasmet sudarė 29,52 proc. (sumažėjo net 50,13 proc. punkto - nuo 63,93 proc. 2005 m. iki 13,80 proc. 2010 m.). Pasyvų atžvilgiu pastebimas gan ženklus nuosavo kapitalo santykinės dalies mažėjimas per analizuojamą laikotarpį. 2005 m. nuosavas kapitalas sudarė beveik 100 proc. visų pasyvų (tai rodo didelį kapitalo pakankamumo rodiklį), o 2010 m. liko tik 28,58 proc. visų pasyvų dalis. Žymiausias nuosavo kapitalo pokytis pastebimas 2005-2006 metais – nuo 100 proc. iki 26,40 proc., vėlesniais metais nuosavo kapitalo dalis pradėjo augti ir tik 2010 metais nežymiai sumažėjo. Kita didesnioji pasyvų dalis – dotacijos ir subsidijos. Jos ūkio pasyvuose sudarė vidutiniškai 26,28 proc. (daugiausia 2006 m. 48,61 proc., o mažiausia 2008 m. – 16,45 proc.). Analizuojant įsiskolinimų dalį pasyvuose, antrasis ūkis

pasivymėjo itin maža ilgalaikių išsiskolinimų santykinė dalimi. Nors 2006 m. 21,27 proc., tačiau 2005 – 2010 m. ši santykinė dalis mažėjo ir 2010 m. sudarė 15,57 proc.. Tačiau trumpalaikių išsiskolinimų dinamika auganti, t. y. nuo 3,72 proc. visuose pasyvuose 2006 m. iki 32,12 proc. 2010 m.. Didžiausią dalį trumpalaikių išsiskolinimų sudarė skolos tiekėjams (vidutiniškai 10,22 proc. visų pasyvų).

Trečiojo ūkio 2005 – 2010 metų balanso duomenų vertikali analizė leidžia teigti, kad ilgalaikis turtas aktyvų struktūroje per analizuojamą laikotarpį mažėjo nuo 74,20 proc. 2005 metais iki 60,57 proc. 2009 metais ir vėl augo iki 70,87 proc. 2010 metais. Ilgalaikis turtas šiame ūkyje vidutiniškai per metus sudarė 63,95 proc. viso turto. Trumpalaikis turtas kito atvirkščiai, t. y. Svyravo nuo 25,80 proc. 2005 metais iki 52,19 proc. 2006 metais ir vėl mažėjo iki 22,44 proc. 2010 metais (vidutiniškai kasmet sudarė 31,00 proc. aktyvų vertės). Pasyvų analizė rodo, kad nuosavo kapitalo dalis per analizuojamą laikotarpį nuolat mažėjo iki 2008 metų (2005 m. sudarė 38,65 proc., o 2008 m. 27,40 proc.), tačiau nuo 2009 metų nuosavo kapitalo dalis vėl ėmė augti ir 2010 m. pasiekė 34,77 proc. Taigi kapitalo dalis pasyvuose sudarė vidutiniškai 33,87 proc.. Dotacijų ir subsidijų dalis pasyvuose analizuojamu laikotarpiu išaugo nuo 6,66 proc. 2005 metais iki 17,84 proc. 2010 metais. Ilgalaikiai ir trumpalaikiai išsiskolinimai per analizuojamą laikotarpį kito smarkiai - ilgalaikių išsipareigojimų dalis mažėjo (nuo 41,58 proc. 2005 metais iki 16,77 proc. 2010 metais) kuomet trumpalaikių išsipareigojimų dalis augo nuo 13,11 proc. 2005 metais iki 30,62 proc. 2010 metais. Ilgalaikiai išsipareigojimai analizuojamame ūkyje vidutiniškai siekė 21,79 proc., o trumpalaikiai – 33,66 proc. visų pasyvų.

Atlikta trijų ūkių vertikali balanso analizė leidžia daryti išvadą, kad per analizuojamą 2005 – 2010 metų laikotarpį vidutinė ilgalaikio turto santykinė dalis aktyvų struktūroje didžiausia buvo antrojo ūkio ir siekė beveik 69 proc. viso turto vertės. Trečiajame ūkyje šis rodiklis buvo kiek mažesnis - 64 proc. aktyvų dalies, pirmajame ūkyje pats mažiausias –šiek tiek daugiau nei 48 proc. turto. Tai reiškia, kad ūkiai dirbo investuodami į visiškai skirtingus objektus, t. y. ūkiai, turintys didelę santykinę ilgalaikio turto dalį – į materialų ilgalaikį turtą, ūkis, turintis didesnę santykinę trumpalaikio turto dalį – į atsargas. Pasyvų požiūriu visi trys ūkiai vidutiniškai kasmet apsirūpindavo nuo 33 iki 56 proc. visų pasyvų savo nuosavu kapitalu. Didžiausia nuosavo kapitalo santykinė dalis buvo pirmajame ūkyje (vidurkis siekė 55,85 proc.), tuo tarpu antras ūkis vidutiniškai turėjo 42,21 proc. pasyvų dalies, o trečiasis – 33,87 proc.. Ilgalaikių išsipareigojimų dalis trečiame ūkyje buvo didžiausi – vidutiniškai per analizuojamus metus sudarė beveik 22 proc. visų pasyvų sumos. Pirmasis ūkis išsiskyrė iš visų ūkių, nes jo vidurkis santykinai buvo mažas, t. y. tik 8,48 proc. visų pasyvų. Šis ūkis ilgalaikes investicijas finansavo iš nuosavų lėšų (turėjo aukščiausią kapitalo pakankamumo rodiklį). Antrajame ūkyje ilgalaikiai išsipareigojimai vidutiniškai kasmet 2005 – 2010 m. laikotarpiu sudarė 12,60 proc., o trumpalaikiai išsipareigojimai 18,91 proc.. Šis ūkis

išsiskyrė tuo, kad turėjo santykinai didelę pasyvų dalį dotacijų ir subsidijų pavidalu – net 26,28 proc. visų pasyvų. Visuose ūkiuose pastebima bendra tendencija – mažėjo santykinė ilgalaikių įsipareigojimų dalis visuose pasyvuose ir taip pat augo santykinė trumpalaikių įsipareigojimų dalis.

Pelno nuostolio ataskaitų duomenų vertikali analizė rodo, kad analizuojamu laikotarpiu visų trijų ūkių grynais pelnas sudarė santykinai didelę dalį ūkio pajamų. Grynasis pelnas visuose trijuose ūkiuose 2005 – 2010 m. Sudarė vidutiniškai 33-35 proc. visų pajamų. 2005 metais didžiausias vidutinis rodiklis buvo antrajame ūkyje (2005 metais net 62,35 proc. visų pardavimo pajamų), tačiau rodiklis iki 2008 metų sumažėjo iki 19,05 proc.. ir 2009 metais jau didžiausią grynojo pelno dalį pajamose turėjo pirmasis ūkis (63,45 proc.), šiame ūkyje pastarasis rodiklis nuo 2005 metų nuolat augo.

2.5.3 Radviliškio rajono ūkininkų ūkių santykinų rodiklių analizė

2.5.3.1 Pelningumo rodiklių analizė

Pelningumas – pelno, kurį gauna ūkis, rodiklis. Jis matuojamas atsižvelgiant į visus panaudotus aktyvus, ilgalaikio kapitalo ir darbuotojų skaičių. Kitaip tariant, pelningumas yra pelno dalis, tenkanti tam tikram aktyvų ar kapitalo vertės vienetui: pardavimų litui, turto litui, nuosavo kapitalo litui ir pan.

Ūkio pelningumo rodikliai – vienas iš dažniausiai naudojamų ir labiausiai suprantamų rodiklių. Pelningumas – ūkio gebėjimas uždirbti pelną, gauti kuo daugiau pelno iš kiekvieno investuoto į ūkį lito. Pelningumo rodikliai – pagrindiniai rodikliai, kuriais remiamasi atliekant finansinio rezultato analizę. Kaip buvo minėta konceptualiojoje darbo dalyje, skaičiuodami rodiklius finansininkai įvertina įmonės finansinę būklę ir matydami trūkumus gali iškelti klausimus kodėl taip yra bei analizuoti priežastis dėl ko susidarė tokia situacija.

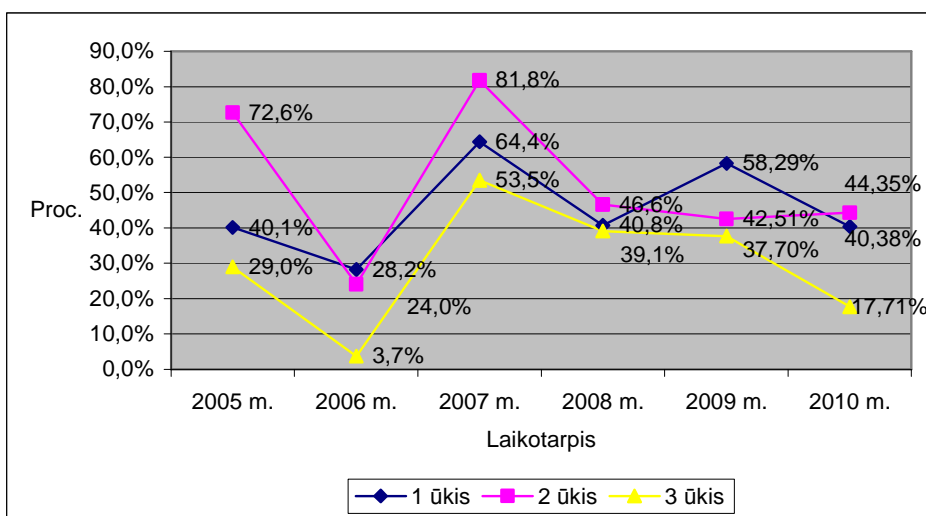
Bendrasis pardavimų pelningumas, skaičiuojamas kaip bendrojo pelno ir pardavimų santykis, parodo ūkio veiklos efektyvumą. Kuo aukštesnis bendrasis pelningumas, tuo ūkio veikla yra efektyvesnė. Stabilumas suprantamas kaip rodiklio svyravimas ne daugiau kaip 7-15 procentų ribose.

Kaip matyti 16 paveiksle pateiktos 2005 – 2010 metų ūkių procentinės bendrojo pelningumo rodiklių reikšmės. Pirmojo ūkio bendrojo pelningumo rodiklis analizuojamu laikotarpiu svyravo nuo 40,1 iki 58,29 proc. (didžiausias buvo 2009m. ir 2010 vėl sumažėjo iki 40,38 proc.). Lyginant su kitais ūkiais šio ūkio bendrojo pelningumo rodiklis yra stabiliausias (per 2005-2010 m. laikotarpį padidėjo tik 0,26 proc. punkto), kas leidžia manyti apie stabilią ūkio padėtį bei pastovų ūkyje uždirbamą bendrąjį pelną. Antrojo ūkio bendrojo pelningumo rodiklių pokyčiai buvo patys didžiausi (28,25 proc. punkto sumažėjimas 2005-2010 m.) ir labiausiai svyruojantys. Nuo 2005

metų iki 2006 metų pastebimas bendrojo pelningumo rodiklio kritimas nuo 72,60 proc. iki 24,0 proc., vėlesniais metais pelningumas vėl augo iki 81,8 proc., ir 2008 metais vėl sumažėjo iki 46,6 proc. ir tik 2009-2010m. rodiklis stabilizavosi. Trečiojo ūkio bendrojo pelningumo tendencijos panašios kaip ir antrajame ūkyje (pakilimas 2007 metais ir mažėjimas 2006 ir 2008 metais), tik pokyčių tempai ne tokie staigūs (11,3 proc. punkto per 2005-2010 m.).

Šis rodiklis atspindi ūkio sugebėjimą uždirbti pelną iš pagrindinės veiklos. Tokį bendrojo pelno augimą visuose analizuojamuose ūkiuose lėmė nuo 2007 metais išaugusios produkcijos supirkimo kainos, taip pat augančios realizacijos apimtys (geras derlius), palyginus su praėjusiais metais. Nuo 2007 m. iki 2008 m. pardavimų pajamos išaugo visuose ūkiuose, tačiau užfiksuotas bendrojo pelningumo rodiklio smukimas. Būtent šiuo laikotarpiu padidėjo produkcijos pasigaminimo savikaina dėl atsargų kainų kilimo, kas sąlygojo bendrojo pelningumo rodiklio sumažėjimą. Ūkiai įsigijo brangias atsargas, tuo tarpu produkcijos kainos ėmė mažėti, tai ir sąlygoja mažą bendrojo pelningumo rodiklį (žr. 15 paveikslą).

Labai gera situacija laikoma, kada bendrasis pardavimų pelningumas viršija 35 proc., gera būklė, kada rodiklis nenukrenta žemiau 15 proc., o žemiau 7 proc., ūkio būklė jau laikoma bloga. Matyti, kad bloga būklė buvo susidariusi tik trečiajame ūkyje 2006 metais, o visų kitų ūkių būklės viršija kritinius rodiklius ir yra vertinamos gerai arba netgi labai gerai analizuojamu laikotarpiu.

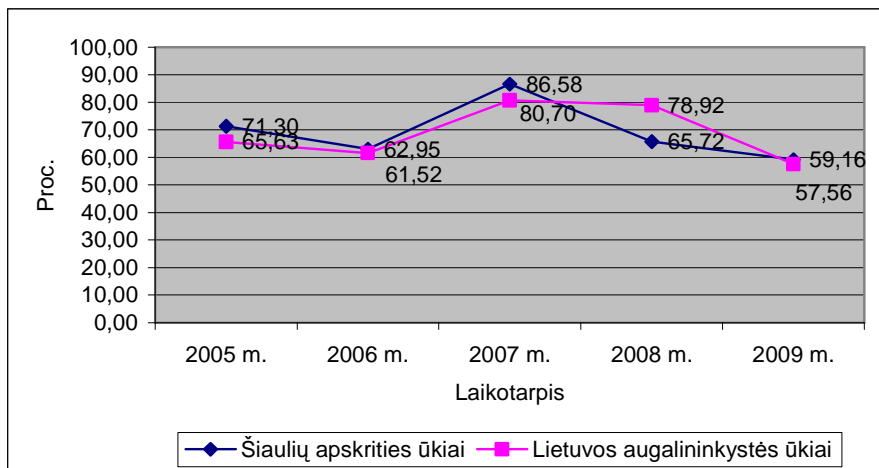

15 pav. Ūkių bendrojo pardavimų pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Šakos bendrojo pardavimų pelningumo rodikliai vaizduojami 16 paveiksle. Pastebime, kad skirtumas tarp Lietuvos augalininkystės ūkių bei Šiaulių apskrities visų ūkių bendrojo pardavimų pelningumo vidurkio buvo labai nežymus. Visą 2005-2007 metų laikotarpį rodiklis turėjo vienodas kitimo tendencijas, tik 2008 metais stabilesnis buvo Lietuvos augalininkystės ūkių rezultatas (sumažėjo 9,78 proc. punkto), kai tuo tarpu Šiaulių apskrities ūkių vidutinis bendrasis pardavimų pelningumas mažėjo net 20,86 proc. punkto. Kadangi skaičiuojant Šiaulių apskrities rodiklį

vidurkį naudojami ne tik augalininkystės ūkių duomenys, tokį ryškų rodiklių kitimo tendencijų skirtumą galėjo lemti sumažėję pienininkystės ūkių pardavimo pajamos dėl pieno supirkimo kainų kritimo 2008 metais.

16 pav. Šakos bendrojo pardavimų pelningumo rodiklis

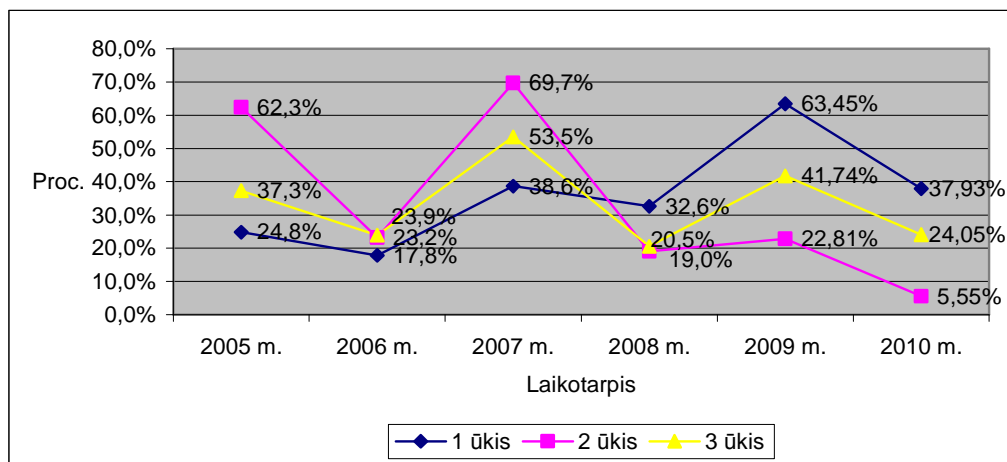
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Pastebima, kad beveik visą analizuojamą laikotarpį tiek Šiaulių apskrities, tiek Lietuvos augalininkystės ūkių vidutiniai finansiniai rezultatai yra aukštesni negu trijų analizuojamų ūkių. Labiausiai nuo šakos vidurkio nutolęs trečiasis ūkis – jo bendrojo pardavimų pelningumo rezultatai visą analizuojamą laikotarpį žemesni negu šakos vidurkis. Artimiausi šakos vidurkiui visų trijų ūkių rezultatai 2007 metais, kada dėl didelio grūdų supirkimo kainų šuolio ir gero derliaus stipriai išaugo daugelio ūkių pardavimo pajamos.

Grynasis pardavimų pelningumas skaičiuojamas kaip grynojo pelno ir pardavimų santykis, rodo, kiek grynojo pelno sugeneruoja 1 lito (ar kito piniginio vieneto) vertės pardavimai. Konkrečios įmonės pelningumo rodiklis yra reikšmingas tik tuomet, kai jį galima palyginti su analogiškos įmonės, veikiančios tame pačiame sektoriuje, pelningumo rodikliu. Atskirai paimtas rodiklis nesuteikia jokios informacijos, nes yra išvestinis dydis.

Analizuojamų ūkių atveju didžiausias grynasis pelningumas buvo taip pat jau minėtais 2007 metais ir siekė – pirmojo ūkio – 38,6 proc., antrojo ūkio – 69,7 proc. ir trečiojo ūkio – 53,5 proc. Remiantis tuo galima teigti, kad ūkis šiuo laikotarpiu dirbo geriau nei konkurentai. 2005 metais pelningiausiai dirbo antrasis ūkis, o 2006 metais grynojo pardavimo rodiklis visuose ūkiuose buvo panašus – apie 20 proc., tai reiškia, kad ūkių grynasis pelnas bei pardavimų pajamos kito panašiomis proporcijomis. Po didelio grynojo pelningumo šuolio visuose ūkiuose, 2008 metais ūkius ištiko grynojo pelningumo kritimas – labiausiai sumažėjo antrojo ūkio grynais pelningumas (net 67,65 proc. punkto), o mažiausiai kito pirmojo ūkio grynojo pelningumo rodiklis, kuris 2008 metais tapo pelningiausiu lyginant su kitais ūkiais. 2009 metais didžiausią grynąjį pelningumą pasiekė pirmasis ūkis (63,45 proc.), tai reiškia, kad šis ūkis tiriamu laikotarpiu vieno lito vertės

pardavimuose sugeneravo didžiausią grynojo pelno dalį. Rodiklio didėjimui įtakos turėjo padidėjusi produkcijos savikaina dėl brangstančių atsargų, taip pat išaugusios veiklos sąnaudos. Visų analizuojamų ūkių situacija 2008 metais yra labai panaši, prasidėjusi pasaulinė finansų krizė, lėmė spartų pardavimų mažėjimą, dėl ko sumažėjo ir grynojo pelningumo rodikliai (žr. 17 paveikslą).

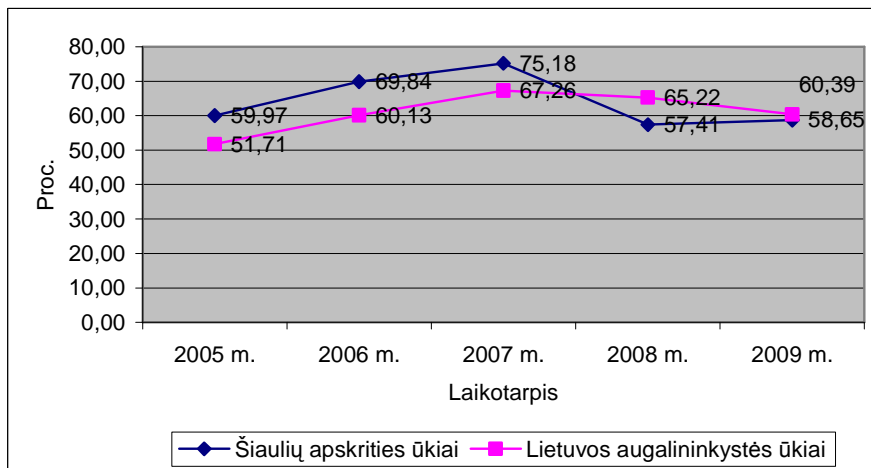

17 pav. Ūkių grynojo pardavimų pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Ūkio būklė vertinama blogai, kada grynojo pelningumo rodiklio reikšmė nukrenta žemiau 10 proc., tačiau analizuojamu laikotarpiu visi ūkiai dirbo sėkmingai, kadangi visais metais ūkių rodikliai viršija kritinę reikšmę.

Kaip matyti 18 paveiksle, žemės ūkio šakos grynojo pelningumo rodiklis beveik visą 2005-2010 metų laikotarpį išliko pakankamai stabilus. Didžiausias neigiamas grynojo pardavimų pelningumo rodiklio pokytis (17,77 proc. punkto) pastebimas 2008 metais Šiaulių apskrities ūkių tarpe. Kaip jau buvo minėta, Šiaulių apskrities rodiklio dinamikai įtaką daro ir gyvulininkystės bei mišriųjų ūkių veiklos rezultatai.

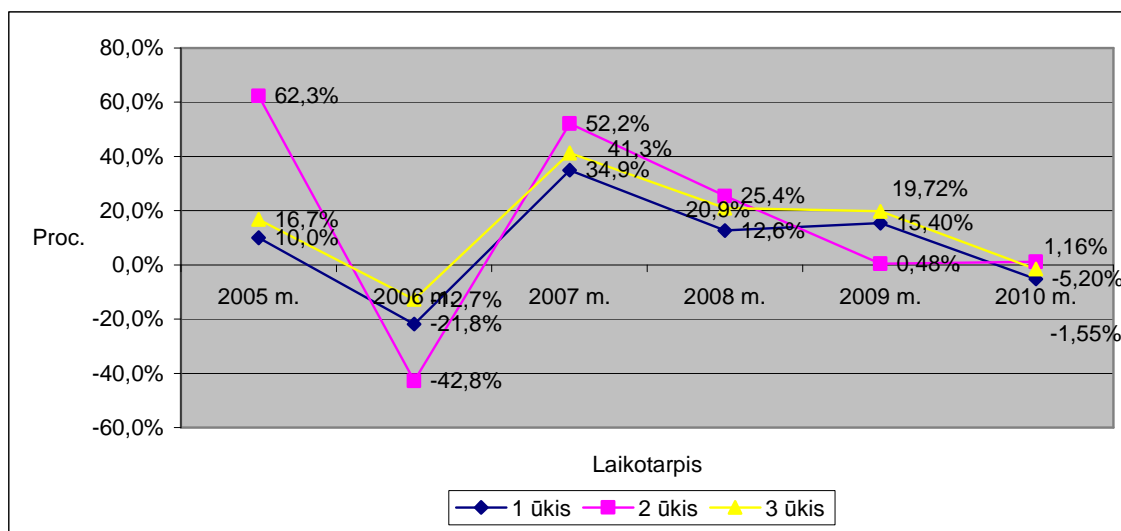

18 pav. Šakos grynojo pardavimų pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Kaip ir bendrojo pelningumo analizės atveju, taip ir grynojo pardavimų pelningumo, lyginant ūkių ir šakos vidutinių rodiklių duomenis, artimiausias vidurkiui beveik visą analizuojamą laikotarpį antrojo ūkio rezultatas – 2005 metais netgi viršijamas šakos vidurkis. Labiau nutolę nuo šakos vidurkio pirmasis ir trečiasis ūkiai, prie šakos vidurkio priartėja tik 2009 metais, kada antrasis ūkis rodo prasčiausius rezultatus (apie 30-40 proc. punktų žemiau šakos vidurkio).

Veiklos pelningumas skaičiuojamas atliekant ūkio finansinę analizę, parodo ūkio sugebėjimą kontroliuoti veiklos sąnaudų formavimąsi ir parodo kaip ūkis dirba nepriklausomai nuo finansinio svarto, mokesčių ir nusidėvėjimo apskaitos. Jis tiriamas kartu su pardavimų augimu ir bendrojo pelno kitimu. Ūkio veikla vertinama blogai kada šis rodiklis yra žemesnis negu 5 proc.

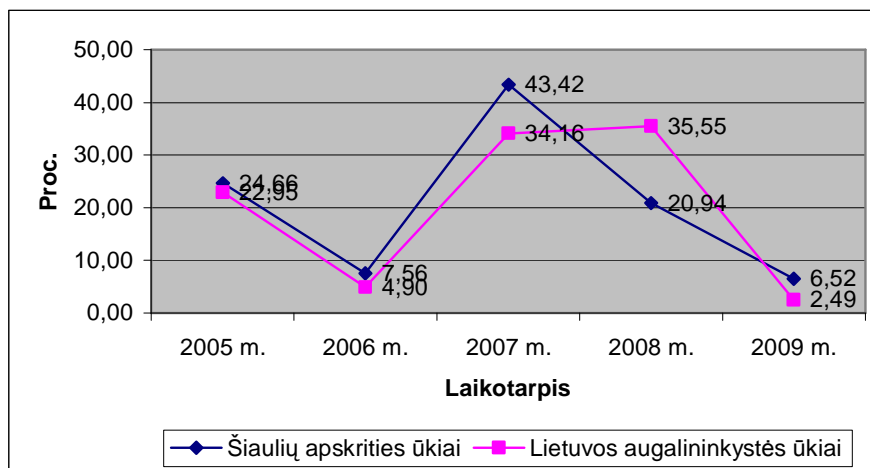

19 pav. Ūkių veiklos pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

19 paveiksle matyti, kad per analizuojamą laikotarpį visų ūkių veiklos pelningumo rodiklis turėjo panašias kitimo tendencijas. 2006 metais visi ūkiai patyrė nuostolius iš pagrindinės veiklos. 2007-2009 m. laikotarpiu ūkiai uždirbo pelną, ir visų ūkių veiklos pelningumo rodiklis 2008 metais tendencingai mažėjo kol 2010 m. jau du ūkiai metus baigė nuostolingai. Nustatyta, kad aukščiausias veiklos pelningumas visą analizuojamą laikotarpį buvo antrojo ūkio, jis ir mažiausiai svyravo (tik 2006 metais stipriausiai mažėjo). Visų trijų ūkių veiklos pelningumo rodiklis nuo 2005 m. iki 2006 m. tendencingai mažėjo (mažėjimo apimtis 209-105 proc. punktu), tačiau jau 2007 m. visų ūkių rodiklis išaugo. Veiklos pelningumui įtakos turėjo gerokai išaugęs veiklos pelnas, taip pat išaugusios pardavimų pajamos. Visų ūkių vidutinis veiklos pelningumo rodiklis viršijo kritinę 5 proc. ribą, todėl galima teigti, kad visi ūkiai dirbo sėkmingai beveik visą analizuojamą laikotarpį, išskyrus 2006 ir 2010 metus.

20 paveiksle vaizduojami apskaičiuoto šakos veiklos pelningumo rodiklio duomenys.

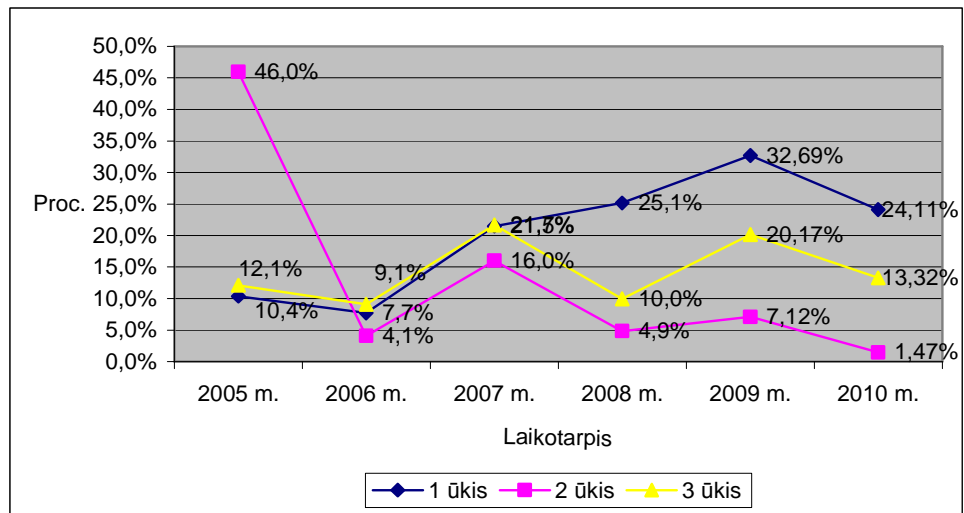
20 pav. Šakos veiklos pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Šiaulių apskrities ūkių veiklos pelningumas atspindi vidutinį visų Šiaulių apskrities respondentinių (visų veiklos sričių) ūkių rezultatą, o Lietuvos augalininkystės ūkių apima tik augalininkystės ūkių veiklos rezultatus. Pastebima, kad beveik visą analizuojamą laikotarpį Šiaulių apskrities respondentinių ūkių rezultatai viršijo Šalies ūkių rezultatus. Tačiau abiejų šakos rodiklių kitimo tendencijos labai panašios, tik 2008 metais dviejų šakos rodiklių rezultatų pokytis skyrėsi. Nors beveik visą analizuojamą laikotarpį Šiaulių apskrities ūkių veikla buvo pelningesnė negu Šalies augalininkystės ūkių, 2007-2008 metais bendras augalininkystės ūkių rodiklis augo, o Šiaulių apskrities ūkių rodiklis smuko net 22,48 proc. punkto.

Lyginant trijų Radviliškio rajono ūkių rezultatus su šakos rodikliais, galima pastebėti, kad ūkių rezultatų kitimo tendencijos artimos šakos vidurkiui. Tačiau analizuojant kiekvienus metus atskirai pastebimi ir pakankami dideli skirtumai. 2005 metais labiausiai išsiskiria antrojo ūkio rezultatas, jis viršija ne tik kitų dviejų ūkių rezultatus, bet ir šakos vidutinius rodiklius, kai tuo tarpu pirmasis ir trečiasis ūkiai tais metais atilieka nuo šakos vidurkio. 2006 metais tiek vidutiniai šakos, tiek analizuojamų ūkių veiklos pelningumo rodikliai mažėja, tačiau šakos rodikliai lieka teigiami, o visi trys analizuojami ūkiai patiria nuostolį. 2009 metais pirmojo ir trečiojo ūkių veiklos pelningumo rezultatas artėja prie šakos vidurkio tačiau jį viršija, o antrojo ūkio rezultatas jau nesiekia net 1 procento ir yra žemesnis už šakos rodiklių vidurkius.

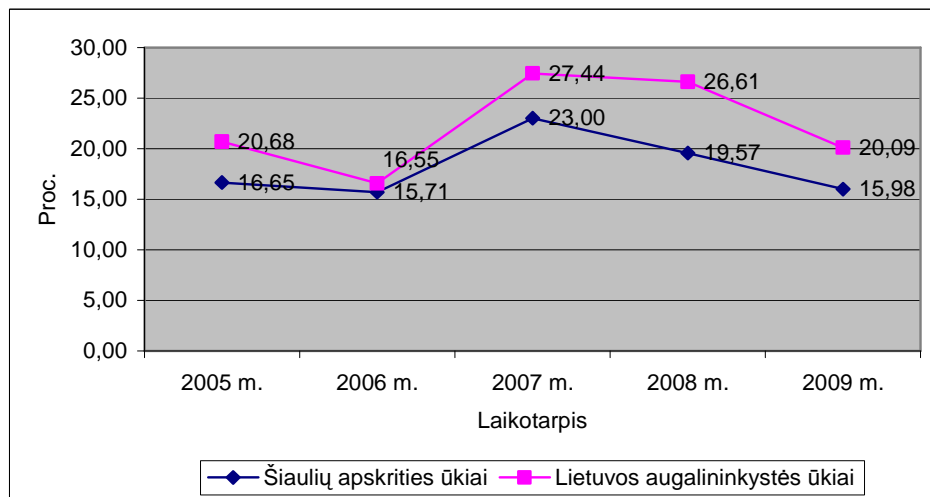
Turto pelningumas parodo ūkio veiklos efektyvumą neatsižvelgiant į įmonės finansavimo struktūrą, t.y. ar turtas yra formuojamas skolintomis, ar nuosavomis lėšomis. Turto pelningumo rodiklis leidžia įvertinti, kaip ūkio vadovai sugeba panaudoti turtą ir gauti pelną. Turto naudojimo efektyvumas vertinamas labai gerai, jei šis rodiklis yra didesnis kaip 20 procentų, gerai – kai rodiklis didesnis negu 15 procentų, patenkinamai – jei rodiklis didesnis negu 8 procentai.

21 pav. Ūkių turto pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005–2010 m. finansine atskaitomybe

Pateiktame paveiksle matyti, jog efektyviausiai turtas naudojamas 2005 metais antrajame ūkyje, pasiektas siekia 46 proc. turto pelningumo rodiklis. Mažiausias turto panaudojimo efektyvumas pastebimas 2006 metais visuose analizuojamuose ūkiuose (pirmame ir antrame ūkiuose netgi žemesnis už kritinę ribą). Neigiamam kiekvieno ūkio turto pelningumo pokyčiui 2006 metais įtakos turėjo grynasis pelnas, kurio pokytis šiuo laikotarpiu visuose ūkiuose buvo neigiamas. Taigi, kuo didesnis yra įmonės turto pelningumo rodiklis, tuo turto panaudojimas veikloje efektyvesnis. Pelningiausiai per visą analizuojamą laikotarpį dirbo trečiasis ūkis, kurio turto pelningumo rodiklis nebuvo aukštas, tačiau išliko beveik pastovus, bei taip ir nepasiekė kritinės ribos. (žr. 21 paveikslą).

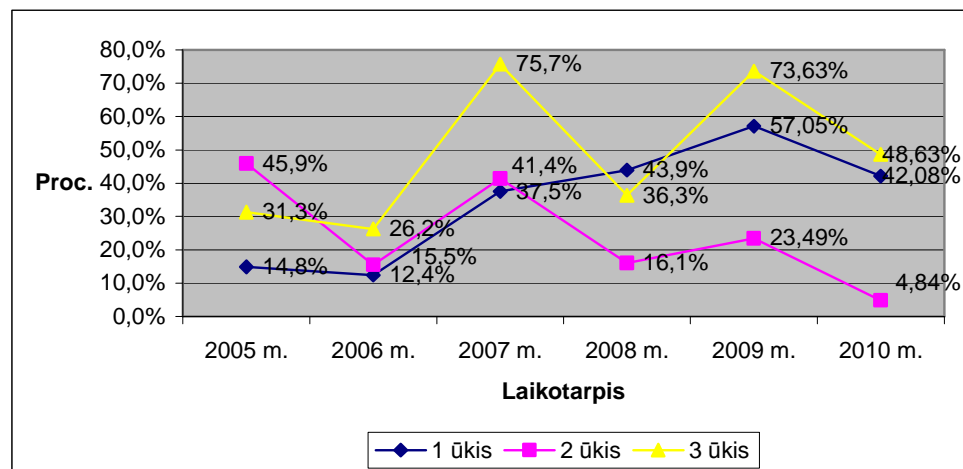

22 pav. Šakos turto pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

22 paveiksle vaizduojamas Šiaulių apskrities ūkių ir Lietuvos augalininkystės ūkių turto pelningumo rodiklio kitimas. Tiek Šiaulių apskrities tiek Šalies augalininkystės ūkių turto pelningumas skiriasi vos keliais procentiniais punktais ir šių rodiklių kitimo tendencijos išlieka vienodos. Tačiau visą analizuojamą laikotarpį Šiaulių apskrities respondentinių ūkių rezultatas žemesnis negu Lietuvos augalininkystės ūkių rodiklio vidurkis. Lyginant ūkių ir šakos rodiklių kitimo tendencijas, galima pastebėti, kad šakos vidutinių turto pelningumo rodiklių pokyčiai ne tokie ryškūs kaip trijų analizuojamų ūkių atitinkami rezultatai. Labiausiai išsiskiria antrasis ūkis - 2005 metais viršydamas šakos vidurkius atitinkamai 25 ir 29 proc. punktais, likusiais laikotarpiais jau rodo žemiausius rezultatus (atitinkamai 22 ir 18 proc. punkto žemesnius už vidurkį). Tokie rezultatai rodo didelę antrojo ūkininko sprendimų įtaką ūkio veiklos rezultatui.

Nuosavo kapitalo pelningumas – tai grynojo pelno ir nuosavo kapitalo santykis. Šis rodiklis parodo, kiek pelno uždirba savininkų kapitalas. Lygindami šį rodiklį su alternatyviais kapitalo investavimo pasiūlymais, verslininkai gali spręsti, ar verta pelną reinvestuoti, ar geriau pasirinkti kitą investicijų galimybę. Šis rodiklis vertinamas labai gerai, jeigu jis yra didesnis negu 30 proc., gerai – didesnis nei 20 proc., patenkinamai – didesnis nei 10 proc. ir blogai, jeigu yra neigiamas.

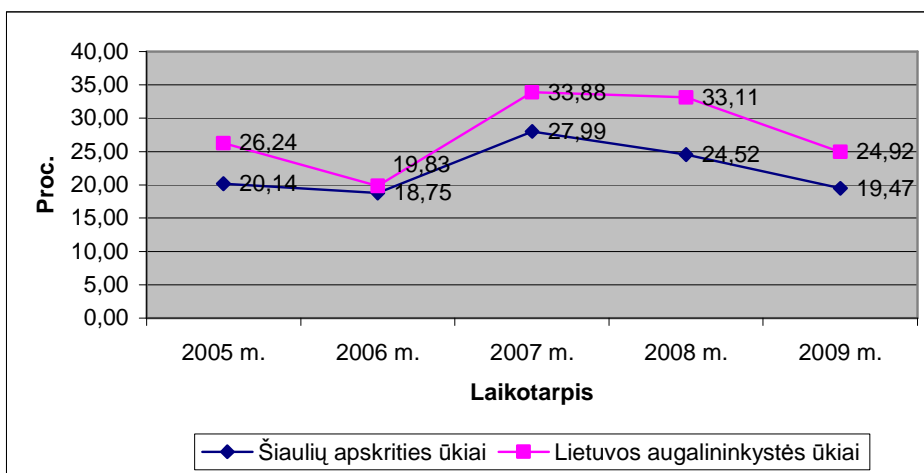
23 pav. Ūkių nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Kaip matyti 23 paveiksle, visų ūkių nuosavo kapitalo pelningumas 2006 metais sumažėjo, kam daugiausiai įtakos turėjo grynojo pelno sumažėjimas. Tačiau, nepaisant rodiklio mažėjimo, pagal pateiktus nuosavo kapitalo pelningumo rodiklius, pirmas ir trečias ūkiai išlieka patenkinamoje pozicijoje, kadangi nuosavo kapitalo pelningumas visą analizuojamą laikotarpį sudaro daugiau negu 10 %, tik 2010 metais antrasis ūkis peržengia kritinę ribą (4,04 proc.). 2007 metais pastebimas visų ūkių rodiklio gerėjimo tendencijos, tai lėmė sparčiai išaugęs kiekvienos įmonės grynasis pelnas. Nustatyta, kad visų trijų ūkių nuosavo kapitalo pelningumas išaugo aukščiau 20 %, tai reiškia, kad ūkiai uždirba pakankamai pelno iš savininkų kapitalo ir jų investicijos yra pakankamai pelningos.

Didžiausias nuosavo kapitalo pelningumas buvo pasiektas 2007 metais trečiajame ūkyje kada vienam nuosavybės litui tenka 0,76 lito pelno (75,7 proc.). Tačiau 2008 metais net dviejų ūkių nuosavo kapitalo pelningumo rodikliai sumažėjo tam įtakos turėjo prasidėjęs ekonominis nestabilumas šalyje (išaugę gamybos išteklių ir sumažėję produkcijos supirkimo kainos) (žr. 23 paveikslą).

24 paveiksle vaizduojamos Šiaulių apskrities ūkių ir Lietuvos augalininkystės ūkių nuosavo kapitalo pelningumo rodiklio kitimo tendencijos. Kaip ir anksčiau nagrinėtų pelningumo rodiklių atveju, visą analizuojamą laikotarpį geresnis rezultatas matomas Lietuvos augalininkystės ūkiuose, taip pat sutampa ir rodiklio dinamikos tendencijos.

24 pav. Šakos nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Lyginant šakos respondentinių ūkių ir trijų analizuojamų ūkių kapitalo pelningumo rodiklių duomenis, labiausia išsiskiria trečiojo ūkio rezultatas - jis visą analizuojamą laikotarpį viršija šakos vidurkius. Todėl galima teigti, kad šio ūkio nuosavas kapitalas panaudojamas efektyviausiai.

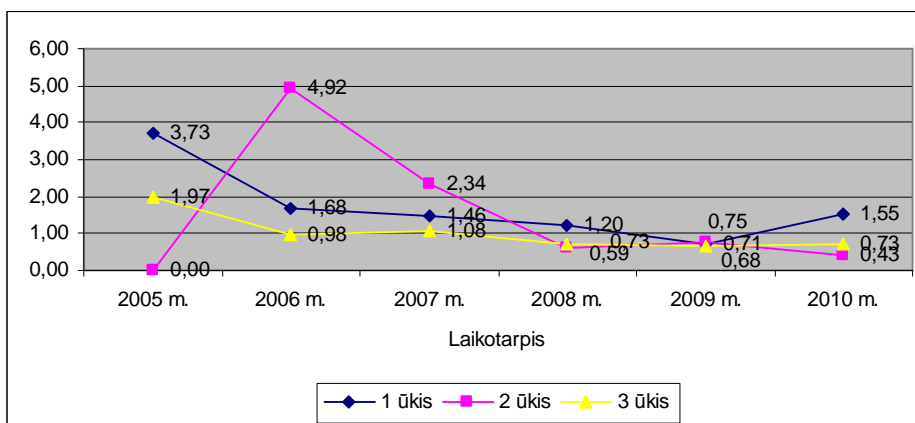
Atlikus pelningumo santykinių rodiklių analizę, galima daryti išvadą, kad bendrojo, veiklos, grynojo pelningumo rodikliai ūkiuose kito labai panašiais tempais, visi ūkiai yra konkurencingi ir rinkoje veikia panašiu mastu. 2008 metais smarkiai sumažėjus produkcijos kainoms pastebimas rodiklių mažėjimas.

2.5.3.2 Mokumo (likvidumo) rodiklių analizė

Vertinant ūkio veiklos efektyvumą, svarbu ne tik tai, kiek ji uždirbs pelno. Aktualu ir tai, ar ūkis sugebės įvykdyti savo įsipareigojimus, apmokėti skolas, todėl skaičiuojami mokumo, likvidumo rodikliai. Paprastai ūkis laikomas mokiu, jei nuosavybė padengia įsipareigojimus. Kuo mokumo rodiklis aukštesnis, tuo finansinės rizikos lygis žemesnis, mažesnė bankroto tikimybė, didesnės galimybės pasiskolinti lėšų.

Kalbant apie ūkių mokumą, susiduriama su turto likvidumo klausimais. Likvidumas – tai galimybė paversti atitinkamą turtą pinigais. Turto likvidumo laipsnis priklauso nuo laikotarpio, per kurį realizuojama ši galimybė. Kuo trumpesnis turto pavertimo grynaisiais pinigais laikotarpis, tuo didesnis turto likvidumas. Taigi, mokumas – įmonės gebėjimas nustatytais terminais vykdyti visus įsipareigojimus, o su juo susijusi sąvoka „likvidumas“ rodo galimybes įmonės turtą paversti pinigais neprarandant balansinės vertės. Šis rodiklis padeda prognozuoti įmonės mokumo būklę. Egzistuoja vadinamoji saugumo riba, kuri negali būti mažesnė nei 1,2 ir ne didesnė negu 2. Galima teigti, kad ūkiai patenka į optimalų rodiklio intervalą, kuris nusako, kad ūkis yra pajėgus sumokėti savo skolas ir nedidėja rizika skolininkams.

25 paveiksle vaizduojamas apskaičiuotas ūkių bendrasis trumpalaikio mokumo rodiklis arba kitaip, einamasis likvidumas.

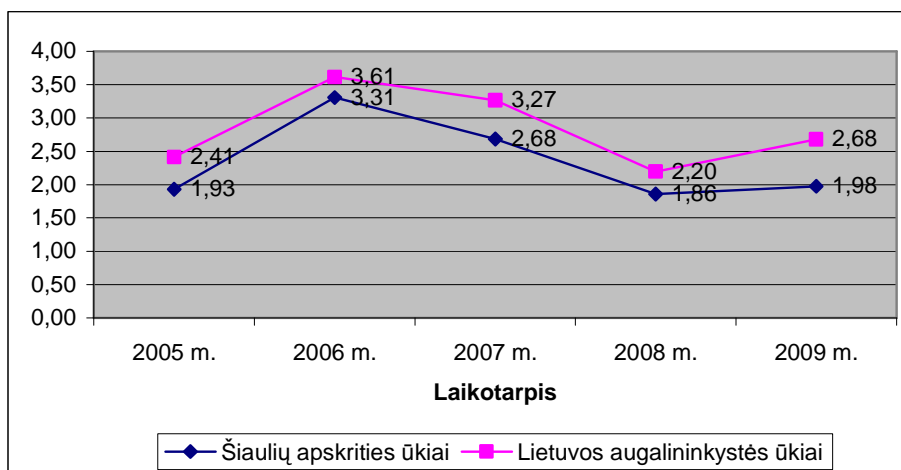

25 pav. Ūkių bendrojo likvidumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Pastebima, kad analizuojamų ūkių bendrojo likvidumo rodikliai ne visą laikotarpį viršija kritinę ribą. Matyti, kad pirmojo ūkio mokumo būklė yra labai gera iki 2007 metų. Tačiau 2008 metais rodiklio reikšmė nukrinta arti kritinės intervalo ribos, tačiau būklė dar išlieka patenkinama. Nepaisant to, kad 2005-2009 metais bendrojo likvidumo rezultatai nuolat mažėja ir nukrinta žemiau kritinės intervalo ribos, 2010 metais vienintelis pirmasis ūkis sugeba padidinti rodiklį net 116 proc. tai rodo, kad ūkio būklė nėra bloga. Antrojo ir trečiojo ūkių būklė nėra patenkinama, kadangi nuo 2008 metų rodiklis peržengia žemutinę saugumo ribą. Šios būklės susidarymą galėjo įtakoti trumpalaikių įsipareigojimų padidėjimas.

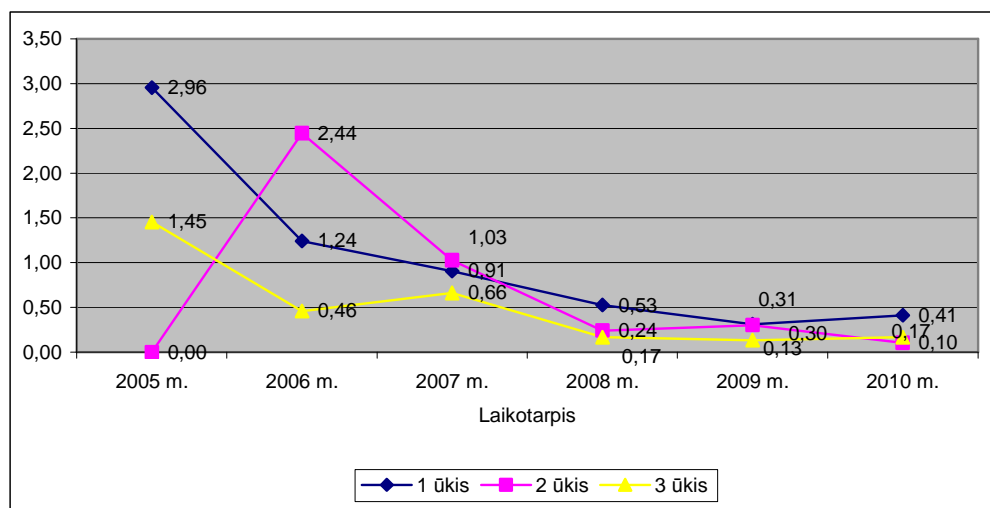
26 paveiksle matyti Šiaulių apskrities bei Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių vidutinio bendrojo likvidumo rodiklio reikšmes.

26 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių bendrojo likvidumo rodiklis
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Galima pastebėti, kad Lietuvos augalininkystės ūkių bendrojo likvidumo koeficientas rodo labai gerą būklę – visą analizuojamą laikotarpį rodiklio reikšmės viršija aukščiausią kritinę ribą ir patenka į labai gero įvertinimo skalę. Kiek prastesni Šiaulių apskrities ūkių rezultatai, tačiau jų būklė vertinama kaip gera visą analizuojamą laikotarpį. Lyginant trijų analizuojamų ūkių ir šakos respondentinių ūkių duomenis, pastebima, kad visų trijų ūkių būklė nuo 2007 metų žymiai prastesnė už šakos vidutinius rodiklius. Tik pirmojo ūkio bendrojo likvidumo rodiklio rezultatai 2005 metais smarkiai viršija abu šakos rodiklius. Antrojo ūkio koeficientas 2006 metais ryškiai viršija tiek kitų dviejų ūkių rezultatai tiek šakos vidurius, tačiau to negalima vertinti kaip geros ūkio būklės. Būtina įvertinti tai, kad 2005 metais antrasis ūkis kūrėsi ir skolų visai neturėjo, ir tik 2006 metais pradėjęs vykdyti investicinį projektą, pradėjo naudotis kreditais, todėl skolų dar nebuvo tiek daug, kad atsvertų ūkio turtą, tačiau toliau vykdant ūkio veiklą, bendrojo likvidumo rodiklis kasmet nuolat mažėjo, kol 2008 metais nukrito žemiau kritinės ribos. Taigi, lyginant su šakos rodikliais, pirmojo ūkio rezultatai buvo artimiausi šakos vidurkiams, todėl galima teigti, kad šis ūkininkas geba priimti tinkamus ūkio veiklos finansavimo sprendimus.

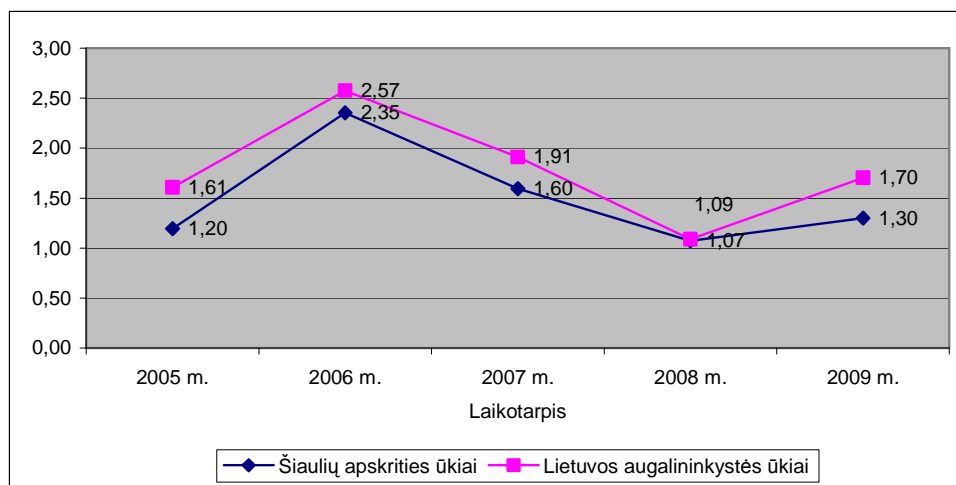
27 paveiksle vaizduojamas apskaičiuotas kritinio likvidumo rodiklis 2005-2010 metais. Šiuo rodikliu įvertinamas trumpalaikis mokumas, nes jį skaičiuojant įtraukiamas tik trumpalaikis turtas - gryniesi pinigai, esantys kasoje, vertybiniai popieriai, gautinos pajamos, nebaigtos vykdyti sutartys, investicijos, terminuotieji indėliai (kurie bus gauti per ataskaitinį laikotarpį). Šis rodiklis parodo, kokia einamųjų įsipareigojimų dalis gali būti padengta ne tik grynaisiais pinigais, bet ir laukiamomis įplaukomis. Priimtina šio rodiklio reikšmė vienetas ir daugiau.

27 pav. Ūkių kritinio likvidumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Nustatyta, kad pirmojo ir antrojo ūkių kritinio likvidumo rodiklis iki 2007 metų viršija viršutinę kritinio intervalo ribą, taigi tuo laikotarpiu šių subjektų būklė yra labai gera. 2007 metais jau tik antrasis ūkis dar įvertinamas patenkinamai, o kiti du ūkiai jau nepasiekia netgi patenkinamos būklės. Jau nuo 2008 metų visų analizuojamų ūkių kritinio likvidumo rezultatai nebesiekia žemiausios kritinės ribos, todėl ūkių būklė vertinama nepatenkinamai. Kadangi visų trijų Radviliškio rajono ūkių kritinis likvidumas nuosekliai mažėja, galima teigti, kad ūkių padėtis kasmet blogėja, todėl nuo 2008 metų visi analizuojami ūkiai susidurtų su sunkumais greitai padengiant savo trumpalaikius išsipareigojimus.

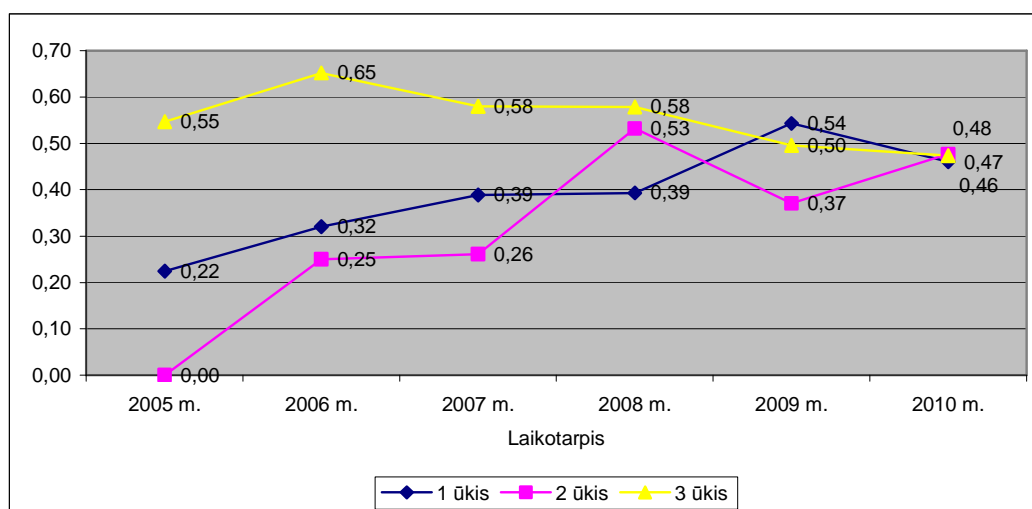
28 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių kritinio likvidumo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

28 paveiksle matyti žemės ūkio šakos vidutinio kritinio likvidumo rodiklio rezultatus. Pastebima, kad visą analizuojamą laikotarpį, išskyrus 2008 metus, Lietuvos augalininkystės ūkių kritinis likvidumas yra aukštesnis negu Šiaulių apskrities vidurkis. 2008 metų išskirtinumą

daugiausia lėmė išoriniai aplinkos veiksniai, todėl, nepriklausomai nuo ūkio veiklos srities, visi ūkiai tais metais susidūrė su sunkumais padengiant trumpalaikius įsipareigojimus. Galima pastebėti, kad šakos rezultatai žymiai geresni, palyginus su analizuojamų ūkių rodiklių duomenimis. Visą analizuojamą laikotarpį, priešingai negu trijų analizuojamų ūkių, šakos kritinio likvidumo koeficientai viršija žemiausią kritinę reikšmę ir yra vertinami patenkinami arba gerai.

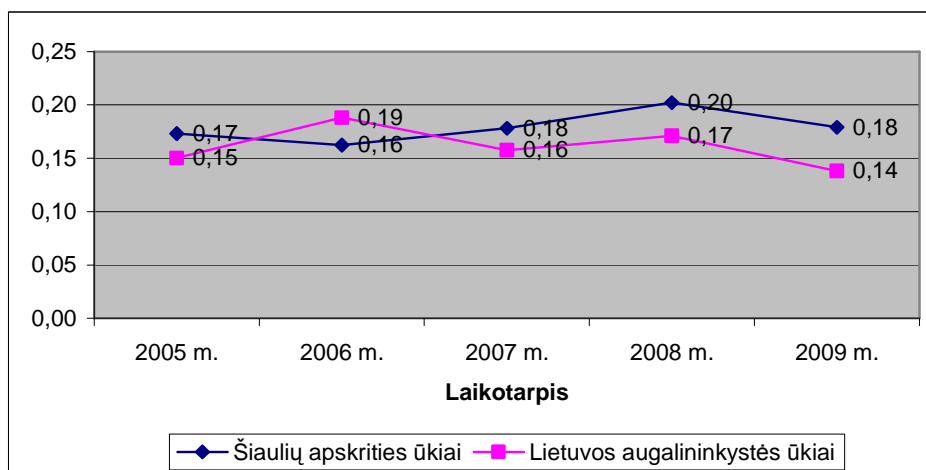
Bendras skolos rodiklis rodo, kokia dalis skolintų lėšų panaudojama formuojant ūkio turtą. Kuo mažesnis šis rodiklis, tuo geresnė ūkių finansinė būklė. Didėjantis rodiklis rodo, kad vis didesnė turto dalis priklauso skolintojams, šis santykis turi būti mažas, siekiant apsaugoti ūkius nuo nemokumo rizikos. Kuo didesnis skolos rodiklis, tuo žemesnis saugumo lygis. Pagal Statistikos departamento rekomenduojamą įmonių finansinių rodiklių vertinimo metodiką, šio rodiklio reikšmė turėtų būti intervale nuo 0 iki 0,7.

29 pav. Ūkių bendrasis skolos rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

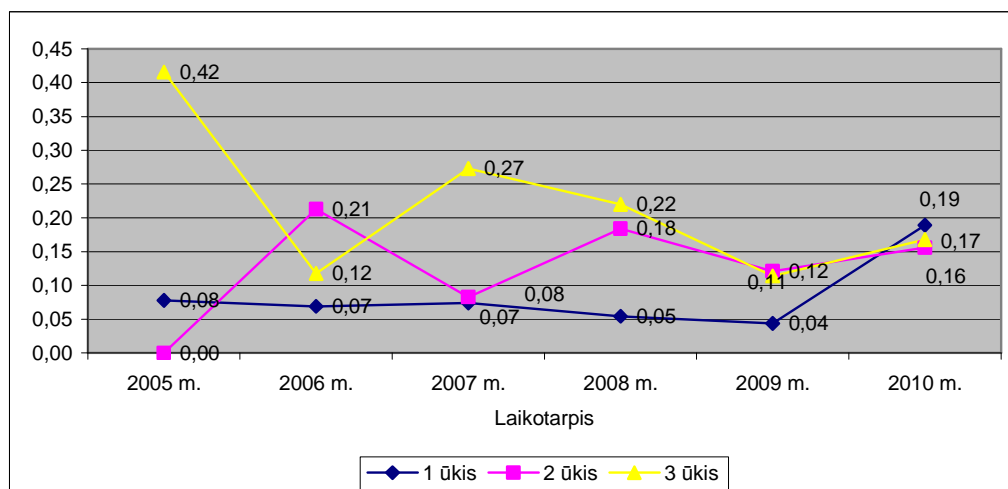
Iš 29 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad analizuojamų ūkių padėtis 2005-2010 metais yra gera. Visą analizuojamą laikotarpį visų ūkių bendrasis skolos rodiklis yra intervale nuo 0 iki 0,7. Iki 2008 metų efektyviausiai skolas administruoja antrasis ūkis, jo bendrasis skolos rodiklis neviršija rekomenduojamo minimalaus intervalo (iki 0,3) todėl šiuo laikotarpiu ūkio būklė galėtų būti vertinama kaip labai gera. Tačiau, kaip jau buvo minėta, antrasis ūkis įsikūrė tik 2005 metais, todėl veiklos pradžioje neturėjo įsipareigojimų. Gerai vertinama situacija yra ir pirmojo ūkio, šio ūkio bendrasis skolos rodiklis stabiliausias, lyginant su kitais ūkiais, tik 2009 metais kiek išauga, tačiau tai susiję su vykdomu investiciniu projektu. Todėl galima daryti išvadą, kad šie du ūkiai didžiąją dalį savo turto formuoja iš nuosavų lėšų. Didžiausias skolos rodiklis trečiojo ūkio, tačiau viršutinės kritinės ribos neviršija, be to, rodiklis visą analizuojamą laikotarpį svyruoja labai nedaug, todėl ir šio ūkio būklė gali būti vertinama patenkinamai.

30 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių bendrasis skolos rodiklis
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Šakos rodikliai, lyginant su atskirų ūkių duomenimis, buvo žymiai mažesni ir visą analizuojamą laikotarpį nesiekė žemutinės kritinės ribos (0,3), vadinasi tiek Lietuvos augalininkystės, tiek Šiaulių apskrities respondentiniai ūkiai savo turtą finansavo nuosavu kapitalu - tik 14-20 proc. turto finansuota skolintu kapitalu. (žr. 30 paveikslą) Todėl respondentinių ūkių būklė gali būti vertinama labai gerai. Lyginant šakos ir atskirų ūkių rodiklių duomenis, galima pastebėti, kad artimiausi šakos rezultatams buvo antrojo ūkio rodiklio duomenys.

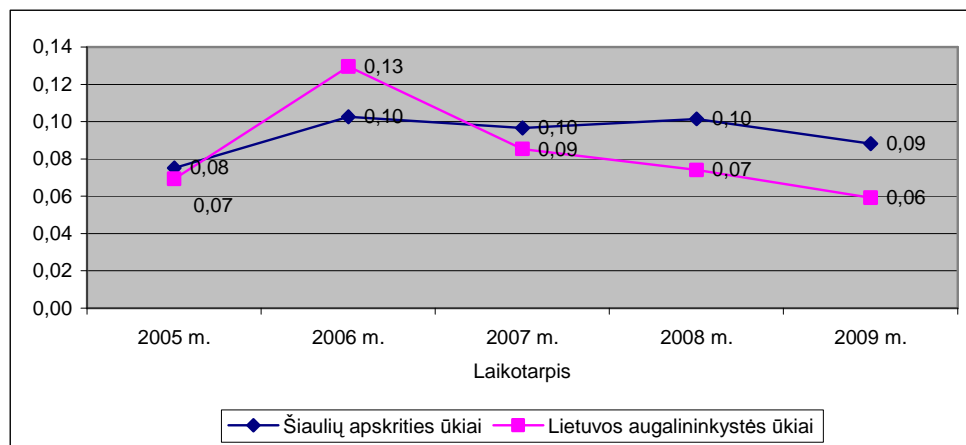
31 paveiksle vaizduojamas apskaičiuotas ilgalaikio išskolinimo rodiklis. Ilgalaikio išskolinimo rodiklis rodo, kokia dalis įmonės turto suformuota iš ilgalaikių skolų. Jeigu iš ilgalaikių išsipareigojimų finansuojamas įmonės turtas didėja, tai mažėja trumpalaikių skolų negražinimo rizika. Šis rodiklis vertinamas labai gerai, kai jis lygus arba mažesnis negu 30 proc., gerai – kai ne didesnis kaip 50 proc.

31 pav. Ūkių ilgalaikio išskolinimo rodiklis
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

31 paveiksle matyti, kad ilgalaikius įsiskolinimus efektyviausiai valdo pirmasis ūkis. Jo ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis 2005 – 2009 m. išlieka beveik pastovus, (nesiekia net 0,2) toks rodiklio dydis rodo labai gerą būklę. Nors 2010 metais šis rodiklis ir padidėja 0,32 proc. punkto, tačiau jis vis dar patenka į gero ilgalaikio įsiskolinimo rodiklio intervalą. Pastebima, kad antrojo ūkio situacija labai kinta – jo rodiklio reikšmės labai svyruoja – 2005 metais rodiklio reikšmė lygi 0, tai reiškia, kad ūkis neturi ilgalaikių skolų, 2006 metais rodiklis išauga iki 0,81 ir viršija kritinę ribą, tačiau po metų skolos vėl stipriai sumažėja ir jau rodiklis patenka į labai gero ilgalaikio įsiskolinimo intervalą, tokia situacija rodo, kad ūkis daug investuoja į ilgalaikį turtą, tačiau smarkiai rizikuodamas. Trečiasis ūkis beveik visą analizuojamą laikotarpį viršija kritines rodiklio reikšmes (išskyrus 2009 metus), tai rodo, kad ūkyje yra per daug ilgalaikių įsiskolinimų ir reikalui esant, gali būti didelių sunkumų atsiskaitant su kreditoriais.

32 paveiksle vaizduojamos žemės ūkio šakos respondentinių ūkių vidutinės ilgalaikių įsiskolinimų rodiklio reikšmės.

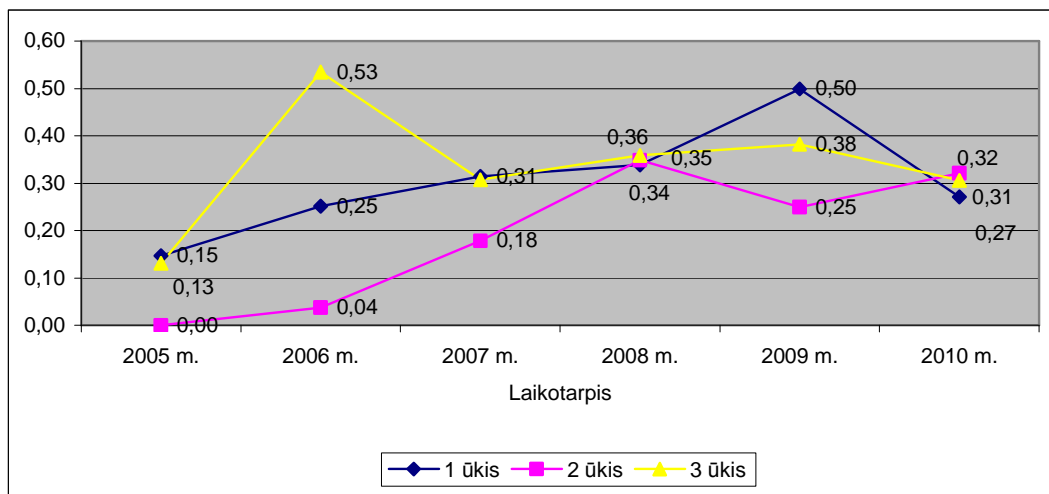

32pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Nustatyta, kad 2005-2009 metais Šiaulių apskrities ūkių ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis svyravo labai nežymiai ir visą analizuojamą laikotarpį nesiekė žemiausios kritinės rodiklio reikšmės, tai leidžia Šiaulių apskrities respondentinių ūkių būklę vertinti labai gerai. Nepaisant to, kad 2006 metais Lietuvos augalininkystės ūkių ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis augo, visą 2005-2009 metų laikotarpį neviršijo Statistikos departamento rekomenduojamos žemiausios kritinės rodiklio reikšmės, todėl Lietuvos augalininkystės respondentinius ūkių taip pat galima vertinti labai gerai. Lyginant trijų Radviliškio rajono ūkių ir šakos rodiklių duomenis, pastebime, kad kaip ir bendrojo skolos rodiklio atveju, šakos rodikliai geresni negu trijų individualių ūkių atveju. Todėl galima teigti, kad ilgalaikio mokumo problemos negresia nei žemės ūkio šakos respondentiniams ūkiams, nei analizuojamiems trims Radviliškio rajono ūkiams.

Trumpalaikio išskolinimo koeficientas parodo kokia dalis turto finansuojama trumpalaikiais išsipareigojimais. Jeigu bendro išskolinimo laipsnio koeficientas yra aukštas, bet didelę skolų dalį sudaro ilgalaikės skolos, tai rizika mažesnė. Ūkio būklė laikoma patenkinama, jeigu trumpalaikio išskolinimo koeficientas sudaro iki 60 proc. turto. Jeigu skolų nedaug, tai bendro išskolinimo laipsnio koeficiento galima ir nedetalizuoti.

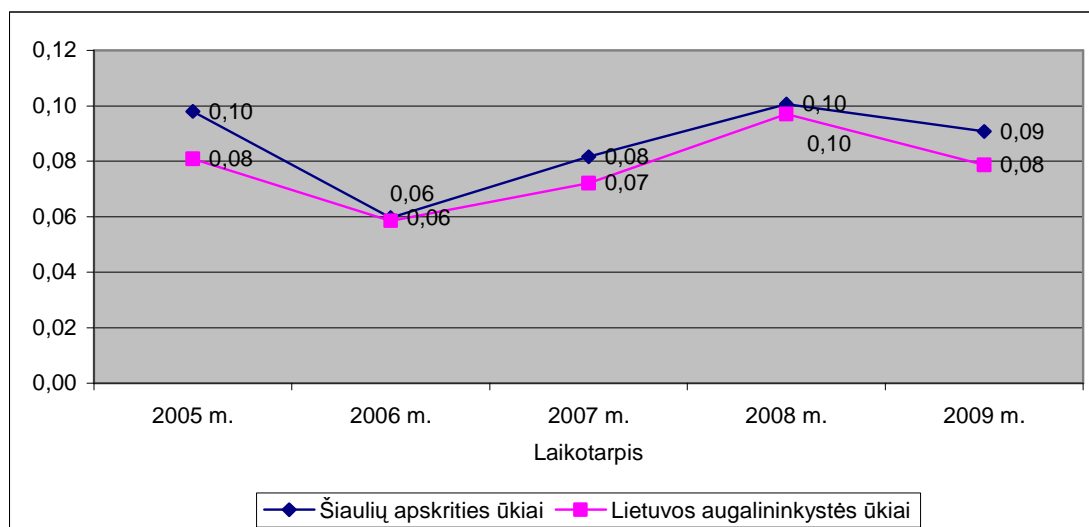
Trijų Radviliškio rajono ūkių trumpalaikio išskolinimo koeficiento reikšmės vaizduojamos 33 paveiksle. Matyti, kad visų trijų ūkių trumpalaikio išskolinimo situacija per 2005-2010 metų turėjo skirtingas kitimo tendencijas.

33 pav. Ūkių trumpalaikio išskolinimo rodiklis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Pastebima, kad pirmasis ūkis iki 2007 metų turėjo sąlyginai nedaug trumpalaikių išsipareigojimų – remiantis statistikos departamento rekomenduojama finansinių rodiklių vertinimo metodika, iki 2007 metų ūkio būklė vertinama gerai, vėliau vertinama patenkinamai. Didžiausias pirmojo ūkio trumpalaikio išskolinimo rodiklio šuolis pastebimas 2009 metais. Šiuo laikotarpiu, dėl padidėjusių išlaidų rengiant investicinius projektus, ūkis susidūrė su sunkumais atsiskaitant su tiekėjais - trumpalaikiai išskolinimai pasiekė 50 proc. viso ūkio turto. Antrojo ūkio situacija kiek kitokia – šis ūkis veiklą vykdo tik nuo 2005 metų, 2006 metais daug investuota į ilgalaikio turto įsigijimą, todėl labiau išaugo ilgalaikiai išsipareigojimai. Taip pat antrasis ūkis savo gyvavimo pradžioje susidūrė su sunkumais dėl sutarčių su tiekėjais pasirašymo, todėl negalėjo atidėti atsiskaitymo už gamybos priemones (sėklas, trąšas, pesticidus). Trečiasis ūkis su trumpalaikio išskolinimo rodiklio augimu susidūrė 2006 metais, kadangi tuo laikotarpiu ūkyje buvo vykdomas ūkio modernizavimo projektas, didelė dalis nuosavų lėšų buvo panaudota projekto finansavimui, todėl atsiskaitant su tiekėjais patirta sunkumų.

34 pav. Žemės ūkio šakos respondentinių ūkių trumpalaikio išsiskolinimo rodiklis
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

34 paveiksle vaizduojami Lietuvos augalininkystės bei Šiaulių apskrities respondentinių ūkių trumpalaikio išsiskolinimo koeficientai. Galima pastebėti, kad šiek tiek prastesni Šiaulių apskrities respondentinių ūkių rezultatai. Tačiau apskaičiuotų rodiklių reikšmės nesiekia net žemutinės kritinio rodiklio reikšmės, todėl žemės ūkio šakos respondentinių ūkių trumpalaikių išsiskolinimų būklė labai gera visą analizuojamą laikotarpį. Lyginant trijų Radviliškio rajono ūkių ir šakos rezultatus atsispindi tos pačios tendencijos, kaip ir ilgalaikio išsiskolinimo rodiklio atveju – šakos rodikliai rodo žymiai geresnę būklę, bei mažiau svyruoja per analizuojamą laikotarpį.

Atlikus mokumo (likvidumo) santykių rodiklių analizę, galima daryti išvadą, kad bendrasis ir kritinis ūkių likvidumas nebuvo geras, ūkiai susidurtų su sunkumais padengdami savo trumpalaikius išsipareigojimus. Tokius rodiklių rezultatus galėjo lemti žemės ūkio rinkoje veikianti barterinių mainų tradicija, kada rudenį skolon išsilygamos gamybos priemonės (trašos, sėkla, pesticidai) ir (iš anksto fiksuota produkcijos supirkimo kaina) išsipareigojama pristatyti tam tikrą kiekį produkcijos po derliaus nuėmimo. Tokiais atvejais labai išauga išsipareigojimams tiekėjams, todėl metų gale lieka pakankamai dideli trumpalaikiai išsipareigojimai, kurie padengiami tik kitais finansiniais metais.

Bendrojo, ilgalaikio ir trumpalaikio išsiskolinimo rodikliai ūkiuose buvo vertinami geriau negu likvidumo rodikliai, nors šie rodikliai kito labai nevienodais tempais, nepaisant to visų ūkių būklė buvo vertinama patenkinamai. Apskaičiuoti žemės ūkio šakos respondentinių ūkių mokumo (likvidumo) rodikliai buvo geriau vertinami ir žymiai stabilesni ir negu atskirų analizuojamų ūkių. Tokie konkrečių ūkių išsiskolinimo rodiklių svyravimai labai susiję su kiekvieno ūkio individualia situacija, rodiklių staigūs padidėjimai nulemti ūkiuose susiklosčiusių aplinkybių – dažniausiai susiję su didelių investicinių projektų įgyvendinimu, kada visą projektą tenka įgyvendinti nuosavomis ar skolintomis lėšomis ir tik po tam tikro laikotarpio skiriama kompensacinio pobūdžio ES parama.

2.5.3.3 Turto panaudojimo efektyvumo (apyvartumo) rodiklių analizė

Turto panaudojimo efektyvumo rodiklių analizė siejasi su tikslinga ūkyje turimo turto, išteklių valdymo veikla, siekiant užtikrinti ekonomiškai sėkmingą ūkio veiklą, didinti pajamingumą ir pelningumą. Siekiant įvertinti, kaip analizuojami Radviliškio rajono ūkiai valdo savo turta, apskaičiuojami šie rodikliai:

- Kapitalo apyvartumo (apyvartinis kapitalas, apyvartinio kapitalo ir turto santykis, manevringumo koeficientas);
- Išlaidų lygio (veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimui litui)
- Turto apyvartumo (viso turto apyvartumo, ilgalaikio turto apyvartumo, trumpalaikio turto apyvartumo, atsargų apyvartumo, pirkėjų įsiskolinimo apyvartumo, veiklos ciklas).

5 lentelėje pateikiami pirmojo ūkio turto panaudojimo efektyvumą atspindintys rodikliai, bei jų dinamika 2005- 2010 m. laikotarpiu.

5 lentelė

Pirmojo ūkio turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2010 m.

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.	2010m.
Kapitalo apyvartumas						
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	973,00	363,17	372,21	146,63	-454,50	474,04
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	0,40	0,17	0,14	0,07	-0,14	0,15
Manevringumo koeficientas	0,78	0,68	0,80	0,71	0,82	0,94
Išlaidų lygis						
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimui litui	0,92	1,23	0,74	0,81	1,30	1,26
Turto apyvartumas						
Viso turto apyvartumas (kartais)	0,42	0,43	0,56	0,77	0,34	0,42
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	0,98	0,85	1,15	1,48	0,64	0,94
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	0,77	1,03	1,21	1,89	0,96	1,00
Atsargų apyvartumas (dienomis)	99,41	86,28	113,47	104,45	212,07	220,71
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	157,56	75,67	91,71	24,08	72,39	55,38
Veiklos ciklas (dienomis)	256,97	161,95	205,17	128,52	284,47	276,08

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Kaip matyti lentelėje, 2007 metų laikotarpiu, didėjant pirmojo ūkio apyvartai, didėjo ir apyvartinis kapitalas. Tačiau, nepaisant apyvartinio kapitalo augimo 2007 metais, lyginant su 2005 metais, apyvartinis kapitalas per analizuojamą laikotarpį sumažėjo net 498,96 tūkst. Lt. (38 priedas) Nuo apyvartinio kapitalo priklauso ūkio galimybės plėsti veiklą, vykdyti savo įsipareigojimus, būti konkurencingu. Kadangi pirmojo ūkio 2010 m. apyvartinio kapitalo situacija yra nebloga, nes rodiklis buvo teigiamas, t.y. 474,04 tūkst. Lt, galima teigti, kad ūkio gebėjimas padengti savo trumpalaikius įsipareigojimus yra pakankamai geras. Tačiau apyvartinio kapitalo mažėjimo tendencija taip pat rodo ir ūkio finansinės padėties nepastovumą. Kapitalo apyvartumo būklę rodo ir

kiti du rodikliai – apyvartinio kapitalo ir turto santykis bei manevringumo koeficientas. Pastarieji tik patvirtina pirmojo ūkio būklės nestabilumą.

Apskaičiuotas išlaidų lygio rodiklis rodo, kad pirmasis ūkis savo išteklius naudoja netaupiai, kadangi beveik visą analizuojamą laikotarpį veiklos sąnaudos labai artimos pardavimams (t.y. 0,9 yra kritinė riba) arba net viršija pardavimus (2006, 2009, 2010 m.).

Siekiant įvertinti kaip ūkis sugeba panaudoti savo turimą turtą, t.y. kiek turimas turtas generuoja pardavimus, apskaičiuotas viso turto apyvartumo rodiklis. Nustatyta, kad 2005 m. visas ūkio turtas (trumpalaikis turtas + ilgalaikis turtas) generavo 0,42 karto didesnę pardavimų sumą. Tais metais ūkio 1 turto litas generavo 0,42 Lt pardavimų. 2008 m. šis rodiklis išaugo iki 0,77 (išaugo beveik du kartus). Iki 2008 m. pabaigos ūkis didino viso turto apyvartumo rodiklį vidutiniškai po 0,11 punkto kasmet, t.y. ūkio visas turtas kasmet dirbo vis efektyviau ir sugeneruodavo didesnę pardavimų skaičių, tik 2009 metais turto apyvartumas sumažėjo net iki 0,39.

Apskaičiavus pirmojo ūkio ilgalaikio turto apyvartumą nustatyta, kad vienam ūkio ilgalaikio turto litui tenka vidutiniškai 1,01 lito pardavimo pajamų. Tai pakankami geras rezultatas, kadangi pagal statistikos departamento siūlomą vertinimo metodiką gamybos įmonės vertinamos gerai, kada šis koeficientas viršija 1. Tačiau per analizuojamą laikotarpį ilgalaikio turto apyvartumas nebuvo stabilus, labiausiai išaugo 2008 metais, kada lyginant su 2007 metais rodiklis augo beveik 29 proc. ir siekė 1,48 karto. Mažiausias pardavimo pajamų ir ilgalaikio turto santykis užfiksuotas 2009 metais (56,42 proc. sumažėjimas) iki 0,64 karto. Taigi, ilgalaikio turto apyvartumo koeficientas rodo kad pirmasis ūkis pakankamai efektyviai panaudoja ilgalaikį turtą realizacijos procesui užtikrinti. O didelis rodiklio kitimas gali būti siejamas su ilgalaikio turto vertės pasikeitimu (apyvartumo mažėjimą lemia didelės vertės naujų įrengimų įsigijimas).

Apskaičiuotas trumpalaikio turto apyvartumas rodo trumpalaikio turto panaudojimo efektyvumą uždirbant pajamas iš pardavimų, t.y. kiek pajamų tenka kiekvienam trumpalaikio turto litui. Nustatyta, kad pirmasis ūkis vidutiniškai iš vieno trumpalaikio turto lito uždirbo 1,14 lito. Iš šio koeficiento galima spręsti apie trumpalaikio turto cirkuliacijos intensyvumą. Galima pastebėti, kad apskaičiuotas apyvartumo rodiklis iki 2008 metų nuolat augo, tai rodė gerėjančią ūkio padėtį (daugiausia dėl didėjančių pardavimo pajamų), pardavimo pajamoms sumažėjus 33,26 proc., trumpalaikio turto apyvartumas sumažėjo 49,39 proc. (žiūrėti 38 priedą) Pagal Statistikos departamento rekomenduojamą finansinių koeficientų vertinimo metodiką trumpalaikio turto apyvartumas turi būti kuo didesnis, taigi rodiklio augimo tendencijos rodo gerėjančią ūkio būklę.

Apskaičiavus atsargų apyvartumą dienomis nustatyta, kad ūkio atsargos 2005 - 2008 m. laikotarpiu pasikeisdavo vidutiniškai per 100 dienų. Ūkis per šį dienų skaičių sugebėdavo iš turimų atsargų pagaminti produkciją, ją realizuoti, bei nusipirkti naujų atsargų. Šis rodiklis yra pakankamai didelis, tačiau tai visiškai nereiškia, kad ūkyje gaminama produkcija neturi paklausos, arba kad

blogai organizuojamas pardavimas. Reikia paminėti, kad tai galėjo lemti žemės ūkio produkcijos gamybos specifika – kada nuo atsargų įsigijimo iki produkcijos pardavimo reikalingas ilgas laikotarpis nuo 6 iki 11 mėnesių. Vertinant ūkio veiklos ciklą, nustatyta, kad 2005-2008 metais šis rodiklis sumažėjo (nuo 257 iki 129 dienų). Tai rodo ūkio padėties gerėjimą. Per šį laikotarpį ūkis pagamindavo produkciją. Tačiau 2009-2010 m. atsargų apyvartumo ir veiklos ciklo rodiklis smarkiai išaugo ir viršijo 200 dienų. Pati rodiklio didėjimo tendencija rodo gamybos sulėtėjimą, tačiau žemės ūkio gamyboje tai gali reikšti tik didesnę gamybos diferenciaciją, kada ūkyje didesnę dalį plotų sudaro žieminės kultūros, kurių užauginimas nuo sėjos iki pardavimo trunka apie 10-11 mėnesių. Tokiu atveju net ir 220 dienų apyvartumas ir 284 dienų veiklos ciklas atrodo labai geras.

Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis) pirmojo ūkio atveju gali būti vertinamas patenkinamai, nors 2005 metais siekė 158 dienas (vidutiniškai per analizuojamą laikotarpį 79 dienos), tačiau 2010 metais situacija su pirkėjų įsiskolinimu žymiai pagerėjo ir jau rodiklis sumažėjo iki 55 dienų. Žemės ūkyje tai pakankamai aukštas rodiklis, kadangi pirkėjai retai atsiskaito greičiau negu per 90 dienų. Tokį didelį rodiklio sumažėjimą (per 2005-2010m. - 65 proc.) galėjo lemti ūkininko noras mažinti ūkio nemokumo riziką, kadangi apskaičiuoti mokumo koeficientai rodo apie atsiskaitymų su tiekėjais sunkumus.

Veiklos ciklas parodo, dienų skaičių, per kiek laiko yra pagaminamas produktas ir už jį atsiskaitoma. Pirmame ūkyje šis rodiklis 2005-2010 metais siekė vidutiniškai 219 dienų. Žemės ūkio augalininkystės veiklos srityje ūkyje tai labai geras produkcijos realizavimo laikotarpis.

6 lentelė

Antrojo ūkio turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2010 m.

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.	2010m.
Kapitalo apyvartumas						
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	128,50	110,22	210,82	-220,23	-108,00	-338,70
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	0,64	0,15	0,24	-0,14	-0,06	-0,18
Manevringumo koeficientas	0,64	0,69	1,08	0,67	0,64	0,48
Išlaidų lygis						
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimui litui	0,38	1,38	0,97	0,74	1,02	0,99
Turto apyvartumas						
Viso turto apyvartumas (kartais)	0,74	0,18	0,23	0,26	0,27	0,22
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	2,04	0,22	0,41	0,32	0,35	0,27
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	1,15	0,97	0,55	1,25	1,44	1,59
Atsargų apyvartumas (dienomis)	28,82	178,77	364,76	167,97	101,45	125,76
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	0,00	1,81	19,69	30,14	0,00	0,86
Veiklos ciklas (dienomis)	28,82	180,59	384,45	198,11	101,45	126,62

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

6 lentelėje pateikiami antrojo ūkio turto panaudojimo efektyvumą atspindintys rodikliai 2005- 2010 m. laikotarpiu. Vertinant antrojo ūkio apyvartinio kapitalo kiekį ir jo dinamiką analizuojamu laikotarpiu nustatyta, kad apyvartinio kapitalo kiekis 2005 - 2006 m. laikotarpiu mažėjo. Baziniu laikotarpiu įmonės apyvartinis kapitalas sudarė 128,50 tūkst. Lt., o 2006 m.

pabaigai jis siekė 110,22 tūkst. Lt. 2007 m. ūkis sugebėjo padidinti apyvartinį kapitalą 100,6 tūkst. Lt., tačiau 2008 m. šis rodiklis sumažėjo labai ženkliai, net 431,05 tūkst. Lt ir tapo neigiamu. Neigiamas apyvartinis kapitalas išliko ir 2009-2010 metais, tokie rodiklio rezultatai rodo, kad ūkis 2008-2010 m. turėjo susidurti su apyvartinio kapitalo stoka. Tai reiškia, kad ūkis nebegali vykdyti savo trumpalaikių išsipareigojimų. Šio rodiklio sumažėjimą lėmė didesniu didėjimo tempu išaugę trumpalaikiai išsipareigojimai, lyginant su trumpalaikio turto vertės kitimu.

Apyvartinio kapitalo ir turto santykis per analizuojamą laikotarpį smarkiai sumažėjo ir net tapo neigiamu, tai rodo stipriai sumažėjusį ūkio likvidumo lygį, tokį atvejį rekomenduojama vertinti kaip didėjančią bankroto tikimybę.

Apskaičiuotas manevringumo koeficientas byloja apie ūkio veiklos strategiją. Pastebima, kad manevringumo koeficiento reikšmės visą 2005-2010 metų laikotarpį viršija kritinę rodiklio reikšmę, - tai rodo, kad pakankamai didelė trumpalaikio turto dalis finansuojama nuosavu kapitalu.

Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam turto litui, apskaičiuotos siekiant įvertinti kaip efektyviai ūkyje valdomos sąnaudos. Nustatyta, kad antrasis ūkis, kaip ir pirmasis, nesugeba efektyviai valdyti savo veiklos sąnaudų - beveik visą analizuojamą laikotarpį apskaičiuotas rodiklis viršija kritinę reikšmę. Vidutiniškai 104 proc. pardavimų sudaro veiklos sąnaudos, taigi ūkio finansinius rezultatus kompensuoja tik valstybės bei Europos Sąjungos skiriamos subsidijos gamybai.

Vertinant įmonės viso turto panaudojimo efektyvumą, nustatyta, kad baziniais metais 1 turto litas įmonei generavo 0,74 Lt pardavimų. Šis rodiklis 2005-2006 metais sumažėjo labai žymiai net iki 0,18, toks mažėjimas rodo, kad ūkyje buvo neefektyviai naudojamas turtas. Tačiau nuo 2007 metų rodiklis nors ir buvo labai mažas, vėl pradėjo didėti, tai rodo gerėjančią turto panaudojimo situaciją.

Ilgalaikio turto apyvartumas antrajame ūkyje labai žemas, tik 2005 metais, ūkiui pradėdant veiklą koeficientas rodo labai gerą ūkio būklę, tačiau 2006 metais nukrenta žemiau žemiausios kritinės ribos ir rodo nepatenkinamą ūkio būklę. Tačiau ūkyje stebimas pardavimo pajamų augimas nuo 2006 metų, todėl tokius prastus rodiklio rezultatus galėjo lemti tik dideli ilgalaikio turto vertės pokyčiai. Įvertinus, tai, kad ūkio įsikūrimui buvo prašoma ES paramos naujai žemės ūkio technikai įsigyti, ilgalaikio turto apyvartumui didžiausią įtaką padarė brangaus ilgalaikio turto įsigijimas.

Trumpalaikio turto apyvartumas taip pat ūkyje nėra labai aukštas, tačiau nuo 2008 metų nuosekliai auga, tai rodo gerėjančią ūkio būklę. Tai tik patvirtina ūkio pardavimo pajamų augimas.

Vertinant atsargų apyvartumo dinamiką 2005 - 2010 m., pastebėta, kad apyvartinio kapitalo mažėjimas ir 2008-2010 m. jo trūkumas, neigiamai nepaveikė šio rodiklio. Atsargų apyvartumas 2008 metais sumažėjo. Ūkis 2005 m. laikotarpiu sugebėjo savo atsargas pakeisti per 29 dienas. 2006 m. atsargų apyvartumas dienomis išaugo iki 179 dienų ir nuo 2007 m. dar augo iki 365 dienų.

tik 2008 metais sumažėjo. 2008 m. atsargų apyvartumas dienomis buvo 168 dienos, t.y. pakankamai geras rodiklis augalininkystės produkciją gaminančiame ūkyje.

Iš lentelėje pateiktų rezultatų matyti, kad sumažėjęs apyvartinis kapitalas galėjo būti veikiamas pirkėjų atsiskaitymų rodiklio prastėjimo. Jei 2005 metais už produkciją pirkėjai atsikaitydavo per 2 dienas, tai jau 2008 metais šis laikotarpis išaugo iki 30 dienų.

Veiklos ciklas antrajame ūkyje svyravo labiau negu pirmajame, šis rodiklis labai priklauso nuo ūkyje auginamų kultūrų – jei auginama vien vasarinių kultūrų, tais pačiais metais produkcija ir užauginama ir realizuojama, taigi veiklos ciklo laikotarpis trumpesnis, tačiau kada auginamos žieminės kultūros, gamyba pradedama vienais metais, o užbaigiama jau kitais.

7 lentelėje pateikiami trečiojo ūkio turto panaudojimo efektyvumą atspindintys rodikliai, bei jų dinamika 2005- 2010 m. laikotarpiu.

7 lentelė

Trečiojo ūkio turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2010 m.

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.	2010m.
Kapitalo apyvartumas						
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	222,16	-12,36	62,94	-252,84	-324,71	-296,17
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	0,07	0,11	0,09	-0,08	-0,04	-0,09
Manevringumo koeficientas	0,67	1,50	1,16	0,96	0,67	0,65
Išlaidų lygis						
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	0,83	1,31	0,58	0,94	0,96	0,97
Turto apyvartumas						
Viso turto apyvartumas (kartais)	0,32	0,38	0,41	0,48	0,47	0,40
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	0,44	0,81	0,63	0,73	0,78	0,57
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	1,26	0,73	1,22	1,85	1,82	1,78
Atsargų apyvartumas (dienomis)	75,83	263,12	117,00	151,77	160,47	151,91
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	68,07	43,71	25,43	6,30	18,51	11,11
Veiklos ciklas (dienomis)	143,90	306,83	142,43	158,07	178,98	163,01

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Taip pat kaip ir antrasis ūkis, analizuojamas ūkis pritrūko apyvartinio kapitalo. Visą analizuojamą laikotarpį apyvartinio kapitalo kiekis svyravo. 2005 m. ūkis turėjo apie 222,16 tūkst. Lt. apyvartinių lėšų ir 2006 m. jos jau buvo neigiamos – trūko apyvartinių lėšų ir ūkis nebegalėjo padengti savo trumpalaikių įsipareigojimų. 2007 m. ūkio apyvartinis kapitalas vėl išaugo, tačiau šis augimas buvo trumpalaikis ir ūkis 2008-2010 metais vėl susidūrė su apyvartinio kapitalo trūkumo problemomis. Tą tik patvirtina apyvartinio kapitalo ir turto santykio rodiklis – jis visą analizuojamą laikotarpį labai žemas.

Manevringumo koeficientas antrajame ūkyje visą analizuojamą laikotarpį viršija viršutinę kritinio intervalo ribą, taigi remiantis tuo ūkio trumpalaikio turto finansavimas vertinamas labai gerai – didžioji dalis trumpalaikio turto finansuojama nuosavu kapitalu.

Apskaičiuotas veiklos sąnaudų, tenkančių vienam pardavimo litui koeficientas rodo kad trečiojo ūkininko gamybos ištekliai (veiklos sąnaudos) naudojami netaupiai (vidutiniškai 0,93 lito veiklos sąnaudų teko vienam pardavimo litui). Tik 2005 ir 2007 metais neviršijama rodiklio kritinė reikšmė - 2005 metais ūkyje vienam pardavimo litui teko 0,83 lito, o geriausias rodiklio rezultatas pasiektas 2007 metais, kada vienam pardavimų litui teko tik 0,58 lito. Tokį gerą rezultatą galėjo lemti 2007 metais smarkiai išaugę produkcijos supirkimo kainios, taip pat dėl palankių meteorologinių sąlygų išaugęs javų derlingumas.

Analizuojant viso turto apyvartumo rodiklį nustatyta, kad trečiasis ūkis nepakankamai efektyviai sugebėjo panaudoti savo turtą. Baziniais metais ūkio 1 turto litas generavo tik 0,32 Lt. pardavimo pajamų. Nors iki 2008 metų šis rodiklis nuosekliai augo, 2008 m. ūkis sugebėjo padidinti viso turto apyvartumo rodiklį iki 0,48 ribos, didindamas savo apyvartą ir sąlyginai nekeisdamas turto dydžio. Tačiau 2009-2010 metais viso turto apyvartumas vėl ėmė mažėti.

Ilgalaikio turto apyvartumo koeficientas apskaičiuotas siekiant įvertinti kaip efektyviai naudojamas trečiojo ūkio ilgalaikis turtas. Pastebima, kad šis rodiklis tik patvirtina anksčiau pateiktus apyvartumo rodiklių rezultatus. Ilgalaikio turto valdymas ūkyje nėra efektyvus - sukauptas didelės vertės ilgalaikis turtas nedidina pardavimo pajamų apimties.

Trumpalaikio turto apyvartumas trečiajame ūkyje yra žymiai geresnis lyginant su ilgalaikio turto panaudojimu. Lyginant su kitų analizuojamų ūkių rezultatais, trečiojo ūkio trumpalaikis turtas naudojamas efektyviausiai – rodiklis siekia vidutiniškai 1,44 per analizuojamą laikotarpį. Taip pat pastebima šio rodiklio augimo tendencija (per 2005-2010 metų paaugo 0,52 punkto arba 41,27 proc.) - tai rodo trumpalaikio turto naudojimo efektyvumo padidėjimą.

Vertinant ūkio gebėjimą efektyviai valdyti atsargas nustatyta tai, kad 2005 m. ūkio atsargos pasikeisdavo kas 76 dienas. 2006 - 2008 m. laikotarpiu ūkis padidino šį dienų skaičių ir vidutiniškai atsargas sunaudodavo per 177 dienas. 2008-2010 metais augant atsargų kiekiui sandėlyje, padidėjo atsargų apyvartumas iki 152 dienų.

Priešingai nei kiti ūkiai, trečiasis ūkis analizuojamu laikotarpiu sugebėjo pakankamai efektyviai administruoti pirkėjų įsiskolinimą. Nuo 2005 metų šis rodiklis žymiai sumažėjo. Jei 2005 metais pirkėjai įsiskolinimus padengdavo per 68 dienas, tai 2008 m. laikotarpiu klientai su ūkiu už suteiktą produkciją sugebėdavo atsiskaityti per 6 dienas, kai su kitais ūkiais tik per 24-30 dienų. Nors 2010 metais rodiklis ir išaugo, tačiau jo reikšmė liko labai nedidelė – 11 dienų, tai labai trumpas pirkėjų skolų padengimo laikotarpis.

Apskaičiuotas trečiojo ūkio veiklos ciklas, lyginant su kitais dviem ūkiais, taip pat pakankamai trumpas. Nors dėl augalininkystės produkcijos gamybos specifikos šio rodiklio reikšmės didėjimas nėra bloga tendencija, tačiau pastebima, kad pastarasis ūkis sugebėjo

sutrumpinti savo gamybos ciklą, sutrumpinęs pirkėjų išskolinimų padengimo laikotarpį, tai ūkiui suteikia konkurencinį pranašumą ir sumažina nemokumo riziką.

8 lentelėje vaizduojami Šiaulių apskrities respondentinių ūkių apyvartumo rodikliai.

8 lentelė

Šiaulių apskrities respondentinių ūkių turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2009 m.

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.
Kapitalo apyvartumas					
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	26314,00	30938,00	40185,00	26900,00	28600,00
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	0,09	0,14	0,14	0,09	0,09
Manevringumo koeficientas	0,23	0,24	0,27	0,23	0,22
Išlaidų lygis					
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	1,02	1,14	0,86	0,93	1,08
Turto apyvartumas					
Viso turto apyvartumas (kartais)	0,28	0,22	0,31	0,34	0,27
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	0,38	0,30	0,43	0,46	0,36
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	1,47	1,14	1,40	1,82	1,52
Atsargų apyvartumas (dienomis)	94,85	92,16	105,82	84,73	82,34

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Nustatyta, kad Šiaulių apskrities ūkiai daugeliu rodiklių atvejų susidūrė su tomis pačiomis turto apyvartumo problemomis (žemas ilgalaikio turto bei viso turto apyvartumas, aukštas veiklos sąnaudų lygis). Tačiau lyginant trijų Radviliškio rajono ūkių bei Šiaulių apskrities respondentinių ūkių kapitalo apyvartumo rezultatus, išryškėja dideli skirtumai - jei atskiri ūkiai nuo 2008 - 2009 metų susidūrė su apyvartinio kapitalo trūkumu, tai Šiaulių apskrities respondentinių ūkių rezultatai, nors ir sumažėjo, bet išliko teigiami. Tokiam rezultatų skirtumui įtakos galėjo turėti, tai, kad Šiaulių apskrities respondentinių ūkių tarpe tam tikra dalis ūkių verčiasi ne vien augalininkystė, arba vien gyvulininkyste. Nepaisant to, kad Šiaulių apskrityje vyrauja augalininkystės ūkiai, kitų veiklos sričių ūkių veiklos rezultatai galėjo daryti įtaką kapitalo apyvartumo rodikliams.

9 lentelė

Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių turto panaudojimo efektyvumo rodikliai 2005 - 2009 m.

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.
Kapitalo apyvartumas					
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	46558,00	51255,00	52441,00	43260,00	47641,00
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	0,11	0,15	0,16	0,12	0,13
Manevringumo koeficientas	0,23	0,26	0,28	0,26	0,24
Išlaidų lygis					
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	0,87	1,09	0,87	0,83	1,04
Turto apyvartumas					
Viso turto apyvartumas (kartais)	0,31	0,21	0,30	0,31	0,26
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	0,40	0,28	0,41	0,41	0,33
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	1,61	1,00	1,29	1,48	1,22
Atsargų apyvartumas (dienomis)	75,71	105,36	117,14	124,19	108,95

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

9 lentelėje matyti apskaičiuotas Lietuvos augalininkystės ūkių turto panaudojimo efektyvumo rodiklių reikšmės. Reikia pastebėti, kad apyvartinio kapitalo reikšmės visą analizuojamą laikotarpį stipriai viršija Šiaulių apskrities respondentinių ūkių analogiško rodiklio reikšmės, nors kitimo tendencijos ir tos pačios. Visų kitų apskaičiuotų rodiklių reikšmės labai artimos Šiaulių apskrities ūkių rezultatams, tik atsargų apyvartumas nuo 2006 metų lenkia Šiaulių apskrities rodiklius.

Remiantis Statistikos departamento rekomenduojama finansinių rodiklių vertinimo metodika, įvertinus Radviliškio rajono ūkių turto panaudojimo rodiklių reikšmes, galima teigti, kad šioje srityje visų trijų ūkių būklės nėra geros, visi analizuojami ūkiai susidūrė su kapitalo apyvartumo problemomis, visiems sunkiai sekasi minimizuoti veiklos sąnaudas. Taip pat nustatytas mažas trečiojo ūkio ilgalaikio turto apyvartumas. Toks ilgalaikio turto apyvartumo rodiklio rezultatas gali reikšti, kad ūkis turi daug nenaudojamų ar neveikiančių įrengimų. Tai ypač svarbu įvertinti rengiantis investuoti į naujos žemės ūkio technikos įsigijimą.

Ūkiai nepatyrė sunkumų tik dėl trumpalaikio turto (atsargų ir pirkėjų įsiskolinimo) valdymo. Trijuose Radviliškio rajono ūkiuose veiklos ciklo rodiklis 2005-2010 metais siekė vidutiniškai 174 dienas. Gamybos įmonei tai būtų labai ilgas laikotarpis, tačiau įvertinus augalininkystės produkcijos gamybos specifiką, šie laikotarpiai gali būti vertinami gerai. Kadangi didžioji dalis šio proceso labai susijusi su meteorologinėmis sąlygomis, augalininkystės ūkiuose veiklos ciklo laikotarpį sukumpinti pakankamai sudėtinga – gali tekti diegti naujas brangias gamybos technologijas, kurios leistų tik labai nežymiai sutrumpinti produkcijos gamybos laiką. Nors antrajam ir trečiajam ūkiams pavyko sutrumpinti gamybos ciklą, pasiekus didesnę pirkėjų įsiskolinimo apyvartumą.

Lyginant trijų analizuojamų ūkių ir žemės ūkio šakos rodiklių rezultatus, pastebėta, kad šakos rodikliai, visą analizuojamą laikotarpį buvo geresni negi kiekvieno ūkio atskirai.

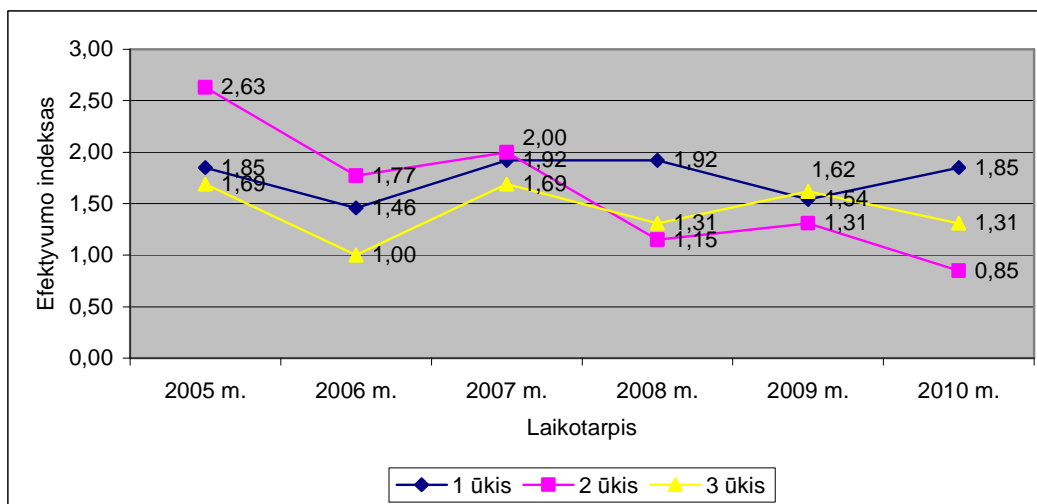
3. RADVILIŠKIO RAJONO ŪKININKŲ ŪKIŲ VEIKLOS EKONOMINIO EFEKTYVUMO IR VEIKLOS TĖSTINUMO ANALIZĖ

Atlikta ūkių tradicinė finansų analizė leido įvertinti trijų Radviliškio rajono ūkių veiklos stipriąsias ir silpnąsias puses, taip pat identifikuoti problemines ūkių veiklos sritis, atlikta dinamikos analizė leido nustatyti ūkių veiklos rezultatų tendencijas, o lyginamoji analizė padėjo įvertinti atskirų ūkių veiklos aspektų efektyvumą, lyginant su šakos rodikliais. Tačiau to nepakanka įvertinti kaip efektyviai dirbo kiekvienas ūkis. Šiam tikslui atliekami integruotų rodiklių (ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indekso bei bankroto tikimybės koeficientų) skaičiavimai.

Kompleksinė ūkių finansinė analizė padės įvertinti tolesnes ūkių veiklos perspektyvas bei sudaryti žemės ūkio ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo schemą.

3.1. Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo rodiklio analizė

Ūkių veiklos ekonominis efektyvumas – sunkiai apibrėžiamas ūkių veiklos rezultatas. Dėl didelės jį apibūdinančių rodiklių įvairovės, pakankamai sudėtinga palyginti ūkių veiklos efektyvumą. Siekiant objektyviai įvertinti ūkių veiklos ekonominio efektyvumo lygį, iš jau apskaičiuotų santykinų finansinių rodiklių buvo skaičiuojamas integruotas rodiklis – efektyvumo indeksas. Šio indekso 2005-2010 metų rezultatai vaizduojami 35 paveiksle.

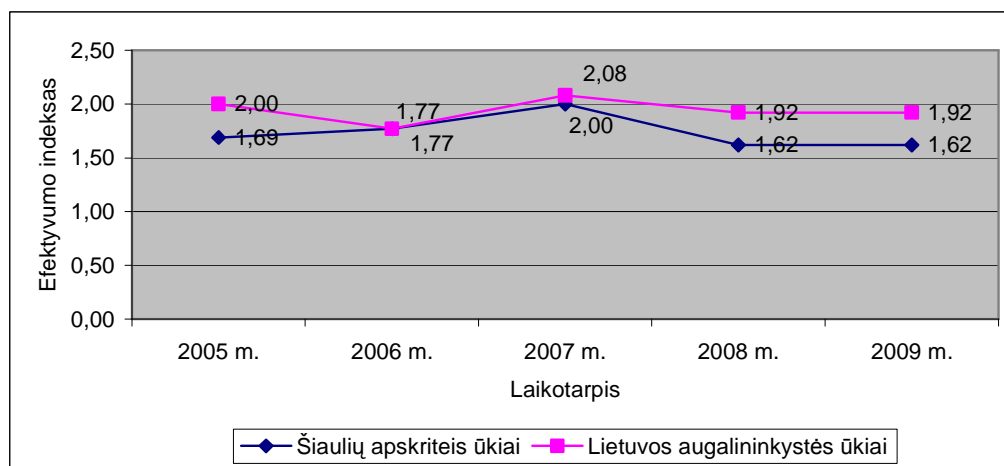
35 pav. Ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indeksas 2005-2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005–2010 m. finansine atskaitomybe

Kaip matyti paveiksle, visų trijų Radviliškio rajono ūkių rezultatai labai panašūs. Tik iki 2007 metų efektyviausiai dirbo antrasis ūkis, jo efektyvumo indekso rezultatai labiausiai priartėję prie trejeto. Tačiau jau 2008 metais šio ūkio veiklos rezultatai smarkiai pakito (sumažėjo 0,85

punkto) ir 2010 metais ūkis tapo mažiausiai perspektyviu, lyginant su kitais dviem ūkiais. Jeigu žiūrėtume į viso analizuojamo laikotarpio rezultatą, efektyviausiai dirbo pirmasis ūkis, jo efektyvumo indekso vidurkis lygus 1,76, kai tuo tarpu antrojo – 1,62 ir trečiojo – 1,44. Paveiksle matyti, prasčiausiai analizuojamą laikotarpį dirbo trečiasis ūkis, tik 2009 metais šio ūkio rezultatai buvo aukštesni negu kitų ūkių, tačiau 2010 metais vėl sumažėjo.

Siekiant ūkių ekonominio efektyvumo įvertinimo objektyvumo, atlikta lyginamoji analizė. Palyginimui apskaičiuoti žemės ūkio šakos respondentinių ūkių analogiški efektyvumo indeksai. 36 paveiksle pavaizduoti Lietuvos augalininkystės ir Šiaulių apskrities ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indekso skaičiavimų rezultatai.

36 pav. Žemės ūkio šakos veiklos ekonominio efektyvumo indeksas 2005-2009 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Vertinant viso analizuojamo laikotarpio vidutines rodiklio reikšmes, galima teigti, kad efektyvesnė buvo Lietuvos augalininkystės ūkių veikla (rodiklio vidurkis 1,94, kai Šiaulių apskrities ūkių 1,74). Tačiau galima pastebėti, kad žemės ūkio šakos efektyvumo rodiklių reikšmės skiriasi labai nežymiai, tik 2005 ir 2008-2009 metais Lietuvos augalininkystės ūkiai sugebėjo pasiekti geresnį veiklos rezultatą. Lyginant trijų Radviliškio rajono ūkių ir žemės ūkio šakos rodiklius, pastebime, kad ūkio šaką atstovaujantys respondentiniai ūkiai dirbo efektyviau - jų vidutiniai rodiklių rezultatai artimesnį trejetui. Jeigu lygintume atskirus laikotarpius, tai 2005 metais antrojo ūkio rodiklio rezultatas buvo geresnis negu šakos rodikliai, 2006 metais buvo lygus abiem šakos rodikliams. 2007 metais jau prie šakos rezultatų priartėjo pirmasis ir antrasis ūkiai. 2008 metais antrasis ūkis nenusileido Lietuvos augalininkystės ūkių rezultatui – jie buvo lygūs. O 2009 metais prie Šiaulių apskrities ūkių rodiklio reikšmės taip pat priartėjo ir trečiojo ūkio rezultatas, taigi šiuo laikotarpiu šakos rezultatams buvo artimi pirmasis ir trečiasis ūkiai.

Per analizuojamą 2005-2010 metų laikotarpį tiek Radviliškio rajono, tiek žemės ūkio šakos respondentinių ūkių veiklos efektyvumo rezultatai kito. Siekiant atskleisti šio rezultato dinamikos

tendencijas, apskaičiuoti santykiniai rodiklio pokyčiai. 10 lentelėje vaizduojami trijų Radviliškio rajono, Šiaulių apskrities ir Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių procentiniai pokyčiai.

10 lentelė

Veiklos ekonominio efektyvumo indekso dinamika 2005-2010 m.,(proc.)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
1 ūkis	-21,08	31,51	0,00	-19,79	20,13
2 ūkis	-32,70	12,99	-42,50	13,91	-35,11
3 ūkis	-40,83	69,00	-22,49	23,66	-19,14
Šiaulių apskrities ūkiai	4,73	12,99	-19,00	0,00	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-11,50	17,51	-7,69	0,00	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Galima pastebėti, kad didžiausiais efektyvumo stabilumas pasiektas Šiaulių apskrities ir Lietuvos augalininkystės ūkių. Iš trijų Radviliškio rajono ūkių, stabiliausiai dirbo pirmasis ūkis (vidutinis pokytis -2,34 proc.), per visą analizuojamą laikotarpį, lyginant su baziniais, 2005 metais šio ūkio rezultatas nepakito. Vienintelio trečiojo ūkio vidutinis pokyčio rezultatas buvo teigiamas (+7,34 proc.), tačiau per visą analizuojamą laikotarpį sumažėjo 22,49 procento. Pats nestabiliausias buvo antrasis ūkis (vidutinis pokytis -12,07proc.), o per 2005-2010 metus rodiklis sumažėjo net 67,68 procento.

Apskaičiavus veiklos ekonominio efektyvumo indeksą, bei išanalizavus jo dinamiką, akivaizdu, kad efektyviausiai dirbo pirmasis, o mažiausiai efektyviai - trečiasis ūkis. Atlikus trijų Radviliškio rajono ūkių ir šakos veiklos ekonominio efektyvumo indeksų lyginamąją analizę, galima daryti išvadą, kad trys analizuojami ūkiai 2005-2010 metais dirbo sėkmingai – tam tikrais laikotarpiais kiekvienas iš ūkių pasiekė artimus šakos rodikliams rezultatus.

Žemės ūkis, kaip ir daugelis kitų ūkio sektorių nuolat įtakojamas įvairių išorinių aplinkos veiksnių. Galima teigti, kad žemės ūkio augalininkystės šaka bene vienintelė ūkio šaka, taip stipriai tiesiogiai priklauso nuo meteorologinių sąlygų. Juk vien liūtys, dideli šalčiai ar sausra gali lemti labai didelius pokyčius šioje rinkoje. Būtent meteorologinės sąlygos labiausiai lemia pasiūlos kiekį grūdų rinkoje tiek Pasauliniu tiek Europos tiek šalies mastu, greitai į pasiūlos kiekio pokyčius reaguoja ir rinkos kainos, būtent nuo šių dviejų rodiklių (pasiūlos kiekio ir supirkimo kainos) labai priklauso augalininkystės ūkių pajamos.

Siekiant įvertinti kokiems išoriniams veiksniams jautriausi trys Radviliškio rajono ūkiai buvo atliekama ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir išorinės aplinkos veiksnių ryšių analizė. Ryšių analizei atlikti naudojamas porinės koreliacijos koeficientas. Taip pat apskaičiuotas koreliacinio ryšio Reikšmingumo lygmuo (p).

Pirmiausia vertinamas trijų Radviliškio rajono ūkių bei Lietuvos augalininkystės ir Šiaulių apskrities ūkių efektyvumo indekso ir bendro pagamintos produkcijos kiekio ryšys. Apskaičiuoti rezultatai pateikiami 11 lentelėje.

**Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir augalininkystės produkcijos gamybos apimties
(pasiūlos) ryšys**

	Pirmojo ūkio efektyvumo indeksas	Antrojo ūkio efektyvumo indeksas	Trečiojo ūkio efektyvumo indeksas	Šiaulių apskrities ūkių efektyvumo indeksas	Lietuvos augalininkystės ūkių efektyvumo indeksas
Augalininkystės produkcija Lietuvoje	0,67	-0,49	0,33	0,17	0,55
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,21	0,40	0,59	0,78	0,33
N	5	5	5	5	5
Augalininkystės produkcija Šiaulių apskrityje	0,70	-0,45	0,21	0,28	0,51
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,19	0,45	0,73	0,65	0,38
N	5	5	5	5	5
Augalininkystės produkcija Radviliškio r.	0,74	-0,39	0,32	0,29	0,60
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,15	0,51	0,60	0,64	0,29
N	5	5	5	5	5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Matyti, kad koreliacinis ryšys egzistuoja ne visais lentelėje vaizduojamais atvejais. Pirmojo ūkio atveju, nustatytas stiprus (koeficiento reikšmė 0,74) tiesioginis ryšys tarp efektyvumo indekso bei augalininkystės produkcijos pasiūlos kiekio Radviliškio rajone, tai reiškia, kad didėjant augalininkystės produkcijos kiekiams rajone, pirmojo ūkio veiklos efektyvumas taip pat didėja. Pakankamai stiprus ryšys pastebimas ir tarp pirmojo ūkio veiklos efektyvumo bei augalininkystės produkcijos pasiūlos kiekių Šiaulių apskrityje (koeficiento reikšmė 0,70) bei Lietuvoje (koeficiento reikšmė 0,67). Tokius rezultatus galėjo lemti tai, kad pirmasis ūkis, lyginant su kitais analizuojamais ūkiais užima didžiausią rinkos dalį – jo dirbamų žemės ūkio naudmenų plotas yra didžiausias, taigi ir produkcijos pagaminama daugiausiai. Antrasis ūkis užima mažiausią rinkos dalį iš trijų Radviliškio rajono ūkių, todėl jo veiklos efektyvumo koeficientas netiesiogiai koreliuoja su pasiūlos kiekiu (neigiamas koreliacijos koeficientas) visais atvejais ryšys tarp rodiklių vidutinis (nuo -0,39 iki -0,49). Vadinasi antrajam ūkiui nežymiai geriau sekasi tais laikotarpiais, kada bendras pagaminamas produkcijos kiekis šalyje, apskrityje ar rajone yra mažesnis. Tokius antrojo ūkio rezultatus galėjo lemti didesnis negu vidutinis dirbamos žemės našumo balas arba naudojamos geresnės gamybos technologijos. Taip pat ūkio veiklos rezultatus stipriai įtakoja ir kiti du faktoriai. Visų pirma ūkis yra įkurtas neseniai, įsikūrimui parengtas projektas, prieš kuriant ūkį įgytas žemės ūkio srities išsilavinimas, taigi ūkis valdomas profesionaliai. Antrasis faktorius – ūkio valdymo strategija. Kaip buvo atskleista finansų analizės metu, šis ūkininkas linkęs labiau rizikuoti plėsdamas ūkio veiklą - vykdo didelės apimties investicijas už skolintas lėšas, plečia dirbamos

žemės plotus ir t.t. Tuo tarpu trečiojo ūkio veiklos efektyvumo ir pasiūlos ryšys tiesioginis, tačiau vos pastebimas (nuo 0,21 iki 0,33).

Kitas labai svarbus išorinės aplinkos veiksnys - produkto pardavimo galimybes lemianti produkcijos paklausa. Tai rinkoje pateikiamų paslaugų ir prekių kiekis, kurį pirkėjai (grūdų supirkėjai) nuperka tam tikromis kainomis per tam tikrą ribotą laikotarpį. Paklausa priklauso nuo produkto kainos, kokybės, pirkėjų pajamų ir žinoma, nuo prekės poreikio. Žemės ūkio produkcijos paklausa labiausiai priklauso nuo pasaulinių javų gamybos tendencijų – kada Pasauliniu mastu vyrauja nederliaus tendencijos, grūdų produkcijos paklausa rinkoje išauga, tuomet kyla ir produkcijos supirkimo kainos.

Siekiant įvertinti ryšį tarp ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indekso bei augalininkystės produkcijos supirkimo apimties, apskaičiuotas porinės koreliacijos koeficientas. Kadangi analizuojami Radviliškio rajono ūkiai verčiasi grūdinių kultūrų ir aliejinių (rapsų) kultūrų auginimu, analizei naudojamos grūdų supirkimo ir rapsų supirkimo apimtys. Skaičiavimų rezultatai vaizduojami 12 lentelėje.

12 lentelė

Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir augalininkystės produkcijos supirkimo apimties (paklausos) ryšys

	Pirmojo ūkio efektyvumo indeksas	Antrojo ūkio efektyvumo indeksas	Trečiojo ūkio efektyvumo indeksas	Šiaulių apskrities ūkių efektyvumo indeksas	Lietuvos augalininkystės ūkių efektyvumo indeksas
Grūdų supirkimo apimtis tūkst. t.	0,27	-0,56	0,46	-0,53	0,30
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,66	0,32	0,43	0,36	0,62
N	5	5	5	5	5
Rapsų supirkimo apimtis tūkst.. t.	0,34	-0,44	0,65	-0,02	0,59
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,58	0,46	0,23	0,98	0,30
N	5	5	5	5	5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip matyti 12 lentelėje, šiuo atveju stipriausias ryšys buvo tarp trečiojo ūkio veiklos efektyvumo ir produkcijos paklausos. Matyti, kad stiprus tiesioginis ryšys (koeficiento reikšmė 0,65) nustatytas tarp rapsų supirkimo apimties bei ūkio veiklos efektyvumo. Kadangi ūkyje didesnėje dalyje naudojamų žemės plotų auginami rapsai, trečiajam ūkiui labai svarbi galimybė realizuoti pagamintą produkciją. Pirmajame ūkyje taip pat santykinai didelę dalį pagaminamos produkcijos sudaro rapsai, tačiau šio ūkio veiklos efektyvumo indekso ir rapsų paklausos kiekio ryšys, nors ir tiesioginis, bet silpnesnis (koeficiento reikšmė 0,34) negu trečiojo ūkio atveju. Tokį rezultatą galėjo lemti, tai, kad pirmasis ūkis turi nuosavą grūdų saugyklą, todėl pagamintą

produkciją gali laikyti neparduotą, neprarasdamas jos kokybės, taigi ir vertės. Tuo tarpu trečiasis ūkis nuosavos grūdų saugyklos neturi, todėl jam ypatingai svarbu kuo greičiau realizuoti produkciją, kitaip prarandama produkcijos kokybė. Grūdinių kultūrų produkcijos paklausai mažiau jautrūs visi ūkiai, kadangi grūdams laikymo sąlygos nėra tokios svarbios - net ir ilgiau laikant ne specialioje saugykloje, grūdai išlieka kokybiški. Be to, grūdų produkcijos gamyba reikalauja mažesnių kaštų, todėl dėl produkcijos praradimų patiriami mažesni nuostoliai, lyginant su rapsų gamyba. Antrojo ūkio, kaip ir prieš tai nagrinėtų rodiklių, taip ir veiklos efektyvumo bei produkcijos supirkimo apimties ryšys atvirkštinis (neigiamas koreliacijos koeficientas), taigi ir šiuo atveju antrojo ūkio padėtis gerėja kada paklausos kiekis rinkoje mažėja. Stipresnis ryšys antrojo ūkio atveju tarp veiklos efektyvumo ir grūdų supirkimo apimties (-0,56), kadangi didžiąją dalį pagaminamos ūkyje produkcijos sudaro salykliniai miežiai. Salyklinių miežių auginimas yra specifinis - gaunama labai aukšto kokybės produkcija, tai leidžia ūkiui įgyti tam tikrą konkurencinį pranašumą (kainų priedai už kokybę), bei nesusidurti su sunkumais realizuojant produkciją net ir neturint nuosavos grūdų saugyklos (produkcija parduodama pagal išankstines sutartis). Šiuo atveju išsiskiria ir šakos rodiklių ryšiai. Matyti, kad Šiaulių apskrities rezultatas – pastebimas atvirkštinis ryšys tarp efektyvumo indekso ir grūdų supirkimo apimties, artimas antrojo ūkio rezultatams, toks rezultatas gali byloti apie išankstinių sutarčių populiarumą Šiaulių apskrityje bei išskirtinę grūdų auginamų Šiaulių apskrityje kokybę, kada žemdirbiai nepraranda pajamų kai kitur derlius prastas.

Kaip jau buvo minėta, žemės ūkio produktų rinkoje produkcijos supirkimo kaina priklauso nuo produkcijos paklausos ir pasiūlos rinkoje. Esant palankioms meteorologinėms sąlygoms, gaunami derliai didėja, taigi auga produkcijos pasiūla, o perteklinės pasiūlos atveju produkcijos supirkimo kainos krenta. Ir atvirkščiai, kada derlius dėl prastų sąlygų mažėja, arba tam tikros kultūros auginama mažiau, susidaro produkcijos trūkumas, todėl supirkimo kainos kyla. Tačiau nepaisant to kokia kaina vyrauja rinkoje, Lietuvoje kiekvienam ūkininkui grūdų supirkimo kainos tiesiogiai priklauso nuo derliaus kiekio ir kokybės (per kainų priedus ir nuoskaitas), nors bazinės kainos rinkoje nustatomos remiantis Pasaulio ir Europos grūdų biržų kainomis. Būtent supirkimo kainos (kartu su derlingumu) yra tas veiksnys, kuris labai stipriai įtakoja ūkių pardavimo pajamas, todėl svarbu išsiaiškinti kiekvieno analizuojamo ūkio jautrumą kainų pokyčiams. Analizei pasirinktos grūdų ir rapsų vidutinės supirkimo kainos.

13 lentelėje vaizduojamos ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir vidutinių augalininkystės produkcijos supirkimo kainų ryši atspindintys koreliacijos koeficientų rezultatai.

Galima matyti, kad, kaip ir ankstesniais atvejais, antrojo ūkio koreliacijos koeficientai rodo atvirkštinę priklausomybę. Tačiau šiuo atveju jau nėra toks stiprus ryšys vidutinės grūdų supirkimo kainos ir efektyvumo (koeficiento reikšmė -0,37). Tai rodo jog veiklos efektyvumo ir vidutinės rapsų kainos ryšys, nors ir atvirkštinis, bet stiprus (-0,77). Kadangi, kaip jau buvo minėta, ūkininko

pagaminama produkcija parduodami pagal išankstines sutartis, iš anksto nustatyta kaina, ūkininko veiklos rezultatai mažiau priklauso nuo rinkoje vyraujančių produkcijos supirkimo kainų tendencijų.

13 lentelė

Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir augalininkystės produkcijos vidutinių supirkimo kainų ryšys

	Pirmojo ūkio efektyvumo indeksas	Antrojo ūkio efektyvumo indeksas	Trečiojo ūkio efektyvumo indeksas	Šiaulių apskrities ūkių efektyvumo indeksas	Lietuvos augalininkystės ūkių efektyvumo indeksas
Vidutinės grūdų supirkimo kainos Lt už toną	0,57	-0,37	0,02	0,55	0,40
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,32	0,55	0,97	0,34	0,51
N	5	5	5	5	5
Vidutinės rapsų supirkimo kainos Lt už toną	0,35	-0,77	-0,32	-0,07	-0,05
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,56	0,13	0,60	0,91	0,93
N	5	5	5	5	5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Pirmajame ūkyje nustatytas vidutinio stiprumo (0,35 ir 0,57) tiesioginis ryšys tarp veiklos efektyvumo ir produkcijos supirkimo kainų, tai reiškia, kad tiek produkcijos supirkimo kainų tiek ūkio veiklos efektyvumo indekso kitimo tendencijos sutampa. Trečiojo ūkio, kaip ir paklausos analizės atveju, ryšys egzistuoja tarp rapsų supirkimo kainų ir veiklos efektyvumo indekso kitimo tendencijų. Tačiau trečiasis ūkis išsiskiria tuo, kad šis vidutinio stiprumo (koeficiento reikšmė – 0,32) ryšys yra atvirktinis. Vadinasi, didėjant perkamos produkcijos kiekiui, trečiojo ūkio veiklos rezultatai gerėja, tačiau augant supirkimo kainoms ūkio veiklos rezultatai prastėja. Tokia įdomi situacija gali susidaryti, todėl, kad šis ūkis, neturėdamas gerų sąlygų derliaus saugojimui, turi parduoti produkciją tiesiai iš lauko, neišdžiovintą ir neišvalytą, taigi tokiai produkcijai taikomos ganėtinai didelės nuoskaitos (valymo ir džiovinimo), augant produkcijos supirkimo kainai, parandamos didesnės sumos, kadangi nuoskaitos yra procentinės. Tiek Šiaulių apskrities tiek Lietuvos augalininkystės ūkių efektyvumo ryšių rezultatai panašūs į pirmojo ūkio. Tai tik patvirtina, kad pirmasis ūkis užima santykinai didelę rinkos dalį grūdų gamyboje.

Nors didelė dalimi ūkių veiklos sėkmė priklauso nuo uždirbamų pardavimo pajamų, tačiau realesnę ūkio padėtį rodo pelno rodiklis. Tačiau, kaip teigiama mokslinėje literatūroje, efektyviau veikia toks verslas, kuriame pasiekiamas aukštesnis veiklos rezultatas, patiriant mažiau sąnaudų. Kadangi veiklos sąnaudų pagrindą gamyboje sudaro gamybos ištekliai, svarbu išanalizuoti kaip konkrečių gamybos išteklių grupių kainos koreliuoja su ūkių veiklos efektyvumu. Tačiau ne visi veiklos ištekliai ir jų kainos vienodai reikšmingos visiems ūkiams. Vieniems reikšmingesni

energetikos išteklių kainų pokyčiai, o kitiems infrastruktūros (ryšių, transporto ar kitų paslaugų), dar kitiems darbo išteklių kaina. Žemės ūkyje, konkrečiau augalininkystėje, aktualiausi gamybos ištekliai – sėklos, trąšos ir pesticidai (augalų apsaugos priemonės), tačiau nemažiau svarbūs ir degalų, elektros energijos ištekliai. Todėl skaičiavimams pasirinktos būtent šių išteklių vidutinės kainos.

14 lentelėje vaizduojami ūkių veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir gamybos išteklių vidutinių kainų koreliacijos skaičiavimo rezultatai.

14 lentelė

Veiklos ekonominio efektyvumo indekso ir gamybos išteklių vidutinių kainų ryšys

	Pirmojo ūkio efektyvumo indeksas	Antrojo ūkio efektyvumo indeksas	Trečiojo ūkio efektyvumo indeksas	Šiaulių apskrities ūkių efektyvumo indeksas	Lietuvos augalininkystės ūkių efektyvumo indeksas
Vidutinės sėklų kainos	0,11	-0,55	-0,16	0,55	0,11
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,86	0,34	0,79	0,34	0,86
N	5	5	5	5	5
Vidutinės elektros energijos kainos	-0,03	-0,75	0,30	-0,24	0,17
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,96	0,14	0,62	0,70	0,79
N	5	5	5	5	5
Vidutinės naftos produktų kainos	0,18	0,20	0,52	0,84	0,63
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,77	0,75	0,37	0,08	0,26
N	5	5	5	5	5
Vidutinės mineralinių trąšų kainos	0,41	-0,25	0,34	0,68	0,58
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,49	0,68	0,58	0,20	0,31
N	5	5	5	5	5
Vidutinės augalų apsaugos priemonių kainos	-0,08	0,22	0,59	-0,58	0,20
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,90	0,72	0,29	0,31	0,74
N	5	5	5	5	5
Vidutinis darbuotojų atlyginimas žemės ūkyje, miškininkystėje, medžioklėje	0,40	-0,65	0,19	0,25	0,38
Reikšmingumo lygmuo (p)	0,51	0,24	0,76	0,69	0,53
N	5	5	5	5	5

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Kaip matyti sėklos kainų pokyčiams jautriausias antrasis ūkis (pastebimas atvirkštinis ryšys, koeficientas -0,55), tačiau kiti du ūkiai visiškai nepriklausomi nuo sėklų kainų kitimo. Toks rezultatas rodo, kad šie du ūkiai greičiausiai naudoja ūkyje savo pasigamintą sėklą, taip sumažindami savo gamybos sąnaudas ir patiriamą riziką dėl derliaus praradimo. O antrasis ūkis

linkęs prisiimti didesnę riziką – jis perka didžiąją dalį ūkyje naudojamos sėklos. Sertifikuota, naudojimui paruošta sėkla leidžia pasiekti didesnę augalų derlingumą, tačiau didina derliaus praradimo riziką – pirktinė dažnai nelietuviška sėkla yra derlingesnė, tačiau jautresnė meteorologinėms sąlygoms. Elektros energijos kainoms jautriausias taip pat antrasis ūkis. Nustatytas stiprus atvirkštinis ryšys (-0,75) tarp šio ūkio veiklos efektyvumo indekso ir vidutinių elektros energijos kainų. Kadangi ūkininkas neturi nuosavos grūdų saugyklos, siekiant išsaugoti aukštą produkcijos kokybę (ypač aukšti reikalavimai salyklinių miežių kokybei), tenka pirkti brangias grūdų džiovinimo paslaugas, kurios tiesiogiai priklauso nuo elektros energijos kainų.

Vidutinės naftos produktų kainos mažiausiai svarbios trečiajam ūkiui – jo koreliacijos koeficientas rodo pakankamai stiprą (0,52) tiesioginį ryšį tarp efektyvumo indekso ir vidutinių naftos produktų kainų. Tai reiškia, kad, net ir išaugus naftos produktų kainoms, ūkio veiklos rezultatai gerėja. Tokie rezultatai galimi tuo atveju, kai ūkyje naudojama pakankamai nauja ir moderni žemės ūkio technika, kuri leidžia minimizuoti degalų sąnaudas. Analogiškai rezultatai gauti ir apskaičiuojant koreliacijos koeficientą Šiaulių apskrities bei Lietuvos augalininkystės ūkiams. Tai reiškia, kad naftos produktų kainų augimas nesutrukdo sėkmingai plėtoti žemės ūkio verslo.

Nors visi ūkiai plėtoja intensyvosios žemdirbystės veiklą ir tręšia javus mineralinėmis trąšomis, tačiau, analizuojant ryšius tarp mineralinių trąšų vidutinių kainų ir ūkių veiklos efektyvumo, gauti koreliacijos koeficiento rezultatai skirtingi. Matyti, kad mineralinių trąšų kainos mažiau svarbios pirmajam ir trečiajam ūkiams, toks rezultatas gali būti netikslus dėl žemės ūkio veiklos specifikos – didžioji dalis trąšų ūkiuose įsigyjama rudens-žiemos sezono metu, dalis sunaudojama kitų metų derliui įdirbus žemę rudenį, o kita dalis sandėliuojama ūkyje. Todėl apskaičiuojami koreliacijos koeficientai gali rodyti tiesioginį ryšį, nors trąšų kainos intensyvosios žemdirbystės ūkiams ir yra labai svarbios. Priešingas rezultatas pastebimas antrajame ūkyje – nors koreliacijos koeficientas ir rodo silpną, tačiau atvirkštinį ryšį. Tai reiškia, kad šis ūkis yra jautres trąšų kainų pokyčiams.

Augalų apsaugos priemonės – taip pat labai svarbus gamybos išteklius, kuris lemia ne tik derliaus apimtį, bet ir kokybę, nuo kurios, kaip jau minėta, priklauso produkcijos supirkimo kaina. Matyti, kad šio atveju labiausiai išsiskyrė trečiojo ūkio ir Šiaulių apskrities respondentinių ūkių koreliacijos koeficientų. Trečiojo ūkio koreliacijos koeficientas rodo tiesioginę priklausomybę tarp augalų apsaugos priemonių vidutinių kainų ir ūkio veiklos efektyvumo, tai reiškia, kad brangstant augalų apsaugos priemonėms gerėja ūkio veiklos rezultatai, vadinasi ūkyje šių pesticidų naudojama nedaug arba ūkininkas linkęs įsigyti pesticidus iš anksto kitų metų derliui. Sumažinti sunaudojamų pesticidų kiekį galima naudojant pažangias žemės dirbimo technologijas, kurias trečiasis ūkis įdiegė modernizuodamas ūkį. Tuo tarpu Šiaulių apskrities ūkių analogiškas koreliacijos koeficientas – neigiamas, ir rodo vidutinio stiprumo ryšį (koeficientas lygus -0,58). Tai reiškia, kad išaugus

pesticidų kainoms, prastėja ūkių veiklos rezultatai. Vadinasi Šiaulių apskrities ūkių veiklos efektyvumui pesticidų kainų svyravimas gali daryti pakankamai didelę įtaką.

Darbuotojų vidutinis darbo užmokestis koreliuoja tik su pirmojo ūkio veiklos efektyvumu, kadangi šiame ūkyje dirba didžiausias darbuotojų skaičius. Matyti, kad tarp šių rodiklių egzistuoja vidutinio stiprumo tiesioginis ryšys. Šalies mastu žemės ūkio darbuotojų darbo užmokesčio augimą iki 2008 metų įtakojo bendros ekonominės situacijos šalyje gerėjimas, tuo pat metu gerėjo visų ūkio sektorių rezultatai. todėl Trečiasis ūkininkas nors analizuojamu laikotarpiu ir turėjo samdomų darbuotojų, apskaičiuotas koreliacijos koeficientas rodo silpną ryšį tarp vidutinio žemės ūkio darbuotojų darbo užmokesčio ir ūkio veiklos efektyvumo. Šie rezultatai gali būti netikslūs, kadangi ūkiuose darbo užmokesčio sąnaudos sudaro labai nedidelę visų ūkio sąnaudų dalį, todėl stipriai įtakoti ūkio veiklos rezultato negali.

Visų analizuojamų atveju, net ir tada, kai koreliacinis ryšys stiprus, Reikšmingumo lygmuo (p) yra žemas, tokį rezultatą lemia nedidelė tyrimo imtis. Kadangi tyrimas atliekamas atvejo analizės būdu, tyrimo imtis yra lygi populiacijai, todėl tyrimo rezultatų nesiekama apibendrinti visiems Radviliškio rajono ūkiams.

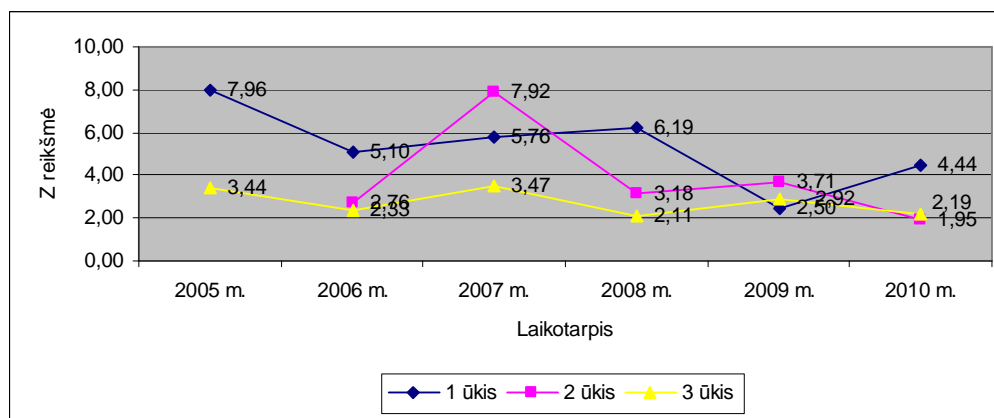
3.2. Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos tęstinumo analizė

Siekiant įvertinti analizuojamų ūkių veiklos efektyvumą ir gebėjimą išlikti rinkoje buvo atlikta bankroto tikimybės analizė. Siekiant kuo objektyviau įvertinti ar ūkiams gresia pasitraukimas iš rinkos, nuspręsta bankroto prognozę atlikti pagal du modelius. Analizei naudojamas Altman Z modelis ir Springate bankroto prognozavimo modelis.

Bankroto tikimybės įvertinimui, pasirinktas I. E. Altman Z modelis, skirtas individualių ir paslaugų įmonių, bankroto tikimybei nustatyti. Šis modelis analizei pasirinktas dėl ūkininko ūkio statuso (fizinis asmuo), todėl, kad ūkis savo turto valdymo prasme yra artimiausias individualiai įmonei.

37 paveiksle pateikiamos apskaičiuotos trijų Radviliškio rajono ūkių Z koeficiento reikšmės atitinkamais laikotarpiais.

Remiantis paveikslo duomenimis ir apskaičiuotus Z koeficiento vidurkį 2005 - 2010 metų laikotarpiui, galima teigti, kad per analizuojamą laikotarpį pirmojo ūkio veikla buvo stabiliausia, nes šio ūkio Z koeficiento vidurkis buvo 5,32. Tikimybė, kad tiriamu laikotarpiu pirmasis ūkis bankrutuos buvo labai maža, nes vidutinis Z koeficiento vidurkis 5,32 yra žymiai didesnis negu 3,00 riba, kuri rodo labai mažą bankroto tikimybę.

37 pav. Bankroto tikimybės vertinimas pagal I. E. Altman modelį (Z koeficientai) 2005- 2010 m.

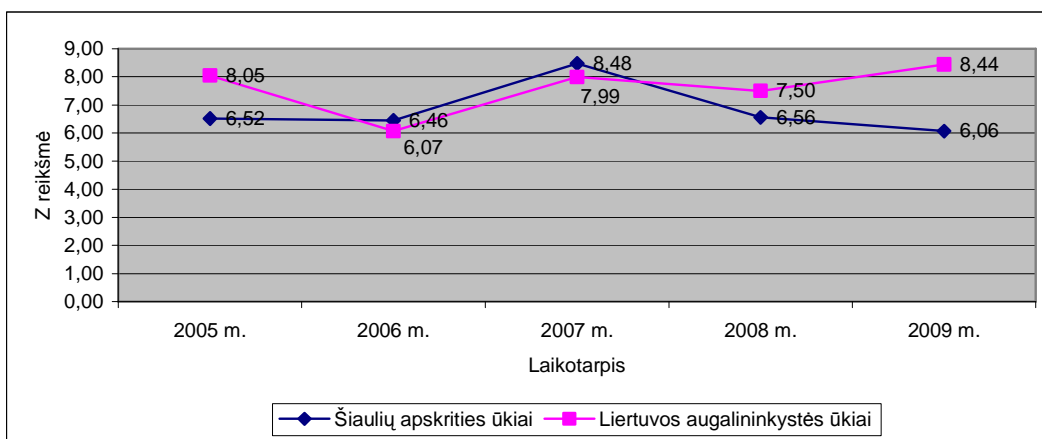
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

Matyti, kad tik 2009 metais ūkio situacija smarkiai pablogėjo – Z koeficientas nukrito žemiau kritinės ribos, šiais metais ūkiui buvo iškilusi didelė bankroto grėsmė. Tokį rezultatą galėjo lemti stiprus išsiskolinimų augimas, kadangi, pradėjus vykdyti investicinį projektą, išgytas brangus kombainas – išaugo išsiskolinimas tiekėjams (trumpalaikiai išsipareigojimai). Tačiau 2010 metais ūkio situacija stipriai pagerėjo - Z koeficientas išaugo net 1,94 punkto ir vėl pasiekė saugią intervalo ribą.

Antrojo ūkio analizuojamo laikotarpio apskaičiuota Z koeficiento vidutinė reikšmė – 3,90, ji viršija kritinę rodiklio reikšmę, todėl rodo labai mažą bankroto tikimybę. Tačiau, šio ūkio veikla buvo pati nestabiliausia. Atsižvelgiant į tai, kad 2006-2007 metais rodiklio reikšmė augusi net 5,16 punkto, 2008 metais Z rodiklio reikšmė ženkliai sumažėjo nuo 7,92 iki 3,18, o 2010 metais jau nesiekė žemiausios kritinės ribos, todėl galima teigti, kad šio ūkio situacija smarkiai blogėja, jo bankroto tikimybė išaugo iki labai didelės.

Lyginant su kitais dviem ūkiais, trečiojo ūkio rezultatai buvo blogiausi. Šio ūkio apskaičiuoto Z koeficiento reikšmė visą analizuojamą laikotarpį buvo artima kritinei ribai arba net žemiau jos - 6 metų vidutinė Z koeficiento reikšmė - 2,74. Toks rezultatas jau vertinamas nepatenkinamai ir rodo galimą bankroto grėsmę. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad šiam ūkiui net tris metus iš šešių buvo prognozuojama didelė bankroto tikimybė. Didelė bankroto tikimybė šiam ūkiui buvo prognozuojama ir 2010 metais – apskaičiuotas rodiklis buvo mažesnis negu 2,7.

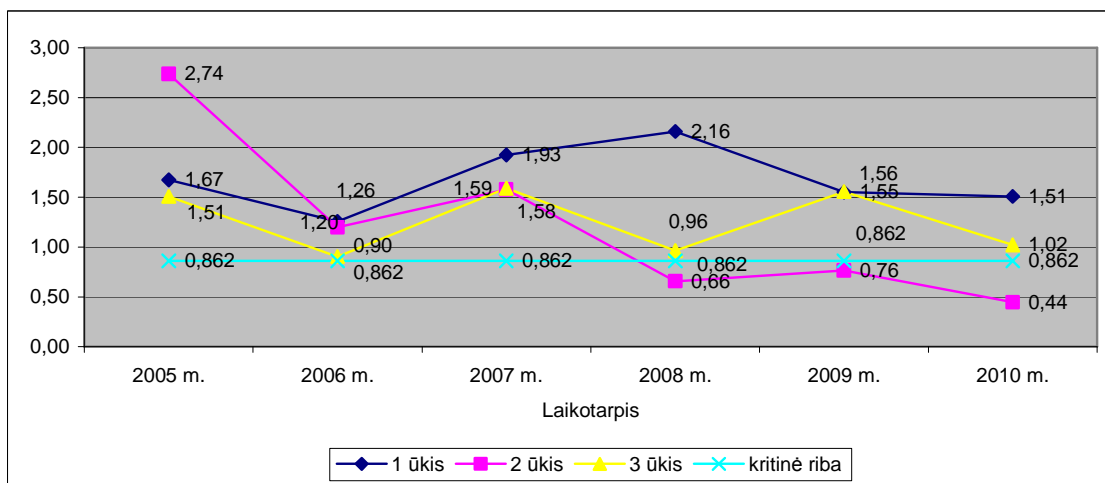
38 paveiksle matyti žemės ūkio šakos apskaičiuotas Z koeficientų reikšmes 2005-2009 metams.

38 pav. Bankroto tikimybės įvertinimas pagal I. E. Altman modelį (Z koeficientai) 2005- 2009 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

Galima pastebėti, kad žemės ūkio šakos bankroto tikimybės rodikliai visą analizuojamą laikotarpį buvo žymiai geresni. Pastebima, kad abu šakos rodikliai visą analizuojamą laikotarpį smarkiai viršija kritinius rodiklius ir rodo labai gerą ūkių būklę – bankroto tikimybė labai maža. Geresni rezultatai užfiksuoti Lietuvos augalininkystės ūkiuose (vidutiniškai 7,61 per 2005-2009 metus), kai tuo tarpu Šiaulių apskrities ūkių Z koeficiento vidurkis siekė 6,82. Lyginant analizuojamų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių ir šakos rodiklių rezultatus, matyti, kad artimiausi šakos rodikliams buvo pirmojo ūkio bankroto tikimybės vertinimo rezultatai. Kiti du ūkiai stipriai atsilieka, lyginant su šakos bankroto tikimybe, tik antrasis ūkis 2007 metais buvo smarkiai priartėjęs prie Lietuvos augalininkystės ūkių vidurkio.

Taip pat ūkių veiklos tęstinumui įvertinti naudotas ir Springate modelis. Šis modelis rodiklių skaičiavimo principu nedaug skiriasi nuo I. E. Altman įmonių bankroto prognozės modelio. Pagrindinis dviejų modelių skirtumas - Z koeficiento įvertinimui, analizuojami skirtingi santykiniai ūkių veiklos finansiniai rodikliai.

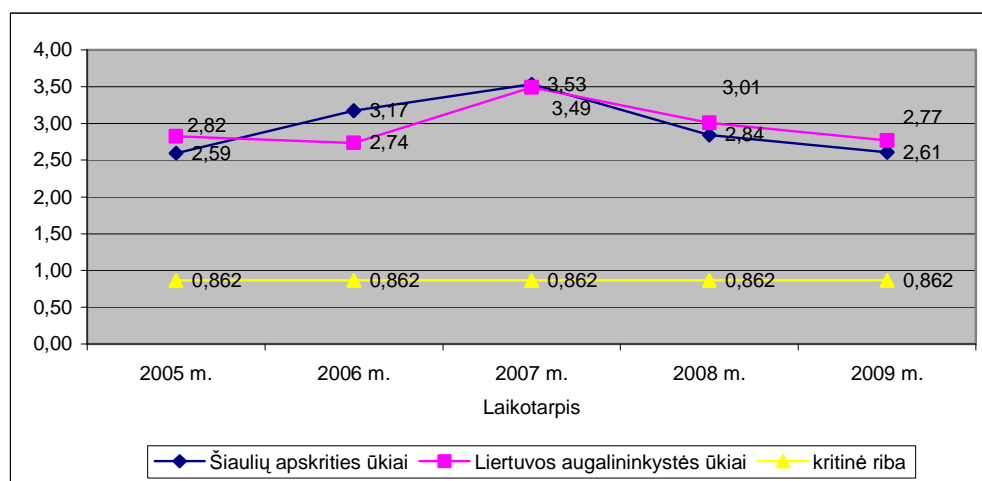
39 pav. Bankroto tikimybės įvertinimo pagal Springate modelį rodikliai 2005- 2010 m.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ūkių 2005 – 2010 m. finansine atskaitomybe

39 paveiksle pavaizduotos kreivės atspindi trijų ūkių bankroto tikimybės koeficientų skaičiavimų rezultatus pagal Springate modelį. Tiesi linija rodo Z koeficiento kritinę ribą. Žemiau šios linijos esančių ūkių koeficientų reikšmės rodo, kad joms bankroto tikimybė yra labai didelė.

Remiantis šio modelio analize, apskaičiuoti rezultatai yra panašūs, lyginant juos su I. E. Altman modelio analizės būdu gautais rezultatais. Iš paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad analizuojamu laikotarpiu bankroto tikimybė mažiausiai grėsė pirmajam ūkiui. Šio ūkio Z koeficientas visada buvo ženkliai didesnis, lyginant su kitų ūkių apskaičiuotais rodikliais ir šio koeficiento 2005-201 metų vidurkis siekė 1,75, t.y. buvo daugiau nei dvigubai didesnis nei kritinė riba. Nepaisant to, kad 2006 metais ūkio bankroto tikimybės rodiklis sumažėjo, pirmasis ūkis išlieka ekonomiškai geros būklės ir tai atspindi 1,51 Z koeficientas 2010 metais. Ūkiui išlaikyti palankią ekonominę būklę pavyko dėl mažai padidėjusių ūkio sąnaudų, lyginant su kitais ūkiais.

Priešingi rezultatai nustatyti vertinant antrojo ūkio bankroto tikimybę. Pagal I. E. Altman modelio skaičiavimus, antrasis ūkis iki 2010 metų dirbo sėkmingai, pagal Springate modelį, jau nuo 2008 metų šiam ūkiui grėsė bankrotas. Nors ūkis 2005 - 2010m. dirbo ekonomiškai saugiai, t.y. Z koeficiento vidurkis buvo 1,54, t.y. aukščiau kritinės ribos, 2008-2010 metais ūkiui iškilo grėsmė bankrutuoti. Šį faktą įtakojo stipriai išaugę ūkio sąnaudos ir sumažėjęs ūkio grynas pelnas. 2010 m. apskaičiuotas Z koeficientas siekė 0,44, t.y. jis buvo žemiau kritinės ribos.

Vertinant trečiojo ūkio bankroto tikimybę, rezultatai geresni, lyginant su pagal I. E. Altman modelį atliktos analizės gautais rezultatais. Kada pagal I. E. Altman modelio analizėje gautą Z koeficientą trečiajam ūkiui jau 2008 metais ūkiui grėsė bankrotas, vertinant pagal Springate modelį, ūkis dirbo gana saugiai ir bankroto tikimybė jam negresia. Tai parodo apskaičiuotas 0,96 Z koeficientas, kuris yra aukščiau kritinės 0,86 ribos. Pastebima, kad ir 2010 metais trečiojo ūkio būklė patenkinama, nors visą analizuojamą laikotarpį apskaičiuoto rodiklio reikšmė nuolat svyravo ir artėjo prie kritinės ribos.

40 pav. Bankroto tikimybės įvertinimo pagal Springate modelį rodikliai 2005- 2010 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2005 – 2009 m. ŪADT tyrimo duomenimis

40 paveiksle vaizduojami pagal Springate modelį žemės ūkio šakos santykinų rodiklių pagrindu apskaičiuoti bankroto tikimybės koeficientai. Pastebima, kad kaip ir I. E. Altman modelio pagrindu skaičiuoti Z koeficientai, pagal Springate modelį bankroto tikimybės rodikliai žymiai viršija kritinę ribą ir rodo esant mažą bankroto tikimybę. Tiek Lietuvos augalininkystės ūkių tiek Šiaulių apskrities ūkių apskaičiuoti rezultatai šiuo atveju yra labai panašūs, tik 2006 metais Šiaulių apskrities ūkiai pasiekė kiek geresnį rezultatą (skirtumas 0,43 punkto). Lyginant žemės ūkio šakos ir trijų Radviliškio rajono ūkių rezultatus, išryškėja tokios pačios tendencijos kaip ir skaičiuojant pagal I. E. Altman modelį – žymiai geresnį šakos negu atskirų ūkių rezultatai bei artimiausi šakos rodikliams pirmojo ūkio rezultatai.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, kad dviem analizuojamiems ūkiams egzistuoja galimybė susidurti su dideliais sunkumais 2010 metais, gal net bankrotuoti. Didžiausia grėsmė, bankrotuoti iškyla antrajam ūkiui, nes 2010 metais apskaičiuotas Z koeficientas tiek Altman modelyje, tiek Springate modelyje yra žemiau kritinės ribos. Atsižvelgiant trečiojo ūkio apskaičiuotus rezultatus, galima teigti, kad pastarajam 2011 metais gali kilti finansinių sunkumų ir laiku nesiėmus atitinkamų veiksmų, vadovybei gali tekti svarstyti bankroto prevencijos klausimą. Pirmojo ūkio rezultatai yra pakankamai palankūs, jie artimi žemės ūkio šakos rodiklių rezultatui. Taip pat nepaisant to, kad apskaičiuoti 2009 metų koeficientai yra sumažėję, jau 2010 metais šio ūkio abiem modeliais apskaičiuoti koeficientai yra toli nuo kritinės ribos.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išnagrinėjus Lietuvos ir užsienio autorių mokslinę literatūrą, atlikus trijų Radviliškio rajono ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir veiklos tęstinumo perspektyvų analizę, galima pateikti tokias išvadas:

Ūkio veiklos efektyvumo sąvoka gali būti interpretuojama įvairiai, tačiau bendriausia prasme ekonominis efektyvumas apibrėžiamas kaip didesnio pelno ir mažesnių veiklos sąnaudų pasiekimas. Veiklos efektyvumui pasiekti svarbios tiek išorinė, tiek vidinė aplinka. Finansų analizėje veiklos ekonominiam efektyvumo įvertinimui naudojama: dinamikos (horizontalioji), struktūrinė (vertikali), santykinų rodiklių bei bankroto tikimybės analizė.

Atlikta aktyvų vertės dinamikos analizė leidžia daryti išvadą, kad per analizuojamą laikotarpį viso turto vertė labiausiai išaugo antrajame ūkyje (820,14 proc. arba 1,33 mln. litų), trečiajame ūkyje turo vertė augo mažesniais tempais (107,00 proc. arba 868,6 tūkst. litų), mažiausias turto vertės augimas pastebimas pirmajame ūkyje (31,79 proc. arba 771,967 tūkst. litų). Tik antrasis ir trečiasis ūkiai daugiausia turto vertę didino investuodami į ilgalaikį turtą. Pirmojo ūkio aktyvų augimą labiausiai lėmė trumpalaikio turto pokyčiai, tačiau 2009 metais pirmasis ūkis investavo į ilgalaikį turtą, taip padidindamas savo aktyvų vertę (53,16 proc. augimas). Pastebėtas pinigų likučių augimas visuose trijuose ūkiuose 2007 metais (vidutiniškai 417,36 proc.) sutapo su gautinų sumų dydžio mažėjimu (vidutiniškai 243,33 proc..).

Atlikus ilgalaikių ir trumpalaikių įsipareigojimų dinamikos analizę, nustatyta, kad visų trijų ūkių įsipareigojimai per analizuojamą laikotarpį išaugo (nuo 79,38 iki 366,48 proc.). Iš trijų ūkių išsiskyrė trečiasis ūkis, kuris sugebėjo per analizuojamą laikotarpį mažiausiai didindamas savo įsipareigojimus (79,38 proc.) finansuoti veiklą. Visi trys ūkiai veiklą finansavo daugiau trumpalaikiais įsipareigojimais (vidutiniškai 846,44 proc. augimas). Vienintelis trečiasis ūkis per analizuojamus metus mažino ilgalaikių įsipareigojimų vertę (16,50 proc.). Kiti ūkiai nesumažino nei trumpalaikių nei ilgalaikių įsipareigojimų apimties. Visuose ūkiuose investicijos buvo finansuojamos naudojant daugiausia skolintą kapitalą, kadangi didžiausi įsipareigojimų pokyčiai buvo tiesiogiai susiję su investicinių projektų įgyvendinimu.

Atlikus pelno nuostolio ataskaitų dinamikos analizę, galima teigti, kad visuose trijuose ūkiuose per analizuojamą laikotarpį pardavimo pajamos išaugo vidutiniškai 120,41 proc.. Didžiausias pardavimo pajamų augimas nustatytas antrajame ūkyje (173,22 proc. arba 256,76 tūkst. litų), o mažiausiais – pirmajame ūkyje (32,24 proc. arba 327,88 tūkst. litų). Nors bendrasis pelnas visuose ūkiuose per analizuojamą laikotarpį augo (vidutiniškai 52,04 proc.), tačiau grynojo pelno augimo tempai buvo mažesni (vidutiniškai 49,39 proc.). Per visą analizuojamą laikotarpį labiausiai išsiskyrė 2007 metų rezultatai - lyginant su 2006 metais, nustatytas ženklus grynojo pelno augimas visuose ūkiuose (vidutiniškai 361,36 proc.). Tokį augimo tempą galėjo lemti 2007 metais

(vidutiniškai 32,80 proc.) pakilę produkcijos supirkimo kainos ir gautas didesnis derlius (76,60 proc.) bei išaugę ES subsidijos gamybai (14,48 proc.).

Atlikta trijų ūkių balanso struktūrinė analizė leidžia daryti išvadą, kad per analizuojamą laikotarpį didžiausia buvo antrojo ūkio ilgalaikio turto santykinė dalis aktyvų struktūroje, ji siekė beveik 69 proc. viso turto vertės. Trečiajame ūkyje šis rodiklis buvo kiek mažesnis - 64 proc., pirmajame ūkyje pats mažiausias – šiek tiek daugiau nei 48 proc. visų aktyvų. Tai reiškia, kad ūkiai dirbo investuodami į skirtingus objektus, t. y. ūkiai, turintys didelę santykinę ilgalaikio turto dalį – į ilgalaikį turtą, ūkis, turintis didesnę santykinę trumpalaikio turto dalį – į atsargas. Pasyvų požiūriu visi trys ūkiai vidutiniškai kasmet apsirūpindavo nuo 33 iki 56 proc. visų pasyvų savo nuosavu kapitalu. Didžiausia nuosavo kapitalo santykinė dalis buvo pirmajame ūkyje (vidurkis siekė 55,85 proc.), antras ūkis vidutiniškai turėjo 42,21 proc. pasyvų dalies, o trečiasis – 33,87 proc.. Ilgalaikių išsipareigojimų dalis trečiajame ūkyje buvo didžiausia – vidutiniškai per analizuojamus metus sudarė beveik 22 proc. visų pasyvų sumos. Pirmajame ūkyje ilgalaikiai išsipareigojimai sudarė tik 8,48 proc. visų pasyvų. Visuose ūkiuose pastebima bendra tendencija – per analizuojamą laikotarpį mažėjo santykinė ilgalaikių išsipareigojimų dalis visuose pasyvuose ir augo santykinė trumpalaikių išsipareigojimų dalis.

Atlikta pelno (nuostolio) ataskaitų duomenų struktūrinė analizė rodo, kad grynasis pelnas visuose trijuose ūkiuose 2005 – 2010 metais sudarė vidutiniškai 33-35 proc. visų pajamų. 2005 metais didžiausias vidutinis rodiklis buvo antrajame ūkyje (2005 metais net 62,35 proc. visų pardavimo pajamų), tačiau rodiklis iki 2008 metų sumažėjo iki 19,05 proc. ir 2009 metais jau didžiausias grynojo pelningumo rodiklis buvo pirmojo ūkio (63,45 proc.), pirmajame ūkyje pastarasis rodiklis nuo 2005 metų išaugo 13,15 proc. punkto.

Atlikus pardavimų pelningumo santykinį rodiklių analizę, galima daryti išvadą, kad bendrojo ir grynojo pardavimų pelningumo rodikliai visą analizuojamą laikotarpį trijuose ūkiuose buvo pakankamai aukšti (bendrasis pelningumas vidutiniškai 42,48 proc., o grynasis - vidutiniškai 34,38 proc.). Aukščiausias bendrojo pelningumo rezultatas pasiektas antrajame ūkyje (vidutiniškai 51,98 proc.), o grynojo pelningumo – pirmajame ūkyje (vidutiniškai 35,86 proc.). Veiklos pelningumo rezultatai analizuojamą laikotarpį ūkiuose buvo žymiai mažesni (vidutiniškai 12,73 proc.), kadangi 2006 metais visi trys ūkiai iš vykdomos veiklos patyrė nuostolius. Pardavimų pelningumo rodiklių kitimo tendencijos ūkiuose buvo panašios – didžiausias pelningumo augimas (vidutiniškai pastebimas 2007 metais dėl derlingumo, produkcijos supirkimo kainų bei subsidijų augimo).

Atlikus turto ir kapitalo pelningumo analizę, nustatyta, kad turto pelningumas trijuose ūkiuose analizuojamą laikotarpį siekė vidutiniškai 15,97 proc., o nuosavo kapitalo pelningumas atitinkamai – 35,93 proc.. Efektyviausiai turtas buvo naudojamas 2005 metais antrajame ūkyje,

pasiektas siekia 46 proc. turto pelningumo rodiklis. Mažiausias turto panaudojimo efektyvumas pastebimas 2006 metais visuose analizuojamuose ūkiuose (pirmame ir antrame ūkiuose netgi žemesnis už kritinę ribą). Neigiamam kiekvieno ūkio turto pelningumo pokyčiui 2006 metais įtakos turėjo grynojo pelno mažėjimas. Pelningiausiai per visą analizuojamą laikotarpį dirbo pirmasis ūkis, kurio turto pelningumo rodiklis buvo aukščiausias (vidutiniškai 20,26 proc.), tačiau trečiojo ūkio rezultatai buvo pastoviau (vidutinis pokytis 0,25 proc. punkto). Didžiausias nuosavo kapitalo pelningumas buvo pasiektas 2007 metais trečiajame ūkyje kada vienam nuosavybės litui teko 0,76 lito pelno (75,7 proc.) Lyginant šakos respondentinių ūkių ir trijų analizuojamų ūkių kapitalo pelningumo rodiklių duomenis, labiausia išsiskiria trečiojo ūkio rezultatas - jis visą analizuojamą laikotarpį viršija šakos vidurkius. Todėl galima teigti, kad šio ūkio nuosavas kapitalas panaudojamas efektyviausiai.

Atlikus mokumo (likvidumo) santykinų rodiklių analizę, galima daryti išvadą, kad analizuojamą laikotarpį vidutinis bendrasis ir kritinis ūkių likvidumas nebuvo geras. Nors analizuojamą laikotarpį bendrasis likvidumas vidutiniškai siekė 1,52, o kritinis – 0,80. Nuo 2008-2009 metų visų trijų ūkių bendrojo likvidumo ir nuo 2007-2008 metų kritinio likvidumo rodikliai nukrito žemiau kritinės ribos – ūkių likvidumo būklė tapo nepatenkinama. Bendrojo, ilgalaikio ir trumpalaikio išsiskolinimo rodikliai ūkiuose buvo vertinami geriau negu likvidumo rodikliai, nors šie rodikliai kito labai nevienodais tempais, nepaisant to visą analizuojamą laikotarpį ūkių būklė buvo vertinama patenkinamai. Per visą analizuojamą laikotarpį efektyviausiai ilgalaikius išsiskolinimus valdė pirmasis ūkis (vidutinė rodiklio reikšmė 0,08), o trumpalaikius – antrasis ūkis (vidutinė rodiklio reikšmė 0,23). Lyginant su žemės ūkio šakos respondentinių ūkių mokumo (likvidumo) rodiklių duomenimis, trijų Radviliškio rajono ūkių rezultatai buvo blogesni (mažiausiai nutolęs nuo šakos rezultatų buvo pirmasis ūkis).

Įvertinus trijų Radviliškio rajono ūkių apyvartumo rodiklių reikšmes, galima teigti, kad šioje srityje visų trijų ūkių būklės nėra geros, visi analizuojami ūkiai susidūrė su kapitalo apyvartumo problemomis, visiems sunkiai sekėsi minimizuoti veiklos sąnaudas. Taip pat nustatytas mažas ūkių ilgalaikio turto apyvartumas. Toks ilgalaikio turto apyvartumo rodiklio rezultatas gali reikšti, kad ūkiai turi daug nenaudojamų ar neveikiančių įrengimų. Ūkiai nepatyrė sunkumų tik dėl trumpalaikio turto (atsargų ir pirkėjų išsiskolinimo) valdymo. Lyginant trijų analizuojamų ūkių ir žemės ūkio šakos rodiklių rezultatus, pastebėta, kad šakos rodikliai, visą analizuojamą laikotarpį buvo geresni negu kiekvieno ūkio atskirai (artimiausi šakos rodikliams buvo antrojo ūkio rezultatai).

Apskaičiavus veiklos ekonominio efektyvumo indeksą, galima daryti išvadą, kad trys analizuojami ūkiai 2005-2010 metais dirbo gerai (rodiklio reikšmės atitinkamai pirmojo ūkio 1,76, antrojo ūkio 1,62 ir trečiojo 1,44 intervale nuo 0 iki 3). Analizuojamu laikotarpiu visi ūkiai pasiekė

artimus šakos rodikliams rezultatus (artimiausi šakos rezultatams buvo pirmojo ūkio rodikliai). Atlikus trijų Radviliškio rajono ūkių ir šakos veiklos ekonominio efektyvumo indeksų lyginamąją analizę, išanalizavus jo dinamiką, nustatyta, kad efektyviausiai dirbo pirmasis, o mažiausiai efektyviai - trečiasis ūkis.

Atlikus integruoto efektyvumo indekso ir išorinių aplinkos veiksnių ryšių analizę, galima daryti išvadą, kad jautriausiai ūkiai reaguoja į augalininkystės produkcijos paklausos ir pasiūlos svyravimus. Pirmojo ūkio atveju, nustatytas stiprus (koeficiento reikšmė 0,74) tiesioginis ryšys tarp efektyvumo indekso bei augalininkystės produkcijos pasiūlos Radviliškio rajone, pakankamai stiprus ryšys pastebimas ir tarp pirmojo ūkio veiklos efektyvumo bei augalininkystės produkcijos pasiūlos Šiaulių apskrityje (koeficiento reikšmė 0,70) bei Lietuvoje (koeficiento reikšmė 0,67). Stiprus ryšys (koeficiento reikšmė lygi 0,65) nustatytas tarp trečiojo ūkio veiklos efektyvumo ir rapsų paklausos. Stipresnis ryšys antrojo ūkio atveju pastebimas tarp veiklos efektyvumo ir grūdų supirkimo apimtys (-0,56). Ištyrus efektyvumo ir produkcijos vidutinių supirkimo kainų ryšius, pastebėta, kad grūdų supirkimo kainų svyravimams jautriausias pirmasis ūkis. Pirmajame ūkyje nustatytas vidutinio stiprumo (0,35 ir 0,57) tiesioginis ryšys tarp veiklos efektyvumo ir produkcijos supirkimo kainų. Analizuojant efektyvumo ir gamybos išteklių vidutinių kainų ryšius, nustatyta, kad antrasis ūkis jautrus sėklos (koeficiento reikšmė -0,55) ir elektros energijos (koeficiento reikšmė -0,75) vidutinių kainų svyravimams. Visų analizuojamais atvejais, net ir tada, kai koreliacinis ryšys stiprus, reikšmingumo lygmuo (p) yra žemas, tokį rezultatą lemia nedidelė tyrimo imtis.

Apibendrinus ūkių veiklos tęstinumo įvertinimo rezultatus, galima teigti, kad antrajam ir trečiajam ūkiams nuo 2010 metų egzistuoja galimybė susidurti su dideliais sunkumais, gal net bankrutuoti. Didžiausia grėsmė bankrutuoti, iškyla antrajam ūkiui, nes 2010 metais apskaičiuotas Z koeficientas tiek Altman modelyje, tiek Springate modelyje yra žemiau kritinės ribos. Pirmojo ūkio rezultatai yra pakankamai palankūs, jie artimi žemės ūkio šakos rodiklių rezultatui.

Atlikus trijų Radviliškio ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo ir veiklos tęstinumo perspektyvų įvertinimą bei veiklos ekonominio efektyvumo ryšių analizę, rekomenduojama:

Pastebima, kad pirmajame ir antrajame ūkiuose susiduriama su mažu ūkių likvidumu, apyvartinio kapitalo trūkumu bei pirkėjų išskolinimo apyvartumo mažėjimo problemomis. Todėl, siekiant, didesnio ūkių veiklos ekonominio efektyvumo, rekomenduojama peržiūrėti sutartis su produkcijos supirkėjais ir sutrumpinti pirkėjų atsiskaitymo terminus. Tai leistų padidinti ūkių trumpalaikių išskolinimų padengimo galimybes, padidintų apyvartinį kapitalą, o išaugę pinigų likučiai, padidintų ūkių kritinį, taip pat ir einamąjį likvidumą.

Nustatyta, kad visi trys Radviliškio rajono ūkiai 2005-2010 metų laikotarpiu neefektyviai valdė savo veiklos sąnaudas – apskaičiuotas veiklos sąnaudų, tenkančių vienam pardavimo litui rodiklio reikšmės artimos arba viršijančios kritinę reikšmę. Kadangi didžiąją dalį ūkių veiklos sąnaudų sudaro svarbiausi gamybos veiksniai – sėkla, trąšos, augalų apsaugos priemonės, elektros energija, degalai, rekomenduojama diegti ūkiuose naujas gamybos technologijas, investuoti į naujos modernios žemės ūkio technikos įsigijimą. Nauja moderni technika leistų sumažinti degalų sąnaudas, taip pat naujų gamybos technologijų diegimas leistų minimizuoti sėklos, trąšų ar pesticidų sunaudojimą ūkiuose.

Pastebima, kad antrasis ir trečiasis ūkiai, neturėdami nuosavų grūdų saugyklų, patiria nuostolius, dėl blogesnės produkcijos kokybės, taip pat tampa labai priklausomi nuo produkcijos paklausos svyravimų. Šiems ūkiams rekomenduojama investuoti į grūdų saugyklų įsirengimą, tai leistų sumažinti produkcijos gamybos kaštus ir pagerinti produkcijos kokybę, kuri smarkiai įtakoja produkcijos supirkimo kainą. Saugyklose laikant grūdus būtų išvengta nuoskaitų už grūdų valymą bei džiovinimą, taip pat atsirastų galimybės grūdus išlaikyti po derliaus nuėmimo ilgesnį laiką, todėl sumažėtų ūkių jautrumas paklausos svyravimams, atsirastų didesnės galimybės derėtis dėl supirkimo kainų, kas padidintų ūkių konkurencingumą.

Nustatyta, kad investicinių projektų įgyvendinimas stipriai įtakoja visų trijų ūkių finansinę būklę apibūdinančius rodiklius (vykdant projektus sumažėja ūkio likvidumas, mokumas, kapitalo apyvartumas). Taip pat didelės apimties investiciniai projektai susiję su didele rizika. Atlikta apyvartumo rodiklių analizė parodė, kad trečiojo ūkio viso turto apyvartumas yra labai mažas. Tokius rezultatus lėmė ypatingai mažas ilgalaikio turto apyvartumas. Tai reiškia, kad trečiasis ūkininkas savo turimą ilgalaikį turtą naudoja neefektyviai - ūkyje sukauptas didelės vertės turtas nedidina pardavimų apimties. Gali būti, kad ūkyje yra daug įrengimų, kurių gamybiniai pajėgumai nėra išnaudojami. Atsižvelgiant į tai, kad šis ūkis planuoja naujas investicijas ūkiui modernizuoti, rekomenduojama prieš rengiant investicinius projektus atlikti išsamią kompleksinę ūkių veiklos ekonominio efektyvumo analizę, kuri leistų įvertinti ūkio būklę bei gamybos plėtros ir veiklos tęstinumo perspektyvas.

Nors egzistuoja daugybė įvairių verslo įmonių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo metodikų, žemės ūkio verslo šakos veiklos efektyvumui vertinti jie nėra gerai pritaikyti – dėl žemės ūkių veiklos ir finansinių ataskaitų specifikos kai kurie verslo įmonių veiklą apibūdinantys rodikliai, negali būti apskaičiuoti, tam tikrų rodiklių rekomenduojamos kritinės reikšmės neatspindi ūkių būklės. Todėl atlikto kompleksinės trijų Radviliškio rajono ūkių veiklos ekonominio efektyvumo analizės pagrindu sudaryta žemės ūkio ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo schema (6 priedas). Atliekant tolesnius tyrimus, rekomenduojama, patikrinti naudotos metodikos patikimumą, bei šios schemos pagrindu, kurti ūkininkų ūkių veiklos ekonominio efektyvumo vertinimo modelį.

LITERATŪRA

1. Aleknavičienė, V. (2006). *Kiek kainuoja nuosavas kapitalas?*. [Internet] *Mano ūkis*, [žiūrėta 2010-12-05] prieiga per Internetą: <<http://www.manoukis.lt/index.php?k=42&m=1>>.
2. Appleby, R., C. (1994). *Modern business administration*. London: Pitman publishing.
3. Andrijauskienė, A. (2004). *Įmonių ekonomika*. Vilnius: Presvika.
4. Bagdžiūnienė, V. (2006). *Įmonių veiklos planavimas ir analizė*. Vilnius: Conto litera.
5. Bagdžiūnienė, V. (2005). *Finansinių ataskaitų analizė. Esmė ir verslo situacijos*. Vilnius: Conto litera.
6. Bernstein, L. A. (1978). *Financial Statement Analysis. Theory application and interpretation*. Irvin, Inc.
7. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
8. Bitinas, B., Rušienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008) *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. I dalis.*, Klaipėda, S. Jokužio leidykla-spaustuvė
9. Bivainis, J., Griškevičius, A., Jakštas, V. (1997). *Investicinių projektų vertinimas*. Vilnius
10. Boguslauskas, V., Jagelavičius, G. (2002). *Įmonės finansinis įvertinimas*. Kaunas: Technologija.
11. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (1999). *Finansų analizė*. Kaunas: Technologija.
12. Cibulskienė, D., Butkus, M. (2007). *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos. Mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
13. Cyril Pat Obi. (1998). *Verslo finansų pagrindai*. Kaunas: Technologija.
14. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius:
15. Černius, G., Paškevičius, A., Starkevičiūtė, M. (1995). *Įmonių finansinė analizė. Rodiklių apskaičiavimo metodika*. Vilnius.
16. Činga, G., Deltuvas, R., Laurinavičius, E. (2001). Duomenų gaubtumo analizės metodo taikymas miško išteklių naudojimo efektyvumui įvertinti. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*. Nr.1(15), p. 30-38.
17. Damašienė, V., Rutkauskas, V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
18. Gaidienė, Z. (1998). *Finansų valdymas*. Vilnius: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
19. Gineitienė, Z., Korsakaitė, D., Kučinskienė, M., Tamulevičius, J. (2003). *Verslas*. Vilnius: Rosma.
20. Griškevičius, A., Silickas, J. (1998). *Investicijų projektų valdymas*. Vilnius
21. Gronskas, V. (2006). *Ekonominė analizė*. Kaunas: Technologija.
22. Yin Robert, K. (2009). *Case study reserch*. California: Sage publications.
23. Jewell, B. R., (2000). *Integrutos verslo studijos*. Vilnius: The Baltic press.

24. Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansai: analizė ir valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
25. Kalvaitis, D. [internete]. *Įmonės investicinių projektų ekonominio vertinimo metodikos tobulinimas*. Lietuvos žemės ūkio universitetas. [žiūrėta 2010-10-29]. Prieiga per internetą <http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/finansai/Kalvaitis_Darius.pdf>
26. Kancerevyčius, G. (2004). *Finansai ir investicijos*. Kaunas: „Smaltijos“ leidykla
27. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
28. Kriščiukaitienė, I., Tamošaitienė, A., Andrikienė, S. (2006). Ūkio veiklos modeliavimas ieškant pelningiausių sprendimų. *Žemės ūkio mokslai*. nr. 1. p. 35-47.
29. Kriščiukaitienė, I. (2007). [internete]. *Lietuvos ūkių konkurencingumas ir ES paramos įtaka*. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. [žiūrėta 2010-10-29]. Prieiga per Internetą: <<http://baitas.lzuu.lt/~mazylis/julram/85.pdf>>.
30. Kriščiukaitienė, I., Tamošaitienė, A., Andrikienė, S. (2007). Racionalaus dydžio ūkių modeliavimas. *Žemės ūkio mokslai*. t.14., p. 78-85.
31. Kriščiukaitienė, I. (2007). *Pagrindinių žemės ūkio sektoriaus pajamų ir išlaidų prognozė iki 2020 metų*. [internete] Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. [žiūrėta 2010-10-29]. Prieiga per Internetą: <<http://www.lzuu.lt/vadyb/en/21335>>.
32. Kvederaitė, V. (1997). *Firmos finansinė analizė*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas
33. Kunigėnas, V. (2008). [internete]. Investicijų į technologijas gražos vertinimas. [žiūrėta 2008-10-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.visasverslas.lt/portal/categories/9/1/0/1/article/30>>.
34. Lazauskas, J. (2005). *Įmonių ūkinės ir komercinės veiklos ekonominė analizė. Mokomoji knyga*. Vilnius: Technika.
35. Lileikienė, L., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
36. Lukaševičius, K., Martinkus, B., Piktys, R. (2005). *Verslo ekonomika*. Kaunas: Technologija.
37. Mackevičius, J., Poškaitė D. (1998). *Finansinė analizė*. Vilnius
38. Mackevičius, J. (2005). *Įmonės veiklos analizė*. Vilnius
39. Mackevičius, J., Molienė, O. (2008). *Bendrojo pardavimo pelningumo kompleksinės analizės metodika*. *Ekonomika* 2008. Žiūrėta [2009-05-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Ekonomika/81/74-90.pdf>>.
40. Mackevičius, J. (2006). *Finansinių santykinių rodiklių skaičiavimas ir grupavimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultetas. Apskaitos ir audito katedra. Žiūrėta [2009-05-17]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Ekonomika/75/Jonas_Mackevicius.pdf>

41. Mackevičius, J., Rakštelienė, A. *Altman modelių taikymas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti*. [žiūrėta 2009-04-09]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2005_1/mackevicius.pdf>.

42. Makštutis, A. (1999). *Veiklos vadyba*. Vilnius: Leidybos centras.

43. Norvaišienė, R. (2006). *Įmonės investicijų valdymas. Mokomoji knyga*. Kaunas:

Technologija.

44. Pass, C., Lowes, B., Davies, L. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: UAB „Baltijos bisnis“. Piliponis, A. Efektyvumo didinimo ir kokybės vadybos sąsajos Lietuvos organizacijose. Žiūrėta [2009-05-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.isokonferencija.lt/2007/piliponis.pdf>>.

45. Piliponis, A. *Efektyvumo didinimo ir kokybės vadybos sąsajos Lietuvos organizacijose*. Žiūrėta [2009-05-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.isokonferencija.lt/2007/piliponis.pdf>>.

46. Radavičius, E. (1997). *Įmonės finansai*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.

47. Rimkuvienė, D. (2004). The use of Data Envelopment Analysis for selection of investment objects. *Ekonomika*. nr.66

48. Rutkauskas, A. V., Damašienė, V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiaulių universitetas: Šiaulių universiteto leidykla.

49. Rutkauskas, A.V., Stankevičius, P. (2006). *Investicinių sprendimų valdymas*.

Monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

50. Rutkauskas, V., Staskevičius, P. (2004). *Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas*.

Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

51. Rutkauskas, A. V., Sūdžius, V., Mackevičius, V. (2007). *Verslo finansai: sistema, struktūra ir elementai*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas

52. Springate, Gordon L.V., "Predicting the Possibility of Failure in a Canadian Firm". *Unpublished M.B.A. Research Project*, Simon Fraser University, January 1978.

53. Smalenskas, G. (1998). *Finansinė atskaitomybė ir jos rodikliai*. Vilnius: Lietuvos informacijos leidykla.

54. Snieška, V. ir kt. (2001). *Mikroekonomika*. Kaunas: Technologija.

55. Šlekienė, D., Klimavičienė, I. (1999). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas*. Kaunas:

Technologija.

56. Šlekienė, D. (2000). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas*. Kaunas: Technologija.

57. Venskus, R. (2008). *Pramonės organizacijos pagrindai*. Kaunas: Technologija.

58. Wilson, P. (1997). *Mažos įmonės finansinis valdymas*. Vilnius: Alma littera.

59. Urniežius, R. (2004). *Ūkinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.

60. Žvinklys, J., Vabalas, E. (2006). *Įmonės ekonomika. Mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus vadybos aukštoji mokykla.

61. *Bankruptcy prediction models*. [žiūrėta 2009-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankruptcyaction.com/insolart1.htm>>.
62. *Įmonių finansinė analizė. Rodiklių skaičiavimo metodika*. (2001), Vilnius: Nacionalinė vertybinių popierių birža.
63. *Įmonių finansinės būklės vertinimo rodikliai 1996-1999*. (2000). Statistikos departamentas. Vilnius.
64. *Insolvency prediction*. [žiūrėta 2009-04-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.sands-trustee.com/insolart.htm>>.
65. *Lietuvos žemės ūkio faktai ir skaičiai (2005-2010)*. [internete]. [žiūrėta 2011-03-18], <<http://www.vic.lt/?mid=75>>
66. *Nacionalinės mokėjimų agentūros prie žemės ūkio ministerijos 2009 metų veiklos ataskaita*. (2010). [internete]. [žiūrėta 2011-03-21], <<http://www.nma.lt/>>
67. *Rinkotyra. Žemės ūkio ir maisto produktai*. (2006,2007,2008,2009). Nr. 1,2,3,4 . Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
68. Statistinė informacija. [žiūrėta 2011-03-10]. Prieiga per internetą <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024>>.
69. *Verslas kaime. Kodėl jis merdi?* [internete]. [žiūrėta 2008-10-29] prieiga per Internetą:<http://www.laei.lt/publ_vie.php?id_public=10>.
70. *Vertikali ir horizontali finansinių ataskaitų analizė*. [žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą : <http://www.emokymas.lt/emokymas/finansine_apskaita/177664.html>.
71. *Žemės ūkio subjektų restruktūrizacijos poveikio jų konkurencingumui ir investicijų į ūkio modernizavimą efektyvumo tyrimai*. (2005). [internete]. [žiūrėta 2010-10-29], prieiga per Internetą:<<http://www.lzuu.lt/mtr/2005/009.htm>>.
72. *Žemės ūkio respondentinių įmonių duomenys*. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. Vilnius, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010.

PAGRINDINIŲ SAŲVOKŲ ŽODYNAS

A-B

Apyvartinis kapitalas – apskaitoje naudojamas terminas, reiškiantis įmonės trumpalaikio turto, kuris naudojamas gamybos cikle, trunkančiame ne ilgiau kaip vienerius metus, ir trumpalaikių išsipareigojimų skirtumą.

Ataskaitinis laikotarpis – laikotarpis, kurio finansinė atskaitomybė yra rengiama.

Atsargos – trumpalaikis turtas (žaliavos ir komplektuojamieji gaminiai, nebaigta gamyba, pagaminta produkcija bei pirktos prekės, skirtos perparduoti), kurį įmonė sunaudoja pajamoms uždirbti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą.

Balansas – įmonės (juridinio asmens) finansinės atskaitomybės dokumentas, kuriame parodomas visas įmonės turtas, nuosavas kapitalas ir išsipareigojimai paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną.

Bankrotas – įmonės, banko ar asmens finansinė padėtis, kuriai esant jie nepajėgia apmokėti skolų ir vykdyti kitų turtinių išsipareigojimų.

Barteriniai (Natūriniai) mainai - prekių ar paslaugų pakeitimas kitomis prekėmis ar paslaugomis nenaudojant pinigų.

Bendrasis pelnas – tai skirtumas tarp pardavimų ir parduotų prekių (paslaugų) savikainos (pagaminimo kaštų arba įsigijimo savikainos).

Bendrasis pelningumas – įmonės veiklos efektyvumo vertinimo rodiklis, apskaičiuojamas kaip bendrojo pelno ir pardavimo pajamų santykis.

D

Dinamikos eilutės – statistinių dydžių eilutės, apibūdinančios socialinių ekonominių reiškinių kitimą laiko atžvilgiu.

Dinamikos eilučių analizė – praeities statistikos duomenų, suregistruotų vienas po kito einančiais laikotarpiais, analizė, siekiant perkelti šią praeities patirtį, kai norima numatyti, kas atsitiks ateityje.

E

Efektyvumas – gamybos išteklių panaudojimo lygis, garantuojantis maksimalų rezultatą.

Ekonomika – šalies apibūdinimas remiantis bendra ekonomine veikla ir jos sudedamosiomis dalimis; ūkinių gėrybių gamyba, siekiant gauti kuo daugiau turto arba įsigyti tam tikro dydžio turtą su mažiausiais ištekliais.

Ekonomikos augimas – gamybos didėjimo tendencija per ilgą laikotarpį.

Europinio dydžio vienetas (EDV) - Europos Sąjungoje naudojamas žemės ūkio valdos ekonominio dydžio matavimo vienetas. Pagal Bendrijos ūkių tipologiją europiniam dydžio vienetai apibrėžti, 1 EDV lygus 1200 litų, dėl infliacijos ir kitų makroekonominių rodiklių, lemiančių žemės ūkio ekonomines tendencijas, jo dydis gali būti keičiamas.

F

Finansai – lėšų, priklausančių įmonei ar valstybei, visuma; taip pat šių lėšų gavimo ir panaudojimo sistema.

Finansiniai rodikliai – priemonė pateikti įmonės apskaitos arba finansinius skaičiavimus tarp kitų skaičių, išreiškiant skaičius kaip kitų skaičių santykį, tam, kad būtų įvertintas įmonės „didumas“ arba „mažumas“.

G-H

Gautinos sumos – finansinis turtas, kuris atsiranda pardavus prekes ar kitą turtą ar suteikus paslaugas.

Grynasis pelnas – įmonės (juridinio asmens) galutinis tam tikro ataskaitinio laikotarpio uždirbtas rezultatas.

Grynasis pelningumas – įmonės veiklos efektyvumo vertinimo rodiklis, skaičiuojamas kaip grynojo pelno ir pardavimų santykis, parodantis kiek grynojo pelno duoda vienas pardavimų litas.

Hipotezė – prognozavimo būdas, suformuluotas iš teorinės analizės ir pakankamai tiksliai apibūdinamas, kad jį būtų galima patikrinti patirties duomenimis.

I

Investuotas kapitalas – tai nuosavybės ir ilgalaikių bei trumpalaikių finansinių skolų suma.

Ilgalaikis turtas – įmonės (juridinio asmens) turtas, kuris naudojamas įmonės ekonominei naudai gauti ilgiau nei vienerius metus ir kuriam priskiriama formavimo savikaina, nematerialusis turtas, materialusis turtas, ilgalaikis finansinis turtas.

Ilgalaikis įsipareigojimas – įsipareigojimas, už kurį įmonė privalės atsiskaityti vėliau nei per vienerius metus nuo balanso datos.

Intensyvosios žemdirbystės sistema – sistema orientuota į prekinės produkcijos gamybos masto didinimą. Jai būdinga specializacija, koncentracija, mechanizavimas, cheminių ir biologinių priemonių taikymas siekiant padidinti gamybos mastą.

Išlaidos – turto ar paslaugų sunaudojimas bei turto vertės sumažėjimas per ataskaitinį laikotarpį.

Įprastinės veiklos pelnas – tai pelnas iš pagrindinės įmonės gamybinės/komercinės veiklos, kurios metu parduodamos įmonės prekės ar paslaugos. Kad gautų šias pajamas, įmonė patiria pardavimų ir administracines (veiklos) sąnaudas.

K

Kaina – prekės, paslaugos, turto arba gamybos veiksnių pinigine vertė.

Kapitalas – indėlis į gamybą, investuojant į materialųjį kapitalą (pvz. įmones, įstaigas, įrankius) ir intelektualųjį (profesinį pasirengimą).

Konkurencija – toks reiškinys (arba situacija rinkoje), kai įmonės konkuruoja viena su kita dėl savo prekių (paslaugų) pirkėjų.

L

Likvidumas – vertybinių popierių arba materialinių vertybių pavertimas (be didelių nuostolių) grynaisiais pinigais.

Likvidus turtas – įmonės turtas, kurį greitai ir be nuostolių (arba su minimaliais nuostoliais) galima paversti grynaisiais pinigais.

M

Metinė finansinė atskaitomybė – finansinė atskaitomybė, parengta apibendrinus įmonės finansinių metų duomenis.

Mokesčiai – įstatymų nustatyti individualių asmenų, įmonių ir kitų ūkio subjektų privalomieji mokėjimai į valstybės ar vietinį biudžetą.

Mokumas – įmonės (juridinio asmens) sugebėjimas laiku apmokėti įsipareigojimus.

N

Nuosavas kapitalas – įmonės turto dalis, likusi iš viso turto atėmus įsipareigojimus.

Nuostolis – skirtumas, susidarantis, kai firmos bendrosios pajamos tampa mažesnės už bendrąsias sąnaudas.

O

Optimizavimas – terminas, vartojamas apibūdinant veiklą, kurios dėka sistema tampa geriausia (optimali).

P

Pajamos – tam tikrą laiką gaunamos lėšos už gamybos veiksmų nuosavybę; pinigai, kuriuos gauna įmonė, parduodama prekes ar paslaugas.

Paklausa – ekonominė kategorija, įvardijanti prekių ir paslaugų apimtį, kurią pirkėjai norėtų įsigyti.

Pardavimo pajamos – ekonominės naudos padidėjimas dėl prekių pardavimo ir paslaugų teikimo per ataskaitinį laikotarpį, pasireiškiantis įmonės turto padidėjimu arba įsipareigojimų sumažėjimu, kai dėl to padidėja nuosavas kapitalas, išskyrus papildomus savininkų įnašus.

Pardavimų pelningumas – atspindi pardavimų efektyvumą įvairiuose įmonės veiklos etapuose. Pardavimų pelningumas vertina kokią grąžą duoda 1 pardavimų litas.

Pasiūla – prekių kiekio, kurį pardavėjai nori ir gali parduoti, ir kainos, už kurią ta prekė gali būti nupirkta, ryšys.

Pelnas – bendrųjų pajamų ir bendrųjų kaštų skirtumas; finansinė nauda, gaunamų pajamų ir joms uždirbti reikalingų sąnaudų, pajamų perviršis; teigiamas finansinių metų ūkinės veiklos rezultatas.

Pelningumo rodikliai – įmonės pelno normos apskaitos matas, kuris išreiškia įmonės pelną kaip jos pajamų, gautų iš pardavimo, procentą.

Pelningumas – įmonės veiklos efektyvumo rodiklis, gaunamas lyginant uždirbtą pelną su tam tikru pasirinktu dydžiu – pardavimo pajamomis, nuosavu kapitalu, turtu ir pan.

Pelno (nuostolių) ataskaita – įmonės (juridinio asmens) finansinės atskaitomybės dokumentas, kuriame nurodomos visos per ataskaitinį laikotarpį įmonės uždirbtos pajamos, patirtos sąnaudos ir gauti veiklos rezultatai.

R

Rinka – mainų mechanizmas, suvedantis produkto, gamybos veiksmų ar vertybinių popierių pardavėjus ir pirkėjus.

Rizika – įmonės investicijų nuostolio galimybė, kylanti iš to, kad ji veikia nepatikimoje ūkinės veiklos aplinkoje.

S

Sąnaudos – ekonominės naudos sumažėjimas dėl turto sunaudojimo, turto pardavimo, turto netekimo arba turto vertės sumažėjimo ar įsipareigojimų prisiėmimo per ataskaitinį laikotarpį, kai dėl to sumažėja nuosavas kapitalas, išskyrus tiesioginį jo mažinimą.

Standartinis gamybinis pelnas (SGP) – skirtumas tarp produkcijos vertės, gautos per metus iš vieno pasėlių hektaro ar gyvulio (pridėjus tiesiogines išmokas ir kompensacines išmokas mažiau palankioms vietovėms), ir produkcijai pagaminti reikalingų tiesiogiai su gamyba susijusių specifinių išlaidų.

T

Trumpalaikis įsipareigojimas – įsipareigojimas, už kurį įmonė privalės atsiskaityti per vienerius metus nuo balanso datos arba per vieną įmonės veiklos ciklą.

Trumpalaikis turtas – turtas, kurį įmonė sunaudoja ekonominei naudai gauti per vienerius metus arba per vieną įmonės veiklos ciklą.

Turtas – materialiosios, nematerialiosios ir finansinės vertybės, kurias valdo ir naudoja ir (arba) kuriomis disponuoja įmonė, ir kurias naudojant tikimasi gauti ekonominės naudos.

U-Ū

Ūkių apskaitos duomenų tinklas (ŪADT) – Europos Sąjungos šalyse unifikuota informacinė sistema, atspindinti prekinę produkciją gaminančių ūkių veiklą.

V

Vidurkis – apibendrinantis kiekybinis rodiklis, išreiškiantis vienu ar keliu požymių reiškiniais tam tikro varijuojančio požymio tipišką lygį konkrečiomis vietos ir laiko sąlygomis.

Veiklos sąnaudos – patirtos per ataskaitinį laikotarpį išlaidos, susijusios su įprastine įmonės veikla, vykdoma neatsižvelgiant į pardavimų apimtį, išskyrus finansinę, investicinę ir kitą veiklą.

Veiklos pelnas – parodo įmonės įprastinės veiklos rezultatą per ataskaitinį laikotarpį.

PRIEDAI

Efektyvumo sąvokos apibrėžimų klasifikacija

Autoriai	Efektyvumas - tai:
CH. Pass, B. Lowes, L. Davies	Santykis tarp nepakankamų gamybos išteklių ir prekių bei paslaugų produkcijos apimtys.
B. R. Jewell (2000)	Išteklių sąnaudos, kai analizuojama kiek faktiškai panaudota išteklių ir kiek buvo suplanuota jų panaudoti.
A. Jakutis, V. Petraškevičius, A. Stepanovas (2000)	Įvairių išteklių naudojimo lygis, užtikrinantis maksimalų produkto panaudojimo lygį.
K. Lukaševičius (2005)	Įmonės veiklos veiksmingumas, rezultatyvumas, reiškiamas ta veikla, pasiekto rezultato ir sąnaudų jam pasiekti santykiu.
S. Puškorius (2004)	Pageidautinų veiklos rezultatų ir panaudotų tiems rezultatams pasiekti kompleksinių išteklių, indėlių, kaštų bei kitų resursų santykis.
Hardwick ir kt. (1990) ir Rastėnienė (2002)	Išteklių paskirstymo ekonomikoje būdas, kai ištekliai tam tikru laikotarpiu bus naudojami taip, kad bus neįmanoma pagerinti vieno žmogaus gerovę tuo pačiu metu nesumažinant kito gerovės. Toks išteklių paskirstymas įvardijamas Pareto optimumu. Pasiekus šį efektyvumą, gamybos ir paskirstymo pokyčiai negali garantuoti papildomos grynosios naudos.
Snieška ir kt. (2001)	Produktyvųjų pastangų naudojimo lygis, užtikrinantis maksimalų rezultatą.
Gronskas (2006)	Efektyvus lėšų gamybos procese cirkuliavimas, duodantis teigiamą gamybos rezultatą, greitą gamybos proceso ciklą, kurio metu ne tik sukuriamas pelnas, bet ir pinigų srautas, reikalingas gamybos proceso tęstinumui palaikyti

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Pass, CH., Lowes, B., Davies, L., Jewell, B. R., (2000), Jakutis, A., Petraškevičius, V., Stepanovas, A. (2000), Lukaševičius, K. (2005), Puškorius, S. (2004), Hardwick ir kt. (1990) ir Rastėnienė (2002), Snieška ir kt. (2001), Gronskas, V. (2006).

Įmonių veikiančių išorinės aplinkos veiksnių klasifikacija

Autoriai	Išorinės aplinkos elementai
Lukaševičius, K., Martinkus, B., Piktys, R. (2005)	Techniniai, Administraciniai – ekonominiai, Politiniai Socialiniai – kultūriniai.
Gineitienė, Z., Korsakaitė, D., Kučinskienė, M., Tamulevičius, J. (2003)	Ekonominiai, Politiniai ir teisiniai, Socialiniai ir kultūriniai, Mokslo ir technikos pažangos
Venskus, R. (2008)	Visuomeninė politinė aplinka Teisinė aplinka Ekonominė aplinka Geografinė aplinka Ekologinė aplinka
Makštutis, A. (1999)	Politiniai procesai Ekonominiai procesai Socialiniai procesai Technologijos politikos procesai Rinkų plėtojimo procesai Aplinkos pokyčių procesai Užsienio įtakos procesai Konkurentų veiklos procesai
Appleby, R. C. (1994)	Ūkio aplinka: ūkio struktūra, galimos alternatyvos, vartotojų/ tiekėjų stiprybės, įėjimo/ išėjimo kliūtys Darbo aplinka: konkurentų padėtis, vartotojų profilis, akcininkų interesai, santykiai su tiekėjais ir kreditoriais. Ekologinės Politinės/Teisinės Technologinės Ekonominės

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis Lukaševičium, K., Martinkum, B., Pikičiu, R., Gineitiene, Z., Korsakaite, D., Kučinskiene, M., Tamulevičium, J., Venscum, R., Makštučiu, A., Appleby, R., C.

Finansinių santykinių rodiklių grupavimas Lietuvos ir užsienio autorių darbuose

Lietuvos autoriai	Rodiklių grupės	Užsienio autoriai	Rodiklių grupės
Bagdžiūnienė V. (2005)	1. Apyvartumo 2. Mokumo ir stabilumo 3. Pelningumo	Bernstein L. A. (1978)	1. Likvidumo 2. Kapitalo struktūros ir ilgalaikio mokumo 3. Investicijų gražos 4. Veiklos 5. Pardavimo pajamų ir turto santykio 6. Rinkos vertinimo
Juozaitytė L. (2000)	1. Pelningumo ir sąnaudų lygio 2. Trumpalaikio mokumo 3. Bendrojo mokumo	Brigham E. F., Daves P. R. (2004)	1. Mokumo 2. Turto valdymo 3. Skolų valdymo 4. Pelningumo 5. Rinkos vertės
Poškaitė D. (1994)	1. Mokumo (likvidumo) 2. Įsiskolinimo 3. Pelningumo (rentabilumo) 4. Akcijų ir kapitalo įvertinimo 5. Veiklos (valdymo) efektyvumo	Savickaja G. V. (2005)	1. Bendri 2. Mokumo ir finansinio stabilumo 3. Veiklos aktyvumo 4. Pelningumo 5. Gamybos intensyvumo 6. Investicinės veiklos 7. Įsipareigojimų ir biudžeto vykdymo
Lazauskas J. (2005)	1. Pardavimų 2. Veiklos išteklių formavimo ir panaudojimo 3. Veiklos sąnaudų 4. Ūkio subjekto finansinės veiklos ir finansinės būklės	Wilson P. (1997)	Likvidumo Aktyvumo Pelningumo Įsiskolinimo
Urnėžius R. (2004)	Likvidumo Efektyvumo (apyvartumo) Kapitalo Pelningumo ir rentabilumo Paskolos aptarnavimo		
Kvedaraitė, R. (1997)	Pelningumo Turto valdymo Likvidumo Įsipareigojimų		

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Mackevičius, J., Bagdžiūnienė V., Juozaitytė L., Poškaitė D., Bernstein L. A., Brigham E. F., Daves P. R., Savickaja G. V., Lazauskas, J., Urnėžius, R.

Skaiciavimams naudotos finansinių santykių rodiklių formulės

Rodiklis	Formulė
Pelningumo rodikliai	
Bendrasis pardavimų pelningumas	Bendrasis pelnas/Pardavimo pajamos
Grynasis pardavimų pelningumas	Grynasis pelnas/ Pardavimo pajamos
Veiklos pelningumas	Veiklos pelnas/Pardavimo pajamos
Turto pelningumas	Grynasis pelnas/ Visas turtas
Kapitalo pelningumas	Grynasis pelnas/ Nuosavas kapitalas
Mokumo rodikliai	
Einamasis likvidumas	Trumpalaikis turtas/ Trumpalaikiai įsipareigojimai
Kritinis likvidumas	(Trumpalaikis turtas-Atsargos)/Trumpalaikiai įsipareigojimai
Bendrasis skolos rodiklis	Visi įsipareigojimai/Visas turtas*100
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	Ilgalaikiai įsipareigojimai/ Visas turtas*100
Trumpalaikio įsiskolinimo rodiklis	Trumpalaikiai įsipareigojimai/ Visas turtas*100
Apyvartumo rodikliai	
Apyvartinis kapitalas	Trumpalaikis turtas-Trumpalaikiai įsipareigojimai
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	Apyvartinis kapitalas/ Visas turtas
Manevringumo koeficientas	Trumpalaikis turtas/ Nuosavas kapitalas
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	Veiklos sąnaudos/Pardavimo pajamos
Viso turto apyvartumas (kartais)	Pardavimo pajamos/ Visas turtas
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	Pardavimo pajamos/Ilgalaikis turtas
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	Pardavimo pajamos/Trumpalaikis turtas
Atsargų apyvartumas (dienomis)	Atsargos*365/Pardavimo pajamos
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	Pirkėjų įsiskolinimas*365/ Pardavimo pajamos
Veiklos ciklas (dienomis)	Atsargų apyvartumas (dienomis) + Pirkėjų apyvartumas (dienomis)

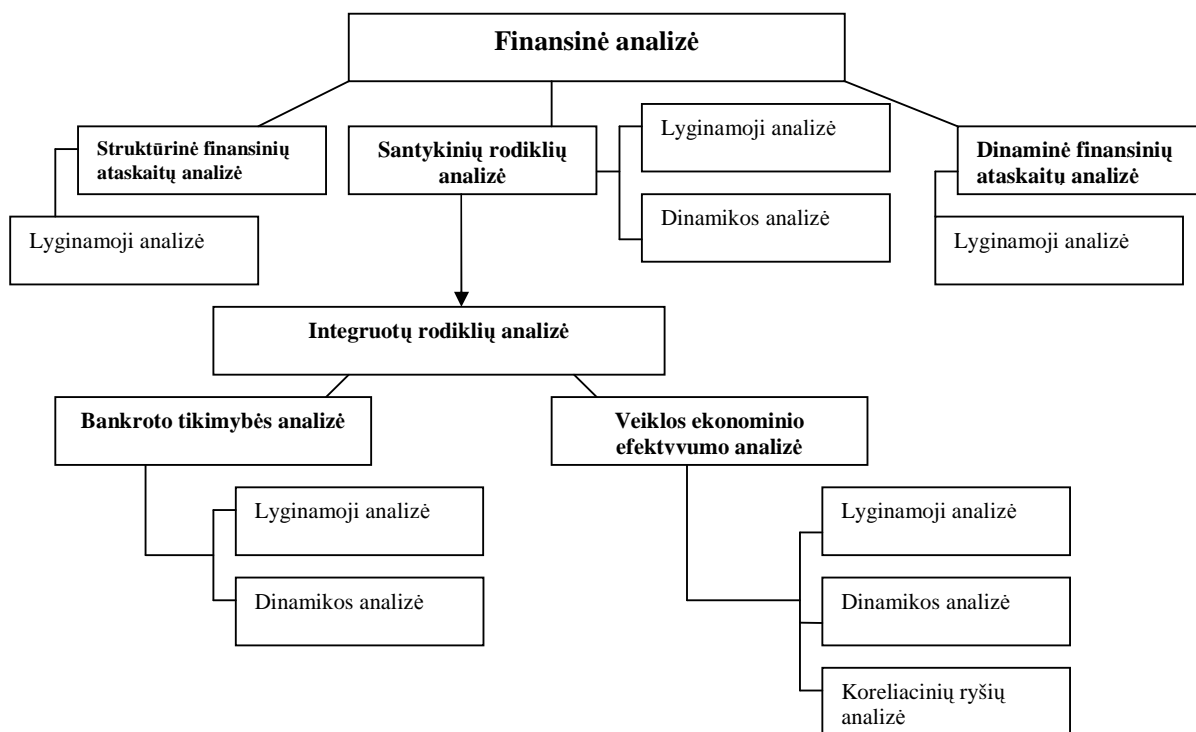
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento „Pagrindiniai įmonių veiklos vertinimo rodikliai 2006“, Vilnius, 2007.

Santykinių rodiklių, naudojamų skaičiuojant integruotą veiklos ekonominio efektyvumo indeksą, reikšmės

Rodiklis	Reikšmės			
	labai gerai	gerai	patenkinamai	nepatenkinamai
Įvertinimas pagal Statistikos departamento metodiką				
Perkoduota į ranginę skalę reikšmė	3	2	1	0
Pelningumo rodikliai				
Bendrasis pardavimų pelningumas	>35	15-35	7-15	<7
Grynasis pardavimų pelningumas	>25	10-25	5-10	<5
Turto pelningumas	>20	15-20	8-15	<8
Kapitalo pelningumas	>30	20-30	10-20	<10
Mokumo (likvidumo) rodikliai				
Einamasis likvidumas	>2	1,5-2	1-1,5	<1
Kritinis likvidumas	>1,5	1,2-1,5	1-1,2	<1
Bendrasis skolos rodiklis	<0,3	0,3-0,5	0,5-0,7	>0,7
Ilgalaikio išiskolinimo rodiklis	<0,3	0,3-0,5	0,5-0,7	>0,7
Trumpalaikio išiskolinimo rodiklis	<0,05	0,05-0,3	0,3-0,6	>0,6
Apyvartumo rodikliai				
Manevringumo koeficientas	>0,6	0,5-0,6	0,4-0,5	<0,4
Veiklos sąnaudos pardavimų litui	<0,5	0,5-0,7	0,7-0,9	>0,9
Viso turto apyvartumas	>2	1-2	1	<1
Ilgalaikio turto apyvartumas	>1,5	1-1,5	1	<1

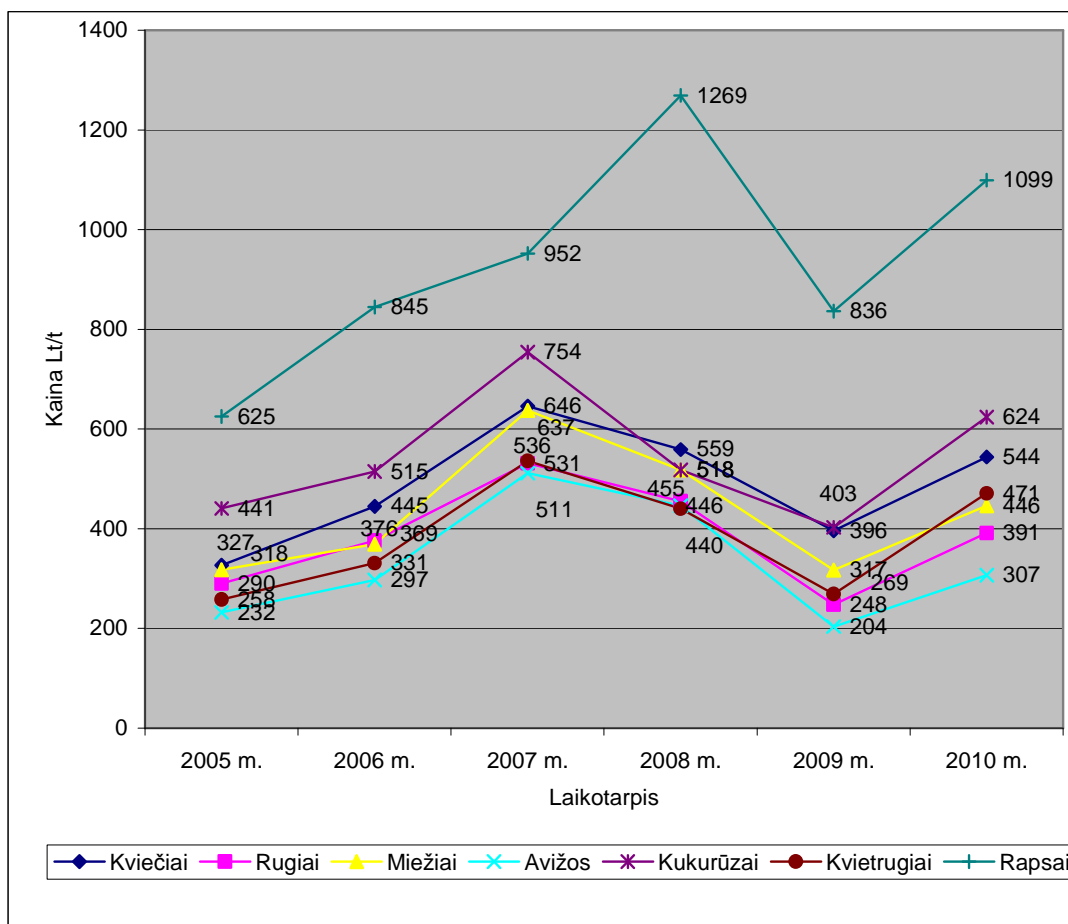
Šaltinis: parengta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento „Įmonių finansinės būklės vertinimo rodikliai 1996-1999“. Vilnius, 2000.

**Žemės ūkio ūkių veiklos ekonominio efektyvumo kompleksinio vertinimo modelis
Radviliškio rajono ūkių pavyzdžiu**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis V. Bagdžiūniene (2006), V. Gronsku (2006), V. Rutkausku ir P. Stankevičium (2004).

Augalininkystės produkcijos vidutinės supirkimo kainos 2005-2010 m.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis ŽŪMPRIS 2005-2010 m. duomenimis

Pirmojo ūkio balanso ataskaita (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	1035000	1087970	1249752	1105606	1693370	1432266
Nematerialus turtas	-	-	-	-	967	780
Materialus turtas:	1035000	1077970	1229752	1085606	1672403	1411486
Žemė	183000	216154	216154	216154	216154	263254
Miškas	-	26558	26558	26558	26558	26558
Pastatai ir kiti statiniai	31000	14521	13469	12767	12767	12767
Mašinos ir įrengimai	504000	705750	827430	704015	1322212	1037795
Transporto priemonės	-	-	144314	124773	93581	62390
Kitas materialus turtas	317000	114987	1827	1339	1131	8722
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	-	10000	20000	20000	20000	20000
BIOLOGINIS TURTAS	64000	140528	140528	147545	357531	425409
Daugiamečiai sodiniai	64000	54882	54882	54882	54882	54882
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	85646	85646	75680	134628	183006
Pasėliai	-	-	-	16983	168021	187521
TRUMPALAIKIS TURTAS	1329000	897335	1180508	862590	1137659	1342292
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	277000	233820	446813	484305	638070	982607
Atsargos	277000	218410	444907	467328	633331	813220
Medžiagos	178000	65375	243717	363017	313445	398977
Nebaigta gamyba	78000	101162	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	21000	51873	201190	104311	319886	414243
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	15410	1906	16977	4739	169387
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	449000	469842	359578	107718	322089	204035
Pirkėjų skolos	439000	191560	359578	107718	216198	204035
Kitos gautinos sumos	10000	278282	-	-	105891	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	60000	-	-
PINIGAI	603000	193673	374117	210567	177500	155650
TURTO IŠ VISO:	2428000	2125833	2570788	2115741	3188560	3199967
NUOSAVAS KAPITALAS	1698000	1323017	1475148	1212266	1385360	1434555
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	185000	121696	96979	72262	71509	291540
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	545000	681120	998661	831213	1731691	1473872
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	189000	146950	190363	115257	139533	605623
Paskolos	173000	146950	45300	-	89903	594353
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	16000	-	145063	115257	49630	11270
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	356000	534170	808298	715956	1592158	868249
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	64828	194289	97041	95631	177431
Paskolos	76000	89721	97151	78911	49749	28858
Skolos tiekėjams ir rangovams	220000	313653	345037	376372	1430719	581095
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-27512	-23095	5739	6676	6567
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	60000	93480	194916	157893	9383	74298
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	2428000	2125833	2570788	2115741	3188560	3199967

Pirmojo ūkio pelno(nuostolio) ataskaita (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Pardavimo pajamos	1017000	923956	1431175	1633090	1090025	1344879
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-9000	-50235	48155	-89862	425561	162234
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	30000	57471	73674	23516	65154	113264
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	555	1013	-	52
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-43726	-	-
Bendroji produkcija	1038000	931192	1553559	1524031	1580740	1620429
Kintamos ūkio sąnaudos	630000	670407	632414	858083	945363	1077352
Bendras gamybinis pelnas	408000	260785	921145	665948	635377	543077
Pastovios ūkio sąnaudos	306000	462216	421465	459605	467527	613063
Pagrindinės veiklos pelnas	102000	-201431	499680	206343	167850	-69986
Dotacijos susijusios su pajamomis	-	342792	30301	313611	558197	689039
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	120000	23062	-42564	-40614	-25025	-111391
Kitas pelnas ar nuostoliai	30000	-	65555	52758	-	2480
Pelnas prieš apmokestinimą	252000	164423	552972	532098	701022	510142
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	9383	-
Grynasis pelnas	252000	164423	552972	532098	691639	510142

Antrojo ūkio balanso ataskaita (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	72500	618266	498269	1218846	1371569	1516665
Nematerialus turtas	10200	10000	7600	22534	16765	12259
Materialus turtas:	62300	608266	490669	1196312	1354804	1504406
Žemė	32500	39088	39088	43873	43873	43873
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	5300	5196	4928	4659	4408	571150
Mašinos ir įrengimai	24500	546611	446195	1147436	1088490	811309
Transporto priemonės	-	-	-	-	101405	77884
Kitas materialus turtas	-	17371	458	344	249	190
Nebaigta statyba	-	-	-	-	116379	-
Finansinis turtas	-	-	-	-	-	-
BIOLOGINIS TURTAS	-	-	13984	-	60559	77522
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-	-	-	-	-
Pasėliai	-	-	13984	-	60559	77522
TRUMPALAIKIS TURTAS	128500	138349	367579	313538	332593	255300
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	11700	69601	206267	184044	199039	193888
Atsargos	11700	65427	202094	180440	133036	139513
Medžiagos	-	22091	105250	92850	57990	81604
Nebaigta gamyba	11700	16200	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	-	27136	96844	87590	75046	57909
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	4174	4173	3604	66003	54375
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-	37780	10910	80982	84386	61053
Pirkėjų skolos	-	664	10910	32379	-	949
Kitos gautinos sumos	-	37116	-	48603	84386	60104
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	116800	30968	150402	48512	49168	359
TURTO IŠ VISO:	201000	756615	879832	1532384	1764721	1849487
NUOSAVAS KAPITALAS	201100	199726	340396	464737	516835	528601
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-	367818	309973	252129	593919	438913
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	-	189071	229463	815518	653967	881973
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-	160946	72704	281750	213376	287978
Paskolos	-	160946	72704	281750	213376	287978
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	-	28125	156759	533768	440591	593995
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	-	48468	116238	235791	412029
Paskolos	-	-	-	-	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	-	21677	85912	417530	204800	181838
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	-	6448	22379	-	-	128
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	201100	756615	879832	1532384	1764721	1849487

Antrojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaita (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Pardavimo pajamos	148200	133583	202228	392103	478621	404906
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-	-10664	67491	-23238	8337	-174
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	-	3738	31736	21680	4700	-
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	423	910	-	47
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	148200	126657	301878	391455	491658	404779
Kintamos ūkio sąnaudos	40600	94544	136536	208651	288197	225220
Bendras gamybinis pelnas	107600	32113	165342	182804	203461	179559
Pastovios ūkio sąnaudos	15200	89265	59789	83053	201177	174882
Pagrindinės veiklos pelnas	92400	-57152	105553	99751	2284	4677
Dotacijos susijusios su pajamomis	-	102812	46741	4080	124679	66202
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-	-12744	-11600	-30205	-18088	-48393
Kitas pelnas ar nuostoliai	-	-1922	313	1055	275	-
Pelnas prieš apmokestinimą	92400	30994	141007	74681	109150	22486
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	92400	30994	141007	74681	109150	22486

Trečiojo ūkio balanso ataskaita (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	1298576	462231	1576679	1740962	1620211	2567455
Nematerialus turtas	-	-	-	-	-	17624
Materialus turtas:	1290576	448431	1570679	1731562	1610811	2539531
Žemė	94820	257011	328011	397277	487061	656662
Miškas	-	42000	42000	42000	42000	42000
Pastatai ir kiti statiniai	7909	7723	7534	142782	134410	126037
Mašinos ir įrengimai	859557	107301	1095873	1043173	843413	1521708
Transporto priemonės	-	-	96500	105825	103494	101163
Kitas materialus turtas	328290	34396	761	505	433	360
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	91601
Finansinis turtas	8000	13800	6000	9400	9400	10300
BIOLOGINIS TURTAS	-	6850	54320	190786	357769	242434
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	6850	6200	5000	12777	18707
Pasėliai	-	-	48120	185786	344992	223727
TRUMPALAIKIS TURTAS	451603	512149	813719	687020	696844	813109
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ie nebaigtos vykdyti sutartys	117843	270078	317765	528480	559355	627302
Atsargos	117843	270078	317764	527749	556479	603844
Medžiagos	9530	183786	307718	504039	528882	593387
Nebaigta gamyba	102200	80582	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	6113	5710	10046	23710	27597	10457
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-	1	731	2876	23458
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	224792	193187	69077	21901	64181	44152
Pirkėjų skolos	105772	44868	69077	21901	64181	44152
Kitos gautinos sumos	119020	148319	-	-	-	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	108968	48884	426877	136639	73308	141655
TURTO IŠ VISO:	1750179	981230	2444718	2618768	2674824	3622998
NUOSAVAS KAPITALAS	676464	341359	700825	717462	1041908	1259643
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	116570		326449	385686	306491	646474
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	957145	639871	1417444	1515620	1326425	1716881
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	727701	115365	666666	575763	304868	607607
Paskolos	722601	79292	595665	441900	219900	557257
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	5100		39437	106808	62422	37453
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	36073	31564	27055	22546	12897
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	229444	524506	750778	939857	1021557	1109274
Ilgalaikių skolų atskaitinių metų dalis	1275	64217	284960	87133	169007	184909
Paskolos	-	78758	108	34000	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	227389	375011	427963	761692	791753	890059
Dgauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	304	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	290	304	475	802	1128	1706
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	490	6216	37272	56230	59365	32600
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	1750179	981230	2444718	2618768	2674824	3622998

Trečiojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaita (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Pardavimo pajamos	567202	374657	991334	1269230	1265723	1450902
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-4964	45703	-28777	150130	170871	-132475
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	5106	22092	25676	39073	31359	58865
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	-	700	-	396
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	
Bendroji produkcija	567344	442452	988233	1459133	1467953	1377688
Kintamos ūkio sąnaudos	402790	428430	458116	962727	990825	1120774
Bendras gamybinis pelnas	164554	14022	530117	496406	477128	256914
Pastovios ūkio sąnaudos	69578	61603	120788	230727	227474	279470
Pagrindinės veiklos pelnas	94976	-47581	409329	265679	249654	-22556
Dotacijos susijusios su pajamomis	116570	153448	171182	63836	352384	432882
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-	-16496	-50275	-68865	-64961	-39897
Kitas pelnas ar nuostoliai	-	74	-	-	1726	-21512
Pelnas prieš apmokestinimą	211546	89445	530236	260650	538803	348917
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	10509	41
Grynasis pelnas	211546	89445	530236	260650	528294	348876

14 priedas

Šiaulių apskrities respondentinių ūkių balanso ataskaita (vidutinės reikšmės 2005-2009 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
ILGALAIKIS TURTAS	212326	165967	208645	233270	243612
Nematerialus turtas	21103	13337	16045	12194	10204
Materialus turtas:	168618	140260	174851	192373	206253
Žemė	46496	41236	53774	54821	56180
Miškas	-	-	-	1786	1668
Pastatai ir kiti statiniai	24864	19623	25488	23922	25743
Mašinos ir įrengimai	77102	64085	85909	104460	116335
Transporto priemonės	-	-	-	-	-
Kitas materialus turtas	20156	15316	9680	7384	6327
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	22605	12370	17749	28703	27155
BIOLOGINIS TURTAS	21179	14660	19951	20497	21422
Daugiamečiai sodiniai	838	551	190	629	1521
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	20341	14109	19761	19868	19901
Pasėliai	-	-	-	-	-
TRUMPALAIKIS TURTAS	54555	44354	64073	58301	57901
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ie nebaigtos vykdyti sutartys	20783	12778	25956	24688	19856
Atsargos	20783	12778	25956	24688	19856
Medžiagos	-	-	-	-	-
Nebaigta gamyba	-	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	-	-	-	-	-
Kita produkcija	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-	-	-	-	-
Pirkėjų skolos	-	-	-	-	-
Kitos gautinos sumos	-	-	-	-	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-
PINIGAI	33772	31576	38117	33613	38045
TURTO IŠ VISO:	288060	224981	292669	312068	322935
NUOSAVAS KAPITALAS	238191	188482	240507	248983	265159
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-	-	-	-	-
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	49869	36499	52162	63085	57776
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	21628	23083	28274	31684	28475
Paskolos	-	-	-	-	-
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	28241	13416	23888	31401	29301
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	-	-	-	-
Paskolos	-	-	-	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	-	-	-	-	-
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	-	-	-	-	-
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	288060	224981	292669	312068	322935

Šiaulių apskrities respondentinių ūkių pelno (nuostolio) ataskaita (vidutinės reikšmės 2005-2009m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Pardavimo pajamos	79980	50607	89530	106352	88017
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-	-	-	-	-
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	-	-	-	-	-
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	-	-	-
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	101532	61405	115789	121607	100452
Kintamos ūkio sąnaudos	44504	29546	38270	51713	48383
Bendras gamybinis pelnas	57028	31859	77519	69894	52069
Pastovios ūkio sąnaudos	37306	28032	38641	47625	46334
Pagrindinės veiklos pelnas	19722	3827	38878	22269	5735
Dotacijos susijusios su pajamomis	28241	31516	28434	38788	45885
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-	-	-	-	-
Kitas pelnas ar nuostoliai	-	-	-	-	-
Pelnas prieš apmokestinimą	47963	35343	67312	61057	51620
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	47963	35343	67312	61057	51620

16 priedas

Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių balanso ataskaita (vid. reikšmės, 2005-2009 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
ILGALAIKIS TURTAS	320060	256237	239739	288021	278371
Nematerialus turtas	32376	19112	15699	14359	16210
Materialus turtas:	252208	213864	194170	231445	224494
Žemė	56552	48951	46300	47753	52345
Miškas	-	-	-	1845	1307
Pastatai ir kiti statiniai	35497	33620	29924	29819	28039
Mašinos ir įrengimai	127538	103211	106710	141360	135586
Transporto priemonės	-	-	-	-	-
Kitas materialus turtas	32621	28082	11236	10668	7217
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	35476	23261	29870	42217	37667
BIOLOGINIS TURTAS	8538	7906	5925	5803	6032
Daugiamečiai sodiniai	90	107	71	287	214
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	8448	7799	5854	5516	5818
Pasėliai	-	-	-	-	-
TRUMPALAIKIS TURTAS	79542	70870	75593	79459	76024
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ie nebaigtos vykdyti sutartys	26552	20365	31390	39980	27647
Atsargos	26552	20365	31390	39980	27647
Medžiagos	-	-	-	-	-
Nebaigta gamyba	-	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	-	-	-	-	-
Kita produkcija	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-	-	-	-	-
Pirkėjų skolos	-	-	-	-	-
Kitos gautinos sumos	-	-	-	-	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-
PINIGAI	52990	50505	44203	39479	48377
TURTO IŠ VISO:	408140	335013	321257	373283	360427
NUOSAVAS KAPITALAS	346834	272029	270685	309455	310696
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-	-	-	-	-
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	61306	62984	50572	63828	49731
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	28322	43369	27420	27629	21348
Paskolos	-	-	-	-	-
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	32984	19615	23152	36199	28383
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	-	-	-	-
Paskolos	-	-	-	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	-	-	-	-	-
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	-	-	-	-	-
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	408140	335013	321257	373283	360427

Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių pelno (nuostolio) ataskaita (vidutinės reikšmės, 2005-2009 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Pardavimo pajamos	128004	70551	97809	117505	92625
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-	-	-	-	-
- Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	-	-	-	-	-
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	-	-	-
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	140729	80163	118238	139456	98451
Kintamos ūkio sąnaudos	56714	36758	39305	46722	45137
Bendras gamybinis pelnas	84015	43405	78933	92734	53314
Pastovios ūkio sąnaudos	54632	39950	45526	50957	51010
Pagrindinės veiklos pelnas	29383	3455	33407	41777	2304
Dotacijos susijusios su pajamomis	36804	38964	32379	34856	53633
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-	-	-	-	-
Kitas pelnas ar nuostoliai	-	-	-	-	-
Pelnas prieš apmokestinimą	66187	42419	65786	76633	55937
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	66187	42419	65786	76633	55937

Pirmojo ūkio balanso ataskaitų horizontalioji analizė (absolūtieji dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
ILGALAIKIS TURTAS	52970	161782	-144146	587764	-261104	397266
Nematerialus turtas	-	-	-	967	-187	780
Materialus turtas:	42970	151782	-144146	586797	-260917	376486
Žemė	33154	-	-	-	47100	80254
Miškas	26558	-	-	-	-	26558
Pastatai ir kiti statiniai	-16479	-1052	-702	-	-	-18233
Mašinos ir įrengimai	201750	121680	-123415	618197	-284417	533795
Transporto priemonės	0	144314	-19541	-31192	-31191	62390
Kitas materialus turtas	-202013	-113160	-488	-208	7591	-308278
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	10000	10000	-	-	-	20000
BIOLOGINIS TURTAS	76528	-	7017	209986	67878	361409
Daugiamečiai sodiniai	-9118	-	-	-	-	-9118
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	85646	-	-9966	58948	48378	183006
Pasėliai	-	-	16983	151038	19500	187521
TRUMPALAIKIS TURTAS	-431665	283173	-317918	275069	204633	13292
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	-43180	212993	37492	153765	344537	705607
Atsargos	-58590	226497	22421	166003	179889	536220
Medžiagos	-112625	178342	119300	-49572	85532	220977
Nebaigta gamyba	23162	-101162	-	-	-	-78000
Žemės ūkio produkcija	30873	149317	-96879	215575	94357	393243
Kita produkcija	0	0	0	0	0	0
Išankstiniai apmokėjimai	15410	-13504	15071	-12238	164648	169387
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	20842	-110264	-251860	214371	-118054	-244965
Pirkėjų skolos	-247440	168018	-251860	108480	-12163	-234965
Kitos gautinos sumos	268282	-278282	-	105891	-105891	-10000
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	60000	-60000	-	-
PINIGAI	-409327	180444	-163550	-33067	-21850	-447350
TURTO IŠ VISO:	-302167	444955	-455047	1072819	11407	771967
NUOSAVAS KAPITALAS	-374983	152131	-262882	173094	49195	-263445
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-63304	-24717	-24717	-753	220031	106540
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	136120	317541	-167448	900478	-257819	928872
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-42050	43413	-75106	24276	466090	416623
Paskolos	-26050	-101650	-45300	89903	504450	421353
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-16000	145063	-29806	-65627	-38360	-4730
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	178170	274128	-92342	876202	-723909	512249
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	64828	129461	-97248	-1410	81800	177431
Paskolos	13721	7430	-18240	-29162	-20891	-47142
Skolos tiekėjams ir rangovams	93653	31384	31335	1054347	-849624	361095
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-27512	4417	28834	937	-109	6567
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	33480	101436	-37023	-148510	64915	14298
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	-302167	444955	-455047	1072819	11407	771967

19 priedas

Pirmojo ūkio balanso ataskaitų horizontalioji analizė (santykiniai dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
ILGALAIKIS TURTAS	5,12	14,87	-11,53	53,16	-15,42	38,38
Nematerialus turtas	-	-	-	-	-19,34	-19,34
Materialus turtas:	4,15	14,08	-11,72	54,05	-15,60	36,38
Žemė	18,12	-	-	-	21,79	43,85
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	-53,16	-7,24	-5,21	-	-	-58,82
Mašinos ir įrengimai	40,03	17,24	-14,92	87,81	-21,51	105,91
Transporto priemonės	-	-	-13,54	-25,00	-33,33	-
Kitas materialus turtas	-63,73	-98,41	-26,71	-15,53	671,18	-97,25
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	-	100,00	-	-	-	-
BIOLOGINIS TURTAS	119,58	-	4,99	142,32	18,99	564,70
Daugiamečiai sodiniai	-14,25	-	-	-	-	-14,25
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-	-11,64	77,89	35,93	-
Pasėliai	-	-	-	889,35	11,61	-
TRUMPALAIKIS TURTAS	-32,48	31,56	-26,93	31,89	17,99	1,00
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	-15,59	91,09	8,39	31,75	54,00	254,73
Atsargos	-21,15	103,70	5,04	35,52	28,40	193,58
Medžiagos	-63,27	272,80	48,95	-13,66	27,29	124,14
Nebaigta gamyba	29,69	-100,00	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	147,01	287,85	-48,15	206,67	29,50	1872,59
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-87,63	790,71	-72,09	3474,32	-
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	4,64	-23,47	-70,04	199,01	-36,65	-54,56
Pirkėjų skolos	-56,36	87,71	-70,04	100,71	-5,63	-53,52
Kitos gautinos sumos	2682,82	-100,00	-	-	-	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-67,88	93,17	-43,72	-15,70	-12,31	-74,19
TURTO IŠ VISO:	-12,45	20,93	-17,70	50,71	0,36	31,79
NUOSAVAS KAPITALAS	-22,08	11,50	-17,82	14,28	3,55	-15,52
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-34,22	-20,31	-25,49	-1,04	307,70	57,59
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	24,98	46,62	-16,77	108,33	-14,89	170,44
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-22,25	29,54	-39,45	21,06	334,04	220,44
Paskolos	-15,06	-69,17	-100,00	-	561,10	243,56
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-100,00	-	-20,55	-56,94	-77,29	-29,56
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	50,05	51,32	-11,42	122,38	-45,47	143,89
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	199,70	-50,05	-1,45	85,54	-
Paskolos	18,05	8,28	-18,77	-36,96	-41,99	-62,03
Skolos tiekėjams ir rangovams	42,57	10,01	9,08	280,13	-59,38	164,13
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-16,05	-124,85	16,33	-1,63	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	55,80	108,51	-18,99	-94,06	691,84	23,83
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	-12,45	20,93	-17,70	50,71	0,36	31,79

Antrojo ūkio balanso ataskaitų horizontalioji analizė (absolūtieji dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
ILGALAIKIS TURTAS	545766	-119997	720577	152723	145096	1444165
Nematerialus turtas	-200	-2400	14934	-5769	-4506	2059
Materialus turtas:	545966	-117597	705643	158492	149602	1442106
Žemė	6588	-	4785	-	-	11373
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	-104	-268	-269	-251	566742	565850
Mašinos ir įrengimai	522111	-100416	701241	-58946	-277181	786809
Transporto priemonės	-	-	-	101405	-23521	77884
Kitas materialus turtas	17371	-16913	-114	-95	-59	190
Nebaigta statyba	-	-	-	116379	-116379	-
Finansinis turtas	-	-	-	-	-	-
BIOLOGINIS TURTAS	-	13984	-13984	60559	16963	77522
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-	-	-	-	-
Pasėliai	-	13984	-13984	60559	16963	77522
TRUMPALAIKIS TURTAS	9849	229230	-54041	19055	-77293	126800
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	57901	136666	-22223	14995	-5151	182188
Atsargos	53727	136667	-21654	-47404	6477	127813
Medžiagos	22091	83159	-12400	-34860	23614	81604
Nebaigta gamyba	4500	-16200	-	-	-	-11700
Žemės ūkio produkcija	27136	69708	-9254	-12544	-17137	57909
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	4174	-1	-569	62399	-11628	54375
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	37780	-26870	70072	3404	-23333	61053
Pirkėjų skolos	664	10246	21469	-32379	949	949
Kitos gautinos sumos	37116	-37116	48603	35783	-24282	60104
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-85832	119434	-101890	656	-48809	-116441
TURTO IŠ VISO:	555615	123217	652552	232337	84766	1648487
NUOSAVAS KAPITALAS	-1374	140670	124341	52098	11766	327501
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	367818	-57845	-57844	341790	-155006	438913
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	189071	40392	586055	-161551	228006	881973
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	160946	-88242	209046	-68374	74602	287978
Paskolos	160946	-88242	209046	-68374	74602	287978
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	28125	128634	377009	-93177	153404	593995
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	48468	67770	119553	176238	412029
Paskolos	-	-	-	-	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	21677	64235	331618	-212730	-22962	181838
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	6448	15931	-22379	-	128	128
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	555515	123217	652552	232337	84766	1648387

21 priedas

Antrojo ūkio balanso ataskaitų horizontalioji analizė (santykiniai dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
ILGALAIKIS TURTAS	752,78	-19,41	144,62	12,53	10,58	1991,95
Nematerialus turtas	-1,96	-24,00	196,50	-25,60	-26,88	20,19
Materialus turtas:	876,35	-19,33	143,81	13,25	11,04	2314,78
Žemė	20,27	-	12,24	-	-	34,99
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	-1,96	-5,16	-5,46	-5,39	12857,12	10676,42
Mašinos ir įrengimai	2131,07	-18,37	157,16	-5,14	-25,46	3211,47
Transporto priemonės	-	-	-	-	-23,20	-
Kitas materialus turtas	-	0,03	0,75	-27,62	-23,69	-
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-100,00	-
Finansinis turtas	-	-	-	-	-	-
BIOLOGINIS TURTAS	-	-	-	-	28,01	-
Daugiamėčiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-	-	-	-	-
Pasėliai	-	-	-	-	28,01	-
TRUMPALAIKIS TURTAS	7,66	165,69	-14,70	6,08	-23,24	98,68
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	494,88	196,36	-10,77	8,15	-2,59	1557,16
Atsargos	459,21	208,88	-10,71	-26,27	4,87	1092,42
Medžiagos	-	376,44	-11,78	-37,54	40,72	-
Nebaigta gamyba	38,46	-100,00	-	-	-	-100,00
Žemės ūkio produkcija	-	256,88	-9,56	-14,32	-22,84	-
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-0,02	-13,64	1731,38	-17,62	-
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-	-71,12	642,27	4,20	-27,65	-
Pirkėjų skolos	-	1543,07	196,78	-100,00	-	-
Kitos gautinos sumos	-	-	-	73,62	-28,77	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-73,49	385,67	-67,75	1,35	-99,27	-99,69
TURTO IŠ VISO:	276,43	16,29	74,17	15,16	4,80	820,14
NUOSAVAS KAPITALAS	-0,68	70,43	36,53	11,21	2,28	162,85
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-	-15,73	-18,66	135,56	-26,10	-
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	-	21,36	255,40	-19,81	34,87	-
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-	-54,83	287,53	-24,27	34,96	-
Paskolos	-	-54,83	287,53	-24,27	34,96	-
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	-	457,37	240,50	-17,46	34,82	-
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	-	139,82	102,85	74,74	-
Paskolos	-	-	-	-	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	-	296,33	386,00	-50,95	-11,21	-
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	-	247,07	-	-	-	-
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	276,24	16,29	74,17	15,16	4,80	819,69

Trečiojo ūkio balanso ataskaitų horizontalioji analizė (absolūtieji dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
ILGALAIKIS TURTAS	-836345	1114448	164283	-120751	947244	1268879
Nematerialus turtas	-	-	-	-	17624	17624
Materialus turtas:	-842145	1122248	160883	-120751	928720	1248955
Žemė	162191	71000	69266	89784	169601	561842
Miškas	42000	-	-	-	-	42000
Pastatai ir kiti statiniai	-186	-189	135248	-8372	-8373	118128
Mašinos ir įrengimai	-752256	988572	-52700	-199760	678295	662151
Transporto priemonės	-	96500	9325	-2331	-2331	101163
Kitas materialus turtas	-293894	-33635	-256	-72	-73	-327930
Nebaigta statyba	-	-	-	-	91601	91601
Finansinis turtas	5800	-7800	3400	-	900	2300
BIOLOGINIS TURTAS	6850	47470	136466	166983	-115335	242434
Daugiamėčiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	6850	-650	-1200	7777	5930	18707
Pasėliai	-	48120	137666	159206	-121265	223727
TRUMPALAIKIS TURTAS	60546	301570	-126699	9824	116265	361506
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ie nebaigtos vykdyti sutartys	152235	47687	210715	30875	67947	509459
Atsargos	152235	47686	209985	28730	47365	486001
Medžiagos	174256	123932	196321	24843	64505	583857
Nebaigta gamyba	-21618	-80582	0	0	0	-102200
Žemės ūkio produkcija	-403	4336	13664	3887	-17140	4344
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	1	730	2145	20582	23458
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-31605	-124110	-47176	42280	-20029	-180640
Pirkėjų skolos	-60904	24209	-47176	42280	-20029	-61620
Kitos gautinos sumos	29299	-148319	-	-	-	-119020
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-60084	377993	-290238	-63331	68347	32687
TURTO IŠ VISO:	-768949	1463488	174050	56056	948174	1872819
NUOSAVAS KAPITALAS	-335105	359466	16637	324446	217735	583179
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-116570	326449	59237	-79195	339983	529904
MOKĖTINOS SUMOS IR IŠIPAREIGOJIMAI	-317274	777573	98176	-189195	390456	759736
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-612336	551301	-90903	-270895	302739	-120094
Paskolos	-643309	516373	-153765	-222000	337357	-165344
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-5100	39437	67371	-44386	-24969	32353
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	36073	-4509	-4509	-4509	-9649	12897
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	295062	226272	189079	81700	87717	879830
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	62942	220743	-197827	81874	15902	183634
Paskolos	78758	-78650	33892	-34000	0	0
Skolos tiekėjams ir rangovams	147622	52952	333729	30061	98306	662670
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	304	-304	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	14	171	327	326	578	1416
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	5726	31056	18958	3135	-26765	32110
NUOSAVO KAPITALO IR IŠIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	-768949	1463488	174050	56056	948174	1872819

Trečiojo ūkio balanso ataskaitų horizontalioji analizė (santykiniai dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
ILGALAIKIS TURTAS	-64,40	241,10	10,42	-6,94	58,46	97,71
Nematerialus turtas	-	-	-	-	-	-
Materialus turtas:	-65,25	250,26	10,24	-6,97	57,66	96,78
Žemė	171,05	27,63	21,12	22,60	34,82	592,54
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	-2,35	-2,45	1795,17	-5,86	-6,23	-
Mašinos ir įrengimai	-87,52	921,31	-4,81	-19,15	80,42	77,03
Transporto priemonės	-	-	9,66	-2,20	-2,25	-
Kitas materialus turtas	-89,52	-97,79	-33,64	-14,26	-16,86	-99,89
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	-
-Finansinis turtas	72,50	-56,52	56,67	0,00	9,57	28,75
BIOLOGINIS TURTAS	-	692,99	251,23	87,52	-32,24	-
Daugiamėčiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-9,49	-19,35	155,54	46,41	-
Pasėliai	-	-	286,09	85,69	-35,15	-
TRUMPALAIKIS TURTAS	13,41	58,88	-15,57	1,43	16,68	80,05
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	129,18	17,66	66,31	5,84	12,15	432,32
Atsargos	129,18	17,66	66,08	5,44	8,51	412,41
Medžiagos	1828,50	67,43	63,80	4,93	12,20	6126,52
Nebaigta gamyba	-21,15	-100,00	-	-	-	-100,00
Žemės ūkio produkcija	-6,59	75,94	136,01	16,39	-62,11	71,06
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-	73000,00	293,43	715,65	-
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-14,06	-64,24	-68,29	193,05	-31,21	-80,36
Pirkėjų skolos	-57,58	53,96	-68,29	193,05	-31,21	-58,26
Kitos gautinos sumos	24,62	-100,00	-	-	-	-100,00
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-55,14	773,24	-67,99	-46,35	93,23	30,00
TURTO IŠ VISO:	-43,94	149,15	7,12	2,14	35,45	107,01
NUOSAVAS KAPITALAS	-49,54	105,30	2,37	45,22	20,90	86,21
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-100,00	-	18,15	-20,53	110,93	454,58
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	-33,15	121,52	6,93	-12,48	29,44	79,38
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-84,15	477,88	-13,64	-47,05	99,30	-16,50
Paskolos	-89,03	651,23	-25,81	-50,24	153,41	-22,88
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-100,00	-	170,83	-41,56	-40,00	634,37
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-12,50	-14,29	-16,67	-42,80	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	128,60	43,14	25,18	8,69	8,59	383,46
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	4936,63	343,75	-69,42	93,96	9,41	14402,67
Paskolos	-	-99,86	31381,48	-100,00	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	64,92	14,12	77,98	3,95	12,42	291,43
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-100,00	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	4,83	56,25	68,84	40,65	51,24	488,28
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	1168,57	499,61	50,86	5,58	-45,09	6553,06
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	-43,94	149,15	7,12	2,14	35,45	107,01

Pirmojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaitų horizontalioji analizė (absolūtieji dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
Pardavimo pajamos	-93044	507219	201915	-543065	254854	327879
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-41235	98390	-138017	515423	-263327	171234
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	27471	16203	-50158	41638	48110	83264
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	555	458	-1013	52	52
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-43726	43726	-	-
Bendroji produkcija	-106808	622367	-29528	56709	39689	582429
Kintamos ūkio sąnaudos	40407	-37993	225669	87280	131989	447352
Bendras gamybinis pelnas	-147215	660360	-255197	-30571	-92300	135077
Pastovios ūkio sąnaudos	156216	-40751	38140	7922	145536	307063
Pagrindinės veiklos pelnas	-303431	701111	-293337	-38493	-237836	-171986
Dotacijos susijusios su pajamomis	342792	-312491	283310	244586	130842	689039
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-96938	-65626	1950	15589	-86366	-231391
Kitas pelnas ar nuostoliai	-30000	65555	-12797	-52758	2480	-27520
Pelnas prieš apmokestinimą	-87577	388549	-20874	168924	-190880	258142
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	9383	-9383	-
Grynasis pelnas	-87577	388549	-20874	159541	-181497	258142

Pirmojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaitų horizontalioji analizė (santykiniai dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
Pardavimo pajamos	-9,15	54,90	14,11	-33,25	23,38	32,24
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	458,17	-195,86	-286,61	-573,57	-61,88	-1902,60
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	91,57	28,19	-68,08	177,06	73,84	277,55
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	82,52	-100,00	-	-
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	-10,29	66,84	-1,90	3,72	2,51	56,11
Kintamos ūkio sąnaudos	6,41	-5,67	35,68	10,17	13,96	71,01
Bendras gamybinis pelnas	-36,08	253,22	-27,70	-4,59	-14,53	33,11
Pastovios ūkio sąnaudos	51,05	-8,82	9,05	1,72	31,13	100,35
Pagrindinės veiklos pelnas	-297,48	-348,07	-58,70	-18,65	-141,70	-168,61
Dotacijos susijusios su pajamomis		-91,16	934,99	77,99	23,44	-
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-80,78	-284,56	-4,58	-38,38	345,12	-192,83
Kitas pelnas ar nuostoliai	-100,00	-	-19,52	-100,00		-91,73
Pelnas prieš apmokestinimą	-34,75	236,31	-3,77	31,75	-27,23	102,44
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	-34,75	236,31	-3,77	29,98	-26,24	102,44

25 priedas

Antrojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaitų horizontalioji analizė (absolūtieji dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
Pardavimo pajamos	-14617	68645	189875	86518	-73715	256706
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-10664	78155	-90729	31575	-8511	-174
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	3738	27998	-10056	-16980	-4700	-
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	423	487	-910	47	47
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	-21543	175221	89577	100203	-86879	256579
Kintamos ūkio sąnaudos	53944	41992	72115	79546	-62977	184620
Bendras gamybinis pelnas	-75487	133229	17462	20657	-23902	71959
Pastovios ūkio sąnaudos	74065	-29476	23264	118124	-26295	159682
Pagrindinės veiklos pelnas	-149552	162705	-5802	-97467	2393	-87723
Dotacijos susijusios su pajamomis	102812	-56071	-42661	120599	-58477	66202
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-12744	1144	-18605	12117	-30305	-48393
Kitas pelnas ar nuostoliai	-1922	2235	742	-780	-275	-
Pelnas prieš apmokestinimą	-61406	110013	-66326	34469	-86664	-69914
Gyventojų pajamų mokeskis	-	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	-61406	110013	-66326	34469	-86664	-69914

Antrojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaitų horizontalioji analizė (santykiniai dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
Pardavimo pajamos	-9,86	51,39	93,89	22,07	-15,40	173,22
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-	-732,89	-134,43	-135,88	-102,09	-
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	-	749,01	-31,69	-78,32	-100,00	-
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	115,13	-100,00	-	-
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	-14,54	138,34	29,67	25,60	-17,67	173,13
Kintamos ūkio sąnaudos	132,87	44,42	52,82	38,12	-21,85	454,73
Bendras gamybinis pelnas	-70,16	414,88	10,56	11,30	-11,75	66,88
Pastovios ūkio sąnaudos	487,27	-33,02	38,91	142,23	-13,07	1050,54
Pagrindinės veiklos pelnas	-161,85	-284,69	-5,50	-97,71	104,77	-94,94
Dotacijos susijusios su pajamomis	-	-54,54	-91,27	2955,86	-46,90	-
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-	-8,98	160,39	-40,12	167,54	-
Kitas pelnas ar nuostoliai	-	-116,29	237,06	-73,93	-100,00	-
Pelnas prieš apmokestinimą	-66,46	354,95	-47,04	46,15	-79,40	-75,66
Gyventojų pajamų mokeskis	-	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	-66,46	354,95	-47,04	46,15	-79,40	-75,66

26 priedas

Trečiojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaitų horizontalioji analizė (absolūtieji dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
Pardavimo pajamos	-192545	616677	277896	-3507	185179	883700
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	50667	-74480	178907	20741	-303346	-127511
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	16986	3584	13397	-7714	27506	53759
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	700	-700	396	396
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	-124892	545781	470900	8820	-90265	810344
Kintamos ūkio sąnaudos	25640	29686	504611	28098	129949	717984
Bendras gamybinis pelnas	-150532	516095	-33711	-19278	-220214	92360
Pastovios ūkio sąnaudos	-7975	59185	109939	-3253	51996	209892
Pagrindinės veiklos pelnas	-142557	456910	-143650	-16025	-272210	-117532
Dotacijos susijusios su pajamomis	36878	17734	-107346	288548	80498	316312
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-16496	-33779	-18590	3904	25064	-39897
Kitas pelnas ar nuostoliai	74	-74	-	1726	-23238	-21512
Pelnas prieš apmokestinimą	-122101	440791	-269586	278153	-189886	137371
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	10509	-10468	41
Grynasis pelnas	-122101	440791	-269586	267644	-179418	137330

Trečiojo ūkio pelno (nuostolio) ataskaitų horizontalioji analizė (santykiniai dydžiai)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	Per laikotarpį
Pardavimo pajamos	-33,95	164,60	28,03	-0,28	14,63	155,80
Pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės padidėjimas (sumažėjimas)	-1020,69	-162,97	-621,70	13,82	-177,53	2568,71
Ūkio reikmėms sunaudota produkcija	332,67	16,22	52,18	-19,74	87,71	1052,86
Asmeninėms reikmėms sunaudota produkcija	-	-	-	-	-	-
Gyvulių ir kitų gyvūnų ir kito biologinio turto pirkimai (-)	-	-	-	-	-	-
Bendroji produkcija	-22,01	123,35	47,65	0,60	-6,15	142,83
Kintamos ūkio sąnaudos	6,37	6,93	110,15	2,92	13,12	178,25
Bendras gamybinis pelnas	-91,48	3680,61	-6,36	-3,88	-46,15	56,13
Pastovios ūkio sąnaudos	-11,46	96,07	91,02	-1,41	22,86	301,66
Pagrindinės veiklos pelnas	-150,10	-960,28	-35,09	-6,03	-109,03	-123,75
Dotacijos susijusios su pajamomis	31,64	11,56	-62,71	452,01	22,84	271,35
Finansinės ir investicinės veiklos pelnas	-	204,77	36,98	-5,67	-38,58	-
Kitas pelnas ar nuostoliai	-	-100,00	-	-	-	-
Pelnas prieš apmokestinimą	-57,72	492,81	-50,84	106,72	-35,24	64,94
Gyventojų pajamų mokestis	-	-	-	-	-	-
Grynasis pelnas	-57,72	492,81	-50,84	102,68	-33,96	64,92

Pirmojo ūkio turto struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	42,63%	51,18%	48,61%	52,26%	53,11%	44,76%
Nematerialus turtas	-	-	-	-	0,03%	0,02%
Materialus turtas:	42,63%	50,71%	47,84%	51,31%	52,45%	44,11%
Žemė	7,54%	10,17%	8,41%	10,22%	6,78%	8,23%
Miškas	-	1,25%	1,03%	1,26%	0,83%	0,83%
Pastatai ir kiti statiniai	1,28%	0,68%	0,52%	0,60%	0,40%	0,40%
Mašinos ir įrengimai	20,76%	33,20%	32,19%	33,28%	41,47%	32,43%
Transporto priemonės	-	-	5,61%	5,90%	2,93%	1,95%
Kitas materialus turtas	13,06%	5,41%	0,07%	0,06%	0,04%	0,27%
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	-	0,47%	0,78%	0,95%	0,63%	0,63%
BIOLOGINIS TURTAS	2,64%	6,61%	5,47%	6,97%	11,21%	13,29%
Daugiamečiai sodiniai	2,64%	2,58%	2,13%	2,59%	1,72%	1,72%
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	4,03%	3,33%	3,58%	4,22%	5,72%
Pasėliai	-	-	-	0,80%	5,27%	5,86%
TRUMPALAIKIS TURTAS	54,74%	42,21%	45,92%	40,77%	35,68%	41,95%
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	11,41%	11,00%	17,38%	22,89%	20,01%	30,71%
Atsargos	11,41%	10,27%	17,31%	22,09%	19,86%	25,41%
Medžiagos	7,33%	3,08%	9,48%	17,16%	9,83%	12,47%
Nebaigta gamyba	3,21%	4,76%	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	0,86%	2,44%	7,83%	4,93%	10,03%	12,95%
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	0,72%	0,07%	0,80%	0,15%	5,29%
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	18,49%	22,10%	13,99%	5,09%	10,10%	6,38%
Pirkėjų skolos	18,08%	9,01%	13,99%	5,09%	6,78%	6,38%
Kitos gautinos sumos	0,41%	13,09%	-	-	3,32%	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	2,84%	-	-
PINIGAI	24,84%	9,11%	14,55%	9,95%	5,57%	4,86%
TURTO IŠ VISO:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Pirmojo ūkio turto sąskaitų struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Nematerialus turtas	-	-	-	-	0,06%	0,05%
Materialus turtas:	100,00%	99,08%	98,40%	98,19%	98,76%	98,55%
Žemė	17,68%	19,87%	17,30%	19,55%	12,76%	18,38%
Miškas	-	2,44%	2,13%	2,40%	1,57%	1,85%
Pastatai ir kiti statiniai	3,00%	1,33%	1,08%	1,15%	0,75%	0,89%
Mašinos ir įrengimai	48,70%	64,87%	66,21%	63,68%	78,08%	72,46%
Transporto priemonės	-	-	11,55%	11,29%	5,53%	4,36%
Kitas materialus turtas	30,63%	10,57%	0,15%	0,12%	0,07%	0,61%
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	-
Finansinis turtas	-	0,92%	1,60%	1,81%	1,18%	1,40%
BIOLOGINIS TURTAS	6,18%	12,92%	11,24%	13,35%	21,11%	29,70%
Daugiamečiai sodiniai	6,18%	5,04%	4,39%	4,96%	3,24%	3,83%
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	7,87%	6,85%	6,85%	7,95%	12,78%
Pasėliai	-	-	-	1,54%	9,92%	13,09%
TRUMPALAIKIS TURTAS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	20,84%	26,06%	37,85%	56,15%	56,09%	73,20%
Atsargos	20,84%	24,34%	37,69%	54,18%	55,67%	60,58%
Medžiagos	13,39%	7,29%	20,65%	42,08%	27,55%	29,72%
Nebaigta gamyba	5,87%	11,27%	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	1,58%	5,78%	17,04%	12,09%	28,12%	30,86%
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	1,72%	0,16%	1,97%	0,42%	12,62%
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Pirkėjų skolos	97,77%	40,77%	100,00%	100,00%	67,12%	100,00%
Kitos gautinos sumos	2,23%	59,23%	-	-	32,88%	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-	-	-	-	-	-
TURTO IŠ VISO:	-	-	-	-	-	-

Pirmojo ūkio viso kapitalo struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
NUOSAVAS KAPITALAS	69,93%	62,24%	57,38%	57,30%	43,45%	44,83%
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	7,62%	5,72%	3,77%	3,42%	2,24%	9,11%
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	22,45%	32,04%	38,85%	39,29%	54,31%	46,06%
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	7,78%	6,91%	7,40%	5,45%	4,38%	18,93%
Paskolos	7,13%	6,91%	1,76%	0,00%	2,82%	18,57%
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	0,66%	0,00%	5,64%	5,45%	1,56%	0,35%
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	14,66%	25,13%	31,44%	33,84%	49,93%	27,13%
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	3,05%	7,56%	4,59%	3,00%	5,54%
Paskolos	3,13%	4,22%	3,78%	3,73%	1,56%	0,90%
Skolos tiekėjams ir rangovams	9,06%	14,75%	13,42%	17,79%	44,87%	18,16%
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-1,29%	-0,90%	0,27%	0,21%	0,21%
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	2,47%	4,40%	7,58%	7,46%	0,29%	2,32%
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Antrojo ūkio viso turto struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	36,07%	81,71%	56,63%	79,54%	77,72%	82,00%
Nematerialus turtas	5,07%	1,32%	0,86%	1,47%	0,95%	0,66%
Materialus turtas:	31,00%	80,39%	55,77%	78,07%	76,77%	81,34%
Žemė	16,17%	5,17%	4,44%	2,86%	2,49%	2,37%
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	2,64%	0,69%	0,56%	0,30%	0,25%	30,88%
Mašinos ir įrengimai	12,19%	72,24%	50,71%	74,88%	61,68%	43,87%
Transporto priemonės	-	-	-	-	5,75%	4,21%
Kitas materialus turtas	-	2,30%	0,05%	0,02%	0,01%	0,01%
Nebaigta statyba	-	-	-	-	6,59%	-
Finansinis turtas	-	-	-	-	-	-
BIOLOGINIS TURTAS	-	-	1,59%	-	3,43%	4,19%
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-	-	-	-	-
Pasėliai	-	-	1,59%	-	3,43%	4,19%
TRUMPALAIKIS TURTAS	63,93%	18,29%	41,78%	20,46%	18,85%	13,80%
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	5,82%	9,20%	23,44%	12,01%	11,28%	10,48%
Atsargos	5,82%	8,65%	22,97%	11,78%	7,54%	7,54%
Medžiagos	-	2,92%	11,96%	6,06%	3,29%	4,41%
Nebaigta gamyba	5,82%	2,14%	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	-	3,59%	11,01%	5,72%	4,25%	3,13%
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	0,55%	0,47%	0,24%	3,74%	2,94%
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	-	4,99%	1,24%	5,28%	4,78%	3,30%
Pirkėjų skolos	-	0,09%	1,24%	2,11%	0,00%	0,05%
Kitos gautinos sumos	-	4,91%	0,00%	3,17%	4,78%	3,25%
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	58,11%	4,09%	17,09%	3,17%	2,79%	0,02%
TURTO IŠ VISO:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Antrojo ūkio turto sąskaitų struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Nematerialus turtas	14,07%	1,62%	1,53%	1,85%	1,22%	0,81%
Materialus turtas:	85,93%	98,38%	98,47%	98,15%	98,78%	99,19%
Žemė	44,83%	6,32%	7,84%	3,60%	3,20%	2,89%
Miškas	-	-	-	-	-	-
Pastatai ir kiti statiniai	7,31%	0,84%	0,99%	0,38%	0,32%	37,66%
Mašinos ir įrengimai	33,79%	88,41%	89,55%	94,14%	79,36%	53,49%
Transporto priemonės	-	-	-	-	7,39%	5,14%
Kitas materialus turtas	-	2,81%	0,09%	0,03%	0,02%	0,01%
Nebaigta statyba	-	-	-	-	8,49%	-
Finansinis turtas	-	-	-	-	-	-
BIOLOGINIS TURTAS	-	-	2,81%	-	4,42%	5,11%
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	-	-	-	-	-
Pasėliai	-	-	2,81%	-	4,42%	5,11%
TRUMPALAIKIS TURTAS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	9,11%	50,31%	56,12%	58,70%	59,84%	75,95%
Atsargos	9,11%	47,29%	54,98%	57,55%	40,00%	54,65%
Medžiagos	-	15,97%	28,63%	29,61%	17,44%	31,96%
Nebaigta gamyba	9,11%	11,71%	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	-	19,61%	26,35%	27,94%	22,56%	22,68%
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	3,02%	1,14%	1,15%	19,84%	21,30%
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Pirkėjų skolos	-	1,76%	100,00%	39,98%	0,00%	1,55%
Kitos gautinos sumos	-	98,24%	-	60,02%	100,00%	98,45%
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-	-	-	-	-	-
TURTO IŠ VISO:	-	-	-	-	-	-

Antrojo ūkio kapitalo struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
NUOSAVAS KAPITALAS	100,00%	26,40%	38,69%	30,33%	29,29%	28,58%
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	-	48,61%	35,23%	16,45%	33,66%	23,73%
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	-	24,99%	26,08%	53,22%	37,06%	47,69%
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:	-	21,27%	8,26%	18,39%	12,09%	15,57%
Paskolos	-	21,27%	8,26%	18,39%	12,09%	15,57%
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:	-	3,72%	17,82%	34,83%	24,97%	32,12%
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	-	-	5,51%	7,59%	13,36%	22,28%
Paskolos	-	-	-	-	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	-	2,86%	9,76%	27,25%	11,61%	9,83%
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	-	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	-	-	-	-	-	-
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	-	0,85%	2,54%	-	-	0,01%
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Trečiojo ūkio viso turto struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	74,20%	47,11%	64,49%	66,48%	60,57%	70,87%
Nematerialus turtas	-	-	-	-	-	0,49%
Materialus turtas:	73,74%	45,70%	64,25%	66,12%	60,22%	70,09%
Žemė	5,42%	26,19%	13,42%	15,17%	18,21%	18,12%
Miškas	-	4,28%	1,72%	1,60%	1,57%	1,16%
Pastatai ir kiti statiniai	0,45%	0,79%	0,31%	5,45%	5,03%	3,48%
Mašinos ir įrengimai	49,11%	10,94%	44,83%	39,83%	31,53%	42,00%
Transporto priemonės	-	-	3,95%	4,04%	3,87%	2,79%
Kitas materialus turtas	18,76%	3,51%	0,03%	0,02%	0,02%	0,01%
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	2,53%
Finansinis turtas	0,46%	1,41%	0,25%	0,36%	0,35%	0,28%
BIOLOGINIS TURTAS	-	0,70%	2,22%	7,29%	13,38%	6,69%
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	0,70%	0,25%	0,19%	0,48%	0,52%
Pasėliai	-	-	1,97%	7,09%	12,90%	6,18%
TRUMPALAIKIS TURTAS	25,80%	52,19%	33,28%	26,23%	26,05%	22,44%
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ie nebaigtos vykdyti sutartys	6,73%	27,52%	13,00%	20,18%	20,91%	17,31%
Atsargos	6,73%	27,52%	13,00%	20,15%	20,80%	16,67%
Medžiagos	0,54%	18,73%	12,59%	19,25%	19,77%	16,38%
Nebaigta gamyba	5,84%	8,21%	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	0,35%	0,58%	0,41%	0,91%	1,03%	0,29%
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	0,03%	0,11%	0,65%
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	12,84%	19,69%	2,83%	0,84%	2,40%	1,22%
Pirkėjų skolos	6,04%	4,57%	2,83%	0,84%	2,40%	1,22%
Kitos gautinos sumos	6,80%	15,12%	-	-	-	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	6,23%	4,98%	17,46%	5,22%	2,74%	3,91%
TURTO IŠ VISO:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Trečiojo ūkio turto sąskaitų struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
ILGALAIKIS TURTAS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Nematerialus turtas	-	-	-	-	-	0,69%
Materialus turtas:	99,38%	97,01%	99,62%	99,46%	99,42%	98,91%
Žemė	7,30%	55,60%	20,80%	22,82%	30,06%	25,58%
Miškas	-	9,09%	2,66%	2,41%	2,59%	1,64%
Pastatai ir kiti statiniai	0,61%	1,67%	0,48%	8,20%	8,30%	4,91%
Mašinos ir įrengimai	66,19%	23,21%	69,51%	59,92%	52,06%	59,27%
Transporto priemonės	-	-	6,12%	6,08%	6,39%	3,94%
Kitas materialus turtas	25,28%	7,44%	0,05%	0,03%	0,03%	0,01%
Nebaigta statyba	-	-	-	-	-	3,57%
Finansinis turtas	0,62%	2,99%	0,38%	0,54%	0,58%	0,40%
BIOLOGINIS TURTAS	-	1,48%	3,45%	10,96%	22,08%	9,44%
Daugiamečiai sodiniai	-	-	-	-	-	-
Gyvuliai ir kiti gyvūnai	-	1,48%	0,39%	0,29%	0,79%	0,73%
Pasėliai	-	-	3,05%	10,67%	21,29%	8,71%
TRUMPALAIKIS TURTAS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Atsargos, išankstiniai apmokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys	26,09%	52,73%	39,05%	76,92%	80,27%	77,15%
Atsargos	26,09%	52,73%	39,05%	76,82%	79,86%	74,26%
Medžiagos	2,11%	35,89%	37,82%	73,37%	75,90%	72,98%
Nebaigta gamyba	22,63%	15,73%	-	-	-	-
Žemės ūkio produkcija	1,35%	1,11%	1,23%	3,45%	3,96%	1,29%
Kita produkcija	-	-	-	-	-	-
Išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	0,11%	0,41%	2,88%
PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Pirkėjų skolos	47,05%	23,23%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
Kitos gautinos sumos	52,95%	76,77%	-	-	-	-
KITAS TRUMPALAIKIS TURTAS	-	-	-	-	-	-
PINIGAI	-	-	-	-	-	-
TURTO IŠ VISO:	-	-	-	--	-	-

Trečiojo ūkio viso kapitalo struktūros analizė

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
NUOSAVAS KAPITALAS	38,65%	34,79%	28,67%	27,40%	38,95%	34,77%
DOTACIJOS IR SUBSIDIJOS	6,66%	0,00%	13,35%	14,73%	11,46%	17,84%
MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	54,69%	65,21%	57,98%	57,88%	49,59%	47,39%
Po vienerių metų mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai:						
Paskolos	41,29%	8,08%	24,37%	16,87%	8,22%	15,38%
Lizingo (finansinės nuomos) įsipareigojimai	0,29%	-	1,61%	4,08%	2,33%	1,03%
Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai	-	3,68%	1,29%	1,03%	0,84%	0,36%
Per vienerius metus mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai:						
Ilgalaikių skolų ataskaitinių metų dalis	0,07%	6,54%	11,66%	3,33%	6,32%	5,10%
Paskolos	-	8,03%	-	1,30%	-	-
Skolos tiekėjams ir rangovams	12,99%	38,22%	17,51%	29,09%	29,60%	24,57%
Gauti išankstiniai apmokėjimai	-	-	-	-	0,01%	-
Su darbo santykiais susiję įsipareigojimai	0,02%	0,03%	0,02%	0,03%	0,04%	0,05%
Kitos mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	0,03%	0,63%	1,52%	2,15%	2,22%	0,90%
NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Ūkių pelningumo rodiklių rezultatai

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis pardavimų pelningumas						
1 ūkis	40,12	28,22	64,36	40,78	58,29	40,38
2 ūkis	72,60	24,04	81,76	46,62	42,51	44,35
3 ūkis	29,01	3,74	53,48	39,11	37,70	17,71
Veiklos pelningumas						
1 ūkis	10,03	-21,80	34,91	12,64	15,40	-5,20
2 ūkis	62,35	-42,78	52,20	25,44	0,48	1,16
3 ūkis	16,74	-12,70	41,29	20,93	19,72	-1,55
Grynasis pardavimų pelningumas						
1 ūkis	24,78	17,80	38,64	32,58	63,45	37,93
2 ūkis	62,35	23,20	69,73	19,05	22,81	5,55
3 ūkis	37,30	23,87	53,49	20,54	41,74	24,05
Turto pelningumas						
1 ūkis	10,38	7,73	21,51	25,15	32,69	24,11
2 ūkis	45,97	4,10	16,03	4,87	7,12	1,47
3 ūkis	12,09	9,12	21,69	9,95	20,17	13,32
Nuosavo kapitalo pelningumas						
1 ūkis	14,84	12,43	37,49	43,89	57,05	42,08
2 ūkis	45,95	15,52	41,42	16,07	23,49	4,84
3 ūkis	31,27	26,20	75,66	36,33	73,63	48,63

Ūkių pelningumo rodiklių dinamika (absolūtieji pokyčiai, proc. punktais)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis pardavimų pelningumas						
1 ūkis	-	-11,89	36,14	-23,58	17,51	-17,91
2 ūkis	-	-48,56	57,72	-35,14	-4,11	1,84
3 ūkis	-	-25,27	49,73	-14,36	-1,41	-19,99
Veiklos pelningumas						
1 ūkis	-	-31,83	56,71	-22,28	2,76	-20,60
2 ūkis	-	-105,13	94,98	-26,76	-24,96	0,68
3 ūkis	-	-29,44	53,99	-20,36	-1,21	-21,28
Grynasis pardavimų pelningumas						
1 ūkis	-	-6,98	20,84	-6,06	30,87	-25,52
2 ūkis	-	-39,15	46,52	-50,68	3,76	-17,25
3 ūkis	-	-13,42	29,61	-32,95	21,20	-17,69
Turto pelningumas						
1 ūkis	-	-2,41	25,06	6,41	13,16	-14,97
2 ūkis	-	-30,43	25,91	-25,35	7,42	-18,65
3 ūkis	-	-5,07	49,46	-39,33	37,30	-25,01
Kapitalo pelningumas						
1 ūkis	-	-2,41	25,06	6,41	13,16	-14,97
2 ūkis	-	-30,43	25,91	-25,35	7,42	-18,65
3 ūkis	-	-5,07	49,46	-39,33	37,30	-25,01

Šakos pelningumo rodiklių rezultatai

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis pardavimų pelningumas						
Šiaulių apskrities ūkiai	71,30	62,95	86,58	65,72	59,16	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	65,63	61,52	80,70	78,92	57,56	-
Veiklos pelningumas						
Šiaulių apskrities ūkiai	24,66	7,56	43,42	20,94	6,52	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	22,95	4,90	34,16	35,55	2,49	-
Grynasis pardavimų pelningumas						
Šiaulių apskrities ūkiai	59,97	69,84	75,18	57,41	58,65	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	51,71	60,13	67,26	65,22	60,39	-
Turto pelningumas						
Šiaulių apskrities ūkiai	16,65	15,71	23,00	19,57	15,98	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	20,68	16,55	27,44	26,61	20,09	-
Kapitalo pelningumas						
Šiaulių apskrities ūkiai	20,14	18,75	27,99	24,52	19,47	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	26,24	19,83	33,88	33,11	24,92	-

Šakos pelningumo rodiklių dinamika (absoliutieji pokyčiai, proc. punktais)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Bendrasis pardavimų pelningumas					
Šiaulių apskrities ūkiai	-	-8,35	23,63	-20,86	-6,56
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	-4,11	19,18	-1,78	-21,36
Veiklos pelningumas					
Šiaulių apskrities ūkiai	-	-17,10	35,86	-22,49	-14,42
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	-18,06	29,26	1,40	-33,07
Grynasis pardavimų pelningumas					
Šiaulių apskrities ūkiai	-	9,87	5,35	-17,77	1,24
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	8,42	7,13	-2,04	-4,83
Turto pelningumas					
Šiaulių apskrities ūkiai	-	9,87	5,35	-17,77	1,24
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	8,42	7,13	-2,04	-4,83
Kapitalo pelningumas					
Šiaulių apskrities ūkiai	-	-1,38	9,24	-3,46	-5,05
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	-6,41	14,05	-0,77	-8,19

Ūkių mokumo rodiklių rezultatai (2005-2010 m.)

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)						
1 ūkis	3,73	1,68	1,46	1,20	0,71	1,55
2 ūkis	-	4,92	2,34	0,59	0,75	0,43
3 ūkis	1,97	0,98	1,08	0,73	0,68	0,73
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)						
1 ūkis	2,96	1,24	0,91	0,53	0,31	0,41
2 ūkis	-	2,44	1,03	0,24	0,30	0,10
3 ūkis	1,45	0,46	0,66	0,17	0,13	0,17
Bendrasis mokumo koeficientas						
1 ūkis	4,46	3,12	2,57	2,55	1,84	2,17
2 ūkis	-	4,00	3,83	1,88	2,70	2,10
3 ūkis	1,83	1,53	1,72	1,73	2,02	2,11
Bendrasis skolos rodiklis						
1 ūkis	0,22	0,32	0,39	0,39	0,54	0,46
2 ūkis	0,00	0,25	0,26	0,53	0,37	0,48
3 ūkis	0,55	0,65	0,58	0,58	0,50	0,47
Ilgalaikio išskolinimo rodiklis						
1 ūkis	0,08	0,07	0,07	0,05	0,04	0,19
2 ūkis	0,00	0,21	0,08	0,18	0,12	0,16
3 ūkis	0,42	0,12	0,27	0,22	0,11	0,17
Trumpalaikio išskolinimo koeficientas						
1 ūkis	0,15	0,25	0,31	0,34	0,50	0,27
2 ūkis	0,00	0,04	0,18	0,35	0,25	0,32
3 ūkis	0,13	0,53	0,31	0,36	0,38	0,31

Šakos respondentinių ūkių mokumo rodiklių rezultatai

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)						
Šiaulių apskrities ūkiai	1,93	3,31	2,68	1,86	1,98	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	2,41	3,61	3,27	2,20	2,68	-
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)						
Šiaulių apskrities ūkiai	1,20	2,35	1,60	1,07	1,30	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	1,61	2,57	1,91	1,09	1,70	-
Bendrasis mokumo koeficientas						
Šiaulių apskrities ūkiai	5,78	6,16	5,61	4,95	5,59	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	6,66	5,32	6,35	5,85	7,25	-
Bendrasis skolos rodiklis						
Šiaulių apskrities ūkiai	0,17	0,16	0,18	0,20	0,18	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	0,15	0,19	0,16	0,17	0,14	-
Ilgalaikio išskolinimo rodiklis						
Šiaulių apskrities ūkiai	0,08	0,10	0,10	0,10	0,09	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	0,07	0,13	0,09	0,07	0,06	-
Trumpalaikio išskolinimo koeficientas						
Šiaulių apskrities ūkiai	0,10	0,06	0,08	0,10	0,09	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	0,081	0,059	0,072	0,097	0,079	-

Mokumo rodiklių dinamika (proc.)

Pirmojo ūkio

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)	-	-55,00	-13,06	-17,51	-40,69	116,36
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)	-	-57,97	-26,92	-41,79	-40,61	32,02
Bendrasis mokumo koeficientas	-	-29,94	-17,52	-1,12	-27,66	17,91
Bendrasis skolos rodiklis	-	42,74	21,24	1,13	38,24	-15,19
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	-	-11,20	7,12	-26,43	-19,67	332,49
Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas	-	71,38	25,13	7,63	47,56	-45,66

Antrojo ūkio

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)	-	-	-52,33	-74,95	28,51	-43,06
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)	-	-	-57,90	-76,42	24,95	-65,89
Bendrasis mokumo koeficientas	-	-	-4,18	-50,99	43,61	-22,29
Bendrasis skolos rodiklis	-	-	4,37	104,06	-30,37	28,68
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	-	-	-61,15	122,50	-34,24	28,78
Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas	-	-	379,31	95,50	-28,32	28,64

Trečiojo ūkio

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)	-	-50,39	11,00	-32,56	-6,68	7,46
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)	-	-68,27	43,13	-74,46	-20,21	24,46
Bendrasis mokumo koeficientas	-	-16,14	12,47	0,18	16,71	4,64
Bendrasis skolos rodiklis	-	19,24	-11,09	-0,18	-14,32	-4,44
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	-	-71,72	131,94	-19,38	-48,16	47,14
Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas	-	307,74	-42,55	16,86	6,41	-19,83

Šiaulių apskrities respondentinių ūkių

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)	-	71,14	-18,87	-30,78	6,43
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)	-	96,81	-32,20	-32,92	21,30
Bendrasis mokumo koeficientas	-	6,71	-8,98	-11,83	12,99
Bendrasis skolos rodiklis	-	-6,29	9,86	13,42	-11,50
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	-	36,65	-5,84	5,09	-13,15
Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas	-	-39,18	36,88	23,28	-9,83

Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Bendrasis trumpalaikis mokumas (Bendrasis likvidumas)	-	49,82	-9,63	-32,77	22,02
Kritinis trumpalaikis mokumas (kritinis likvidumas)	-	60,27	-25,85	-42,88	56,28
Bendrasis mokumo koeficientas	-	-20,10	19,43	-7,94	23,93
Bendrasis skolos rodiklis	-	25,16	-16,27	8,62	-19,31
Ilgalaikio įsiskolinimo rodiklis	-	86,55	-34,07	-13,28	-19,98
Trumpalaikio įsiskolinimo koeficientas	-	-27,55	23,09	34,56	-18,80

Turto panaudojimo rodiklių dinamika

Pirmas ūkis

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.	2010m.
Kapitalo apyvartumas						
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	-	-62,68	2,49	-60,60	-409,95	-204,30
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	-	-57,37	-15,25	-52,13	-305,67	-203,93
Manevringumo koeficientas	-	-13,34	17,99	-11,09	15,41	13,94
Išlaidų lygis						
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	-	33,19	-39,93	9,57	60,65	-3,03
Turto apyvartumas						
Viso turto apyvartumas (kartais)	-	3,76	28,09	38,65	-55,71	22,94
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-13,57	34,84	28,99	-56,42	45,87
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	34,56	17,74	56,16	-49,39	4,57
Atsargų apyvartumas (dienomis)	-	-13,21	31,51	-7,95	103,04	4,07
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	-	-51,97	21,18	-73,75	200,70	-23,51
Veiklos ciklas (dienomis)	-	-36,98	26,68	-37,36	121,33	-2,95

Antras ūkis

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.	2010m.
Kapitalo apyvartumas						
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	-	494,88	126,72	-57,03	-154,20	493,55
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	-	58,03	94,97	-75,33	-147,07	466,35
Manevringumo koeficientas	-	8,41	55,89	-37,52	-4,62	-24,95
Išlaidų lygis						
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	-	265,45	-29,45	-23,37	37,44	-3,36
Turto apyvartumas						
Viso turto apyvartumas (kartais)	-	-76,05	30,19	11,32	5,99	-19,28
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-89,43	87,85	-20,74	8,47	-23,49
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-16,28	-43,02	127,31	15,07	10,21
Atsargų apyvartumas (dienomis)	-	-	214,71	-54,50	-48,83	66,34
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	-	-	-100,00		42,24	-15,81
Veiklos ciklas (dienomis)	-	-	17,42	-30,68	-17,54	17,65

Trečias ūkis

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.	2010m.
Kapitalo apyvartumas						
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	-	-105,56	-609,36	-501,70	28,43	-8,79
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	-	961,06	-9,00	-59,89	-153,07	338,21
Manevringumo koeficientas		124,74	-22,61	-17,53	-30,15	-3,48
Išlaidų lygis						
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	-	57,05	-55,35	61,02	2,36	0,27
Turto apyvartumas						
Viso turto apyvartumas (kartais)	-	17,82	6,20	19,52	-2,37	-15,37
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	85,57	-22,43	15,95	7,16	-27,66
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-41,76	66,54	51,64	-1,68	-1,76
Atsargų apyvartumas (dienomis)	-	246,97	-55,53	29,72	5,74	-5,34
Pirkėjų įsiskolinimo apyvartumas (dienomis)	-	-35,78	-41,82	-75,24	193,86	-39,99
Veiklos ciklas (dienomis)	-	113,23	-53,58	10,98	13,23	-8,92

Turto panaudojimo rodiklių dinamika

Šiaulių apskrities respondentinių ūkių

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.
Kapitalo apyvartumas					
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	-	17,57	29,89	-33,06	6,32
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	-	50,54	-0,15	-37,22	2,74
Manevringumo koeficientas		2,74	13,21	-12,11	-6,74
Išlaidų lygis					
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	-	11,23	-24,50	8,73	15,21
Turto apyvartumas					
Viso turto apyvartumas (kartais)	-	-18,98	36,00	11,40	-20,02
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-19,05	40,73	6,25	-20,75
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-22,17	22,47	30,55	-16,67
Atsargų apyvartumas (dienomis)	-	-2,83	14,82	-19,93	-100,00
Pirkėjų išiskolinimo apyvartumas (dienomis)	-	-	-	-	-
Veiklos ciklas (dienomis)	-	-	-	-	-

Lietuvos augalininkystės respondentinių ūkių

Rodikliai	2005m.	2006 m.	2007m.	2008m.	2009m.
Kapitalo apyvartumas					
Apyvartinis kapitalas (tūkst.Lt)	-	10,09	2,31	-17,51	10,13
Apyvartinio kapitalo ir turto santykis	-	34,12	6,69	-29,00	14,06
Manevringumo koeficientas		13,60	7,19	-8,05	-4,71
Išlaidų lygis					
Veiklos sąnaudos, tenkančios vienam pardavimų litui	-	24,99	-20,23	-4,16	24,87
Turto apyvartumas					
Viso turto apyvartumas (kartais)	-	-32,85	44,57	3,39	-18,36
Ilgalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-31,16	48,18	0,00	-18,44
Trumpalaikio turto apyvartumas (kartais)	-	-38,14	29,97	14,29	-17,61
Atsargų apyvartumas (dienomis)	-	39,16	11,18	6,02	-12,27
Pirkėjų išiskolinimo apyvartumas (dienomis)	-	-	-	-	-
Veiklos ciklas (dienomis)	-	-	-	-	-

Bankroto tikimybės skaičiavimo rezultatai

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Springate modelis						
1 ūkis	1,67	1,26	1,93	2,16	1,55	1,51
2 ūkis	2,74	1,20	1,58	0,66	0,76	0,44
3 ūkis	1,51	0,90	1,59	0,96	1,56	1,02
Šiaulių apskrities ūkiai	2,59	3,17	3,53	2,84	2,61	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	2,82	2,74	3,49	3,01	2,77	-
Altman Z modelis						
1 ūkis	7,96	5,10	5,76	6,19	2,50	4,44
2 ūkis	-	2,76	7,92	3,18	3,71	1,95
3 ūkis	3,44	2,33	3,47	2,11	2,92	2,19
Šiaulių apskrities ūkiai	6,52	6,46	8,48	6,56	6,06	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	8,05	6,07	7,99	7,50	8,44	-

Bankroto tikimybės dinamika proc.

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.
Springate modelis						
1 ūkis	-	-24,99	53,37	12,25	-28,30	-2,76
2 ūkis	-	-56,31	31,83	-58,34	16,27	-41,81
3 ūkis	-	-40,06	75,93	-39,31	61,40	-34,39
Šiaulių apskrities ūkiai	-	22,31	11,37	-19,59	-8,23	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	-3,06	27,66	-13,92	-7,96	-
Altman Z modelis						
1 ūkis	-	-24,99	53,37	12,25	-28,30	-2,76
2 ūkis	-	-56,31	31,83	-58,34	16,27	-41,81
3 ūkis	-	-40,06	75,93	-39,31	61,40	-34,39
Šiaulių apskrities ūkiai	-	22,31	11,37	-19,59	-8,23	-
Lietuvos augalininkystės ūkiai	-	-3,06	27,66	-13,92	-7,96	-

Išoriniai ūkių veiklos ekonominiam efektyvumui įtaką darantys veiksniai

	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
Augalininkystės produkcijos gamyba t					
Lietuvos Respublika	2571817	2279279	3980079	4125523	3239506
Šiaulių apskritis	531281	505316	960066	990109	657275
Radviliškio r.	123609	106723	204494	203962	145915
Grūdų ir rapsų supirkimas tūkst. tonų					
Grūdų supirkimas tūkst. tonų	1782,4	1162,2	1774,4	2405,9	2551
Rapsų supirkimas tūkst. tonų	215,1	136,5	329,8	299,4	368
Grūdų ir rapsų supirkimo kainos Lt/t					
Grūdai	296	386	625	561	362
Rapsai	625	845	952	1269	836
Išgytų gamybos išteklių vidutinės kainos					
Sėklos	109,8	139,8	159,5	145,1	137,2
Elektros energija	104,4	106,5	121,9	125,9	139,2
Naftos produktai	114,1	114,9	148,3	106,6	124,5
Mineralinės trąšos	106	121,4	206,5	149,4	146,4
Augalų apsaugos priemonės	94,3	88,2	88,5	89,6	94,3
Vidutinis darbo užmokestis (žemės ūkyje) Lt.	533,4	619,7	952,4	925,8	827,8

Išorinių ūkių veiklos ekonominiam efektyvumui įtaką darančių veiksnių pokyčiai (proc.)

	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	Per laikotarpį
Augalininkystės produkcijos gamyba t					
Lietuvos Respublika	-11,37	74,62	3,65	-21,48	25,96
Šiaulių apskritis	-4,89	89,99	3,13	-33,62	23,72
Radviliškio r.	-13,66	91,61	-0,26	-28,46	18,05
Grūdų ir rapsų supirkimas tūkst. tonų					
Grūdų supirkimas tūkst. tonų	-34,80	52,68	35,59	6,03	43,12
Rapsų supirkimas tūkst. tonų	-36,54	141,61	-9,22	22,91	71,08
Grūdų ir rapsų supirkimo kainos Lt/t					
Grūdai	30,41	61,92	-10,24	-35,47	1,22
Rapsai	35,20	12,66	33,30	-34,12	1,34
Išgytų gamybos išteklių vidutinės kainos					
Sėklos	27,32	14,09	-9,03	-5,44	24,95
Elektros energija	2,01	14,46	3,28	10,56	33,33
Naftos produktai	0,70	29,07	-28,12	16,79	9,11
Mineralinės trąšos	14,53	70,10	-27,65	-2,01	38,11
Augalų apsaugos priemonės	-6,47	0,34	1,24	5,25	0,00
Vidutinis darbo užmokestis (žemės ūkyje) Lt.	16,18	53,69	-2,79	-10,59	55,19